HORTENSIA
PAPADAT-BENGESCU

LOGODNICUL

JUNIMEA

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

LOGODNICUL

Acest roman e închinat cercului „Sburătorul", în mijlocul căruia a fost citit la ședințele duminicale ianuarie-martie 1935.

HORTENSIA
PAPADAT-BENGESCU

LOGODNICUL

Roman

Postfață
de
IOAN HOLBAN

Editura „Junimea“ 1986

Coperta : *Mihai Bujdei*

Textul volumului este preluat din **Opere, IV,** Antologie și note de Eugenia Tudor-Anton.
Text stabilit de Viviana Șerbănescu, Editura Minerva, București, 1980 (p. 11—247)

PARTEA I-a

Era umed. Pica din ceață. Costel călca delicat pe trotuarul asudat. Traversă, fără ca un strop să-i păteze pantofii sticloși sau marginea pantalonului larg. Strînse pardesiul englezesc pe corp, potrivind gulerul la locul lui cu o mișcare cochetă a gîtului.

Bine că nu e ger și zăpadă !... Februarie !... Gata cu iarna !... Trăsese la fit încă un an cu paltonul. La iarna viitoare, blană ! Dacă o vrea Dumnezeu !

Erau vreo doi ani de cînd dorea haină cu blană... Adică, la drept, numai gulerul ! *Col châle,* larg, bogat, de vizum, și bordură. Croiala însă, ca pentru o haină îmblănită... Se și vedea îmbrăcat !

Dacă ar fi avut blana chiar din iarna asta, erau bani stricați la clima dulce ce fusese... În schimb ar fi „epatat“ cu ea pe doamna în gri, pe marchiza de la conferințe.

Cu o mișcare din șolduri își potrivi cordonul pardesiului, care se lăsa uneori în jos, și, luîndu-și pasul elastic de june „șic“, intră pe o ușă laterală a Casei școalelor. Înainte se uită însă cu precauțiune în stradă. Nu cumva să treacă din întîmplare vreun coleg și să-l zeflemisească o lună întreagă la birou : „Costel Petrescu la Casa școalelor, asistînd de două ori pe săptămînă, regulat, la conferințele pentru adulți ale profesorului Dumitriu de la Belle-arte“.

Ar fi fost un haz cu spirite de care n-avea nici o poftă.

Costel Petrescu se trăgea dintr-o familie de dascăli ; tatăl lui, al treilea din neam, era dascăl la Biserica Domnească din Brăila și avea ceva pămînt la țară. Mama

lui fusese institutoare în comuna unde aveau acel pămînt ; după căsătorie demisionase, dar Costel ține mult la faptul că mamă-sa făcuse parte din învățămînt.

Costel, venit de vreo șase ani la București pentru Drept, reușise să se prenumere printre tinerii la modă — e drept că de mîna a doua — dar bine cunoscuți la Mircea și în unele dancinguri — tot de mîna a doua — clasa cea mai răspîndită, dealtfel. El nu prea dansa, nu-i plăcea și mai era și funcționar la o bancă, ceea ce îi impunea unele rezerve. Cînd ziceai însă Costel, se știa de cine e vorba într-un anumit mediu.

La această situație, destul de strălucită, băiatul dascălului Petre ajunsese fără multă osteneală. Îi plăcuse totdeauna hainele curate și frumoase, de aceea cu banii pentru instalarea de student își comandase un rînd nou de haine după ultima modă, ceea ce îl așezase de la început și aproape fără voie printre alți cîțiva tineri bine îmbrăcați.

Aceia, e drept, nu erau studenți în anul întîi ; aveau alte ocupații cari le lăsau mult timp liber. Timp liber îi trebuise și lui Costel, de aceea chiar pierduse, din lipsă de frecvență, anul întîi. Pînă la urmă tot își trecuse examenele de-al doilea în vreo patru ani, dar se înnămolise la dreptul internațional de al treilea — „ca toată lumea", zicea el.

Banii pentru cărți și taxe mergeau de-a dreptul la haine și cravate ; cu acelea își ținea rangul. De citit, citea de la colegi, iar camera îi era modestă, deoarece un băiat stă prea puțin acasă. La masă nu era lacom și n-avea temperament costisitor.

După patru ani, dascălu tăiase scurt subsidiile destinate studiului : „Acum ai carieră !" — hotărîse. Costel, dealtfel, se proclamase, pentru Brăila, licențiat. Ce știa dascălu Petre în privința vieții și carierii unui tînăr la București ! Om simplu, de la care nu puteai pretinde înțelegere.

Fusese atunci pentru Costel un moment greu de trecut, dar găsise destul de repede un loc la o bancă particulară, grație cunoștințelor bune pe care le avea. Mamă-sa îi mai trimitea din cînd în cînd cîte un mandat din economiile ei : „de cravate", ba și „de chirie".

La bancă, Costel avea trei mii lei pe lună. Alții luau mai mult, dar și munceau mai mult. Totuși Costel lucra zilnic trei ore înaintea dejunului și două după, adică făcea act de prezență, căci pentru un sutar bătrînul Dighiu, contabil vechi, îi punea registrele la punct. Celorlalți le da țigări, ceea ce îl făcea simpatic. Țigările le avea gratis de la Lupescu — un tip. Tot el îi găsise slujba la bancă. Costel fuma rar cîte una.

La birou nu era prea mult de lucru ; biroul nu-l obosea, mai ales că mai și lipsea uneori. E drept că a doua zi intra cu frica să nu fie dat afară ; pentru a se despăgubi de astfel de emoții umilitoare, sîmbătă după-amiază lipsea mai de regulă, fiindcă directorul lipsea și el. Sîmbătă după-amiază, junele Costel își revizuia hainele și pe seară se ducea la bodegă și la dancing.

De la un timp însă, Costel era dat dezertor și de la bodegă și de la dancing.

— Unde-ai pierit ? — îl întreba cîte un prieten cînd îl prindea pe stradă.

— Te-ai plasat pesemne și faci pe ingratul ! — îi zicea altul, măsurîndu-l de sus în jos și de jos în sus.

În timpul inspecției, Costel pălea. Negreșit, era tot bine îmbrăcat, dar el știa unele dureri ale vestonului sau macularea invizibilă a gulerului. Amănunte ale vieții scumpe, asupra cărora era foarte susceptibil.

Dacă inspecția era însă satisfăcătoare, Costel, răsuflînd, glumea :

— Cînd ai să mă vezi cu blană de vizum, atunci stăm de vorbă despre plasare ! — și trecea grăbit mai departe ca să nu fie nevoit să dea explicații.

Pentru blană el se gîndea la un împrumut și la rate, iar în ce privea absențele... Atît mai lipsea, să fie văzut la Casa școalelor, pentru ca dispoziția umoristică a „bandei“ să aibă aliment. Îi știa cum sunt ; le trebuia un subiect de glumă, o victimă ; l-ar fi urmărit, ar fi făcut cine știe ce spirite de prost-gust și i-ar fi descoperit secretul — dublul secret. Tot programul i s-ar fi stricat.

Nici pe el, vezi bine, nu l-ar fi prins nimeni pe la Casa școalelor dacă n-ar fi fost „motive“. Întrucît îl putea interesa cursul profesorului Dumitriu ! De multe ori nici nu știa subiectul conferinței. El însuși se întreba ce

vor fi căutînd acolo cele douăzeci de persoane din auditoriu, oameni în toată firea? Un colonel de artilerie nelipsit, două cucoane vîrstnice, cu briliante în urechi și blăni de astrahan!... N-aveau altă treabă! Erau probabil și cîțiva studenți, iar restul, lume mai nespălată, mai de mahala... deoarece era prost îmbrăcată: „Haina face pe om!“ Aceleași figuri în fiecare seară de la 6—7. Ce idee pe aceia să se înfunde într-o sală rece și goală ca să asculte banalități și să vadă pe un ecran poze proaste: *Gioconda*... sau *Calul alb* — parcă de lemn — cu Napoleon cu tot! Cine n-a văzut pe cărți poștale!... Un pisălog Dumitriu!

El, Costel, venea acolo miercurea și sîmbăta să aștepte ora șapte jumătate, cînd Ninon ieșea de la Conservator. În așteptare, avea o altă atracție: pe doamna în gri! Îi plăcea, îl interesa. Ca și mamă-sa, el totdeauna avusese gusturi alese; din romanele-foileton prețuia numai personagiile distinse și doamna în gri era tocmai foarte distinsă. Talia zveltă, puful părului care poleia ceafa albă, profilul palid, delicat. Apoi, de la pantoful de Suède gri, ciorapi argintii de mătase, paltonul de catifea gri cu blană la fel, pînă la toca de lamé argintiu, toaleta era asortată perfect. Costel, care era cunoscător de modă feminină ca și masculină, privind-o, avea o impresie de lux și noblețe.

Mîini albe ca de zahăr, cu degete ascuțite. Pe mîna dreaptă o brățară lată de argint vechi, tot asortată. Costel își închipuia jaretierele de panglică albastră cu buclă argintie, cum văzuse el într-o vitrină; își închipuia acest obiect intim de toaletă, fără nici o cutezanță, respectuos.

Un timp, Costel, care avea fire poetică, se mulțumise cu o contemplare artistică a profilului, abia mai tîrziu avusese curiozitatea să o vadă din față. Tot frumoasă: nasul drept, gura arcuită și ochii mari argintii, ca apa, ochii asortați, cari se clătinau tot ca apa și păreau a te sorbi. Nu sorbeau pe Costel, ci sorbeau cuvintele profesorului Dumitriu sau fixau imaginile de pe ecran. Totuși Dumitriu și ecranul nu păreau a avea aprobarea totală a necunoscutei: se vedea după mișcarea disprețuitoare a buzelor, după privirea de negațiune.

Uneori, Costel, legănat de conferință, cu ochii pe jumătate închiși, clipind numai din cînd în cînd spre

doamna argintie, visa că e îmbrăcat în haine Louis XV și dă cu eleganță mîna unei marchize ce semăna leit cu necunoscuta în gri. Costel avea noțiuni de istorie și era superior tuturor colegilor de la bancă în ce privește cultura generală și gustul subțire.

La una din conferințe i se întîmplase să ridice de subt bancă și să înapoieze marchizei o mănușă gri și nu se supărase de privirea ei de sus și de gestul ei rece, cari erau în „stil nobil". Cîte o monosilabă de la bancă la bancă, despre fumul sobei de fier, rămăsese fără răspuns, dar Costel adora femeile mîndre. La ora șapte, Costel devenea mai indiferent cu secolul marchizelor, se apropia ceasul pentru Ninon, și Ninon nu era răbdătoare — alt stil decît cel Louis XV. „Două femei !" — surîdea Costel, complezent cu sine.

Întîlnirea lui cu Ninon pentru întîia oară, acum un an aproape, nu-i putea ieși din minte. Nu înceta să se întrebe cum de se arătase Ninon așa de ușuratecă la prima vedere, deși totuși nici pînă acum încă nu făcuse mari progrese... pe cînd el ar fi crezut... Nu reușea defel să rezolve problema și stăruia asupra ei.

Pe Calea Victoriei, în dreptul Café-ului Elisée, în martie trecut, Costel văzuse pe Lupescu, cel mai grozav din banda lor, Lupescu, „tipul", oprit cu o damă... Toată ochi ! Ochi fardați gros și cari aruncau priviri de proiector. Gura plină, desenată violent cu roșu de buze, nas care mirosea în vînt după vînat, obrazul dat cu alb de porțelan, roșit cu cinabru spre urechi, păr tuns băiețește, *tailleur* de catifea verde cu blană gri imitație... Era greu să n-o vezi de departe și să n-o auzi... Rîsul sonor făcea pe oricine să se întoarcă.

Costel se oprise de-a dreptul, crezînd că e o cocotă și apostrofase pe Lupescu :

— *Mon cher,* nu mergi la aperitiv ?

Dama rîsese în cascade, cu ochii spre un domn cu barbă, care trecea și care primise din plin privirea ei sclipitoare.

— Mergem, dragă ! zisese dama lui Costel, apucîndu-l de braț.

— Domnișoara Ninon Dragu ! — Domnul Costel Petrescu — prezintase ca la ambasadă Lupescu, cu mutra lui cea mai serioasă. Nu păruse a o face din glumă. Lu-

pescu era socotit la bodegă ca un personagiu. Înfumurat, elegant, englez, în fine! Avea, desigur, bani de acasă și era ocupat cu afaceri, despre cari nu vorbea niciodată și cari îi lăsau mult timp liber. Era singurul din bandă care întreținea raporturi și cu cei de clasa I-a : curse, club... și cabinete particulare.

— Să nu fie din poliția secretă! — îndrăznise unul odată.

Nimeni nu răspunsese și nu se mai pusese niciodată chestiunea. Dar, cine era atunci... dama... domnișoara? se întrebase Costel. La prezintarea cu protocol Ninon răspunsese : „Chiar eu!“ chicotind.

Așa fusese întîia întîlnire, care trudea și acum creierul lui Costel. De cîte ori pe urmă întîlnise pe Ninon, îl oprise ea, ba chiar lăsase pe altcineva — avea cunoștințe multe — și venise spre el. Era tot veselă, dar nu chiar în felul de la întîia întîlnire, și Costel se întreba dacă nu cumva fusese el atunci un bădăran, sau care fusese pricina că o luase drept o „damă“. Se întreba, dar, ciudat lucru, nu întreba pe alții ; îl reținea ceva, un scrupul, anume faptul că i-o recomandase Lupescu, pe care Costel îl admira cu oarecare teamă.

Acum Ninon îi părea vioaie, deșteaptă, frumușică, ba prea frumușică, și, ce e drept, plină de atenție pentru el, ceea ce îl măgulea și îi dădea remușcări, mai ales că Lupescu îi și dase unele informații pe cari tocmai le dorea. Erau trei surori orfane, crescute de un unchi, frate cu tatăl lor, un domn în vîrstă cu situație frumoasă. Ninon era cea mijlocie. Terminase școala profesională și trecuse concursul, dar unchiul nu o lăsa să muncească... Ca să nu stea neocupată și cum avea voce frumoasă, se înscrisese pentru canto la Conservator... Locuiau pe Popa Tatu în casă proprie... Ninon avea mulți admiratori, dar era foarte pretențioasă : „Sunt tînără, nu-mi lipsește nimic, vreau să aleg și pînă atunci să mă distrez!“ — așa răspundea la propuneri... Unchiul era generos cu ele, dar cam sever... Costel făcuse bună impresie domnișoarei Dragu.

Cam astea erau informațiile și erau satisfăcătoare. Îi plăcea lui Costel că Lupescu vorbea de ea cu dezinteresare și totodată favorabil. Un moment se temuse că Lupescu face curte fetei, ceea ce l-ar fi înlăturat pe el, iar

buna părere despre domnișoara Dragu convinse pe Costel, ca toate părerile mentorului său. Cît despre impresia pe care el, Costel o făcuse asupra domnișoarei Dragu, nu se îndoia ! Băgase de seamă că îl place.

Ninon se informase și ea. „Incolor, inodor, insipid", lămurise Lupescu. „Atunci bun ?" „Da. Bun și aprobat". Răspunsul lui Lupescu ironic, iar Ninon pe gînduri.

Mai spilcuit ca de obicei, Costel Petrescu trecuse într-o zi pe Popa Tatu : o casă mare, cu subsol și cu toate storurile lăsate. Norocul lui că nu-l văzuse nimeni făcînd curte pe sub ferestre.

De pe Calea Victoriei nu lipseau însă nici Costel, nici Ninon. Era aproape un *rendez-vous*. Începuse prin a face cîțiva pași împreună, apoi progresase și o conducea pînă la colț, spre Știrbei, mai tîrziu chiar pînă la colțul Știrbei cu Popa Tatu. Se întîmplase, de două-trei ori, să fie văzuți de cineva din familie : „Uite, soră-mea Ana !..." Sau : „E sora mea cea mică !" — zicea îngrijorată Ninon. Iar altă dată, cu adevărată teamă : „E nenea !" Trecea un automobil cu un domn gras, înțepenit într-un guler prea înalt. Așadar, acela era tutorele.

Costel simțea răspunderea acelor accidente. Curios amestec de libertate și de severitate era existența domnișoarei Dragu. Conchidea logic : viața modernă. Se temuse ca nu cumva să i se taie plimbările, totuși regimul urmase neschimbat. Peste un timp, Ninon îi spusese foarte serios :

— Vino la noi acasă să cunoști pe unchiul și pe surorile mele... E mai bine așa !

Costel, bucuros, venise chiar de a doua zi, spilcuit, firește, dar cam intimidat. În programul vieții lui bucureștene de pînă atunci nu intrase vizitele de familie.

Casa domnului Dragu nu semăna defel cu locuința modestă a dascălului Petre. Un vestibul larg, cu oglinzi mari și prești roșii, un fecior cu mănuși albe, un salon cu mobile de nuc masiv, apoi biroul cu scaune de piele rusească și o bibliotecă uriașă, de nuc sculptat, ale cărei uși pline nu lăsau să se vadă cărțile. Impunător. Domnul Dragu îl primise foarte rece. Era felul lui : de la un om așa de important și în vîrstă, Costel nu avea nici o pretenție. Apoi, el se socotea cam deocheat față de tutore, din pricina plimbărilor cu Ninon.

Văzut de aproape, domnul Dragu era de talie mijlocie, legat, dar nu gras, afară de pîntecele proeminent ; cu păr cărunt, tuns scurt ca o perie, și mustăți zburlite și aspre ca de cotoi, ridicate în sus ca ale Kaizerului, cu care Costel îl asemăna. Purta redingotă și avea ținuta și glasul militărești.

După cîteva fraze banale — domnul Dragu vorbea cam astmatic — sosise feciorul cu mănuși aducînd dulceață pe o tabla de argint — obicei vechi boieresc, desigur. Între timp apăruse Ninon, pe care o vedea pentru prima oară cu capul gol și care semăna cu Lya de Putty în filmul *Variété*. Primul film pe care-l văzuse Costel licean, la Brăila. Ninon întinsese fruntea unchiului și Costel observase cu neplăcere că nenea avea buze umede și cu negi. Apoi Ninon invitase pe Costel alături, unde erau prietenele ei, și audiența la tutore luase, din fericire, sfîrșit.

De la stînjenirea acelei confruntări, Costel trecuse la zăpăceala unei adunări de vreo șapte fete : cele două surori și prietenele de la Conservator. Nu avuse putință să strecoare un cuvînt în conversația întețită a duduilor, în schimb, printre vorbe, glume și rîsete, fetele se uitau la el cu un aer șiret. O cutie de bomboane Zamfirescu se golise, Ninon dînd exemplul : „Mor după ciocolată !“ După o jumătate de ceas, spre ușurarea lui, Ninon propuse lui Costel să iasă în oraș, fără a se preocupa de celelalte fete. Ninon avea totdeauna idei originale, dar amestecul de etichetă și familiaritate din casa Dragu zăpăcea hotărît pe Costel, împiedicîndu-l de la o opinie deslușită. Se oprise la ideea că așa e viața de familie în capitală.

De atunci înainte, bodega și dancingurile înregistrase lipsa lui Costel. La început camarazii se interesară, apoi renunțară să-i mai ia urma. Singur Lupescu părea inițiat :

— Te duci uneori pe la familia Dragu !... Nu știu cum se face că eu n-am mai putut merge de mult pe acolo !... spusese într-o zi.

Așadar, Lupescu frecventa casa Dragu. Un mic fior de gelozie străbătuse pe Costel... Dar ce drept avea el !... Lupescu i-o prezintase... Nimic de mirare s-o placă... Cine n-ar fi plăcut-o ! Și, dealtfel, lui nu-i păsa. O distracție !... Mai mult el îi era fetei simpatic !... Pînă la urmă,

Lupescu avea poate afaceri cu domnul Dragu. „Nenea“ inspira un mare respect lui Costel ; în închipuirea lui, situația socială a acestui domn cu aere de maior de jandarmi în civil creștea tot mai mult. Cutezase odată să întrebe pe Lupescu și aflase că Dragu era vicepreședintele Sfatului negustoresc și mare angrosist pe Smîrdan. El, care-l crezuse cel puțin senator, nu fusese defel decepționat. Dealtmintrelea, tonul cu care Lupescu declinase acele titluri le da importanță. Vicepreședinte al Sfatului negustoresc nu e puțin lucru ; pînă la urmă, nici senatorul pe care-l știa Costel — din vedere — nu avea ifosul, răsuflarea scurtă și privirea aspră, subt sprincene stufoase, a domnului Dragu. Nimeni nu te ținea la așa distanță și nu-ți inspira dorința să scapi teafăr de subt acel control. Domnul Dragu era autoritar și părea pătrunzător. Ținea mîinile la spatele redingotei, ca Napoleon, și scotea din buzunarul de la piept un portofoliu doldora de mii, cu un gest de bancher. Ticuri cari făcuse asupra lui Costel mare impresie.

Costel urmărea două aventuri. Deodată două ! Admira cu exaltare pe doamna în gri și ducea fetelor Dragu flori și bomboane. Doamna în gri era un ideal îndepărtat, iar Ninon îi plăcea. Îi plăcea mult, dar n-o iubea. Costel nu se aprindea ca unii. În aparență nici Ninon nu era sentimentală, totuși ea părea amorezată de el. Negreșit că un băiat nu putea refuza simpatia unei fete nostime cum era Ninon, mai ales un băiat liber și o fată care și ea iubea libertatea. Costel putea profita de favoarea pe care i-o acorda ; îl turbura încă din cînd în cînd impresia primei lor întîlniri. De ce oare se purtase Ninon atunci în așa fel ? Acum era mult mai cuviincioasă, evita admiratorii, iar în casa Dragu, afară de el, Costel, nu intra nici un bărbat. La Conservator erau colegii ! Dar colegii sunt altceva. Costel nu era gelos și se deprinsese cu felul expansiv al Ninei. Singurul pe care-l invidia puțin era tot Lupescu. Nu de altceva : Lupescu, cînd se întîlneau, era foarte serios față de Ninon și ea la fel ; îl invidia pe Lupescu pentru că era mai elegant ca el... Și mai frumos, nici vorbă... Era părerea lui Costel... Dac-ar fi fost femeie, Costel ar fi găsit pe Lupescu foarte seducător. Dar Ninon îl prefera pe el. Chestie de gust. Era bine Lupescu : nalt, subțire, cu fața fină, ascuțită,

cu buze ironice și cu monoclu ; de rîndul ăsta însă, succesul era al lui.

Costel luase acum deprinderea să vie la două zile în Popa Tatu, între trei și patru după-amiază. „E ora cea mai bună", îi spusese Ninon însăși, ceea ce arăta o complicitate. Feciorul nu mai apărea ; îi deschidea una din fete și nu mai rămîneau în salon și nici în bibliotecă — spre bucuria lui Costel — ci în camera fetelor, pe coridorul cu geamuri al casei. Devenise acolo familiar, făcea probleme celei mici, care, deși de cincisprezece ani, era abia în a doua la externat. Costel desena și monograme pentru brodat Anei, sora cea mare, fată harnică, urîțică însă și lipsită de cochetărie, dar ea ducea toată gospodăria casei. Cea mică era frumușică, obraznică și ursuză.

Cu încetul Costel intrase în amănunte de familie. Domnul Dragu era foarte bun, dar foarte pretențios. Toate trei fetele păreau a se teme de el.

— E acasă ? — întreba Ninon, de la ușă, cu pălăria încă pe cap, căci se întîmpla să lipsească cînd Costel sosea mai devreme.

Cînd afla că nenea lipsește, Ninon părea mulțumită. Cea mică se strecura ca un șoricel pe coridor, ca să nu întîlnească pe nenea. Ana îi purta și ea mult de grijă. „Un fel de tiran binefăcător !" fusese concluzia lui Costel, care era fin observator. El însuși era foarte mulțumit cînd tiranul lipsea. Costel îi recunoștea toate meritele, dar nu-l putea simpatiza. Chiar ocultă, prezența lui era apăsătoare.

Epocă plăcută de idilă, care dura de cîteva luni cu progrese în familiaritate și prietenie. Familiaritate în sensul că fetele îi spuneau pe nume și el asemeni lor ; nu se mai jena nimeni de el cînd era ceva deranjat în casă ; uneori Ninon își schimba rochia cînd el era de față ; firește, se uita în altă parte și ea se trăgea într-un colț, lîngă dulapul cu rochii. Alte familiarități însă, nu ; într-o seară pe stradă, în întuneric, Costel cercase o sărutare și căpătase o pălmiță. Nu se supărase, ba chiar îi convenea atitudinea. Așadar, numai aparențele erau prea zglobii.

Caracterul Ninon îl avea, e drept, cam dificil, dar sufletul bun. Se irita lesne și atunci nu prea ținea seama la cuvinte, însă îi trecea. Cînd era nervoasă, cîrpea cîte

o palmă sonoră celei mici, care răspundea între dinți — desigur, o obrăznicie. Era obraznică tare Lucica și el nu făcea haz, totuși îi era greu să asiste la pălmuială și mai ales, delicat cum era de felul lui, nu se putea deprinde cu vocabularul slobod al Ninei. Desigur, ei nu-i spunea nimic ; atît ar fi lipsit, să intervină. Ana uneori certa pe Ninon ; deși departe de a fi egala ei (în orice fel), avea ceva autoritate, pentru că ea îngrijea de toți. „Ana, dă-mi ! Ana, fă-mi !“ Negreșit că dacă Ninon ar fi fost ceva mai dulce ca maniere, Costel ar fi plăcut-o încă mai mult. Purta de grijă să n-o contrazică pentru a evita unele epitete, cărora Ninon le da drumul la iuțeală. În momente cînd o vedea arțăgoasă, prudent, tăcea : era din partea lui o dovadă de tact. Ninon era și foarte capricioasă ; uneori, în toane bune, cînta, declama și, darnică, împărțea o rochie Lucicăi, care se rușea de plăcere, cu toate că nu știai cu ea niciodată ce simte ; un *sweater* îl da Anei, sincer mulțumită, dar care întreba de zece ori : „Ție zău că nu-ți mai trebuie ?“ Printre capriciile Ninei — căci fetele, ca și unchiul, îi ziceau Nina în casă, numai prietenele și prietenii o chemau Ninon, Lupescu era cel care o botezase — așadar, printre capriciile ei era și acela ca nu cumva Costel să vie la altă oră decît cea indicată de ea : „Oricînd, trei la patru ! Casa noastră nu e moară !“ De asemeni nu putea suferi s-o oprească pe stradă cînd ea avea tîrguieli urgente. Se înfuria, gata să-l concedieze dacă îi abătea ei că a fost indiscret. O întrebase odată de ce nu umblă cu automobilul unchiului.

— Asta e măgărie, să te amesteci în afaceri de familie !

În astfel de ocazii, Ana intervenea împăciuitoare :

— Cere iertare lui Costel ! poruncea blînd Ninei, care, după ceva mofturi, consimțea să surîdă.

— N-o mai supăra ! mustra glumeț Ana pe Costel, care se rușina ca un vinovat.

Pînă la urma urmei, era o familie unită, iar între ei doi erau discuții de amorezați. Ninon, mai ales, ținea în fond la el : cine decît el venea aproape zilnic în casa Dragu, cu riscul să provoace Ninei nemulțumiri cu unchiul ? Cine o însoțea pretutindeni — firește, unde și cînd vroia ea ? Tot ce i se părea lui ciudat în purtarea

și capriciile ei venea, desigur, de la împrejurările de familie. Cînd era bine dispusă, Ninon îi făcea confidențe : Nenea făcuse o afacere cu Ministerul Comerțului ! Nenea avea necazuri cu un debitor incorect ! Nenea cîștigase la sorți la Acțiuni și îi dăruise un inel cu briliant, nu era o piatră mare, dar va veni și aceea. Visul Ninei, ca și al lui Costel, era însă o haină de blană... Ana era zgîrcită și punea bani la o parte. E drept că ele n-aveau prea mulți bani de buzunar, căci nu posedau nici o avere a lor, proprie. Totul era al unchiului, care le va înzestra la timp, așa cum va crede. Pînă atunci le da tot ce le trebuia, de aceea nenea trebuia foarte mult menajat. Recomandația asta, făcută anume lui Costel, era un semn de tandrețe : Ninon dorea ca el, Costel, să fie bine văzut de unchiu, atitudine afectuoasă care corecta epitetele urîte și acel : „M-ai plictisit !“ — care revenea ca un refren penibil.

Pentru astfel de bune sentimente, Costel avea față de unele necuviințe multă răbdare. Îl costau mai ales anume observații nedelicate : „Ce ești așa de jigărit azi ?“ Sau : „Mi-e rușine să umblu cu o secătură ca tine !“

Un fel de a vorbi, firește, dar care lovea în unele puncte dureroase : familia și îmbrăcămintea. Era băiatul dascălului Petre, ce e drept ; iar în ce privește eleganța, nu putea, firește, egala pe un Lupescu, mai ales că florile, bomboanele și tîrguielile mărunte ale Ninei, pe cari negreșit n-o putea lăsa să le plătească cînd erau împreună, micșorau sumele destinate croitorului, iar scumpirea stofelor creștea, creștea. Timpul cît nu era ocupat la birou și cu Nina, Costel îl trecea îngrijindu-și hainele : ciuinul, benzina, neofalina, anume fără miros, și călcatul cu aburi nu mai aveau pentru el secret de întrebuințare. Acum în urmă i se adăugase lui Costel și o povară pe conștiință. Niciodată nu fusese dator cu bani ; era un băiat ordonat și avusese pînă atunci groază de operația asta, pe care o credea nefastă. Deunăzi însă, după crize alternate de nervi și de melancolie, Nina îi mărturisise, în secret chiar de Ana, că a pierdut un medalion oferit ca mărțișor de nenea și trebuia neapărat să-l înlocuiască. Găsise la Belmont unul la fel, dar n-avea bani ; cu timiditate spusese suma : două mii de lei. Costel se în-

fiorase ; oameni milionari ca Dragu puteau da cu înlesnire asemenea daruri ; Ninon era prea neglijentă ; astfel de obiecte se păzesc mai bine.

Totuși datoria lui cavalerească era să înlesnească pe Ninon în necazul ei ; era și o satisfacție de amor propriu. Nădușise o săptămînă la birou pînă cînd să se hotărască să ceară lui moș Dighiu, casierul, care da în oraș bani cu împrumut.

— Fie ! Dar numai o dată și pentru că te știu băiat chibzuit ! Altfel nu dau nimănui de la birou.

Costel crezuse că pentru acel caz excepțional se poate duce la casa Dragu la altă oră decît cea obișnuită. După ce așteptase destul de mult la ușa de intrare, Ninon trimisese răspuns că are migrenă. Era întîia oară cînd nu-l primeau ; ofensat, Costel, fără să se hotărască să plece, sta în fața Lucicăi, care se uita la el cu mutra ei obraznică. Printr-o bună inspirație, întinsese plicul cu bani fetei, care fugise cu el în casă. Costel era ajuns la colțul uliței, cînd Lucica îl întoarse : Nina îl poftea, cu toate că era bolnavă.

În adevăr, Nina sta culcată și, cu ochii închiși, gemea. Era îmbrăcată cu un chimono frumos, de mătasă înflorată, care contrasta cu mobilierul modest din camera fetelor. Despre modestia camerei lor, Nina la început dase o explicație ; aveau la dispoziție toată casa, iar la ele în cameră puteau face cîtă dezordine și zgomot vroiau, căci nenea nu venea acolo niciodată. Acum mai de curînd spusese că le trebuie o cameră mai mare și că era greu pe un același coridor cu unchiu, de aceea era proiectat să se repare pentru ele camerele din subsol ; vor fi mai la ele acasă. Costel era prea străin ca să aibă opinii, dar în principiu nu putea suferi subsolul — chiar confortabil, cum va fi fost acel al casei Dragu ; totuși o intrare separată de aceea a lui Dragu îi convenea. Pe Ninon n-o durea decît capul, dar foarte tare ; dealtfel, nu era singură ; se afla acolo și un fel de rudă, pe care Costel o zărise uneori și care nu-i era prea simpatică. Era o femeie de vreo treizeci și cinci de ani poate, destul de frumușică, dar cu apucături prea familiare și cu un fel curios de a se îmbrăca. Totdeauna aceeași rochie de catifea neagră, cercei lungi cu pietre —

desigur, false — și o brățară-ceas, cu diamante adevărate — spunea.

Verișoara Leontina, cum îi ziceau fetele, nu vorbea decît cu „apropouri“ și făcînd semne, lucru supărător pentru cei cari erau străini de acele subînțelesuri. Față de ea Costel se simțea caraghios și neliniștit, deși verișoara Leontina era foarte amabilă cu el, nici nu-i spusese Ninei cît de amabilă. Dealtfel, chiar în fața lor, îl poftea stăruitor să vie pe la ea, ceea ce îl plictisea așa de tare, că roșea. Ninon intervenea atunci cu obicinuita ei nesinchiseală :

— Tacă-ți gura, Leontino !

Ce fel de rudă era ? Părea că nici unchiul n-o prea suferea, deoarece se ferea de el. Necuviincioasă, verișoara Leontina zicea domnului Dragu „Moșu“. Cînd Costel cercase a întreba pe Ninon, îl repezise : „Rudele sunt rude !...“ Ana tăcea, ceea ce era tot un fel de a apăra rudele, numai cea mică rîdea obraznic, era răucrescută fetița asta !

La drept vorbind, Costel recunoștea că e cam egoist ; lui nu-i plăceau nici camaradele de la Conservator ; atunci cînd se nimereau împreună, era pentru Costel o zi pierdută ; nici nu puteai închipui glume mai nesăbuite ca ale lor ; cînd începeau de a-și bate joc de toată lumea — o lume necunoscută lui Costel — era un almanah complect de anecdote picante. La obiecțiile lui, Ninon îi explica rezonabilă că e nevoită să trăiască bine cu camaradele, ba chiar simpatia lor era o laudă pentru ea ; Costel putea fi destul de mulțumit că ea nu le seamănă.

În fond, Costel nu era prea convins că Ninon nu le seamănă. Trebuia recunoscut că el era mult mai puțin sincer în sentimente decît ea. În mintea lui o judeca adesea fără multă cruțare, iar cînd cineva îl tachina despre Ninon lua un aer indiferent sau făcea o glumă despre „aventurile capitalei“. Nu era frumos din partea lui — mai ales că Ninon se arătase cu el serioasă. Nu căpătase el o palmă cînd îndrăznise prea mult ? De atunci nu mai reîncepuse și, dealtfel, el nu ținea la dezmierdări, fusese mai mult, așa, o probă.

Ninon, în genere, era iute la mînă ca și la vorbă. Lucica, bucătăreasa, feciorul chiar îi cunoșteau lăbuța,

ba uneori și Ana lua din treacăt ceva. Pentru Ana, Costel se indigna ; o soră mai mare și, în atîtea privințe, chiar superioară lui Ninon : gospodăria, de pildă. Cît despre fecior, indignarea lui era încă mai mare : o fată să bată un bărbat ! Costel lua aerul cel mai nemulțumit, dar Ninon îi întorcea spatele sau îi arăta ușa. Nu știa multe ; o fată și jumătate, trebuia numai să-i înțelegi șicul.

Dacă în amănunt Ninon se arăta capricioasă, apoi cu privire la alte lucruri mai însemnate, Costel îi rămînea el dator. Cînd, de pildă, se glumea despre căsătorie cu aluzie la Costel, Ninon nu tăgăduia, ceea ce era drăguț din partea ei. Mai mult încă : fată frumoasă, bogată, care putea avea pretenții, spunea că ea nu vrea să se mărite, ceea ce era tot o atenție pentru el, care nu putea fi pretendent. Declara că ei îi place așa cum e acum — aluzie secretă la relațiile lor. Era timp destul pentru măritiș... ea era tînără... apoi vrea să termine Conservatorul și să cînte la Operă și poate bărbatul nu i-ar fi permis... Să se mărite fetele cari n-aveau alt ideal.

Costel se întreba atunci dacă, eventual, Ninon ar fi renunțat pentru el la Operă. Într-un elan de vanitate își închipuia că da, ar fi renunțat. Asta, firește, dacă ar fi fost vorba de căsătorie. Așa cum erau însă lucrurile, ideile Ninei conveneau foarte mult lui Costel, care nu se putea gîndi la însurătoare. Adevăr vorbind, el nu-și simțea aptitudini casnice ; ca și Nina, starea actuală o găsea destul de plăcută, apoi situația lui materială abia era suficientă, așa singur cum se afla. Chirie de casă, lemne, lumină etc... erau atîtea sperietori, și mai ales vrea hotărît pentru la anu palton cu blană, hotărît !

Pe chestia căsătoriei era uneori chiar absurd. Într-o zi, la birou, moș Dighiu îi spusese că l-a căutat „logodnica“.

— N-am logodnică ! răspunse cu bruscheță.

Abia pe urmă își dase seama că l-a căutat poate Ninon, care se servise de titlul ăsta ca pretext.

— O prietenă a mea ! spusese cu emfază.

Moș Dighiu păruse ușurat. La prima vedere Ninon nu inspira multă încredere și bătrînul se va fi gîndit la cele două mii lei încă neachitați.

Era totuși o mică lașitate din parte-i să se lepede de ea ; cîți tineri n-ar fi fost măguliți ! De ce-l căutase Ninon oare ? Cercase la Conservator după-amiază, știind că are curs ; o întîlnise. Ninon îl căutase pentru a-i spune să nu vină la ele a doua zi, fiindcă nu sunt acasă, fără alte explicații. Costel se întunecase ; ținea mult la vizitele lui și absențele nemotivate îl enervau.

„Nu sunt logodnic !“ gîndise cu necaz... „Bună familie, dar plină de mistere“...

Din răzbunare spusese Ninei cum a dezmințit-o către Dighiu. Ninon se ofensase și-i reproșase că nu e în stare să susțină o minciună inocentă a ei. Parcă era să-l ducă cineva la primărie. Avea el cap de însurătoare !

Avea dreptate Ninon ; prea elegant nu se purtase. Tot ea avea mai mult sentiment ; totuși, cînd era vorba de însurătoare, Costel reacționa fără voie, lipsindu-se de eleganță. Socotite însă toate la un loc, relațiile lor rămîneau destul de plăcute. Costel cunoștea traiul altor băieți, nu erau mulți cari să fi avut o prietenă așa de chipeșă ca Ninon. „Viața capitalei !“ gîndea Costel. Ce ar fi zis dascălul Petre și mamă-sa chiar de astfel de prietenie : o fată de cea mai bună familie, care umbla singură cu el ziua și noaptea. Așa erau noile obiceiuri ! Totuși unchiul lor era destul de sever și Ninon destul de serioasă, deoarece nu se întîmplase nimic serios între ei...

Zilele din urmă bîntuise un fel de vînt rău care se înteți se, începuse prin mărturisirea Ninei cum că unchiului i-a abătut asupra vizitelor lui și le-a interzis fetelor să-l mai primească. Ninon avea o idee : s-ar putea servi cu folos de minciuna de deunăzi și spune lui nenea că Costel o cere în căsătorie. În formă de logodnic putea urma să vină, iar data nunții se amîna la nesfîrșit. Dacă i-ar fi constrîns, n-aveau decît să strice logodna, ca atîta lume, și, firește, să se despartă — pînă atunci însă cîștigau timp.

Ideea era și drăgălașă și destul de practică, cuvîntul însă de „logodnic“ avea darul să agaseze pe Costel. Văzînd că tace, Ninon își retrăsese propunerea cu răceală și plecase îndată, pretextînd că e ocupată.

Se despărțise cu impresia unei rupturi. A doua zi însă o întîlnise la unu pe Calea Victoriei și, calmă, îi spusese că poate veni ca și mai înainte deoarece a aranjat ; părea puțin tristă. Costel se simțise mișcat, bucuros că totul merge mai departe. Hotărît, Nina știa să fie foarte drăguță și ținea la el. Mai puțin plăcut se sfîrșise altă scenă. Întorcîndu-se cu Ninon din oraș, pe seară, pe la opt, zărise pe Lupescu la cîțiva metri de ei, ieșind tocmai de la casa Dragu. Cu gulerul ridicat, nu-i văzuse sau se făcuse că nu-i vede. Nina împiedicase cu asprime pe Costel să-l strige.

— Ana lipsește, mormăise Ninon și intrase acasă ca o vijelie. Costel rămăsese în fața ușii, se auziră țipete ascuțite și glasurile deopotrivă de furioase ale Ninei și Lucicăi.

— Na ! Na !... Mai vrei ?

Palme și bufnituri ! Bătaie în regulă, însoțită de cuvintele cele mai urîte, zbierate de Ninon.

— Uite așa ! Uite așa ! În necazul tău ! Și am să fac și mai și ! Ți-o plătesc eu ! scrișnea printre oftături cea mică.

Costel sta cu mîna pe clanță, buimăcit, cînd Ninon ca o furie deschisese ușa peste el. Îl uitase sau îl credea plecat.

— Ce cauți aici ?... Spionezi !...

Și îl învîrtise de umeri, trimițîndu-l spre ieșire cu o metodă de concediere pe care Costel o socotea cum nu se poate mai necuviincioasă. Era, ce-i drept, scoasă din fire, dar ce maniere rușinoase ! O auzea încă țipînd după el :

— Binecrescut zici că ești !... Pîndești la uși !... Te amesteci în afaceri de familie !

Așadar, tot el era vinovatul ! E drept că astfel de scene nu sunt destinate străinilor, el însă nu era un străin și nici nu ascultase cu intenție. De unde puteai prevedea ! Nici acum nu înțelegea ! Bine că nu auzise unchiul de sus... Tot era bună la ceva mutarea la subsol — căci se mutase ! A doua zi, miercuri, strunindu-și curajul, așteptase pe Nina la Conservator. Venise spre el ca de obicei ; părea potolită, dar schimbată la față ca de boală. Îi dase explicații și chiar se scuzase :

— Nu e lesne, cu viața stricată de acum, să crești o soră mai mică !

Așadar, pedeapsa cam brutală fusese aplicată pe dreptate și în chestie de morală. Se aud atîtea despre fetele de la externat și Lucica era frumușică și obraznică peste măsură.

— De ce nu spui unchiului ! Nu poți să-ți iei singură răspunderea ! sfătui înțelepțește Costel.

— Așa am să și fac !... Chiar azi o dau pe mîna lui ! Să vedem ce îndrăznește să spună ! Ce să îndrăznească ! N-avea ce îndrăzni !

Pe cînd vorbeau, trecuse Lupescu, care părea a veni tot spre Conservator, dar care, zărindu-i, ocolise. Ninon și ea trăsese pe Costel în altă direcție... Nu vrea să vadă pe nimeni.

Costel era băiat deștept ; făcuse îndată raporturi :

„Stai ! Stai ! Nu cumva Lupescu și Lucica !“...

Lupescu în ajun ieșea de acolo tocmai în lipsa Ninei și a Anei ! Lupescu ar fi putut ieși și de la domnul Dragu ! Dar scandalul ? Deși nu-i venea să creadă, exista coincidență... Nina însă probabil exagerase și vina, și pedeapsa. Lupescu, găsind fata singură, putuse glumi cu ea, mai ales că Lucica era dracu gol... Costel cunoștea bine pe Lupescu. Nu și-ar fi pierdut timpul cu o fetișcană !... De ce totuși se făcuse că nu-i vede ? Iarăși mistere ! Împrejurările tainice ce se iveau adesea în casa Dragu îl stînjeneau. Pînă și Ana cea urîtă și de treabă avea uneori apucături ascunse. Firește că totul pornea de la tirania tutorelui. Copii orfani ! Lucrurile se vor liniști ! Costel simțea un fel de satisfacție nelămurită... El cunoscuse pe Ninon prin Lupescu. Unul și altul moderni, eleganți... la început ar fi crezut că e un flirt între ei... Acum chestia asta cu Lucica îl liniștea pe deplin. Ninon era supărată pe Lupescu !... Îi convenea.

Zilele ce urmară fuseseră tot nouroase, deoarece Nina avea mare migrenă și arăta rău. O întrebase cu precauțiune dacă unchiul e informat. „Da !“ — răspunsese vag și trecuse la altă vorbă. Mai rece cu el, mai puțin sinceră ; părea preocupată. Griji de familie ; arăta și bolnavă, dar nu spunea ce o doare. Dispoziția ei varia : cînd se arăta amabilă, dar fără expansiune, cînd nervoasă, și atunci curgeau epitetele. Îi trebuia lui Costel

multă răbdare, dar o știa necăjită și îi era milă. Dacă ar fi fost mai puțin violentă... și dacă s-ar fi fardat mai puțin !... Costel ar fi putut vorbi de Paște acasă părinților despre ea. Nu altfel, numai ca de o domnișoară de la București care ține mult la el. Mamă-sa avea o broșă frumoasă pe care Costel ar fi dat-o bucuros Ninei... Mereu acolo, în casă ! Avea obligații. Se deprinsese cu casa, cu Ninon și cu defectele ei.

Era într-o stare sufletească afectuoasă, cînd Ninon, într-una din zile — avea ochii cam plînși — îi spusese după multe ocoluri că are să-l roage ceva : să asiste la o serată intimă ce o da unchiul.

Nu era o rugăminte, era o cinste și o plăcere !

— Fiindcă știu că nu prea faci haz de nenea și nu-ți place lumea !

De unde își închipuia Ninon că nu-i place lumea ! Nu-i plăcea Leontina sau colegele de la Conservator... Asta era altceva... Lumea — lui îi plăcea... era băiat de lume ! Cîteva zile înainte de serată, Nina, cu timiditate, îi spusese că are a-i face o mărturisire. Uneori era ca un copil !

— O să te surprindă, poate, la serbare, purtarea unchiului cu noi — cu tine și cu mine !

Costel primise de la acel „tu“ un șoc plăcut... Îi mai spusese oare Nina „tu“ ? Totuși sunase nou și intim.

— Ca să poți veni ca și înainte, știi, atunci... eu am spus lui nenea că suntem „promiși“, dar că nu vrem să știe nimeni pînă nu capeți avansare. Cu ocazia asta se gîndește la zestrea mea !

Costel se roșise de surprindere și nu putuse răspunde nimic ; deși se afla într-o dispoziție bună, totuși îi era neplăcut că, fără voia și știrea lui, Ninon se slujise de o minciună despre lucruri așa de serioase.

La serată totuși unchiul nu se arătase prea indiscret. Mai anevoie fusese traversarea salonului, în tot lungul, cu Ninon la braț. Decoltată în spate pînă la talie, cu o rochie perlată, Ninon îi alergase înainte încă la intrare, ceea ce făcuse ca toți ochii să fie ațintiți asupra lor. Costel se simțise jenat, dar și măgulit.

Casa Dragu se potrivea pentru serbări : erau flori în vaze, lăutari, un bufet bogat și mai mulți feciori în

frac cari serveau. O serbare impunătoare ; monotonie însă și lipsă de cordialitate, ceea ce se explica prin firea rece a lui Dragu, care ca de obicei era impunător și morocănos. Ca musafiri — cîțiva domni serioși, probabil din faimosul Sfat, apoi fetele și băieții de la Conservator — din fericire lipsea verișoara Leontina. Mai erau și vreo douăzeci de persoane, vecini și cunoștințe, cărora Ninon îl prezentase. Cînd ceruse informații asupra lor, din curiozitate să afle pe cine a cunoscut, Ninon dase din umeri.

Treptat se deprinsese cu lumea și casa : erau deschise mai multe odăi și biroul, golit de mobile, avea numai scaune jur în jur ; acolo se dansa : o orchestră de trei inși.

Ninon se plîngea că unchiul, încăpățînat, nu vroise să deschidă salonul cel mare. Costel găsea că și așa era destul de mare și frumos. Da ! Dar nu destulă lumină — după gustul Ninei. În salonul cel mare era, în mijlocul plafonului, un lustru de Veneția transformat pentru electricitate, pe care ea l-ar fi vrut aprins „în seara asta". Ninon alintase ultimele cuvinte. Prudent, Costel aprobase... Un... lustru ? nu cunoștea obiectul... dar pricepea... firește.

Cînd nu se mișca de pe un loc, Costel se simțea foarte bine ; îi plăcea serata... Lipsea Lupescu... Păcat ! Adică lipsa lui nu era rău venită, Costel rămînînd astfel tînărul „cel mai bine" al seratei... Regreta, dealtfel, absența lui Lupescu... Un gînd îl tăiase prin creieri : „Dacă cumva Lupescu, din cauza smochingului... Nu ! Lupescu avea două, ba chiar trei smochinguri : Nr. I... nr. II... nr. III, le arăta el de subt pardesiul de seară, cînd intra un minut la bodegă să spuie patronului un cuvînt confidențial, înainte de a se duce la vreo recepție. După numărul respectiv al smochingului, se putea ghici rangul pe care-l ocupa recepția în opinia lui Lupescu. Ah ! un pardesiu de seară, odată și odată, dublat cu mătasă, cu pelerina dintr-una... sau fără pelerină !

Nu ! Slavă Domnului, lipsa lui Lupescu nu era din vina lui. Ar fi fost din partea lui Lupescu un sacrificiu prea mare... și așa, Lupescu fusese destul de șic. El, din proprie inițiativă, întrebase pe Costel cu vreo trei zile înainte de serată :

— Ai smoching ?

Nu ! N-avea !... însă... Nu se gîndise defel că...

Evident ! Lupescu vrea adică să spună că e... distrat...

— Nu voi putea merge ! suspinase Costel.

— Asta, vezi, e imposibil... Îți împrumut smochingul meu nr. II. Suntem de aceeași talie.

Erau de aceeași talie...

Costel cercase să-i mulțumească, dar lui Lupescu, cînd îți făcea un serviciu, nu-i puteai mulțumi, îți impunea tăcere cu un singur gest, cu o singură silabă de refuz. Un gentilom, în felul lui.

De ce însă nu venise la serată ? Avea smochingul nr. I... La ce se gîndea... Afacerea cu Lucica... Cum era să vie ! Așa e ! Ce zăpăcit era... distrat... Smochingul îi sosise acasă cu un comisionar, într-o cutie anume, de carton, însoțit de cămașa albă călcată extra, cu butoni, cu tot dichisul. Purta cămașa lui Lupescu ! Ce intimi erau ! Ce păcat că nu putea spune Ninei, care, plină de atenție, venea mereu lîngă el ! El nu era închipuit... Știa că stă de preferință lîngă el din cauză că era necăjită cu... afacerile... Cu toată coafura lăcuită și toaleta superbă, era trasă la față, cu ochii cercăniți, necăjită de maimuța de fată mică. Totdeauna cînd avea un necaz, Ninon era drăguță cu el, ceea ce arăta că tot el era prietenul ei adevărat. Totuși era foarte frumoasă în seara asta... numai chestia cu Lucica nu-i putea ei trece...

Lucica, inocentă ca și cum nu era ea aceea, oferea musafirilor glasele, într-un paner mic de argint. Se oprise grațios în fața lui. El n-ar fi vrut să ia ; oricît, tot te atingi pe mîini, pe haină... Luase una și mulțumise înclinîndu-se. Cu rochia de muselină roz, frumușică drăcoaica mică ! Se făcuse serios și se uitase spre Nina, care sta înghețată, ca și cum nu vedea, nu auzea... Supărată tare ! Nu pe el ! El... de politeță fusese amabil cu fata mică.

Ninon în seara asta nu vrea să danseze. Cu atît mai bine ! Nici el n-avea gust. Dansul nu-i plăcea, în fond. Era obligat din pricină că nu puteai să nu te ții de modă. Numai că acolo, în birou, unde se dansa, se refugiase fetele și băieții, și în seara asta ar fi preferat să stea cu ăi de la Conservator decît printre musafirii ceilalți, străini, plictisitori. Nu vorbea cu ei, dar, dacă ar fi venit prilej de vorbă, ce să le spuie ?

Era bine că Ninon sta aproape permanent lîngă el și îl scăpa de conversația cu acei necunoscuți. Băuse cu sete un pahar de șampanie ; pe cînd Ninon se îndepărtase cu îndatoriri de gazdă, se și strecurase la ușa camerei de dans și privea ; îl distra. Din treacăt cîte o pereche surîdea spre el prietenos.

— Se merge la bufet ! anunțase la un moment Ninon adresîndu-se către toți și, laolaltă cu musafirii, trecuse în sufragerie.

Acolo, pereții la jumătate erau căptușiți cu stejar ; pe masa lungă, acoperită cu o pînză de olandă brodată, erau de toate, și reci — ca la gară. El luase o tartină cu icre negre, oferită de Ninon.

Ana și Lucica se ocupau de invitați ; Ninon, după ce dase tonul, rîdea din cînd în cînd spre unul sau altul și același rîs silit îl întorcea și spre el. Costel ar fi vrut să-i spună ceva, dar ce ?... Mai luase o tartină, erau icre moi... Îl nedumirea în seara aceea ceva străin în înfățișarea Ninei, ori de cîte ori vroia să-i vorbească, căci avea el ce să-i spună. S-o întrebe mai întîi cine e unul sau altul din oaspeți și alte multe... dar Ninon îi părea străină. Știa acum de ce : din pricina toaletei de bal și a coafurii. Ea, care avea de obicei Bubi Kopf, în seara asta era ondulată cu o franjă de păr ca o virgulă groasă pe frunte și alte două virgule mai mici la urechi... Și rîsul ei din seara asta îi oprea lui vorba pe buze, parcă nu era al ei : rîdea numai cu dinții, fără hohote — asta era schimbarea mare — rîdea mult și buzele cărnoase luceau ca două dungi arcuite de vopsea carmină, într-o schemă care lăsa să se vadă dinții albi, frumoși, strînși cei de sus pe cei de jos, și pe cel din față de sus, la dreapta, era un punct roșu de la vopseaua de buze. De cîte ori Ninon întorcea spre el gura întredeschisă de acel rîs fără sunet, Costel ar fi vrut să-i spună de acel punct, dar se abținea ; ar fi vrut chiar să-l șteargă și punea mîna pe batista de olandă cu inițială, din poșeta smochingului ; era obsedat de punctul acela care-l jena, dar nu se hotăra să-i spună Ninei... Nu se putea decide a-i vorbi de acel mic defect al eleganței ei și nici de altceva nu-i vorbea.

Totuși din cînd în cînd spunea : „E și Marichon !“ — o fată negricioasă, premiul al doilea în anul al treilea la Canto.

Nina ceruse un pahar de vin :

— Destulă șampanie ! Vin roșu din sticlele de la beci ! poruncise feciorului, care, după etichetă, umpluse două pahare, unul pentru Costel.

Ninon ciocnise cu un surîs. Surîsul ! Se vedea punctul roșu... poate se va spăla acum cu vinul... tot roșu... Hă ! Hă ! Costel nu rîsese cu zgomot. Dase paharul pe gît, ca să nu stea cu el în mînă. Luase și un pateu rece — lui îi plăceau calde. Rece, dar excelent... de la Capșa, firește. „Bufetul e de la Capșa !“ — îi spusese Ninon la început... Cam speriată !... Dar că... de la Capșa... de la Capșa era, nici nu se putea altfel în casa Dragu. Îi spunea în gînd „domnul Dragu“ în seara asta, fiindcă era invitatul lui la o serată... la o serată de gală...

Domnul Dragu se retrăsese într-o odăiță și juca cărți cu niște „măriri“ — spusese Ninon despre parteneri.

Lucica venise iar spre ei, frumușică de tot cu rochia de muselină roz ; era generos unchiul. Oferise lui Costel o înghețată de ciocolată : „de care-ți place !“ Îi plăcea lui de ciocolată ? Un drăcușor gingaș cînd vrea, frișca de Lucica !

Ninon sta tot ca de marmoră, ca și cum nu vedea pe fata mică. Bineînțeles, nici că se putea să-i ierte așa de ușor Lucicăi, n-ar fi fost moral.

Înghețata de ciocolată era binevenită. El avea chiar poftă de o înghețată și nu-și da seama... Vezi că începuse a simți un punct la rădăcina nasului și furnici pe subt frunte... Era semnalul dintîi al migrenei, așa începea... Pe urmă abia se lămurea dacă era o migrenă mică sau una mare. În seara asta trebuia neapărat să fie mică. Mamă-sa la Brăila — n-o văzuse de un an și acum, cu chestiile, n-avea s-o vadă curînd — mamă-sa îi trecea pe frunte atunci, la început de migrenă, o boabă de camfor. Ea avea tot felul de rețete miraculoase... Înghețata ținea acuma locul camforului pentru că simțea rece pînă-n creieri. Napolitană !

Lumea se depărtase de la bufet, dar rămăsese încă destui în sufragerie, formînd grupuri. Întors cu fața spre

ei, Costel sta bine, cu șalele proptite de masa bufetului, deși un nasture al smochingului i se înfigea.

Ninon îl întrebase dacă vrea să mai circule ! Nu ! Circulase destul. Ea plecase iar de lîngă el. De ce ? Unde se ducea ? Noroc că nu era acolo verișoara Leontina, care-i era antipatică cu șoptelile ei. Nu era nici Lupescu... Îi părea rău că nu era Lupescu. El nu era gelos, firește că nu era...

— Un ceai cu rom mult mi-ați putea da ? — către fecior.

Ceaiul cu rom mult era rețeta pentru migrenă a gazdei lui, madam Florescu... Căpătase un ceai cu rom. Ninon îl găsise cu paharul pe sfîrșite și vroise să facă parcă un reproș — lui sau feciorului — dar nu-l făcuse, se perinda lume în jurul lor. Poate că n-ar fi trebuit să ceară ceai.

Pe Costel tractul încolo și încoace al acelora îl amețea, căci îi venea din față, invers, de aceea chiar, ca pe un scăunel de trăsură, Costel își simțea beregata strînsă și în stomac simțea un punct în dreptul nasturelui de sus al jiletcei. Mișcase nările, tocmai cînd Ninon își lărgea rîsul spre el.

— Un coniac pentru domnul !... adică două !

Costel îi vorbise Ninei pentru a-i arăta că se simte foarte bine, îi spusese : „Lupescu n-a venit !“, și buzele Ninei luaseră acum o formă bine cunoscută lui. Costel ar fi putut spune cuvîntul pe care ea nu-l pronunțase : „Cretin !“ Nu „măgarule“... ca alte dăți. Nu ! Cretin — ca de zile mari. Dar Ninon nu pronunțase cuvîntul. Gustase din păhărușul cu coniac, se repezise spre o doamnă cu părul alb, vorbind animat și arătînd spre masa de joc : tot ceva despre chestii !...

Rămăsese aproape singur, feciorii acum treceau pe lîngă el purtînd pe tăvi pahare cu un conținut ce nu-i era cunoscut. Cînd Ninon, fidelă, revenise, ascunzînd surîsul subt mînă, pentru un mic căscat — se șterse oare punctul roșu ! — Costel, curios, o întrebase : „Ce servește ?“ „Bolé“ — și, cu dinții strînși, de pe cari punctul roșu se șterse, surîsese : „Neam de neamul tău !...“ O regăsise ! Nu-i mai părea străină. O regăsise, dar pentru a o pierde de cum se uitase la ea, din cauza coafurii și a rochiei...

— Am înțepenit aici... Să ne mai mișcăm ! zise Nina nervos.

— Mă cam doare capul, mărturisise Costel, într-un elan de confidență, pe care pe loc îl regretase.

Ninon însă se uita acum la el cu un fel de interes, ca și cum făcea o descoperire simpatică, și tot simpatic îi spusese :

— Bietul de el !... Mai ia o înghețată... cu rom !... propusese.

— Înghețată cu rom ! ?

— Da ! Să vezi ce bine-ți face !

Era drăguță cu el și i-ar fi plăcut, e drept, să simtă gheață pe limbă, dar fără rom... ideea romului acum îl înfiora pe nări... și rom cu înghețată !

O pendulă în fundul sufrageriei sunase : trei !

— Ar putea începe să se retragă, nenea trebuie să fie obosit.

Acel „nenea“ nu răsculase pe Costel ca alteori. N-avea puteri de revoltă disponibile ; nenea era gazda acelei frumoase serate.

Lumea chiar și începuse a pleca, îi căuta spre a-și lua bună seara de la ei. Fusese atunci un defileu prin fața lor, cu strîngeri de mînă, complimentări, tot felul de îngăimări pe cari, vrînd-nevrînd, el le împărțea cu Ninon. Cînd se scursese aproape toți, era cam trei și jumătate și capul îi era dogit, deși își strîngea din răsputeri creierii ca să nu-și dea cumva drumul migrena cea mare. Miloasă, Ninon îl sfătuise să plece, numai că își dase în petec :

— Vezi, umblă drept !... Mai bine pleacă fără de alte ploconeli pe la pocher... Șterge-o englezește !

Asta chiar îi convenea ! În stradă, aerul fusese ca o compresă. Ar mai fi putut rămîne. Cei de la Conservator nu plecase... Și de ce să se retragă el nesimțit ! Tot tainică și ciudată casa Dragu, chiar atunci cînd da o serată !

— Cîțiva au rămas pînă la ziuă. Puteai să mai fi stat ! povestise Ninon a doua zi.

În fond el prefera vizitele intime ; cu lume multă nu se poate petrece... Biata Ana aproape că nu se văzuse, cu gospodăria. Pe de altă parte însă, a se fi arătat

în lume cu Ninon și cu familia ei convenea lui Costel, înceta de a fi cel care intră numai pe ușa mică de la subsol.

Urmase cîteva zile de monotonie, apoi, brusc, drama. Ofensa primită într-o dimineață la birou. Acel : „Uite și logodnicul !“ batjocoritor spus de Bonciu și primit cu surîs disprețuitor de ceilalți.

El tăcuse... mai bine să tacă... Dar a doua zi, cele de necrezut auzite de după ușă... Ușa întredeschisă, el cu mîna pe clanță... cei dinăuntru nu-l vedeau... Lucruri de cari, dacă nu ești așa de bine cumpănit cum era Costel, să poți înnebuni... O poveste... Ceva ca din foiletoane... O intrigă așa de bine ticluită, încît stai la îndoială dacă nu era chiar adevărul... Și adevăr nu putea fi o astfel de grozăvie...

Bonciu, tot Bonciu, contabil ca și el, băiatu lui Bonciu, marele industriaș, acționar la banca lor și la altele și președinte la Sfatul negustoresc, spunea celorlalți, cu ură și dispreț... că el, Costel... nu putea fi decît un escroc și un pește... căci în așa grad imbecil nu putea fi !... Bătrînul Dragu, pretinsul tutore, dealtfel unchi bun de frate, trăia cu cele două nepoate... Cu Ninon în principal. Era clauza tutelei... Dealtfel, fetele erau de cele pe cari le poți găsi cînd vrei la anume case primitoare...

„Leontina !“ — îi străfulgerase lui Costel prin minte.

...Ninon mai avea și un amant de inimă... Costel așteptase cu palpit numele, iar cînd îl auzise se sufocase : era cu neputință ! Lupescu !...

Toate lucrurile astea erau știute — spunea Bonciu... Dar atîta timp cît se petreceau după perdele !... Acum însă scandalul izbucnise... A treia soră își cerea rîndul... Nina făcuse fetei scandal pentru Lupescu... Unchiul, scandal Ninei, tot pentru Lupescu... Apoi, culmea : Nina făcuse scandal la poliție, denunțînd pe Dragu pentru atentat la minoră... Ce-o fi zis Moșu... Cînd a văzut că a mică și cu Lupescu... Să-și ia dijma... Nina își retrăsese apoi plîngerea, ca făcută într-un moment de surescitare, și totul fusese încoronat de o logodnă.

Aci glasul lui Bonciu lua accente de jubilare, invita auditoriul să guste mai bine povestirea.

...O logodnă cu lăutari, în care rolul cel mai rușinos îl avusese Costel Petrescu... Pentru hainele noi cu care-și înfrunta colegii ! Căci altfel nu se putea explica... Să slujească de caraghios acelor nemernici.

El ! Costel !... De el era vorba ! Aiurit, ca și cum o cărămidă îi turtise creștetul, Costel asculta basmul sinistru fără puterea de a se revolta.

Ce avea de făcut ! Să intre, să protesteze, să tăgăduiască ! Deocamdată se simțea rău, picioarele se muiară așa fel din glezne, încît se temea să nu cadă. Îi veni în ajutor ultimile cuvinte :

— Și cînd te gîndești că, fără de scandalul de la poliție, acel Dragu cuteza să candideze la președinție contra lui Bonciu, tatăl meu, omul cinstei !... Afacerea de la comisariat o făcură ei mușama, dar de la președinția Sfatului Dragu s-a ras pentru totdeauna : Nina să trăiască !

Așadar, ceea ce făcea pe Bonciu să spună astfel de grozăvii era concurența politică, rivalitatea dintre Dragu și tatăl lui. Suflarea îi revenise lui Costel și i se întări puțin elasticele picioarelor. Se dezlipise de ușă și, după un moment de ezitare : — Va intra sau nu ? Nu, nu va intra, nu putea să suporte să-i vadă în față — plecase spre casă...

Costel n-avea temperament dramatic ; întors în odăița lui, se spălase pe ochi, se pieptănase, își potrivise cărarea, îndreptase gulerul și cravata și ceruse gazdei un ceai cu rom, pentru că încă simțea un tremur în picioare. Ce fusese mai greu trecuse ; rămînea să vadă ce are de făcut de aci înainte. Cerca să cerceteze cu liniște și cumpătare întîmplările : la birou chestia era destul de gravă. Duel cu Bonciu ? Respinsese ideea duelului ca absurdă... Să-și dea demisia de la bancă ? Era cu neputință... Nu găsea soluție. Deocamdată se întîmplase bine sîmbătă cu duminică ; abia luni va lua o hotărîre... Pînă atunci va afla poate și adevărul, va întreba pe Ninon, o va sili să vorbească și calomnia va ieși la lumină.

...E drept că el întotdeauna găsise casa Dragu ciudată... Lui nu-i plăcuse niciodată mutra unchiului — era cunoscător la oameni. Unchiul îi păruse suspect de cînd îl văzuse lipind buzele umede pe fruntea Ninei... Dar Leontina ?... N-avea el antipatie pentru Leontina ?... Nu

observase el unele lucruri cari se potriveau cu spusele lui Bonciu ?... Lupescu ? Prima dată, el crezuse despre Lupescu și Nina. Dar pe urmă ?... Să fi fost Lupescu așa de prefăcut !... Cît despre Nina : cine o luase peste picior la prima întîlnire ? Nu oare el, Costel ? O crezuse cocotă !... Chiar povestea cu Lucica și cu Moșu... Fata mică era dracu gol și zilnic se citeau prin ziare astfel de lucruri. Cam ce avea să spună domnișoara Ninon ? Cum avea să nimicească atîtea dovezi ?...

Ana ! Bonciu spusese că și Ana ! Vezi, asta nu ! Asta dărîma totul dintr-o dată ! Asta era minciună pe de-a-ntregul ! La ce mișelii nu duce lupta electorală ! Ce mijloace nu întrebuințează !... Auzi, Ana și bătrînul Dragu ! Ea care toată ziua cosea, cîrpea !... Cine își putea închipui pe Ana în case de felul cum era casa Leontinei ?... Putea jura că Ana era fată cinstită !... Cînd Costel se gîndea uneori să vorbească acasă, la Brăila, de familia Dragu, plănuia să pună înainte pe Ana : pe lîngă Ana se puteau mai lesne strecura și ceilalți, pentru că Costel își da seama că familia Dragu, așa bogată și însemnată cum era, nu putea totuși avea nume bun la dascălul Petre... Cînd venea pe tapet chestia căsătoriei, Costel își zicea că, dintre fetele Dragu, deși era singura care se potrivea cu viața casnică, Ana era singura care va rămîne nemăritată... El n-ar fi luat-o, lui îi plăcea Ninon, care din păcate plăcea la mai mulți. Dacă era vorba și de Ana, apoi tot ce spusese Bonciu era minciună... Nu cutezase oare să spună și despre el că... Mișelii ! Mișelii !

...Numai în seara balului, a logodnei — cum ziceau la birou — florile, bomboanele, traversarea salonului la braț și invitații cari le strîngeau mîna. Asta da, era suspect dacă te gîndeai... dar el nu fusese pește, nu !... Dar imbecil ?... Poate că imbecil fusese, de trei ori imbecil... Oricare în locul lui însă n-ar fi putut altfel !...

...Pînă la urmă totul era spre bine, dacă socoteai. Altfel n-ar fi aflat și ar fi rămas mai departe înșelat în buna lui credință... Acum știa cu cine are de-a face. Dealtfel, nu-i lipsise prevederea. Niciodată nu vrusese să audă de însurătoare. Toate pînă aici !

Fără de prevederea lui și dacă în adevăr Ninon avea nevoie de un paravan, era de mult căptușit. I se deschi-

sese capul la timp. Cine, mă rog, îl putea învinui că a profitat de tovărășia unei fete frumoase ? Putea frecventa pe cine îi place. Ca bărbat, avea toată libertatea ! Putea merge chiar și la Leontina. Nu-l poftea mereu Leontina ? Ninon se opunea acelor invitații. Cred bine că nu-i convenea ; dacă ar fi întîlnit-o el acolo pe domnișoara Ninon, așa e că nu i-ar mai fi dat palme... Auzi, palme !... Lui ?

...Să nu fie însă nedrept. Dacă Ninon se opunea să viziteze pe Leontina era din gelozie. Era ea cum era, dar pe el îl iubea... Parcă netoții de la birou știau cum stau lucrurile ! Habar n-aveau că, în definitiv, Ninon era cea care ținea la el și că asta schimba toată fața lucrurilor ! Nu. De inimă nu era Lupescu, tot el era. Cu toată dorința de a afla adevărul, dorință împuținată de teamă, nu se dusese la Dragu, să nu i se urce sîngele la cap. Nu mai lipsea decît să se îmbolnăvească : cheltuială cu doctor, cu doctorii ! Nu crezuse în ajun că îi vine rău !... Atît îi mai trebuia, dator cum era lui Dighiu cu două mii.

Ce minciună va mai fi fost și aceea cu medalionul ? Iar i se încălzeau urechile. Nu cumva, pe cînd el își prefăcea vestonul, plătise cu banii luați împrumut croitorul lui Lupescu ?... „Unu de inimă !“ — zisese Bonciu. Asta, vezi, Costel n-ar fi iertat-o.

Trebuie să fi fost tot vreun cont la modistă sau poate chiar pierduse medalionul. Cine mai putea alege minciunile de adevăr ! Dar nu vrea să-și turbure sîngele. Se observa în oglindă. El de felul lui avea pielița frumoasă, un ten pe care-l admira toată lumea la un bărbat : tenul și părul !... Nici ochii nu erau urîți ! Cam blegi, dar mari și verzi !... Dar mai ales tenul ! Nu mînca piperat niciodată... Lui îi sta rău cînd se trăgea la față, tenul se întuneca și nu mai reieșea nici o cravată în evidență.

Luni dimineață se gîndise ce e de făcut. Nu vrea să meargă la birou înainte de a ști. Ceruse o permisie de trei zile, prima de cînd avea serviciu. Așadar, miercuri se va duce să aștepte pe Ninon la Conservator și va afla adevărul — adică ce va avea ea să-i spuie ! Egal !... Scuze ! Îi trebuiau scuze ! Să fie nevoită să se umilească ! Să moară de rușine față de el !... Destul îl sucise și îl răsucise cum îi plăcuse ! Miercuri, la ieșire, se dusese drept

spre Nina, care îi dase bună ziua și tăcuse. La asta nu se așteptase. E drept că ea nu știa că el e informat, totuși putuse bănui din lipsa lui ceva. De răutate, tăcuse și el. Tot ea spusese cu noduri :

— N-ai mai venit ?

Costel simțise o mare satisfacție s-o vadă încurcată.

— Vreau să știu dacă mai vii sau nu ? — cu glas acuma destul de ferm...

Ce tupeu avea !... Dumneaei credea că ar putea să nici nu mai dea pe acolo ! Dar nu mergea să i-o spună așa în față !...

— Vă știam ocupați, supărați !

— Da, unchiul cu politica lui... Dar ce-are a face ! Suntem deprinși cu intrigile politice.

Așadar, astfel își ticluise povestea. Se potrivea bine și lui îi ușurase situația... n-avea nevoie să pronunțe cuvinte grele... Se putea retrage pe nesimțite.

— Am fost și bolnav !

Dacă era vorba de minciuni, minciuni să fie ! Nu-l duruse oare capul și încă îl mai durea ?

— Dacă veneai duminică, găseai sărbătoare : bere, șampanie ! În schimbul necazurilor politice, nenea a cîștigat la bursă, dintr-o lovitură, un milion. Ceva mai bun decît Sfatul negustoresc... Vrea acum să plece în Italia pe șase luni.

Petrecere ! Bani ! Voiaj !... Auzi scandal ! Pînă la urmă satirul pleca... Bună veste !

— Mai întîrzie numai pînă ce o aranja afacerile de familie. Îți spuneam că Lucica e cam strengăriță. Nu degeaba o mustram... Copil fără părinți ! Cînd a aflat nenea, a hotărît s-o interneze la pension. Să vedem cum rămînem noi două.

„La madame Leontina !“ fu cît pe-aci să zică Costel, dar era prea binecrescut.

Așadar, Ninon își spusese tot basmul ! Dar ce stingherită era ! Unde îi era obrăznicia ? Unde epitetele ? Unde capriciile !... Costel se simțea de două palme în sus, superior, virtuos, nobil, milostiv... Pînă la urmă era de plîns, săraca ! Amor cu un moș zburlit ca unchiul ! Poate că dintr-un scrupul nu primea dezmierdări de la Costel ! Bine făcea. El nu se da nici pe satirul țepos, nici pe... nici chiar pe Lupescu.

— Atunci eu te las, am puțină treabă... Cînd vrei poți să vii !

Iar treburile secrete !... Auzi... să vie... că e primit ! Cînd vrea ? Vezi bine, cînd vrea, și primit încă cum... dorit... rugat ! Costel era curios să vadă cum se prezintă acum casa Dragu !... Un milion cîștig, dintr-o lovitură ! Ninon credea că-l sperie ! Îi venea acum să rîdă — semn bun pentru ten : emoții avusese destule.

Chiar a doua zi se dusese la casa Dragu. Acum să-l întîlnească pe Moșu ! Adică mai bine nu... Îi inspira prea mult dezgust.

În Popa Tatu, liniște ; intrase ca vodă prin lobodă. Coborîse în subsol la odaia fetelor. Dacă era vorba de ce era vorba, apoi nu le ținea destul de bine tutorele. El sus și ele acolo jos, toate la un loc în odaia răvășită. Ana, e drept, gospodărea, dar Nina răscolea cît trei. Numai de casă nu era bună. Cîntăreață, da ! Cînd intrase neașteptat, Ninon scria ; făcuse : „A !...“ și strînsese hîrtia. Secrete, firește, dar ce-i pasă lui !

Cea mică, fără nici o jenă, își aranja cufărul pentru pension. Ferice de pension ! Costel se bucura să n-o mai vadă, îl plictisea surîsul ei de cîte ori venea la fete. Ai fi zis că-și bate joc. Copil obraznic !... Hm ! Ce copil !

Ana, la sosirea lui, lăsase ochii în jos și trecuse în fund să calce. Anei îi era rușine... Pentru Ninon... Pentru Lucica... Sau ?... În cine te mai puteai încrede ? Nina se silise să-i ție conversație ; luase un ziar de pe masă și citise cota bursei, explicînd trucul cu care se cîștigă și se pierde. Uita că el e funcționar la bancă. Biata fată avea două dungi în obraji, cu tot roșul. Nu-i era la îndemînă !... Victimă, într-un fel, dacă te gîndești. Victima mizeriei ! O văduvă săracă cu trei fete pe cap, ținută de un ticălos de cumnat bogat !... Banii, ochiul dracului !... În primul rînd mama lor era de vină ; cînd văzuse condițiile, trebuia să fi plecat... ori poate că și ea !... Unde poate să ajungă cineva cu mintea din pricina mizeriilor omenești !... Ana nu ! Ana nu credea !... Unchiul nici nu se putuse uita la ea. Ninon era frumoasă... dumneaei era cucoana mare ! Cu palton de blană, cu medalion și inel ! Ce silă îi era de ea !

Ca și cum îi ghicea gîndurile, Ninon propusese să iasă în oraș — slavă Domnului că nu pe Calea Victo-

riei, n-avea poftă să se compromită. S-o conducă pe la o percepție, unde avea niște chitanțe de controlat, și Ana nu se putea descurca. Se descurca mai bine dumneaei cu ocheadele ! Fie și la percepție... Bine că nu la Leontina ! Din ciocnirea asta de gînduri urîcioase, pe Costel îl durea iar capul.

La birou Costel nu ajunsese nici după trei zile. Bolnav... bolnav pe o săptămînă cu certificat medical în regulă, deci leafa întreagă... Vezi că pentru birou Costel acum vroia ceva... ceva mare... O lovitură în schimbul celei pe care o primise... Ceva explozibil... dinamită ! — și nu găsise încă.

Două zile nu se dusese pe la fete ; nu mai simțea plăcere. A treia zi pornise în silă, dar, spre nenorocul lui, la ușă dase piept în piept cu Moșu.

— Iar dumneata ! îi spusese boierul, mai țepos ca totdeauna.

Auzi ! În loc să intre în pămînt !... Obrăznicie ca de om care cîștigă milioane la bursă, ca de om care pleacă pe șase luni în Italia... Ca de om care trăiește cu trei nepoate !... La ocnă stau numai borfașii ! Tîlharii mari, criminalii, satirii, vampirii umblă nesupărați ! Costel se năbușea de indignare. El, pînă acum respectuos cu legea și cu ierarhiile. N-avusese însă timp să zică aceluia nici un cuvînt. Spusese în schimb de la ușă fetelor, cu ton apăsat :

— Am întîlnit pe domnul Dragu !

— Ei ! Ți-a spus ceva ? — întrebase cu grijă Ninon.

— Da !... O mojicie... că : Iar eu !

— Atît !

Inconștientă ! Dar ce puteai aștepta de la ea ?

— Atunci e mai bine să nu mai vii... Ne vedem în oraș !

Ca și cum el venea și pleca după pofta satirului și la ordinele dumneaei !... E drept că biata Ninon încerca să le potrivească cum putea mai bine. Să-l vadă cel puțin în oraș !

— Nu purta de grijă. Viu aici și n-are să se întîmple nimic ! spusese, punînd mîna pe umărul Ninei, care nu se smucise ca de obicei.

Venise mereu, așa cum spusese, dar cu un cîrcel în inimă de cîte ori intra, fiindcă el nu putea îndura mojicii și era decis să răspundă lui Dragu cu energie. Prefera deci să nu-l întîlnească. Ninon era iar cu toane proaste, abia vorbea, și Ana se silea, săraca, să fie ea voioasă și să găsească subiect. Nu era inteligentă ca Ninon ; e drept că Ninon avea spirit numai atunci cînd era în lume multă... și pe Calea Victoriei... Își amintea iar de cunoștința lor... Ce bine judecase el de la prima vedere și ce bine o întorsese pînă la urmă... Un an de atunci și scăpase teafăr. Acum, după cele petrecute, nu mai era nici un pericol. Venea fiindcă așa îi plăcea, pleca cînd vrea el !

Într-o zi îi lunecase bastonul pe scară. La zgomot se deschisese ușa biroului și domnul Dragu, mînios, se arătase în prag.

— Ce cauți, domnule ? spusese, ca și cînd nu l-ar fi cunoscut.

Lui Costel i se puse o pînză pe ochi.

— Sunt logodnicul domnișoarei Nina Dragu și o caut pe dumneaei.

— Bine ! zisese scurt cotoiul și închisese ușa.

Era în halat de casă și papuci... Așadar, nu plecase în Italia... Costel îi spusese așa, ce-i venise la gură, cuvintele n-aveau nici o importanță, destul că-i tăiase Moșului piuitul !... Nu se prezentase altă dată Nina la birou drept logodnica lui și lucrul n-avusese nici o importanță ? Auzi ! Ce caută !... Ce bădăran !

La birou Costel se dusese abia luni fără să dea nici o lovitură, nimeni nu-i spusese nici o vorbă. El însă tot nu renunțase să-și ia revanșa. E drept că ei îl vorbise de rău în spate ! Din moment ce în prezența lui erau cuviincioși ! Totuși odată și odată le va da el o lecție... știi, subțire... de pildă, să fi luat el de nevastă pe Nina !... Cum ar fi venit asta ! În ciuda a tot ce se vorbea, Ninon era o partidă bună... dar să întîlnească mereu pe Moșu... Nu, asta n-ar fi putut. Îi era silă de Dragu și frică la drept vorbind, frica omului cinstit de o canalie... O viață întreagă să fi fost nevoit să vadă pe zbîrlitul... Ar fi locuit, vezi bine, aiurea, nu subt același acoperiș... Aiurea, cu cei trei mii ai lui de leafă... și cu zestrea. Costel n-ar

fi primit zestre, dar satirul era dator să le dea fetelor ceva... Să stea în subsol cu toții de-a valma ? Ana, fie ! Ana era de folos la gospodărie, dar cea mică era nesuferită... Nesuferită adică nu era, era drăguță ca Ninon, ba poate încă mai frumușică și nu era mojică... Obraznică, ce-i drept, era !... dar cu puțină severitate... Dealtfel, pleca la pension... Mesele tot separat... Nu i-ar fi trebuit lui icre negre de la Sfatul negustoresc... O idee fugitivă, căci nici vorbă nu era de căsătorie. Ce ar fi zis dascălul Petre și chiar mamă-sa... O idee fugitivă, dar cu care la birou putea da lovitura... Chiar a doua zi... să intre izbind de perete ușa capitonată... cu o cutie de țigări prima — tocmai îi dăruise Ninon una. „O atenție !“ zisese. El se mirase, dar îi păruse drăguț din parte-i... Să intre cu ifos și, de la ușă : „Domnilor, vă anunț căsătoria mea cu domnișoara Nina Dragu... un milion zestre !“

De ce nu... Toți paf ! Paf Bonciu... gura astupată și milionul nod în gît... Nimeni n-ar mai fi suflat... Ce să mai sufle ! Verzi toți de invidie... Strașnică glumă !

Se întunecase, își amintise scena de atunci de la birou. Nu va face nici o glumă, nu le va spune nimic... Dacă cel puțin ei l-ar fi lăsat mereu în pace... dar nu puteai conta. Era numai un armistițiu și Costel, atît la birou, cît și la casa Dragu, se simțea acum pe un teren ostil. Împrejurările din urmă îl demoralizase ; își mai venise în fire, simțea totuși o iritare care stăruia : „Sunt nervos“.

Vinerea ceea, înainte de Conservator, Costel se îndruma spre sala de conferințe de la Casa școalelor. Totul îl plictisea : igrasia, moina, murdăria trotuarelor... Un camion, care în trecere îi stropise puțin pardesiul, îi adusese pe buze cuvinte urîte, dar, nedeprins, își oprise necuviința la mijloc. Ar fi avut însă poftă să spună vorbe rele, murdare, oricui, chiar și simplilor trecători. La birou, în ziua aceea, după concediu, venise cel dintîi — așa că, dacă chiar ar fi vrut, nu putuse da lovitura. Fiecare își vedea de lucru. Pîndise : nici o ironie n-ar fi suferit. E drept că de un timp era arțăgos, de aceea prefera liniștea. Ar fi dorit însă o revanșă, ceva care să-i reducă pentru totdeauna la respect. Nu putea uita scena din dimineața aceea : și-o reamintea în amănunt : capete plecate, guri strînse, priviri pe subt ochi, rea-voință fățișă. Chiar și tîmpitul de bă-

trîn, Dighiu, pusce nasu în registre ca să nu se uite la el. Costel la început se întrebase cu grijă dacă nu fusese cumva concediat. De teamă, nu întrebase și chinul se prelungise un ceas întreg.

În sfîrșit Bonciu, feciorul de bani gata, funcționarul model, ridicase capul de pe coloanele de cifre și, cu o impertinență fără margini, azvîrlise :

— Uite și logodnicul !...

Iar ! Ceilalți răspunseră cu un mîrîit prevestitor de rele. Costel se ridicase de pe loc și ieșise. Simțea că-l apucă migrena.

Ce era de făcut ? Cum se va termina conflictul și cînd va înceta persecuția colegilor ?... Logodnicul... Fie ! I se schimbase caracterul. Orice trecător i se părea un dușman. De cînd cu ofensa, era încă mai nervos. Cu același „tic“ își săltă gulerul macferlanului și smuci cordonul. Ajunsese la Casa școalelor. Ce scară ca de pod trebuia să urce ! Auzi, local public, sală de conferințe ! Odăiașul se ținea după el în nădejdea unui bacșiș, pentru ca să-i perie haina. În loc de bacșiș îi făcuse observație că iese iarăși fum. O ticăloasă de sobă de fier : dintr-o parte te dogorea și din alta te fluiera vîntul la picioare ! Il înjunghia genunchiul ! El, așa de sănătos !

Se uitase piezișă la colonelul de artilerie nelipsit și pufnise cînd apăru : mic, negricios, rău îmbrăcat conferențiarul. Doamna în gri era și ea acolo ; o privise fără idolatrie. Trebuise necazuri mari pentru a despuia firea lui Costel de poezie.

Ce avea azi doamna în gri ? Urîțică ! O examinase necruțător, gura se trăgea ușor în jos ca dintr-un plîns nestăpînit ; profilul era curmat, ca și cum i se supsese fața... Bolnavă ?... La lună ? — Un mic rîs idiot al lui Costel în gît. Poate că necăjită ? Ideea nu-l înduioșase, dimpotrivă, o bucurie rea : așadar, marchiza o pățise ! O prinsese poate bărbatul ! O bătuse !... Idei vulgare pe cari nu le-ar fi avut altădată despre nimeni, necum despre nobila lui idolă. Om umilit care vrea să umilească, om vîrît în mocirlă care vrea să stropească.

O înșelase amantul ! — jubila. Privirile reci și tăcerile demne ale necunoscutei erau răzbunate. O mai pîndise Costel și altă dată. Ce putea căuta cu regulari-

tate la conferințe ? O întîlnire ? Totuși nu întorcea capul spre ușă, nu vorbea cu nimeni și nimeni n-o aștepta în stradă... Un amant tot trebuie să fi avut. Altă dată închipuirea asta făcea pe Costel gelos, azi însă avea gust să batjocorească : ...frumoasa avea un amant care o înșela ! Se bucura rînjind și, cu unghia lungă de la degetul mic, zgîrîia lemnul băncii, ceea ce păruse a plictisi pe doamna în gri. Pe furiș căutase pe fața ei urmele mîhnirii și le speculase în minte cu răutate : bine ! Foarte bine îi părea că suferă ! Ea trebuie să fi fost de vină. Toate la un fel ! Cum expresia patetică a feței dezmințea astfel de presupunere, Costel revenise : ea era cea ofensată. Ofensată ! Foarte bine !... Bravo aceluia !... Toți bărbații să facă așa ca el ! Eleganța, distincția doamnei cenușii îl supărau prin contrastul cu vulgaritatea Ninei. E distinsă dumneaei ! Măi ! Îl supăra azi că marchiza nu-i primea curtea ; el, care la birou — și poate în tot orașul — trecea drept logodnicul Ninei, vestita Ninon. Și nici măcar nu era logodnicul ei cu adevărat.

Așadar, cu toată noblețea dumneaei, bărbatul... ori amantul o înșelase ! Cu o slujnică ! Ipoteza îl încînta și un șuier mic destinat acelui adulter turburase audiția. Conferențiarul se înecase la vorbă, crezîndu-se fluierat. De teamă să nu fie boicotat, Costel își mușcase buza și ciugulise mustața tunsă scurt, un port care-l deosebea și de cei rași la modă și de seniorii cu mustăți mătăsoase din poveștile Louis XV.

Conferința își urmă cursul ; Costel se sili să asculte. Acum sala se încălzise și genunchiul nu-l mai supăra, dimpotrivă, un șerpuit fierbinte îi trecea prielnic prin fluierul oaselor.

La ieșire, Costel coborîse scara în spatele doamnei în gri, treaptă cu treaptă, cu atitudini de urmăritor. Era tot sceptic și se simțea agresiv. O urmărise și pe stradă. Așa avea el gust. Ce e dacă o să întîrzie de la Conservator... Dealtfel, era încă devreme ! După ce dovedise cu mulțumire că a neliniștit pe necunoscută cu pasul ticluit pe al ei, se bucurase că o sperie, adresîndu-i cuvîntul.

— Îmi dați voie, doamnă, să vă însoțesc. E întuneric și, desigur, vă e urît.

Își strunise un glas încrezut, pe care și-l asculta cu plăcere : „Și ea ca toate. Toate la un fel !“

Doamna, după prima tresărire, se oprise o secundă în loc. Îl privise, îl recunoscuse. Surprinsă în meditarea ei tristă, neputînd crede în atîta cutezanță, nu-și găsea atitudinea. Pornise fără nici un cuvînt, doi, trei metri, mersese alături cu Costel care, descumpănit, rămînea cu un pas în urmă, trecea cu unul înainte sau potrivea să fie în rînd cu ea.

— De ce sunteți așa tristă ? cercase Costel fals și tremurat.

O roșeață violentă acoperise profilul palid. Doamna se oprise iar o secundă, apoi cu un gest de concediere traversase, cotind pe prima stradă.

Costel rămăsese cu gura întredeschisă pentru cuvinte ce nu-și mai găseau drumul. „Toate la un fel !“ cercă să-și zică fără convingere... Auzi ! Să traverseze ! Să-l planteze !... Fără un cuvînt ! Nu-i zisese „măgarule !“ Nu... Își amintise pe Nina. Impresiile lui se întoarseră, luară alt drum. Așadar, chiar față de impertinența lui, doamna în gri păstrase o cuviință : „Marfă nobilă. Costel băiete, ai gustul fin !“ Totuși, n-o mai socotea inviolabilă de cînd era tristă. Avea un amant care o înșelase ! ! Ideea lui fixă. Se simțea cutezător ! Așadar, asalt la regină ! Își viola divinitatea... Dacă ar fi știut Nina ce infidelități îi făcea el la conferințe !

Deocamdată, umbla de colo-colo, pe trotuarul din fața Conservatorului... Era plicticoasă așteptarea asta în burniță... Dar lui îi era acum cald. Deosebea în poarta Conservatorului un grup zvăpăiat ; pălăria roșie a Ninei, fete, băieți și, mai mult ca toți, un bariton prea făimat : „corp de cal, cap de femeie !“ — cum zicea Lupescu. Cîntase întîi ca tenor, apoi își schimbase vocea ! — flecăreau băieții la bodegă. Altfel, primit în lumea bună și plin de fumuri. De la un timp, Nina sta mereu cu el de vorbă în vederea examenului. Ce tipi și ăștia de la Conservator ! Costel se trăsese după un zid, ca să nu fie văzut. Avea să aștepte pînă cînd va binevoi domnișoara să sfîrșească flirtul cu baritonul. Pe cînd el, Costel, care o aștepta pe Nina și avea să mai aștepte, își mărturisi că era prins în plasa întîmplărilor din casa Dragu și n-avea să

scape lesne... La drept vorbind, nici nu se prea zbătea să scape. Tot îl credeau unii logodit ! Logodit fără milion... și cu baritonul pe deasupra, și, cînd nu va mai fi baritonul și Conservatorul, va fi altceva... Cel puțin, atunci cînd ar fi însurat, n-ar mai aștepta pe uliță în ploaie. Nina nu era femeie să sufere s-o ia bărbatul legitim de la Conservator, să se țină după ea... O corvoadă mai puțin.

Îi era cald la mîini și la frunte și obrazul era înghețat. Căldura i se urca acum de la ceafă spre urechi, apoi curgea prin șira spinării. Odată însurat, nimeni n-avea să-și mai permită în fața lui vreo necuviință ! N-ar fi suferit ! Cotoiul va pleca în Italia, în China, la dracu... Banii n-avea să-i ia cu el în groapă ! Pe doamna Leontina o va vizita el atunci. Era rîndul lui !... Ehei !... îngîmfata de Nina se va supune, nu va mai zvîcni cînd va vrea s-o sărute... Ar fi fost prea, prea, ca tocmai un june cu trecere la marchize să se retragă mofluz de la domnișoara Ninon !

Un șipot fierbinte îi curgea prin tot trupul. De cincisprezece zile, de cînd cu întîmplările, era subt presiune ! Afacerile astea necurate : satirul, spășita de Ana... minora... Leontina... baritonul cu trup de cavală și cap de andaluză și capriciile domnișoarei Ninon... totul îi schimbase temperamentul. Se simțea oțerit și mușchii încordați împingeau din el voințe obscure... Nina habar n-avea că el iubește o doamnă din nobleță și că lucrurile sunt înaintate. Ce o fi avut azi frumoasa în gri ? Se înduioșa acum, galant... Dacă o înșelase bărbatul cu slujnica, era doar el acolo, Costel, băiat cu obrazul catifelat... Azi scăpase hoțoaica de marchiză... dar...

Vîrîse adînc în buzunare mîinile cari erau puhave ; parcă ar fi avut mănuși de blană ce gîdilă ușor pielea. Îi curgea un pîrîu fierbinte de sînge în jos, prin brațe și în pulpe. Macferlanul zvîcnise în falduri, împins de trupul care îmboldea : într-o zi avea să potrivească în așa fel ca să urce scara la conferință abia cînd ceilalți coborau. Știa că marchiza rămîne la urmă, ca să nu fie cu grămada... Era o curbă a scării care făcea colț în zid. Acolo o s-o împiedice... Ea se da jos totdeauna pe partea stîngă... avea să se oprească în fața ei drept, cît mai aproape, pe aceeași treaptă... Un minut o s-o ție în loc strînsă... N-o

să aibă încotro !... Cum auzise pe băieți ! Costel urca ca un apostat scara visului de altădată, cu imaginația mînjită, profanînd în colțuri turburi ale ființei idola argintie...

...Prin burhai, trecu un șfichi înghețat, îl luă deodată un fior, mîinile răciră în buzunar. Îl pătrundea acum igrasia și mușchii se slobozeau. Trupul pluti cîrpos subt macferlanul prin care trecea vîntul... Mult era să mai aștepte !... Ce n-ar fi dat să fie acum acasă, la Brăila !... De ce n-ar pleca acolo să nu se mai întoarcă ! Își căută batista și uscă pleoapele și nările umezite de ceață.

...Acasă ! O lună ar fi mers bine acasă, în concediu... Dar mai departe !... Să demisioneze ? N-ar fi avut bună primire acasă dacă demisiona.

Urîtă casa lui Dragu, urît biroul... să mai fie și casa părintească tot urîtă ! Se isprăvise pentru el cu „acasă". Aici era soarta lui !... Tresări ! Pe trotuarul Conservatorului Nina sta singură. De cînd ? Las' să mai aștepte și dumneaei o dată !... (Te gîndești că ființa aceea de pe trotuar cunoștea destinul lui... ea și cu tutorele.)

Dinăuntru, din afară, îl scutura un tremur. Era zgribulit, mizer. Șterse mustața tunsă care umezea subt nări, iar mîna umezită de nări vru s-o usuce pe haină. Gestul nemaipomenit îl făcu să tresară. Mizerie !

Vru să se ducă spre Nina. Cu uimire o văzu traversînd. Pășea cu precauțiune pe pantofii înalți, prin zloata uliții... Se uita la ea ca la un vapor prea încărcat care se poate îneca sau poate exploda.

Nici o explozie. Cu glas mai oțerit ca șfichiul burniței, Nina spunea cuvinte uimitoare de scuză :

— Te-am lăsat să aștepți cam mult !

— Nu ! Nu ! N-am așteptat !

PARTEA a II-a

Un subsol... tot un subsol ! De ce nu o mansardă !... Pe strada Rahovei de rîndul ăsta (aceeași stradă unde era Primăria de Albastru, la care se cununase numai civil). Nimeni nu putuse îndupleca pe Costel să se cunune la biserică, nici chiar Ana, care avea trecere pe lîngă el. La primărie Ana plînsese în hotot — nici ea nu știa de ce.

Lucrurile se petrecuse astfel : timpul din urmă Nina vorbise numai de căsătorie. Cum o să fie ! Ce rochie o să-și facă ! Cum o să aranjeze apartamentul, dacă unchiul le va ceda toate trei camerele de sus pe culoar !

Nu ! Niciodată Costel nu va sta subt același acoperiș cu satirul.

Bine ! Îi va face și gustul ăsta absurd și costisitor. Vor închiria o garsonieră.

— Garsonieră ! Niciodată ! — Costel credea că o garsonieră e un loc exclusiv de *rendez-vous*.

De șase ani, de la venirea lui la București, nu-și schimbase locuința și nu știa că proprietarii își ofereau acum vechitura de odaie cu săliță subt numele de garsonieră.

— Dacă faci mofturi, să cauți dumneata casă ! se enerva Nina.

Nu ! El era prea ocupat și nu va căuta casă.

Ana se oferea împăciuitor :

— Lăsați, copii ! Caut eu ceva care să se potrivească.

Costel avea atunci o întoarcere : de ce adică să facă economie Moșului ? (Îl chema acum „Moșu“ chiar în fața

fetelor.) Ele nu protestau : fiindcă era vorba de căsătorie, făceau toate concesiile.

Arțagul lui Costel venea însă tocmai din aceea că n-ar fi vrut să se căsătorească, deși toate proiectele se făceau cu el laolaltă : Dragu era dator să le dea locuință, îl obliga cel mai elementar simț moral.

Față de astfel de extravaganțe Nina tăcea, devenise rezonabilă. De fapt, unchiul, de două luni de cînd era în Italia, nu scrisese un cuvînt. Altă dată, cînd lipsea în voiaj, le trimitea, dacă nu altceva, cel puțin instrucții pentru gospodărie. Era octombrie și nu se făcuse provizia de lemne. El, care pentru aprovizionarea din timp a lemnelor, calitatea, tăiatul și așezatul lor, avea o adevărată manie.

Ana, mai ales, credea că tăcerea unchiului e semn rău. Poate era bolnav !

— Cobe ! Totuși Nina se neliniștea : Te pomenești !

Știa că Ana are presimțiri și era superstițioasă : dacă murea pe-acolo ! Fără de testament, ele ar fi moștenit — nu chiar tot. Dragu mai avea o soră cu copii tocmai prin Bucovina... Dar dacă Moșu avea testament ? Odată, mai demult, în birou, așezată pe genunchii lui, văzuse pe Dragu închizînd în sertar un plic mare galben.

— Testamentul meu ! spusese, ciupind-o de obraz. Las tot Academiei — și o luase de gușă.

Glumea sau nu glumea ? Trecuse de atunci apă pe Dîmbovița... gustul lui pentru dînsa se învechise... Și acum venise voiajul în Italia ! O trăsnaie. De ani de zile el nu se mai ducea decît o lună pe vară la Govora. Cît îl dezmierdase Nina s-o ducă o dată la Paris, cît plînsese s-o ia și pe ea cel puțin la Govora ! Nu-l putuse convinge. Pretindea că are acolo o mulțime de cunoscuți cu cari se întîlnește și își trece tot timpul.

— Ei și ! Îți fac rușine ? O nepoată nostimă nu strică nicăieri !

Dar nu-l înduplecase. Se întreba de nu avea cumva vreo amantă, cu care se ducea acolo. Din grija asta îl giugiulea la plecare, îi scria cu plic închis, pînă trecea luna de vilegiatură. El trimitea cîte o ilustrată și aducea un cadou. Asta era pe atunci pe cînd o iubea. Acum însă, în urmă, totul era schimbat, n-o mai iubea, ba chiar, de

cînd cu afacerea Lucicăi, erau ca și certați. Fără de ticăloasa mică, lucrurile ar fi mers încă.

Nu mai spera de mult s-o ia Dragu de nevastă, dar cel puțin să fi rămas mai departe metresa lui. Fusese și ea de vină, îi spunea Ana să se astîmpere, și nu se astîmpărase : cu Lupescu ! Nina simțea încă un junghi cînd pronunța numele ticălosului de Lupescu. Acum, hodorogul o planta și el ! Ninon simțea nevoia să muște și n-avea pe cine (nici cel puțin pe Costel). Dar le va arăta ea la toți.

Deocamdată, banii pe cari Dragu îi lăsase Anei de cheltuială se topise. Nina hotărîse că va cerceta — nu știa cum, dar va cerceta unde se află Dragu. Ana susținea că nu e prudent.

— Cum o să știe el că am fost pe la Sfat și am întrebat ? Altă grijă parcă n-au acei de acolo decît să ție minte și să-i spună !

Renunțase totuși pentru că erau unele lucruri asupra cărora ceda Anei din experiență.

Ana pentru prima oară ceruse, în secret de Nina, bani împrumut de la Costel. Știa că Nina nu i-ar mai fi dat înapoi și ea avea de gînd să-i dea. Ceruse două mii și Costel dase o mie cinci sute. Pe Nina Costel poate chiar ar fi refuzat-o, pe Ana însă n-o putea refuza. Mînca aproape tot timpul acum la ele ; se gîndise că ar trebui poate să contribuie : avusese însă de plătit o rată la croitor. Croitorul înainte de orice.

După acel împrumut — nu se temea pentru banii lui, știa că Ana are ceva la o parte, o sumă dată cu dobîndă cuiva — venea acum zilnic la masă. Dovedise că Nina lipsea des de acasă, ba chiar și de la masă uneori.

— Are treburi ! lămurise Ana.

Cînd Nina era acasă, se arăta iarăși arțăgoasă. Costel însă își propusese că, orice s-ar întîmpla, el să fie acum calm, din cauza migrenelor mereu mai dese. Ana îi punea felii de cartofi pe frunte și îl culca cu capul jos și picioarele întinse, în care timp îi întărea vreun nasture la veston, pe care-l scotea să nu se boțească. Nu se jena de Ana.

De domnul Dragu nu se auzea nimic, deși sta scris în ziare despre întruniri la Sfatul negustoresc. La birou,

Costel n-ar fi putut întreba pe Bonciu — firește că nu. Era mulțumit că nu-l întreba pe el nimeni nimic. Ana hotărîse că va cerceta ea :

— Tu să nu te mai amesteci ! spusese Ninei, care promisese.

Costel constata că Nina, cînd vrea, știe să fie drăguță cu soră-sa mai mare. Numai că nu vrea decît foarte rar. Caracterul ! Asta era !

Într-o zi Ana sosise și ea întîrziat la dejun și părea îngrijorată. Le spusese că n-a putut afla nimic... Pînă la urmă ei trebuiau să facă ca și cum ar fi fost singuri :

— Să zicem că unchiu rămîne pe acolo mai mult timp !

— Mai ușor de zis !...

Costel simțise brusc că îi lipsește prezența Moșului. Tocmai în astfel de momente de nesiguranță îi abătuse lui Ninon să se cunune. Gustul măritișului o apucase ca o turbare. Nu mai era un ceas liniștit. Unde erau plimbările lor !... Costel, care de bunăvoie mai dase o mie de lei, venea cu regularitate de două ori pe zi la masă, dar nu era masă, era otravă.

Față de nervii surescitați ai Ninei, Ana și Costel aveau aceeași atitudine : o lăsau să țipe și tăceau, odată trebuia să sfîrșească, mîncarea însă era rece și Costel, debil de stomac, nu suferea mîncarea rece. Ana i-o încălzea, dar Ana ar fi trebuit s-o mustre pe Nina și n-o mustra. Înainte Ana lua adesea parte lui Costel, acum însă o simțea de partea Ninei. Erau două surori și el era singur. Sîngele apă nu se face. Nina începuse a lipsi mai mult ; o așteptau uneori cu dejunul pînă la două, fiindcă le promisese că vine sigur. Ana, jenată că-l ține nemîncat, servea ciorba, dar, cu toată foamea, cu tot mirosul de ceapă al aburilor calzi, nu cutezau să mănînce încă. Pînă la urmă Ana îl silea : el nu putea întîrzia, avea birou ! Ana era neprețuită, dar mînca în grabă și supărat și își zicea că ar fi în adevăr mai bine să se cunune odată. Credea că atunci lucrurile se vor mai îndrepta. Ana trebuia neapărat să stea cu ei, nu se concepea altfel ; Nina credea și ea la fel. Plecase unchiu, să-i lase acum și Ana !... Pentru Ana era chiar un avantaj să stea cu ei. O auzise uneori spunînd :

— Cînd vă luați voi, eu o să intru menajeră sau cos cu ziua și tot nu pier !

Spunea însă asta cu părere de rău în glas ; dar că Ana nu putea muri de foame era foarte adevărat, știa să muncească... Pe cînd Ninon ! Ce-ar fi devenit Ninon fără de el ! — se înduioșa. Așa, cu trei mii de lei leafă, cît avea ! Bani albi, la fiecare lună, nu povești cu testamente. Ce ar fi făcut Nina fără de el ! Se dilata, era mîndru, protector, și deodată simțea un junghi în osul sprîncenii drepte, semnalul migrenei. Cum era și firesc, Ninon nu mai avea de-a face cu Leontina, Costel n-o mai întîlnise pe aceea în casa lor, îl plictisea acuma altă mutră ; una cu tocă veche de catifea neagră, dată pe ceafă, și cu un sac de mînă cît un sac de piață. Iar fusese în casă tăceri brusce, vorbe descusute, plecarea madamei cînd el sosea și șoapte la ușă. Costel avea însă acum alte drepturi, se vorbea de nuntă, dase bani în casă, el era acum un fel de tutore. Nu cercetase însă dintr-un fel de silă, întrebase numai de ce nu vine niciodată Lucica, duminica, acasă de la pension.

— Asta-i acum !

Nervoasă, Nina părea gata să-i scoată ochii ; intervenise Ana împăciuitoare :

— O s-o luăm mai tîrziu. E internă și n-are voie.

Te pomenești că Nina era geloasă de el pentru Lucica ! Te pomenești ! Gata să surîdă, se întunecase. De Lupescu nu se mai vorbea... Lupescu murise pentru ei trei și iată că acum își amintea de el... de prietenul trădător. Din cauza femeilor îți pierzi prietenii ! Ana avea dreptate. Era mai bine să nu vie fata Lucica în casă ! Unde era timpul cînd vizita el cu flori și bomboane casa cu trei fete !... Dar cine era madam cu geantă ? Pînă la urmă tot întrebase. Nina îi răspunse mojicește :

— Vrei să știi ! Și dacă știi ce pricopseală !... Iaca o moașă pe care o cunoaștem noi și care are drum pe aici ! Te-ai instruit ?

O moașă nu putea veni decît cu treburi de moșit. Se uitase la ele două pe rînd : care din două ? Apoi îi fusese rușine că e așa bănuitor cu Ana — căci de Nina nu putea fi vorba acum, cînd se pregătea de nuntă, și chiar altfel : o auzise adesea prostind femeile cari se lasă să facă copii.

Costel nu mai era poetic și nici naiv, nu-l mai „ducea“ nimeni.

— Și, mă rog, la cine are de lucru pe aici moașa dumneavoastră ?

Întrebuință pluralul pentru a implica pe Ana cu Ninon sau pe Ninon cu Ana, ceea ce îi părea a îmbunătăți situația.

— Moașă-ta ! răspunse Nina scoasă din răbdări.

Costel n-avusese replică.

— Nici n-am întrebat la cine are treabă, se grăbise blajin Ana și incidentul se risipise. Costel se simțea rușinat de brutalitatea lui.

A doua zi se ivise alt vîrtej. Nina intrase ca o furtună, fluturînd în mînă niște hîrtii. Costel se bucurase, crezînd că sunt vești despre Moșu, și anume vești de parale.

— Le am ! strigase Ninon, adresîndu-se Anei. Mi le-a făcut, săracu !

Ana se apropie cu interes și pipăi ușor cu degetul hîrtiile.

— Tot ! În regulă ! De naștere, de botez și celelalte !

— Bravo ! șoptise Ana cu un tremur în glas, uitîndu-se spre Costel să vadă cum arată.

— Ce e ? Se mănîncă azi ? întrebase Costel umilit că e lăsat deoparte.

— Să mîncăm ! Și mie mi-e foame, copii ! Merit mîncare ! Numai eu știu... și se oprise.

— Da' ce e ?

— Ce să fie ? Actele mele pentru căsătorie !

— Actele... cui ? — întrebase Costel într-o doară.

— Ale cui !... Auzi, ale cui ? Ce, te-ai tîmpit ? Spune tu, Ana, dacă nu s-a tîmpit !

Costel nu se silea să fie inteligent.

— Ale noastre, omule ! Ale cui să fie !... Oi spune morților ce am tras pînă le-am scos ! Cine se gîndea pînă acum... Parcă cine știe ce e ! Unde te-ai născut... aici sau dincolo... tot o pacoste ! Știi, Ana, tot așa era cu...

Ana strînsese gura și ridicase sprîncenile, tușind ușor.

— ...Și ginerele stă pe saltea ! Bea și mănîncă ! Femeile fac bine că cer drepturi !... Ana, pune-le bine să nu se piardă, că fac moarte de om — glumise. Ce tevatură ! Poftim pentru cine ! — arătase spre Costel, petrificat.

Costel, care înțelesese bine că era vorba de ea, de el, de acte, de publicații, s-ar fi dorit tîmpit. Nina, cu lingura la gură, se întrerupsese de la mîncare :

— Ei ! Ce taci !... Nu zici nimic ! Mire ? — Și exploziv : Ți-ai atins idealul, mă omule !

Se întorsese spre Ana, care, ținînd capul plecat în farfurie, mînca supa, pentru a o lua de martoră a fericirii lui Costel... Se sculase apoi de pe loc și mîngîiase umărul vătuit al vestonului lui Costel, apoi se aprofundase în sorbirea supei și în gînduri, probabil conjugale.

— Nici o nuntă ! zisese Costel, cu mare întîrziere. Avea mîinile reci, dar era calm. Nici o nuntă !

— Cum ?... Ce ?... Măg... Nina nu apucase să dea drumul epitetului.

— Pe mine m-ați întrebat ?

Costel tot calm și la plural, privind aspru pe Ana. Nina se uita tot la Ana, ca și cum despre ea se dezbătea. Ana nu-i vedea, fixa fundul farfuriei goale și nici nu auzea pesemne.

— Ce să te-ntreb ? Cine să te-ntrebe ? E doar destul de vechi lucru, ba chiar învechit ! (Ninon, întoarsă spre Costel, acră, dar cu ceva zahăr presărat.)

— Vechi, nevechi ! Eu nu mă-nsor ! (Costel calm, de lemn, de piatră.)

— Idiotule ! Și ce cauți atunci aici ? Ce mă pisezi de un an ? Ce mă rogi în genunchi ! Ce-mi stai în față și mănînci pe spinarea mea !

Apoi calm către Ana, care părea moartă :

— Lasă-l, că-i nebun !

Nina se sculase fără a mai mînca friptură la tavă, iar Ana, pe același loc, nu da încă semne că e vie.

După un timp de gîndire, Costel mîncase friptură cu salată.

— Cine e calm mănîncă ! Nu e bine să stai cu stomacul gol !... Nici să te superi la masă !

Exasperată, Ninon recursese la supremul mijloc al leșinului, și atunci abia Ana, care fusese zadarnic luată ca arbitru, se urnise de pe loc...

Se scursese o săptămînă, în cursul căreia cei trei, cînd erau împreună, își vorbeau monosilabic : aveau motive felurite de a evita același subiect. Costel credea că, tăcînd,

va evita însăși căsătoria. Nina nu știa ce atitudine ar putea-o sluji mai bine în planul ei, la care nici nu se gîndea să renunțe, iar Ana, față de rezistența lui Costel, se simțea vinovată.

De-o săptămînă Nina nu mai fusese nici la tuns, nici la ondulat, nici la manichiură, nici la plimbare, bolea în casă fără boală și nici măcar nu mai punea *rouge*. Costel observase că e neagră și urîtă fără *rouge*, ceea ce îi scăzuse dușmănia și îi slăbise rezistența. Ar fi vrut să vorbească ceva în chestia actelor, dar nu știa cum să înceapă. De ce să înceapă el ! Nina nu-i vorbea, făcea pe supărata, nici nu se așeza cu ei la dejun. Ana explica : nu se simte bine și bea numai lapte. Costel cercase a întreba pe Nina de sănătate :

— Nu te interesează, zisese.

Nasul lung și subțire al Anei se lungea mai mult, și îl ținea plecat.

— Eu am hîrtiile mele toate ! zisese Costel posac.

Ana se luase după el pînă la ușă :

— Hîrtiile ! Le aduci la noi, dacă vrei !

— Da ! Le aduc ! Eu sunt ocupat !... Dar ca să nu vorbiți oamenilor cu zilele, asta e purtare ! reproșase la plural.

— E bolnavă și o necăjești, zise Ana împăciuitoare.

Adusese actele și le dase Anei. Nina acum sta cîte puțin la masă, se mai scula, nu vorbea mai nimic și se adresa mai mult Anei. Tot nepudrată, nefrizată, neglijată, cu foi vechi, roase, de satin negru, cu o bluză murdară de satin alb cu nasturii lipsă, încheiată cu o broșă de stras, cu ciorapi de mătase cu firele trase și papuci de casă de lamé, uzați. Toate vechiturile astea o prindeau, păreau un travesti, puneau parcă în evidență că fiecare zdreanță de pe ea era de mătasă, de lux.

— Am aranjat cu publicațiile, șoptise Ana într-o zi.

Nina cotrobăia prin sertare, prin geamantane.

— Da ?... îngăimase Costel.

Nina întorsese brusc spre el capul, scuturînd de pe ochi șuvițele părului negru ; ochii îi străluceau răi.

— Fă-mi o cafea ! se răstise la Ana.

Costel se uitase la Ana care sta cu ochii ațintiți la el, mici, cu lumina fixă. Ce mai voiau de la el ? Se făcuse publicațiile...

A doua zi la prînz, Nina se sculase de pe divanul pe care sau lîncezea, sau se zbătea, și, cu glas domol — ceea ce dase celor doi o comoție — declarase :

— Dacă poimîine nu mergi la primărie, mă omor... Auzi ? — se adresase soră-si.

Ana auzise ; își freca mîinile slabe una de alta ; se apropiase cu pas sfios de Costel și îi spusese rugător :

— Spune, te rog, vii sîmbătă ?

— Am să viu, firește ! Am zis că nu viu ?

Ana venise iar la ușă după el :

— Dacă vrei, vii din ajun, tot iei permisie pe sîmbătă.

Ce frică îi era ! Nina vrusese să-l sperie. Dumneaei nu era fricoasă... În ajun venise în adevăr cu geanta și rămăsese seara la ele, cum i se mai întîmplase de cîteva ori. Cel care ar fi presupus ceva ar fi greșit. Costel, în ce privea pe Nina, avea un privilegiu : era singurul ce nu merita să fie bănuit.

Se cununase numai civil :

— Așa cum ai dorit ! spunea acru Nina, care părea umilită de tot ce se petrecea. Te culci la fetele oamenilor și, cînd e la însurat, faci mofturi !

Costel căuta dacă nu cumva în adevăr căzuse subt apăsarea vreunui alineat perfid. Îi plăcea să creadă că a făcut-o de bunăvoie și chiar spune că nimeni nu l-ar fi putut obliga că el a vrut !

— Mai e vorbă ! Cine se îndoiește ! Amor vechi, logodnă lungă... Nuntă cu sila ! (Nina, nici acră, nici dulce, poate cam amară.)

Cununia fusese o soluție, o ușurare pentru toți trei, și se petrecuse foarte simplu. Costel așteptase gătit pînă se îmbrăcase Nina, care trecea de la oglinda cu trei fețe la cea mare a șifonierului.

— Pui ansamblul, ce zici ? Am slăbit mult ! constata, adresîndu-se Anei. Prea toate odată ! M-am dăulat !... atîta pierdere...

Ana răspunsese grăbit că și ea a slăbit de multă alergătură. Strîngea gura cu un gest al ei, care trăgea buza de sus peste cea de jos, lungindu-i bărbia. Alături de Nina, părea guvernanta ei.

— Am slăbit, dar pentru siluetă nu e rău... E la modă să fii din ce în ce mai subțire... Exagerație ! Femeia trebuie să aibă puțină carne... Dealtfel, eu am osu mic, așa

că par slabă fără să fiu... Acum... cu astea... m-am jigărit... la față mai ales... o jale ! — se examinase cu atenție, de față, de profil, de trei sferturi, apoi împreunase coatele la spate, ceea ce îi bombase pieptul ; după încetarea mișcării, sînii mai aveau o zvîcnire ușoară subt mătasea cămășii. Merge ! conchisese Nina și îmbrăcase rochia.

Costel asista fără emoție, fără opinie. Se gîndea acasă, la Brăila. Despre traiul lui cu cei din bandă nu le scria de obicei nimic părinților, erau lucruri în cari credea că ei n-au nici un amestec, dar căsătoria era altceva... Nici gînd, firește, să le spuie despre cununia civilă... Era prea tîrziu și prea devreme. Să mai treacă.

Simțea însă nevoia să comunice cu ei într-un fel, de aceea scrisese mamă-si că se mută și că mutarea e lucru greu și în tot felul plicticos. Mamă-sa, printr-o carte poștală de cîteva rînduri, îi anunțase un mandat „pentru mutare". Se temuse nu cumva să vie la București pentru a-l ajuta la mutat, dar nu era vorbă de așa ceva, dimpotrivă : dascălu Petre avea criza lui de reumatism și trebuia îngrijit. Nu-i văzuse de mult pe cei de la Brăila !... Mutarea lui dincoace, pe Popa Tatu, nu era cine știe ce greutate. Ridicase ochii acum spre Ana, robotnica, de la care — ca și Nina — aștepta tot ajutorul.

— Noi slăbim și dumnealui... privește-l... huzurește, așteaptă de-a gata... Ce... — Nina se oprise, nu-i dase nici un calificativ, nu-i trecuse încă de tot panica. — Știi ! — tot către Ana — Protopopescu a primit să fie martor.

— O să fie acum unul prea mult — se îngrijorase Ana.

— Mai bine unul mai mult !

În adevăr, rămăsese unul fără întrebuințare, dar nu se supărase, era bărbatul Leontinei. Costel se mirase : pe Leontina o concepea fără bărbat și afară de asta... să-i fie martor bărbatul Leontinei... Nechibzuită... Avusese și el de martor pe bărbatul gazdei lui, domnul Florescu... Era cu totul altceva.

De aproape trei săptămîni, fetele păstrau secretul pe care Ana îl aflase în cercetările ei : Dragu defraudase sume mari și fugise în Italia, nu de atunci de cînd plecase de acasă, ci în urmă, și luase cu el și pe Lucica. Deocamdată era urmărit și probabil avea să fie judecat și condamnat în lipsă. Totul se dărîma ; casele aveau să fie

sigilate sus, numai cu anevoință și după multe demersuri le fusese permis a rămîne în camerele din subsol pînă la un termen ce se apropia. Un cunoscut al lor, care era portărel, le învățase să spună că sunt chiriașe cu luna. Dar ce teamă avusese și ce precauțiuni trebuise ca să nu afle deocamdată Costel! El venea numai la orele de masă, ziarele se ocupase puțin de Dragu, fiindcă erau altele mai senzaționale în curs. Putea însă afla în orice minut de la oricine, dar nu aflase.

Costel frunzărea zilnic ziarul, dar se oprea de preferință la rubrica bursei, probabil din deprindere profesională, poate și din dorința platonică a cîștigului; citea cu atenție și anunțurile la mica publicitate, pe acelea din misterul personalității.

Ar fi putut lesne afla la birou, dar Bonciu, dușmanul lui, plecase, i se dase aiurea un post mai bun; Costel se bucurase de plecarea lui ca de o fericire personală. Ceilalți, în urma unui avertisment al directorului cu privire la „mahalagisme", tăceau. N-avea acolo prieteni — prietenii lui fusese cei din bandă și Lupescu... Dintre cei de la birou, cu moș Dighiu avea raporturi mai bune, fiindcă achitase împrumutul cu mica dobîndă cuvenită, și moș Dighiu considera omul după cum își plătea ori nu datoriile de bani.

Costel nu aflase, dar acum trebuia să i se spună — credea Nina. Pe Nina o plictisea că trebuie să se ferească și mai ales de Costel, vrea să-și dea drumul văităturilor, ocărilor. „Las' că nu-și mai ia vorba înapoi!" Dar Ana stăruia să aștepte pînă după cununie. Acum era gata și cununia, se apropia termenul cînd trebuiau să plece din casă, Ana încă ezita. Se pregăteau să iasă amîndouă în oraș, cînd din ușă Nina spusese lui Costel:

— Știi, casa asta se închiriază și trebuie să ne mutăm.

— Ce?... Cum?...

Cele două plecară, se auzea ușa de afară trîntită. N-avea pe cine întreba deocamdată. Să se mute... Se închiria casa din Popa Tatu! O frumusețe de casă... Casă de familie!... Scrisese ceva Moșu?.., Ce însemna? De la Nina nu afla, ca de obicei, decît ce vrea ea să-i spună, și Ana nu prea vorbea și nici nu vrea s-o întrebe, fiindcă Ana părea înțeleasă cu Nina, atunci cînd el ar fi crezut să fie de par-

tea lui. (De ce ar fi fost Ana de partea lui n-ar fi știut să explice.) Avea el nevoie să-i ție cineva partea. Se arătase vexat, mîhnit : n-ar fi crezut Ana să nu-i spună ! Nici Ana n-ar fi crezut, dar așa trebuise, cu prețul să o judece Costel cît de rău.

Așadar, după căsătoria civilă nu fusese timp de amor, trebuise să caute casă. De mutare nu-i mai părea rău lui Costel, tot dorise el ca fetele să nu mai stea subt acoperișul acela, necum el însuși. De noua locuință se dezinteresa, el nu se pricepea și n-ar fi vrut să fie nevoit a-și da părerea și, la drept vorbind, nici nu-i plăcea să alerge.

Concediase cu oarecare regret camera în care locuise șase ani — trece timpul ! — și se mutase cu geamantanele la fete pînă se va găsi casă.

— Tot se scutește chiria pe zece zile ! spusese Nina, subit econoamă. Economia era deocamdată unicul simptom al căsătoriei. Nina îi lua socoteala pînă la centimă.

— Cît ai în pungă ? Unde e restul ?... Adu un sutar ! Cu cît ai rămas ?

Nu se opunea. O vedea nervoasă, slăbită, cu grepițele adîncite în obraji, cu ochii mai mari, cu o dungă între sprincene, de griji pe cari avea el să le afle, nu se grăbea.

— Prea deodată toate, repeta Nina, ținîndu-se de șale.

Ana clătina misterios din cap ; n-ai fi crezut că Ana poate fi așa de ascunsă. Dealtfel, el ghicea. Fără plăcere, dar ghicea că domnul Dragu vrea să rămînă mai mult timp prin străinătate și la întoarcere nu mai vrea să stea cu ei. Egoist bătrîn ! Fetele găsise în sfîrșit locuință, se oprise amîndouă la aceeași casă și o închiriase ieftin. Era subsolul de pe Rahova : la etaj un croitor fost angrosist, în subsol pe stînga, ei, și, peste sălită, gazda.

— Un cartier unde-ți poți pierde urma de prieteni !

— Da' de ce ? întrebase Costel.

— Vrei cumva să-i ai pe cap ?

Dimpotrivă, Costel nu dorea decît să nu-i mai vadă, dar subsolul la prima vedere nu-i fusese simpatic. Iar subsol !

— Altceva mai potrivit nu s-a găsit, explicase Ana. Costel ghicise că de zestre nu mai poate fi vorba ; făcuse totuși o aluzie.

— Ce zestre, omule ! pufnise Nina. Ce, nu știi că nenea e falit și de supărare nu se întoarce în țară ?

— De unde să știu ?

— Credeam că ai aflat și nu spui nimic din delicateță.

— Delicateță...

Costel picase ca din cer. Atît de mirat că nici nu se întreba de ce faliment e vorba. Îi mirosise lui a ceva rău, dar faliment, tocmai faliment ! La un angrosist falimentul nu era așa de mirare. Dar la averea și la priceperea lui Dragu ! De asta erau ele așa de misterioase. Nina avusese deci răbdare să tacă și Ana era mereu cu nasu ei lung în jos, de rușine. Anei îi părea rău că l-au tras pe sfoară... Ea pînă la urmă nu era vinovată... totuși și dumneaei zorise cununia. Sîngele apă nu se face ! Acum n-avea să mai spună nimeni că a luat-o pe Nina din interes.

Falit ! Așa i se cuvenea satirului, mojicului ! Numai că el, Costel, plătea oalele sparte.

Pe lîngă subsolul din Rahova, cel al casei Dragu era palat... Ce avere, domnule, fusese acolo și se pierduse. Ce timpuri ! N-ai fi crezut să i se poată întîmpla așa ceva lui Dragu, la poziția și la capitalul lui... Nenoroc ! Să se întîmple tocmai cînd îl cunoscuse el și cînd se încurcase cu Nina ! Se mira că nu se vorbește nimic la ei în birou. Era doară un eveniment. Firește, îi plăcea că nu se vorbește, dar cu o decepție — despre indiferența lumii. Ceva vag în raport cu „*sic transit*“ — nu nimerea cum sună zicătoarea. Aceeași stare de spirit, dar zgomotos afirmată, o avea și Nina. Acuma, că dase drumul secretului, n-o mai reținea nimic și n-o încăpea mirarea că astfel de întîmplare are o publicitate așa de mică.

— Un faliment ! ? amintea Ana.

Avea dreptate : hoția, urmărirea judecătorească, pe acelea nu le știa încă Costel, și i-ar fi plăcut și ei să le uite. Ce-or fi zicînd prietenele și băieții ! La început venise, dar nu-i primise, n-avea atunci *hall*. Odată refuzați, nu mai cercase. Trebuie să fi făcut spume la gură, bîrfind-o. Erau geloși pe ea toți... Adio, Conservator ! Se uita la Costel parcă-l cîntărea și nu atîrna cît se cuvenea, apoi își amintea că tot cîntărește ceva.

Costel făcea acum socoteala că are să ție casa cu lefșoara lui ; era oarecum mîndru că fetele depindeau de el, fiindcă, nici vorbă, Ana avea să stea cu ei la un loc ; nu se concepea menajul fără Ana. Deocamdată Nina îi atrăsese atenția că prima lună la chirie au plătit-o ele. Un avantaj tot avea subsolul din Rahova, era cu luna și mai ales aproape de bancă ; va putea dormi dimineața un sfert, o jumătate de oră mai mult, un singur tramvai de luat și mai nimic de mers cu piciorul !

Cînd venise ziua mutării, deși Ana se ocupase de tot, Nina se văieta că „nu mai poate". După ce însă totul fusese gata, din senin Ana declarase că ea și-a găsit de lucru și nu înțelege să stea cu ei.

Ale cui vorbe se amestecau rugătoare, cine țipa mai tare ! Nina și Costel se întreceau :

— Ne lași ! Nu se poate !... Nici vorbă nu e !... Ce-ți vine !

— Să știu bine că plec și eu ! (asta era Nina).

Nu părea bucuroasă să rămînă în doi, iar leneșă cum era, ce s-ar fi făcut singură, și poate că și ținea la surori !... Dar Lucica, drăcoaica mică ! Ce-o mai fi fost cu Lucica ?... Cine mai plătea pensionul ? El în nici un caz. Nina își luase bereta, amenințînd că pleacă și ea dacă Ana nu cedează.

Înnebunise amîndouă... El cum rămînea ?... Două camere îi trebuiau lui ? Avea sau n-avea nevastă ?... Odată cununat civil și cu casa închiriată, înțelegea să profite... Nici nu apucase a fi însurat — vorba ceea — și se vorbea de plecare.

— Te rugăm, Ana, ofensa asta să nu ne-o faci ! Ce-i al nostru e și al tău !

Costel găsise o suplică pe placul Anei. Vroia Ana sincer să plece sau nu vroia ? Răspunsese cu glas pe jumătate :

— Fie ! Apoi, răzgîndindu-se : Acuma însă, pe două săptămîni tot trebuie să lipsesc. Mă duc la niște prieteni !... Dar promit că mă-ntorc.

„Iar secrete ! Ce prieteni ! În familia Dragu, prietenii apăreau și dispăreau de porunceală", cugetă Costel.

— Ce capriciu ! se mirase ironic Nina. Să nu te jenezi de noi, dragă. Să nu te jenezi mai mult ca pînă

acum... Nu-i așa, Costel ? și rîsese ca la Conservator : Ha ! Ha ! Ha !

Ana să se jeneze ? Auzi, ce idee, care lui nu i-ar fi dat în gînd ! Pînă la urmă, Ana avea dreptate. Erau doar însurăței ! Era potrivit să rămînă singur cu Nina... Îi convenea... Dar nu mereu !

— Ai muncit mult, e adevărat. Ai nevoie să te odihnești ! Îți dăm concediu pe zece zile !

— Nu mă sperie pe mine munca !

Atunci, chiar asta era, se jena, cum bine bănuise Ninon ! Ce delicateță ! Costel acum se simțea și el jenat și tot zelul amoros cu care în primul moment primise absența Anei căzuse.

— Fie ! Dacă sunteți învoiți ! spuse Nina mutroasă. Vai de capul meu zece zile !

Ce vrea să zică ! Are să-i fie greu cu casa ! Așadar, numai din egoism oprea pe Ana ! Ana merita mai mult, el o prețuia și pentru firea ei bună, nu numai din interes. Parcă el se bucura să rămînă singur cu Nina, neglijentă cum era ! Vai și de capul lui ! Ana avea sacul mic de drum, gata pregătit. Sta cu el în mînă, tristă ca un ciine gonit :

— Nu plec chiar îndată — zisese — plec mîine, cînd liberăm de tot dincolo.

A doua zi plecase în lipsa lor, lăsînd un bilețel pe masa așezată din vreme ; dejunul pregătit sta cald pe mașină. În bilețel scria : „Zahărul și cafeaua sunt în firidă și cheia pe sobă".

Începuse luna de miere sau cel puțin săptămîna. Cînd Ana își amînase cu o zi plecarea, Costel simțise o îngrijorare. Singur el cu Nina !... Acum însă, că Ana plecase, se bucura, firește, că e singur cu Nina și că va profita de drepturile cîștigate scump. Se gîndea la plecarea semnificativă a Anei și simțea oarecare dispoziție voluptuoasă. El nu era pasionat de feiul lui — o dovedise logodna lungă — dar acum... Așa și era normal !

După plecarea Anei, în seara dintîi, Costel, după ce făcuse un comision la bodega care se închidea tîrziu, la întoarcere găsise pe Nina culcată de-a binelea în pat și, pe canapeluță, o perină și o plapomă pe care i le arătase lui. Protestase.

— Cum așa ?

Nina se sculase, își luase în brațe perinile și plapoma și se mutase pe divan, zvîrlind pe celelalte lui Costel. Totul se petrecuse, contra obiceiului, în tăcere. Binevoise apoi a explica că o doare capul ; avea pe ea pijamaua dungată *mauve* cu galben. Costel, care nu putea suferi pijamaua la femei, se simțea jicnit, dar fără de pasiune. Avea totuși un scrupul să se culce în pat : dacă e vorba că are migrenă, ea trebuia să doarmă în pat. Nina primise.

A doua zi Ninei tot nu-i trecuse capul, a treia zi așteptase un avans de la ea, a patra zi cercase să o sărute, dar Nina se strîmbase, ceea ce îi atinsese amorul propriu, a cincea zi se certase pe tema asta ca țiganii, a șasea zi Nina, care nu știa să ție socotelile, isprăvise banii și, cum din ajun nu vorbea cu Costel, nu-i putuse cere și pregătise numai cartofi copți — tot simțise ea că a început să se îngrașe.

Costel, furios, plecase la un birt economic pe aproape. A șaptea zi, Nina care ieșise în oraș se întorsese plictisită și capitulase.

N-ar fi crezut nimeni că o femeie cu ochi atît de focoși să fie așa de rece ! Dintr-un punct de vedere Costel se liniștise : era cochetă, dar n-avea temperament.

Despre faptul că nu fusese întîiul, nici n-avusese iluzie și nici nu da mare atenție. Deși Nina era așa de rece, totuși, dat fiind că era luna lor de miere, înțelegea acum să-i pretindă să-și facă datoria fără mofturi ; Nina însă sosise din oraș cu Ana : eveniment. Costel n-ar fi putut să spună dacă se bucură sau nu. Unde o fi stat Ana de o găsise Nina așa, la comandă ? O întrebase și nu-i răspunsese, ca și cum nu auzise. Nu cumva domnișoara Ana stase pe la vreuna ca Leontina sau ca moașa ?

Întîmplările urîcioase din urmă stricase caracterul lui Costel, dar bănuiala și ironia îl părăseau lesne și regreta gîndurile urîte ce putuse avea despre cumnata lui. Avea nevastă, avea cumnată... familie !

Ana luase din nou conducerea casei și totul mergea pe rotițe, pînă și Nina se arăta voioasă și camera era plină de stofe croite și de zgomotul mașinii de cusut ; Nina își pregătea îmbrăcămintea de sezon :

— Reparații ! — suspina.

Lui Costel îi plăceau stofele feminine, colorate, cari umpleau scaunele și mirosul bucatelor de casă. Avantagiile omului însurat îi apăreau pe zi ce trecea. Ninon nu-l mai refuza și el era rezonabil, se lăsa dorit uneori, mai ales că seara, cînd treceau la ei alături, pe Costel — care avea mare delicateță — prezența invizibilă a Anei îl făcea sobru, ba chiar într-o seară Nina fusese care luase inițiativa. Avusese el dreptate să nu se pripească : cu femeile, răbdarea învinge.

În viața asta regulată, Nina se restabilise, își regăsise mina bună, nu o mai dureau nici șalele ; Ana era tot slabă, cu nasul ascuțit. Costel își făcea socoteala că Ana era o fire închisă, dar simțitoare ; mulțumită de măritișul Ninei, se va fi gîndit pesemne la Lucica.

— Eu am crescut-o ! zisese cu parapon, luîndu-i apărarea, cînd cu afacerea Lupescu.

Acum, el, Costel, era tutorele ; de aceea într-o zi, în lipsa Ninei, cercase a consola pe Ana : că, ce a fost a fost, dar acum, la pension, la vîrsta ei fragedă, Lucica se putea întoarce spre bine.

— Nu e numai Lucica... sunt multe ! răspunsese Ana, purtată parcă departe de gînduri. Care pension ? Cine știe unde or fi !... și ce o să mai fie !

Costel se roșise de contrarietate : iarăși mistere ! El nu știa niciodată adevărul și se făcea caraghios fiindcă nu era pus la curent. Ana găsise că are dreptate și că are și dreptul să știe adevărul ; cum Nina nu era de față ca s-o împiedice, povestise lui Costel de fuga Lucicăi cu Dragu și, din vorbă în vorbă, de toată escrocheria și cum era pus sechestru pe avere și avea să fie condamnat Dragu în lipsă, cum că abia putuse obține să ridice mobilierul lor... cum la un moment se temuse ca nu cumva Costel, după ce va afla, să le lase și el baltă.

Buimăcit, Costel se clătina între decepție și milă : Auzi !... Da' de ce nu i-au spus lui... Să se ocupe el... Cum să le lase ? Biata Ana, care vorbise cu ochii în lacrimi, acum dase drumul plînsului.

Așadar, Ana nu era o ființă tare, care să dureze la toate necazurile, cum ar fi crezut ! Costel o bătuse pe umăr — ce slabă era, os gol, nu ca Nina — și îi spusese să plîngă în voie, să se ușureze. Pînă la urmă, era mai

bine așa : ei trei singuri, fără ceilalți. S-au dus, deși erau !... și, în adevăr, Dragu, Lucica, belele !

Ana sughița, da drumul la șuvoaie ; își plîngea, săraca, toate păcatele și pe ale celorlalți. Fată bună, dar soartă rea !... Ce ar fi făcut el dacă ar fi știut dinainte de toate năzdrăvăniile : faliment, fraudă, fugă ?... Bine făcuse că l-au cruțat. Poate nu se mai însura și rămîneau, sărmanele, singure.

Dispoziția lui indulgentă și protectoare fusese întreruptă de Nina, care intrase ca o furtună țipînd :

— Unde ești ? Un ceas o să te caut !

Ana, plînsă, trecuse după perdeaua care-i despărțea divanul de restul camerei. Mai suspina încă.

— Ce e lătratul ăsta ?... Cît o să aștept !...

Abia sosise.

— De ce plînge ? — lui Costel care nu înțelegea ce se întîmplă. De ce plînge ? V-ați certat ? Ați înnebunit !... De asta e vreme... Poftim ! — și aruncase Anei, care ieșise de după perdea, niște hîrtii timbrate, pe care Costel, șef proaspăt de familie, le luase, cu aerul cuiva care știe tot.

Furia Ninei se dezlănțuise :

— Cum ! Știe !... Cine i-a spus ? — smulsese hîrtiile timbrate și le înghesuia în mîinile Anei, care tremura. De ce i-ai spus ? Cine era în drept să-i spună ? Eu ! Atunci cînd credeam de cuviință ! Cine era stăpînă acolo în casă ?

Costel cerca să apere pe Ana : el se va ocupa...

— Ce mofturi erau astea ? Ce miorlăituri ?

Cu pumnul în obrazul Anei, numai că n-o lovea... Apoi porția lui Costel.

— Ce-i dai ăstuia hîrtii ? Ce să facă cu ele !...

Costel închise ochii să n-o vadă. Ce vulgară era Nina uneori !

— E ăsta în stare de ceva !... Nu alergăm singure după tot... Nu muncim singure (plural)... Nu stă ca o muiere și mănîncă degeaba !... Poftiți ! Pînă la urmă, luați-le care vreți ! Descurcați-vă !... Eu m-am săturat pînă-n gît de măritiș.

Ce cuvinte nesocotite ! Dar erau zise la supărare ! El nici n-avea timp !... Destul de supărată și Nina, gata și ea

să plîngă. Căsnicia își are greutățile ei, trebuia să aibă răbdare.

Hîrtiile n-aveau nici un raport cu măritișul, erau citații pentru fete ca martore în cinci acțiuni judecătorești intentate împotriva lui Dragu. Ana pusese hîrtiile pe masă și nimeni nu voise să și le însușească.

— Nu trebuia eu să le primesc — mormăia Nina... Nu e numele meu... Pe mine nu mă cheamă Elena Dragu.

— Ce Elenă ? — Costel, care nu putea suferi să aibă de-a face cu justiția, spusese bosumflat : Eu nu mă ocup de nimic ce privește pe Moșu !... Eu n-am avut în neamul meu faliți ! — nu-l insultase Nina adineauri ? — Se înfuria : nici faliți... nici... se oprise totuși a zice „pungași“ — simțea că s-a cam aventurat.

— N-ai avut... ce ? Ce n-ai avut în neamul tău ? N-ai avut fiindcă neam de neamul tău n-a avut parale și nici nu știe ce e aia banii și „afacerile“... Și parcă ai vreun neam ! Pentru mine ești din flori, puiule... din floricele ! Eu n-am văzut pînă acuma pe nimeni din neamul tău și sunt nevasta ta !

Pe Costel, totdeauna acel „du-te-vino“ al vorbelor Ninei îl zăpăcea. Ce ființă !... Cînd se lepăda de măritiș, cînd își valorifica drepturile ! Cine-i putea înțelege două ! Acum se lega de neamul lui !

Prudent, tăcuse, căci chestia confruntării Ninei cu părinții lui prezenta pericol de ambele părți. Așa cum cunoscuse el pe Ninon, fata elegantă de pe Calea Victoriei, de la Conservator ; așa cum fusese casa lui Dragu de pe Popa Tatu, cu mese și primiri, la cari veneau și miniștri — adică numai unul, mic, ațos, hazliu — acelea toate nu făceau de părinții lui, oameni cinstiți, dar mai simpli, nu mondeni. Era cuvîntul de predilecție al lui Ninon, cînd o cunoscuse :

— Noi suntem mondeni, domnule Petrescu !

Iar părinții lui nu vreau să audă de Conservator și de „mondenii“ de la București, și mai ales de Ninon nu vreau să audă, fiindcă auzise prea mult de ea de la alții. Prudent, nu scotea nici o vorbă, fiindcă Nina, cu cît s-ar fi știut mai nedorită, cu atît s-ar fi încăpățînat să-i cu-

noască. Noroc (adică cu afacerile astea), altfel Ninei îi abătea sigur ceva cu Brăila. Îi spusese odată : „Am auzit că la Brăila e frumos". Noroc !... adică...

Abia o lună după nuntă, Costel scrisese la Brăila o scrisoare pe care asudase ticluind-o și prin care le anunța „bomba" căsătoriei lui. Cu atît mai greu de scris, cu cît el singur nu știa cum și de ce s-a însurat și era greu să convingă pe alții de un lucru lor displăcut și de ale cărui avantagii el singur nu era prea convins.

„O iubesc !" ar fi fost singurul argument valabil, dar Costel avea impulsul să se apere : „Nu... n-o iubesc !"...

Mai era și reputația fetei, și faptul de a le scrie abia după o lună... Ce surpriză aveau să aibă... și nu din cele plăcute ! Singurul băiat !... Biată mamă-sa, confidenta lui din copilărie... măcar și dascălul Petre, de care avea respect.

Costel își stima părinții, dar îi credea în afară de ritmul vremii, iar căsătoria lui, mai ales acum, împodobită cu fraudele lui Dragu, depășea ceea ce el însuși numea „ritmul vremii".

Cu ritmul vremii Costel făcuse cunoștință abia în momentul cînd intrase în bandă cu băieții cari îi dezvăluiseră din secretele vieții bucureștene. Obiceiuri pe cari le primise mai ales în teorie și în special în ce privea libertatea moravurilor sentimentale, iar mirarea lui, la început, se temperase din dorința de a fi băiat la modă. Leontina, moașa, Lupescu, tot să fi fost ritmul vremii, cum și flirtul lui cu Nina, dar pușcăria lui Dragu, fuga cu Lucica, însurătoarea lui, așa cum o făcuse, civil — nu.

Acum cînd trebuise să le scrie părinților, din nou i se părea că el n-a iubit-o pe Nina, că ea l-a iubit pe el... el nu voise să se însoare... totuși scrisoarea acasă era nevoie de făcut.

— Poftim ! Am scris ! spusese Ninei, lipind plicul cu mărcuțele.

— Ce să poftesc ! Ce mă interesează pe mine familia dumitale ?

Costel crezuse că nu e momentul potrivit pentru o lecție de cuviință. Stase la gînd dacă să mai trimită scrisoarea ; odată scrisă, era mai bine s-o trimită, tot trebuia mai

curînd sau mai tîrziu să le spună părinților adevărul. Uneori, înainte de cununie și chiar după, Costel se gîndea la divorț, dar de cînd mai ales Nina era uneori noaptea drăguță cu el, părăsise ideea unui divorț pripit.

Ultima scrisoare mamă-sa i-o scrisese tot la vechea adresă ; trecuse pe acolo înadins să întrebe dacă a venit ceva pentru el și simțise o părere de rău după camera lui „la față“ și după viața lui frumoasă de june. Stase la îndoială dacă trebuia acum să dea mamă-si adresa nouă. Nu ! mai bine trecea tot el pe acolo, pe la gazda veche. Așezarea nouă nu-i părea nici sigură și nici glorioasă, de îndată ce Nina nu era de față.

La scrisoarea care conținea „surpriza“ nu venise răspuns de la Brăila, dar Costel nu prea avea acum timp să se gîndească la cei de-acasă deoarece viața acolo, pe loc, era pe zi ce trecea mai rea. Nina îi cerea bani și, fiindcă n-avea de unde-i da, se certau tot timpul cît erau împreună. Bani da el destui, în fiecare lună, pentru chirie, masă, lemne și atîtea altele, dar Nina vrea bani pentru rochie și mantou, plus pălărie și pantofi, și el n-avea de unde.

— Ai rochii și pardesiu noi, de anul trecut ; de pantofi o să facem rost, și pălăria frumoasă, roșie, e tot la modă.

— La modă ? Ce știi de modă ?... De anul trecut ! Auzi ?

N-aveai cu cine te înțelege, cerea, țipa, ocăra, apoi plîngea. Nu se prefăcea — plîngea cu adevărat.

— Eu care aveam de toate !

— Nu te-am luat cu sila !

— Cine mi te-a scos în cale ?

— Mi se pare că dumneata mi-ai ținut calea destul !

— Eu ți-am ținut calea ! Calea ta o țineam eu ! Infam !... Mincinos... Idiot... Cobe !... De cînd te cunosc, îmi merge numai rău !

La anume moment, Ana intervenea pentru împăciuire, avea un argument care în parte reușea :

— Ne aud vecinii ! Ne aude proprietăreasa !

— O să ne dea afară din cauza ăstuia ! sfîrșea în șoaptă Nina readusă la realități : se adresa Anei ca la o martoră care o putea pricepe.

Cînd lipsea Nina, Costel se adresa și el Anei, tot pentru a o lua de martoră.

— Știu, știu ! — îl liniștea, iar cînd era mai tare supărat, îi punea în tăcere mîna pe umăr, apoi pleca în fundul camerei la mașina de cusut ; nu sta mai mult de vorbă, ca și cum nu-i putea lua deplin parte împotriva Ninei. El îi explica Anei că are leafă destul de frumoasă — trei mii de lei — că n-are datorii ca alți băieți.

— Știu ! Știu ! șoptea Ana lucrînd, căci acum lua cusut cu plată !

Într-o zi, Ana îi luase mîna. El nu înțelegea ce vrea, sta inert așteptînd.

— Ia ! Ia ! șoptise Ana cu ochii împrejur, deși erau singuri. Ia și dă-i pentru pantofi !

Atunci abia simțise hîrtiuța boțită în palma lui. Nedumerit și nițel jicnit în demnitatea lui masculină, spusese :

— De ce nu-i dai singură ! E munca dumitale !

— Nu ! Nu ! am făcut economie de la banii de mîncare, nu sunt banii mei !

De la mîncare știa el că nu prea se poate face economie, căci da numai strictul, mai ales spre sfîrșitul lunii ; dar așa era Ana, de cînd o cunoscuse, suflet bun ; vroia ca el, soțul, să-i dea Ninei, pentru ca Nina să fie mulțumită de el.

Ce folos ! Pe Nina n-o puteai mulțumi cu nimic !... Îl mai iubea ? Nu-l mai iubea ? De iubit îl iubise, dar era se vede din acelea schimbătoare ! După abia patru luni de la nuntă, nu mai aveau unul cu altul aproape nici un contact. „Contact“ era un cuvînt pe care Costel îl socotea ca fiind foarte distins. Îl auzise de la Lupescu, care era o canalie, dar era distins. „N-au divorțat, dar nu mai au nici un contact !“ — spusese cîndva, pe cînd era mentorul lui Costel, despre o pereche oarecare. Doamna era amanta lui și toate amantele lui, îndată ce-l cunoșteau, își urau bărbații — pretindea Lupescu. Pînă la urmă, de ce n-ar fi fost așa : probă Nina, ba și Lucica ! El ținuse la Lupescu. Dar Lupescu nu fusese cavaler. Nu fusese !

Acel contact, acum cînd se deprinsese cu el și credea că i se cuvine, lipsea lui Costel ; pe deasupra și ceartă ! Era prea mult, în adevăr, prea mult. Credeai că e în căutarea unei soluții, de fapt constata, neputincios, o stare de lucruri. Cu hîrtia de cinci sute în mînă, după un tribut

de admirație dat Anei, se afundase în gînduri intime, calculînd că pantofii noi îi vor aduce poate o noapte ca beneficiu. Sobrietatea e un antrenament și viceversa.

— Eu te-am făcut om, nemernicule ! îi arunca, uneori, în față Nina.

Exagera... Nu-l ofensa în fond... Așa era ea, fără frîu la gură !... Făcea pe Ana să plece din odaie, rușinată. Fată urîtă, săraca, dar modestă ! Fată bătrînă ! — își zicea indulgent și deodată se încrunta la amintirea a ce se vorbea de satir, de Dragu : că le avusese pe toate trei. Se indigna pe Ana : una, domnule, din ele să fie cinstită ! Pe Ana n-o concepea decît cinstită ! Se întreba cu un fel de nemulțumire pentru ce Moșu nu se mulțumise cu Nina — bucată regească. În ce privea pe Lucica, avea un amestec de curiozitate și pudoare : își mușca buzele. Totul se explică prin aceea că Dragu era un satir ! Asta era ! Satir !

În ziua aceea, Nina venise întîrziat la dejun — el era gată să plece la birou și se întreba pe unde umblă dumneaei, dar nu-i zisese nimic, să nu fie ceartă. Îi dase banii de pantofi. Nina îi azvîrlise întîi pe masă cu dispreț, apoi îi luase și îi puse în poșetă, fără un cuvînt de mulțumire, și seara stase tot mută, necum vreo nădejde de amor. „Prea puțin cinci sute pentru dumneaei !“ — gîndise cu severitate Costel. În tot cazul era liniște, o liniște pe care o putuse aprecia încă și a doua zi și a treia. Se putea, în sfîrșit, mînca fără ceartă. Dascălu Petre spunea că cei mai mulți oameni mor fiindcă mănîncă supărați sau grăbiți — așa scria la o carte veche și era chiar adevărat. În zilele cu scandal pe Costel îl durea stomacul, îl simțea ghem ; „stomacul e un zgîrci și capătă cîrcei !“ spunea mamă-sa, iar Ana la astfel de cazuri îi da, cînd era logodnic pe Popa Tatu, un păhărel de pelin cu încă ceva — un preparat al ei. Pe atunci era menajat în casa fetelor Dragu.

Liniștea în casă dura și era cu atît mai deplină, cu cît de cîteva zile Costel pleca la birou înainte ca Nina să se fi întors acasă. El nu putea sosi tîrziu la birou ; n-avea decît să mănînce singură, dar tăcerea ei cînd erau împreună începuse a-l plictisi și a-l ofensa.

Cu ea nu ieșeai la capăt în nici un fel — nici cu binele nici cu răul. Capricioasă ! Cuvîntul îl împăca și explica toată purtarea Ninei !... Ana era de treabă, dar

urîtă și mai proastă. Nîna era frumoasă, inteligentă și capricioasă. O femeie capricioasă îi părea ceva apreciabil, de aceea cînd îl întreba vreunul la birou : „Ei ? Cum merge cu însurătoarea ?“... răspundea : „Bine ! Bine ! Am o nevastă frumoasă și capricioasă !“ Ceilalți o știau bine pe Nina, dar nu ripostau de teama directorului, care, de cînd cu tapajul de atunci, interzisese conversații particulare.

Duminică așteptase cu micul dejun pînă la trei, apoi pierduse răbdarea și mîncase. Așteptase pe urmă fără să se culce după-amiază pînă la cinci.

— Să nu fi avut vreun accident de tramvai !

— Nu cred ! spusese Ana timid.

— E pentru prima oară ?

— Da, pentru prima oară.

— La cîte venea în celelalte zile ?

— Pe la trei-patru.

Repetase întrebarea de cîteva ori plimbîndu-se prin odaie și dînd scaunele la o parte, nervos.

— La patru... dar nu m-am uitat la ceas cu minutul — spusese Ana în fața acelei agitații.

Acuma era cinci, apoi se făcuse șase. De ce nu se arăta Ana mai îngrijată ?

— Azi numai a întîrziat, duminica ! O fi rămas la vreo prietenă !

— Ce prietenă ! Se rămîne așa la prietene, cînd te așteaptă lumea acasă ?

— Zic și eu ! — Ana se bosumflase.

— Pînă la urmă, poate a rămas la o prietenă ! păruse a descoperi Costel.

Nina se întorsese abia la opt.

— Ai rămas la vreo prietenă ? o întrebă Ana din prag.

Dădu din umeri :

— Am rămas ! — și trecu dincolo să se dezbrace.

— Vrei să mănînci ceva ?

— Nu mă pisa ! Am mîncat !

Costel tăcea, avea acum socoteala lui, ideea lui. Aste două ascundeau ceva... iar mistere !... Ori poate se întorsese Moșu și Nina îl vizita ! Nevasta lui la un pușcăriaș ! Unchiul lor... dar nu mai era unchi, își pierduse drepturile ! Afară dacă Nina alerga după afaceri, pro-

cese. De ce nu le făcea Ana, afacerile ! De ce tocmai nevastă-sa !

Plănuise ca o dată să vie înapoi de la birou prin surprindere, să se convingă la ce ceas se întorcea Nina. Așa și făcuse.

— Acum a ieșit !

Dacă mințea, apoi mințea bine și Ana !

— Mîine să-i spui te rog să nu iasă, să mă aștepte... ieșim amîndoi !

A doua zi venise pe la șase — nu puteai lipsi de la birou așa cum vreai ! Nina era acasă ! Ana arătă cu mîna spre camera lor, dar camera era întoarsă pe dos : un geamantan deschis urcat pe divan și țoale peste tot. Nina fredona și nu-i răspunsese la întrebare.

Costel trecu alături să întrebe pe Ana, care dădu din umeri cu o mutră aiurea. Se întorsese în camera lor ; geamantanul era plin și Nina se căznea să-l închidă, cîntînd o arie a lui Moscopol. Îl imita perfect — și, trecînd pe lîngă Costel, îi fluierase la ureche : „Ninon".

Obraznic !

O auzi dincolo discutînd ceva cu Ana :

— Ei și ! Borș ! — și ieșise pe sală.

Un băiețel de la chiriașii de sus venise înapoi cu ea și luă geamantanul... Ce comedie era asta ? Ducea undeva rochii... la croitoreasă... sau vrea să-l sperie... să-i facă în necaz. Ambițioasă cum era !

O întrebă, dar pufni punîndu-și toca și porni după băiatul care ducea geamantanul. Costel ieși după ea pe sălița, dar Nina se făcea a nu-l vedea, nici auzi.

Băiatul adusese un taxi — nici cel puțin o birjă — un taxi, auzi ! Era taxiul de punga lor ?

— Ce faci, Nina ? Nu te gîndești !

— Ba mă gîndesc, drăguțule ! — și în fața pușțiului, care rîdea înfundat, dase lui Costel o pălmiță peste obraz — glumă sau cum ? Nu putuse reacționa căci gazda crăpase ușa.

...Dar ce făcea Ana ? Intrase ca să întrebe pe Ana și să evite vreo întrebare a gazdei. Pînă în ultimul minut încă crezuse că e o glumă... Asta întrecea toate obrăzniciile.

— Ano, ce înseamnă ?...

— Cum vezi... a plecat !

— Unde a plecat ?

— Nu știu... nu mi-a spus... Eu cînd am găsit-o...

— A ! Te-ai dus după ea ?... iar lipsea de-acasă... Și cine te-a rugat să te duci după ea... Știi cît e de ambițioasă... S-o fi supărat ?

Ana îl privi apăsat și Costel se opri... Ana era și ea ambițioasă în felul ei... Nu mai putuse scoate de la ea nici un cuvînt. Ce neam îndrăcit ! Nu puteai bănui așa draci de femei îndărătnice ! Nici măcar nu putuse afla unde a găsit-o !

Plecase și el de-acasă și se întorsese abia seara după nouă. Umblase hai-hui prin Parcul Carol, uitîndu-se după femeile cari semănau cu Nina. Pe bănci erau perechi — „Prostii !“ — ca și cum el făcuse vreodată amor și poezie cu Nina prin grădini.

Acasă găsise ceva de mîncare pe masă. Ana se culcase după perdea, dar nu dormea, fiindcă-l întrebase năbușit de subt plapomă :

— Ai căutat-o ?

— Nu !

Așadar, poate că ar fi trebuit s-o caute mai mult !... Poate plecase cu vreun gînd rău... Te prosteai cu femeile astea ! Nu pleacă nimeni să se sinucidă cu geamantan plin și cîntînd cuplete : „Ninon !“ Luase o cană cu apă pentru noapte și plecase să se culce. El avea slujbă a doua zi. Ana mai întrebase îngrijată parcă :

— N-ai găsit-o ?

Poate că Ana știa unde s-a dus și se temea ca el să nu afle... Dacă afla el, era grav, firește !

Orice s-ar fi întîmplat, cît de grav, Costel trebuia să meargă regulat la birou și se dusese chiar de-a doua zi după dispariția Ninei, fie că nu-i era gîndul defel la lucru, dovadă că de la direcție i se înapoiase două hîrtii greșite.

— Am necazuri ! se scuzase Costel către colegi.

— De familie — nu întrebase, ci afirmase Costescu.

De unde știa el că erau necazuri de familie ? E firesc atunci cînd ai familie. Dacă însă Costescu se gîndise anume la Nina, de care ei toți aveau părere proastă ? Nimeni din ei nu-l felicitase de nuntă ; nu trimisese, ce-i drept, invitații, nici nu dase anunț la ziar — cum fac

unii — dar își motivase la birou absența, știau deci toți, nici unul însă nu-i spusese o vorbă și acum îl blamau.

În cea mai mare parte, boieru Dragu trebuie să fi fost pricina, isprăvile lui erau probabil mai demult bănuite, căci o fată cam cochetă, cam ușoară... n-ar fi fost din ce să i se facă atîta opoziție. Ciți parcă...

Costel își amintise de scrisoarea trimisă părinților. Mai bine nu se grăbea ; acolo, la Brăila, ei trebuie să fi fost cătrăniți, și aici Nina plecase, așa că nici măcar nu mai era motiv să fie certat cu părinții. Costel spera totuși că Nina se va întoarce : „O toană a ei !“ El se înapoie acasă la ore regulate, cu speranța că o va găsi și cu teamă nu cumva să nu mai găsească nici pe Ana : poate că era boala familiei lor, să fugă ! Curios neam de oameni ; nu-i puteai bine înțelege... plini de secrete și de ciudățenie.

Dar Ana era acasă, masa gata ca de obicei. Totul în bună regulă. Nu mai avea cine face dezordine, îl apuca uneori un fel de dor după Nina și îndată o teamă de toanele ei, apoi o liniște neobicinuită, în care timp masa decurgea în tăcere ; puteai prețui mirosul bucatelor și asculta zîngănitul tacîmurilor și farfuriilor. La Brăila, pe timpuri, mesele curgeau așa, dar camera era acolo mai frumoasă, nu în subsol, cu glastre în geamurile soroase — aici întunecoase — glastre de busuioc învoalt cu floare albă, creață... Acasă, spre sfîrșitul mesei, dascălu sufla mai greu și maică-sa umbla atunci ușor de tot cu pantofii de flanelă. Azi, Costel nu sufla greu, totuși după mîncare era nițel ostenit, se bătea de două-trei ori cu mîna peste un căscat ușor și auzea pe Ana călcînd cu papucii de casă — clămpăneau.

Ana și el vorbeau puțin, cu aceeași teamă de a atinge subiectul primejdios. Costel acum nu mai vrea să afle nimic despre Nina, vrea s-o găsească într-o zi întoarsă acasă. Începuse a-i uita caracterul, a și-o închipui ca pe o soție bună, absentă de la un cămin bun. Seara, singur în odaia lor, în primele momente, îi lipsea absența parfumată a femeii — Nina abuza de parfum — regreta atunci adulmecarea lui nesigură spre voluptate de la ceasul acela : ordinea încă netedă a camerei cu obiectele lui de toaletă înșiruite pe scrin sub oglindă, cu gar-

deroba liberă pentru hainele lui, ca mai înainte cînd era burlac, îi da o satisfacție pe moment, nesigură ca un lucru de furat. Aproape adormit, auzea pe Ana intrînd alături, ea se ducea acum seara pe la chiriașii vecini, după ce amintea lui Costel să-și pună ghetele la ușă.

Chestia asta cu ghetele îl jena, nu era servitoarea lui ; tot ea, ce-i drept, îi făcea și înainte ghetele, dar altfel venea lucrul cînd Nina era acolo... Trebuia numai-decît Nina să se întoarcă... Destulă glumă proastă !... Pînă atunci o să-și facă ghetele în oraș.

A doua zi, după ce stase cu coatele pe masă, citindu-și ziarul de seară, în așteptare să se facă nouă și jumătate, Costel își luase seara bună de la Ana, spunîndu-i satisfăcut :

— Ghetele, să știi, sunt făcute la lustragiu.

Spre surprinderea lui, Ana păruse supărată.

— Prea bine ! spusese cu glasul din gît ce avea cînd era nemulțumită.

— Ca să nu te ostenești !

— M-am plîns de ceva ?

Tot bufnoasă, plecase spre fund. Costel ținuse lumină mai tîrziu, citind ziarul pe toate foile.

Cum Dumnezeu ! Și asta acum se supără ? El pesemne nu știa să se poarte în viața de familie ! În sufletul lui era recunoscător Anei de tot ce făcea și nu știa cum ar umbla mai binișor cu ea, ca să nu plece... Să se întoarcă Nina și să nu găsească pe Ana ! Să fie el singur cu Nina ? Ar fi fost și bine... dar mai ales rău.

Se pregătea să-și dreagă greșeala a doua zi, explicîndu-i Anei... Adormise într-un tîrziu... Îl deșteptase bătăi în ușă ; sărise în sus : „Jandarmii !“

Visase tocmai pe Dragu între jandarmi. Se dezmeticise ; era glasul Anei, care, disperată, îi striga că e ceasul opt și ce s-a întîmplat.

— Acu ! Acu !

La opt și jumătate trebuia să fie la birou ; nici nu se spălase ca lumea și punea încă vestonul pe o mînecă cînd ieșise din cameră. Ana se ținea după el cu cafeaua cu lapte.

— Ai fost leneș — spusese cu voce glumeață, ca și cum noaptea îi luase necazul.

El sorbise o dată din cafea și se aplecase să lege șiretul la pantofi și să fugă, dar Ana, puțintică, sprintenă cum era, se și plecase și făcuse fundă dublă.

Nici n-avusese timp să-i mulțumească, îi strigase doar plecînd :

— Nu mai fac ghetele la lustragiu — ceea ce abia pe urmă, la birou, îi păruse cam idiot.

Anei îi păruse drăguț ceea ce i-a spus Costel și dereticase toată casa, pusă la punct în trei ceasuri — ca una de 16 ani — zicea gazda.

— E vreo veste bună ? o întrebase gazda pe Ana, de formă — ea nu putea suferi pe Nina — de formă și din curiozitate : o înfumurată aceea... după ce că era și o... Soră-sa, Ana, femeie gospodină și cinstită, cît despre bărbat, molatec, dar cu bună-creștere... Unde plecase oare cucoana ? Ce era cu ei ? Mai stau sau aveau de gînd să lase casa ?

De cîte ori venea vorba, Ana spunea :

— Așteptăm pe soru-mea să se întoarcă curînd. E dusă la rude în provincie cu afaceri.

„Nu e la rude cum nu sunt eu !...“ gîndea gazda, dar din moment ce nu lăsau casa ! La adevărat vorbind, plăteau la țanc ! La casă cu chirie știi ce pierzi, dar nu știi ce iei, schimbînd chiriașul ! Profitînd că Ana era în ziua aceea așa de veselă și făcea mare scuturătură :

— Vine surioara azi ? întrebase iar.

Ana păruse surprinsă.

— Nu ! Nu chiar îndată... dar peste puțin !

Ea tocmai uitase grijile, și pe Nina, și trecutul din Popa Tatu... Vis rău — gazda i le reamintise.

Da ! Nina era stăpîna casei, ea era măritată ; chiar absentă, ea era persoana de căpetenie... Dar Costel în mintea lui ce credea oare, ce va fi avînd de gînd ? N-o mai căuta acum, o aștepta numai, dar pînă cînd ? Ca și gazda, se întreba ce va fi cu ei toți ! Zilele liniștite erau zile provizorii, și Ana le scurma liniștea să vadă ce e subt ea. Îi venea un gust să-și facă singură în necaz : să spună lui Costel ce știe ea de Nina și astfel să afle mai curînd ce va zice și ce va face Costel ! Pînă la urmă, cît timp avea să-i facă ghetele în așteptarea Ninei ! O stricată Nina, care nu știuse să prețuiască ce

dobîndise : un bărbat bun, tînăr, în loc de moșnegi și de pușlamale...

...Și casă, și cununie. Fie chiar și așa, numai la primărie. Ana ar fi vrut la biserică. Ce era mai frumos ca o nuntă la biserică ? Nina dobîndise și un nume de om cumsecade, nu un nume ca al lor, de ponosul oricui. Ea, Ana, nici nu mai vrea să-și poarte numele ; pe unde mergea după lucru, își zicea numai „domnișoara Ana“ și da adresa nouă.

— E destul, mă găsește ! explica cu blîndețe și toți o chemau „domnișoara Ana !“... „Fată bătrînă“ — cum îi spunea la două vorbe Nina, cînd avea nervi, și îi avea des ; Nina, pentru care muncise o viață și muncea și acum. Căci pentru cine alt muncea !

Uneori o apuca un parapon după cea mică, pe care o crescuse de copil ; dar Lucica fusese totdeauna un copil ascuns, care se simțea mai bună între străini ; un copil pe care-l îmbrăcai, îl spălai, îl îngrijeai și-i dai de mîncare, fără să știi nimic din ce are în gînd și suflet — pînă cînd se dase pe față ce avea de gînd și în suflet : stricăciunea.

Nina în schimb avea suflet bun : spunea tot ce avea pe suflet, era sinceră și uneori cînta, povestea, înveselea casa și, cînd vrea ea, știa să fie mulțumitoare, să recunoască. Pe vremuri Nina n-avea secrete față de Ana și la orice nevoie îi cerea ajutor, ceea ce le făcea părtașe, chiar dacă Ana o mustra și o amenința că altă dată nu o mai acoperă. Nina era altfel ; era o soră egoistă, violentă, capricioasă, dar o soră. Cea mică, cînd o puneai la o treabă, o făcea îndată, ca o mașină, ca să scape, să se plătească parcă, într-un fel anost, așa că Ana ar fi plesnit-o, dar nu cuteza, atîta era de închisă. Era bine acolo Lucica, unde plecase, să nu se mai întoarcă ! Ana n-ar mai fi avut răbdare ! De grijă nu-i puteai purta ; o ființă așa rece și vicleană nu putea pieri ; totuși uneori o cuprindea o spaimă de acolo, de locul unde trăia Lucica, și n-o vedea în minte mare cum era acum, ci mică de trei-patru anișori, sau cu o codiță pe spate la șapte ani, așa de frumușică ! — și o umpleau lacrimile.

Costel avea darul să bage de seamă tot :

— Ce e, Ana ? Ce ai aflat ?

— Nimic !

— Nimic ! Da' plîngeai adineaorea ! Ai aflat ceva de Nina și nu spui... Iar mistere ! — și se întuneca.

Ana se roșea, apoi albea. Așadar, nu putea plînge, nu putea avea grijile ei ! Mereu o bănuia ! Mereu Nina ! Era vina lui că nu știuse s-o țină ! Îi păruse rău de ce a spus.

Costel rămăsese surprins. El ieșea acum vinovat că n-a știut s-o ție. Cu ce intenție spunea Ana vorba asta ?... Ca să-l înjosească ? De dragu soru-si ? Se certau doar întruna... Nu-i plăcea Anei să stea singură cu el ? Sîngele apă nu se face ! Tot ea era totuși aceea care se agasa cînd el cerceta și cînd da la mica publicitate... Cine să le înțeleagă pe femei !

— Plîngeam pentru Lucica ! explicase Ana și ieșise repede din odaie.

Lucica ! Auzi ! Pe Lucica el o scosese acum din socoteli. Destulă oboseală cu astelalte... Dar pentru Ana, firește, Lucica ... Ana avea un suflet de sfîntă, nu altceva... și cu atîta durere în suflet ea sta cu el și îl îngrijea așa de bine — ca o mamă. Asta avea să i-o spună Costel odată. Mai mare compliment nu-i putea face... Pe mama lui o socotea sus de tot, fără pereche... Îi părea rău că a supărat-o pe Ana pentru o ingrată ca Nina. Totuși dorea ca într-o zi să intre Nina pe ușă, cu nebuniile ei, așa cum era, dar să sfîrșească cu misterul. Ideea acelui foșnet de rochii, zgomot, parfum, țipete, uși pocnite, în acel moment nu-i era neplăcută ; îi lipsea ceva.

Seara, după ce sfîrșise salata de cartofi cu mezeluri și tăia în două un măr, duse Anei jumătate. „Pe tine te am ca pe o soră“ — vrusese să-i spună Anei, pentru ca să dreagă mica ceartă de deunăzi, dar își amintise cu emfază că a comparat-o cu mamă-sa și, pentru ca darul să fie mai mare :

— Pe tine te am ca pe mama — spusese.

Ana strînsese buzele și lungise nasul ei achilin. El însă nu băgase de seamă, era pornit :

— Știu că-ți lipsesc fetele... și Lucica... Lipsa Ninei, firește, o simt și eu, da' ce să facem...

N-avusese succesul așteptat. Ana tăcăia farfuriile spălîndu-le lîngă mașină ; Ana nu semăna defel cu surorile ; ele prea cochete, prea drumețe, ea prea pedantă cu menajul ! Biata Ana !... Afară turna cu găleata ; era bine

de stat în casă, dogoarea ușoară a mașinei stinse, chiar așa, cu ceva iz de mîncare, era plăcută. Costel luase ziarul. Dacă se potrivea cititului, avea de lucru pînă tîrziu ; el, cînd se apuca, citea încet, cu atenție, nu cum vedea la birou pe unii : fosneau foile cinci minute și, gata, începeau a pune țara la cale.

Într-o seară, pe la șase jumătate, Costel venise ca de obicei de la serviciu de-a dreptul acasă să-și lase geanta, să se mai curăță și să iasă în oraș. Ieșea în oraș numai o dată pe zi — înainte sau după masa de seară ; mai adesea după prînz, ca să lase pe Ana să-și facă treburile casei. Strînsul mesei îl plictisea, și mai ales făcutul paturilor, care îl jena totodată ; e drept că tot Ana le făcea pe cînd era acasă Nina, dar atunci, dacă Ana vrea să facă munca în locul soru-si, n-avea decît ; pentru el însă, singur, era altceva, mai ales că trecea timpul și nici nu mai știai ce să crezi : se întoarce Nina sau l-a părăsit de tot, și atunci ce rost mai au împreună el și Ana ?

Teribilă fată Nina ! Cît îl bătuse la cap să se cunune și iată acum erau cununați cum poftise... și la ce slujea ! Nu mai bine rămîneau necununați ? Costel uita cu ce greutate dobîndise drepturile de soț grație numai cununiei și își închipuia pe Nina trăind cu el ca o țiitoare frumoasă... Bine că nu-l dusese și la biserică.

De mult nu mai mersese Costel la biserică, din primele luni de sosire la București, dar era religios de acasă, așa fusese deprins și așa rămăsese. În scrisoarea fără răspuns — de ce nu i-o fi răspuns cel puțin mamă-sa ! — scrisese anume că s-a cununat numai la primărie, un fel de a le spune : „Nici nu e valabil dacă cumva nu vă place !“ Pentru dascălu Petre și mamă-sa, în adevăr, nici nu era valabil fără biserică, cu atît mai necăjiți vor fi fost.

Nina însăși, de cîte ori se certau, spunea :

— Ce cununie ? O iscălitură acolo la primărie ! — și chiar așa, cu ușurință, și luase căsătoria, se văzuse bine.

Totuși el, Costel, care umblase cu legile, știa cît te leagă o iscălitură la primărie. Să fi vrut să strice căsătoria îi trebuia timp ca să divorțeze, avocat, cheltuială ! Nici nu se gîndea. Să se dea în stambă și să mai și cheltuiască pe deasupra ! Mai ales că Nina avea să se întoarcă. Pînă

la urmă unde putea sta atîta timp ; Ana trebuia să fi știut ceva, poate chiar se întîlneau. Nu te puteai încrede, fetele astea Dragu erau mereu cu mistere, dar nu era frumos din partea Anei să nu-i spună lui, că soț. El era stăpînul casei, plătise mai alaltăieri luna de chirie, Dumnezeu știe cu ce greutate. Atîți bănișori duși la gazdă ! Să se fi mutat ? Asta nu. Nina tot avea să se întoarcă — să-i găsească pe loc unde-i lăsase — și chiar fără de ea, Costel se simțea acum mai bine așa, la casa lui, decît cum trăia înainte. De la un timp omul nu mai are gusturi de holtei, toată ziua pe uliță.

Îi venise o idee : pe uliță cunoscuse pe Nina, ce-ar fi s-o caute tot pe uliță — dar renunțase.

...Și dacă o întîlnește, ce face ? Scandal ! Sau ce ?

Se făcuse șapte și un sfert, ora mesei aproape. Mîncau la șapte și jumătate cel mai tîrziu, pentru că la opt Costel să poată ieși în oraș ; făcea uneori un tur pe Calea Victoriei pînă la teatru și la întoarcere se așeza la „Carpați“ cu un șvarț ; la nouă și jumătate, cel mult zece, trebuia să fie acasă, să se odihnească și nici pe Ana n-o putea ține deșteaptă prea tîrziu ; ea se scula devreme, mult mai devreme ca el. Cînd ieșea el dimineața la cafea, dincolo în cameră era totul așezat, ba uneori și rufe mici : batiste, gulere, manșete, întinse pe sfoară. Se îndatora mult către fata asta în lipsa Ninei și n-avea cum să se plătească, dimpotrivă, în ce privea banii, fusese nevoit de a face economie mare, căci timpul din urmă se iscase cheltuieli neprevăzute ; sosise mici conturi de la magazine, cari, refuzate de nouă ori, a zecea trebuise plătite, mai ales că unii nimerise la bancă.

Așa era Nina, destrăbălată în cheltuieli, și parcă nu în toate !... Dar la șapte și jumătate, prin excepție, Ana tot nu era întoarsă. Costel se enervase, fiindcă tot programul îi era schimbat ; dacă întîrzia trebuia neapărat să ia tramvaiul și mai adesea el făcea drumul pe jos, de plăcere și din economie. El economisea tramvaiul, și Nina risipea cu sutele : „Auzi, un cont de cinci sute, pentru o centură de elastic și satin“. Pe acela îl refuzase. Nu era doamna acolo ca să confirme primirea. Centura aceea de elastic și satin, care pentru el acum era o centură de castitate, îl lăsase visător.

„Ce-o fi pățit Ana ?“ Dacă în adevăr pățise ceva ?

Un accident ! Acuma abia se gîndea... Un automobil ! Accidente sunt zeci pe zi în București ! Îl cuprinsese panica la ideea că Ana putuse avea un accident, o panică de egoism. Ce-ar deveni el ! Propriu-zis, la Ana se gîndea mai puțin, dar asculta orice zgomot dinspre sălița lor. În sfîrșit se auzi o ușă ! Ora mesei trebuia respectată !

Scăpat de grija accidentului, își zicea că, dacă Ana muncea, apoi el cheltuia și îi va face reproș. Ușa de la cameră n-o simțise, numai niște pași pe vîrfuri de pantofi cari scîrțîiau. Ana recunoștea deci că are vină, intra în vîrful picioarelor ! Mai îmbunat, Costel se întoarse pentru a-i face totuși observație, dar Ana pornise iute spre paravanul de creton care despărțea colțul ei de restul camerei. Costel o strigase autoritar : „Ana !...“ dar nu mai continuase. Ana nu era Ana, ci o domnișoară... care era totuși Ana ! Gătită ! Nici nu-i știa pardesiul *grenat* cu nasturi aurii... Cu o beretă pe cap aplecată într-o parte și un ac mare auriu înfipt în beretă... cu un voal mic lipit pe ochi și părul ondulat proaspăt... Dumnezeu să ierte, fardată ? Pudră și un pic de roșu pe obraz, și părea mai plină la față, cu roșu pe buze. Ana surîdea stîngace, jenată, scoțînd repede bereta :

— Poate am întîrziat ! — ca și cum nu știa bine.

Dar Costel vedea roșu ! Cum, și asta făcea pe dama ! ? El care ar fi jurat în numele ei și șterse tot trecutul... trecutul cu Moșu. În raporturile lui cu Ana, trecutul fusese o umbră pe stima lui către ea, acum însă în urmă uitase, ca și cum nici n-ar fi fost.

La bancă, de cîte ori se isca subiectul căsniciei, el ieșea cu Ana înainte :

— Am o cumnată — mai de treabă femeie nu cred să se găsească !

Firește, ceilalți își spuneau în minte : „Bine că mai e una și așa !“ sau : „O fi ca surorile și tu, orbule, n-ai habar“.

La fel își zicea el acum : „A fost ca și surorile ei, și eu n-am avut habar“. Se simțea dîrz. De unde venea la ceasul acela așa împopoțonată ! Se uită iar la ea ; așa gătită, era aproape frumușică, observă tot cu indignare, ca pe un semn de perdiție ; urîțenia Anei era o garanție relativă de cinste. Frumușică ! Mai plină la obraz și i se vedeau ochii — nefăcuți, slavă Domnului ! — albaștri

ca ai Lucicăi, dar mici ca gămăliile. Lucica avea ochii mari, albastru-închis și cu gene lungi și creț. Odată, cînd aștepta pe Nina și Ana era lipsă, băgase de seamă ochii Lucicăi și, ce-i venise, o luase de bărbie ; javra de fetiță, liniștită, ridicase bărbia, se uitase bine la el și-i arsese o palmă. Nu văzuse nimeni... el nu zisese nimic... gîndise numai că ce se spunea de ea erau poate numai vorbe... Pe urmă el singur o văzuse cu Lupescu... De incidentul ăsta nu-i spusese niciodată Ninei, ca să n-o supere... sau ca să nu-l rîdă. Plecarea Lucicăi cu Moșu pusese vîrf : lui — o palmă, și Moșu... Nu putea înțelege nimic.

Ana avea ochii mici de tot, dar albaștri ca ai Lucicăi și cu gene tot creț, băgă de seamă întîia oară. Gura era urîtă, botoasă, cu buze groase ce stau mereu nițel deschise pe dinții neregulați, cari împingeau ici-colo buzele și arătau puțin colții. Acum însă nu se mai băga așa de seamă. Cam prea osoasă, Ana avea totuși siluetă bună și piciorul, slab și el, dar așa ca azi, bine încălțat, nu era urît. Picior ca al Ninei, firește, nu găseai în tot Bucureștiul mai frumos ! Costel se uitase instinctiv la mîinile Anei, cari stau smerite ținînd mănușile ; deși înțepate de ac la vîrful degetelor și roase puțin de leșie, mîinile erau mai frumoase ca ale Ninei ; Costel se uita totdeauna la mîinile femeilor, nu de altceva, ca să vadă dacă mai are cineva mîini ciudate ca ale Ninei : mari — n-ai fi crezut — cu degete lungi legate noduros la fiecare încheietură ; din brațul alb, rotund, grațios, pornea o lopată bărbătească care, dacă opreai pe ea ochii, te mira prin formă, iar dacă purtai ochii de la braț la femeie, mîna devenea ciudată, agățată parcă acolo printr-o glumă proastă sau adăogită după o operație.

Așa cum arăta azi cucoana Ana, putea foarte bine face pe aventuroasa. Chiar dacă el ar fi întîlnit-o !... Se împăună cu o dispoziție totodată agresivă către Ana ; sforțări cari nu durase însă mult.

Se întreba acum unde fusese și de ce era așa gătită ? Poate la vreo autoritate să ceară ceva ; nu cumva iarăși la tribunal, cu afacerile Dragu, cari încrețeau pielea lui Costel cu teama permanentă de a nu fi implicat. Totdeauna Ana lua asupra ei corvezile... Sau poate ?... Iarăși bănuiala de galanterie, dar acum mai slăbită... Sau n-avea

bani destui și... Asta trebuia el s-o afle sigur, să dea bani mai mulți ; nu putea mînca din așa pîine, nici primi ca fata ceea să se sacrifice...

— Unde ai fost, Ana ? — cu un ton de implorare. Unde și de ce ?

Ana se roșise pînă în creștet, gata să plîngă. La un astfel de ton nu putea rezista, nu era deprinsă cu astfel de ton.

— Să-ți spun ! Atunci cînd întrebai mereu dacă știu ceva de Nina și vreai s-o cauți peste tot... m-am dus eu s-o caut unde bănuiam... și... am găsit-o !

Un gest viu al lui Costel : reproș că nu i-a spus mai din vreme, sau curiozitate, sau bucurie că se întoarce Nina...

— Am găsit-o, dar nu ți-am spus fiindcă nu vrea să se întoarcă. M-a dat afară : „Ieși ! Ieși ! Faci pe spioana !“ Pe urmă m-a chemat și mi-a spus că e mai bine să nu te ațiț, fiindcă ea nu se întoarce, nici dacă...

— Bine ! Bine ! Nici n-o căutam ! La mine... cine nu mă place... poftim ! — arătase ușa. Și unde zici că ai găsit-o ?

Ana sperase că va scăpa, dar, odată întrebată, nu putea să nu răspundă... Era datoare lui Costel o explicație... Poate că ar fi trebuit să-i spună mai demult... Poate el mai din timp ar fi avut ceva de hotărît !... Poate că divorța... sau îi arăta ușa ! Un fel de febricitate o cuprinsese.

— Am găsit-o întîi la *madame* Leontina !...

— A ! Gazda veche !

— Da ! — se grăbise Ana. A stat acolo la început, tocmai pentru că o cunoștea !

— Cunoștea și era cunoscută. Acasă, vezi bine, n-avea petrecerea de la *madame* Leontina.

Ironia lui Costel păruse Anei cumplită, pălise și roșise pe subt fard. Ana era pudică, de aceea chiar Costel nu putuse niciodată închipui episodul ei amoros cu Dragu, acceptat de toată lumea ca adevărat. La episodul acela se gîndea acum...

— Acum Nina nu mai e acolo ! lămurise cu un fel de violență Ana.

— Și unde e ? De ce nu e acasă, dacă nu mai e acolo ?

Indignarea lui Costel era scăzută, deviată, Ana însă era enervată, glasul îi era nesigur, răgușit de apropierea plînsului. Nasul achilin se prelungea, fardul părea absorbit și figura începea să-și reia aspectul de toate zilele. Costel însă își repeta în gînd : „Nostimă azi cucoana Ana... la Leontina !“...

— De ce nu vine acasă ? o întrebase mașinal.

— Acasă ! Acasă ! Și dacă nu vrea să se întoarcă acasă, ce pot eu ! Ce stric eu ! Nu e destul că alerg pe drumuri pentru dumneata să ți-o caut !

Glasul Anei acum striga.

— Mie nu-mi trebuie femeie care nu mă vrea ! obiectase moale Costel.

Se temea să nu o supere, să nu plece cumva și Ana. Asta mai lipsea ! Ar fi fost lovitura de grație !

— La Leontina am aflat că locuiește un apartament pe Romană și m-am dus azi acolo... Știam că nu stă singură... M-a primit numaidecît... Acela nu era acasă... Mi-a arătat rochii și o blană...

— Dacă așa stau lucrurile, nu se mai întoarce la noi.

Costel rămăsese pe gînduri ! Ana acum se grăbea, cu rochia bună încă pe ea, să servească cafeaua de seară..

Seara luau ca nemții : cafea de orz cu lapte și ceva carne rece — spunea Costel cînd se vorbea la birou de gospodărie.

Ana își legase un șorț mic peste rochie ; pusese pe masă un carton cu pateuri, îi tremura mîna : „Sunt de la ea !“ Costel ezitase, apoi galant întinsese Anei cartonul să se servească, i se părea că stă la masă cu o musafiră. Cu Ana, așa frezată și gătită, conversa acum diverse, pentru a o face să uite cele neplăcute ce i le spusese și să uite confortul pe care-l dă femeilor purtările rele, să nu se gîndească și ea la vreun plasament.

Acum, cînd vedea ce poate da Ana cînd e gătită, era îngrijorat pentru virtutea ei, dar mai ales pentru confortul lui. Povestea anecdote auzite la birou pe cari nu le memorase bine și cărora din pricina asta le lipsea tocmai „poanta“, dar Ana surîdea și trei dinți — doi de sus și unul de jos — treceau ușor printre buze într-un surîs, jumătate trist din cauza ochilor triști și jumătate arătînd o timidă desfătare. Manierele distinse ale lui

Costel, anecdotele pe cari nu-l auzise încă niciodată spunîndu-le, îmbrăcămintea ei și pateurile formau o atmosferă de gală.

Strînsese pe o tavă resturile mesei, dar nu se apucase de spălat vasele, fiindcă ar fi trebuit întîi să se dezbrace. Stase așa cîtva în neacțiune și tăcere, căci Costel sfîrșise verva lui de ocazie și, cu o țigară, rumega în sine ceva vag. Se sculase apoi, tot nesigur pe ce vrea, și spusese că iese puțin să ia aer, întinzînd Anei mîna ca unei doamne oarecare și după o ezitare aplecîndu-se să i-o sărute. Ana nu putuse la timp opri gestul neprevăzut, dar pusese repede mîna ei liberă peste cea sărutată, ca și cum ar fi prins o albină, și se uitase uimit la Costel, care avea privirea distrată a cuiva care nu e acolo. Plecase apoi în oraș ca în fiecare seară. Ana rămăsese pe același loc.

De cînd se știau amîndoi, Costel nu-i sărutase mîna! Se întreba, se îndoia și iar era sigură că nu i-a sărutat-o altă dată și că acum da, i-a sărutat-o. Oare de ce? Pentru că se ostenise să caute pe Nina — își dezlipise palma stîngă de mîna sărutată și pornise spre treaba întîrziată. Se simțea ostenită și s-ar fi culcat îmbrăcată; aruncase un ștergar peste farfurii căci n-avea putere să le spele în seara asta. De cînd avea 18 ani și murise tatăl lor, Pamfil Dragu, om cinstit dar frate cu Ion Dragu, escrocul, Ana în fiecare seară spălase farfurii după masă, dar acum era învinsă de ziua și mai ales de seara turburată... Și de ce îi sărutase mîna Costel ca unei străine?

Se dezbrăcă încet, adormită parcă, încîlcind degetele prin haine, cînd auzise pașii lui Costel care se întorcea; atunci în grabă se vîrîse în pat după paravanul ei și nu răspunsese la bună seara. Crezînd-o adormită, Costel își astupase pașii închizînd încet ușa despărțitoare. I se păruse însă că a auzit mișcînd dincolo, și atunci de ce Ana n-a răspuns cînd i-a dat bună seara? El se întorsese acasă curînd, fiindcă pica de somn, și acum somnul i se speriase și adormise abia tîrziu, fără să se fi împăcat cu ceva din seara aceea, ceva care mersese parcă pe dos...

Tot din seara ceea, Ana începuse cu un zel aprig a se socoti datoare lui Costel. Fără de el ar fi fost acum pe drumuri, o păcătoasă, așa cum și el o credea, căci ce alt putea fi! Părea a fi uitat că își putea oricînd cîștiga existența cu acul, că putea fi menajeră la orice casă cu munca ei. Altădată, îi amenința ea cu plecarea și se făIea cu independența ei, dar acum intrase pe calea recunoștinței și a pocăinței.

Își amintea cum Costel făcuse aluzie la familia lor: „Sîngele apă nu se face!“ — spusese în cîteva rînduri. Anume despre ce?... Pentru că ea ținea partea Ninei sau pentru altceva? Ana se întorcea cu gîndul la un trecut șters pentru ea și pentru alții. Costel poate că aflase din gura lumii de nenea...

Pe atunci, pe cînd se întîmplase, Ana nu se gîndea că poate fi vorbită, nu-și acorda nici o importanță, căci nimeni nu i-o acorda, nici chiar mamă-sa, cînd cercase să bocească, nici soră-sa, grăbită să-i ia locul, iar străinii nu-i dau atenție, fie chiar în rău, decît numai cînd vorbeau de nelegiuirile neamului Dragu în tot. Astfel fusese amestecată într-o murdărie mare, care dase lumii de vorbă.

Ea însăși pierduse noțiunea unui eveniment vechi, stîngaci, fără consecințe. Acum însă, același eveniment se așeza pe planul întîi, lua importanță. La fapta aceea vroia poate Costel să facă aluzie că — sîngele apă nu se face! Așa credea Ana despre vorbele lui Costel și ar fi vrut să nu fie așa... și, din atîtea gînduri grele, rămînea un cui care bătea, bătea în capul ei: mînca degeaba pîinea unui om care nici măcar n-o putea cinsti! Serviciile ei credincioase, pe acelea nu și le mai știa prețui. Toți socoteau slugărnicia ei firească, ea însăși slujea tuturor ca fiindu-i datoria, fără răzvrătire, și, atunci cînd uneori vorbea de plecare, înțelegea să nu fie ea cumva o povară altora.

Acum însă servitudinea îi apărea ca o misiune neîncăpătoare îndestul pentru recunoștința ce datora lui Costel, o recunoștință care o depășea și îi da un fel de friguri, un amestec de spaimă și de zel. Așa înfrigurată mătura, freca, ceruia, văruia, la ore la cari să nu supere pe nimeni, și combinația asta anevoioasă îi ocupa toate gîndurile. Lua uneori de la țigănci un buchet de flori

proaspete de trei zile, dar înviorate, de busuioc fraged. Se nimerise că tocmai pe busuioc se pusese ochii lui Costel. Spusese că e floarea care-i plăcea lui și că acasă, mamă-sa punea în fiecare an busuioc în glastre anume pentru el... Acum era certat cu părinții — el adică ținea la ei ca și înainte, ei însă erau supărați... și nici măcar nu mai aveau de ce să fie de cînd Nina nu mai era cu el. Costel rămăsese îngîndurat... dar Ana era mulțumită pentru flori și de faptul că vorbise împreună de părinții lui.

Cu Nina, Costel se certa urît pentru părinți, adică Nina vorbea nesocotit de ei și Costel jurase să nu mai pronunțe în casă numele lor, și acum iată că totul era îndreptat. De mirare, Costel băgase de seamă și văruitul și ceruitul și se uimise cum le-a putut face Ana pe nesimțite. Acasă la Brăila era mare tapaj : mamă-sa, cînd era mic, îl trimitea de acasă pentru că se împiedica de el, și mai tîrziu, cînd era flăcău, îl trimitea ca să nu vadă dezordine, și dacă dascălul Petre, care era mai iute și mai aspru, spunea că astea sunt mofturi și că îl strică cu răsfățul, mamă-sa explica atunci că pe un băiat trebuie să-l cinstești din timp dacă vrei să se cinstească el singur și să ți-l cinstească alții. Mamă-sa era o femeie cum nu sunt multe, repeta Costel, și Ana credea lesne, era chiar uimită de felul cum fusese crescut Costel de acasă.

Costel își amintea de acasă cu dor. Un timp mamă-sa fusese mulțumită de el ; îi plăcea școala și că e funcționar de bancă. Mulțumită fusese și de relațiile lui cu lumea bună, pînă la dovada că lumea bună fusese o lume rea. Acolo, la Brăila, de unde părinții nu lipseau mai niciodată — dascălul Petre chiar nici nu fusese la București : „Ce să cauți la București cînd trăiești la Brăila“ — acolo, în mahala, în casa din curtea bisericii, unde locuiau prin drepturi cîștigate, reparînd și înfrumusețînd ca într-o casă proprie, adevărul adevărat asupra situației lui Costel părinții n-aveau cum îl afla și era mai bine, căci s-ar fi mîhnit tare. La Brăila ei nu se aflau decît cu lume bună ; în amintirea lui Costel se șterse cine anume erau aceia, rămăsese însă o definiție în a cărei compunere intrau și cele trei morminte vechi de ctitori din jurul bisericii, de pe cînd era încă voie să se îngroape.

Erau în fotografie doi boieri Cantilis și o doamnă Cantilis, soția unuia, mama celuilalt, mai tînără ca amîndoi, fiindcă fotografia era făcută la vîrsta de douăzeci de ani. Fiul, cu o barbă sură, părea și el mai bătrîn ca tatăl și Costel multă vreme nu pricepuse, și chiar cînd pricepuse nu fusese niciodată deplin convins.

Cele trei morminte, mama lui Costel le luase în primire ca fiind de resortul ei, din cauza nobleții lor ; ea era tot fată de dascăl din Galați — de la Episcopie — dar tatăl ei făcea versuri religioase și chiar de celelalte, laice — Dumnezeu să-l ierte, pentru că murise, și pentru versurile lumești. Mormintele Cantilis le întreținea dăscălița cu concursul lui Costel, care se ținea de fustele ei ; le întreținea în așa stare, ca să fie totodată îngrijite, da' să rămînă tot vechi. Acel cult intuitiv al „lucrului vechi" al dăscălițiii dusese pesemne pe Costel la prelegerile istorice ale profesorului Dumitriu la Casa școalelor, așa că, pe drept, Ana se credea onorată de Costel din aceea că pronunțase în fața ei numele părinților lui.

Pentru a-și arăta evlavia față de acel subiect, Ana înduioșa mai mult ochii ei blînzi, pe cînd nasul achilin se lungea. Era doar cu mult datoare cumnatului ei, pentru toate vorbele grele pe cari fără minte le rostise Nina — căci Nina nu putea suferi să-i tot iasă înainte cu dascălii : „că nu suntem la mort să ținem coliva" — și alte necuviințe a căror gravitate Ana abia acum o simțea, deși totdeauna dojenise ea pe Nina.

Acasă la Brăila, Costel se deprinsese a prețui scuturatul, ceruiala și varul proaspăt, pe cari el le găsea gata făcute în lipsa lui, din socoteala mamă-si că un bărbat trebuie să găsească tot rostit ca să-i fie plăcută casa și să nu se deprindă hoinar. În adevăr, Costel era ticluit, curat, ordonat de felul lui ; acum aci, în Rahova, ca și pe vremuri acasă, iată, erau renovări făcute în lipsa lui, din cari el simțea numai ceva miros de var proaspăt și de terebentină, cari aici, ca și acolo, lupta cu mirosul de busuioc, dînd o compoziție de aromate bizare ca un parfum de groapă, dar plină de suvenire...

Își amintea pe mamă-sa în zilele de scuturat, gătită ca de obicei. Dăscălița era de felul ei cochetă — numai ca semn distinctiv avea atunci la scuturat o basma pe

cap, o basma colorată, pe care Costel o vedea parcă : pe fond galben cu dungi grenat și floricele albastre, desen turcesc. Se uitase la Ana cu grije, să nu fie ca atunci pe timpul cînd abia începuse a face curte Ninei și o surprinsese la scuturat cu o rochie veche ruptă și un șorț ieșit la spălat, iar pe cap cu o cîrpă de praf legată strîmb.

„Biata fată, muncește !“ gîndise atunci, dîndu-i mîna cu silă.

Ana însă, spre surprinderea lui plăcută, avea acum o rochie nou-nouță de pichet, cadrilată cu albastru — o cumpărase cu mari ezitări din banii de pe lucru și o cususe printre picături — șorțul tocmai și-l scosese și era cu capul gol ; părul avea încă urme de ondulație și, cu toate că nu mai avea fard, era nițel roșie de căldura mașinei, pudră punea acum puțină în fiecare zi — bine ștearsă, de aceea tenul părea mai bun.

Lui Costel îi păruse rău că Ana n-are o basma frumoasă pe cap, cît pe-aci chiar să-i spună — dar ce putea să-și închipuie, putea crede că o ia în rîs ; nu știa nici dacă trebuie să-i mulțumească pentru curățenie — curățenia e un lux pentru cine o prețuiește.

Costel își amintea ce neglijentă era Nina : în afară de combinezon și chiloți de mătase, pe cari îi spăla singură la două zile, încolo tot ce nu era nou și curat sta ghemuit maldăr în șifonier, și ciorapii de mătase pe subt saltea ; Nina, dimineața, pînă se gătea, tîra papucii rupți și un halat de creton roșu, cu care o pomenise dincolo ; cînd venea uneori pe neașteptate — îl schimba repede cu unul de satin rose, dar aci, după cununie, își spăla picioarele în fața lui și nici nu apuca bine să iasă din cameră, își făcea toaleta cea mai intimă, iar lighenele le lăsa în drum, nevărsate, înjurînd că n-are chiuvetă și *bidet*, cum e învățată. Ana venea de ridica și strîngea pe urma ei tot, deși, pînă la urma urmei, zoile soru-si nu erau treaba ei, dar o făcea, desigur, din rușine. Ana era rușinoasă, mai deunăzi o surprinsese Costel strîngîndu-și în grabă de pe sfoară rufe de-ale ei. Nici nu știai cînd spală și calcă, noaptea sau cînd. Chiar îi spusese :

— Știi, Ana, cînd te-am cunoscut întîi, așa te-am văzut, strîngînd speriată rufele de pe o sfoară pe cînd... ne prezenta unul altuia... Ezitase să pronunțe numele Ninei.

— Țin minte ! răspunsese Ana și surîsese domol.

Asta era mare calitate la ea, mereu așa domoală, de nici n-o simțeai — și deodată Costel își dase seama că ea spăla toate rufele casei, acum ca și înainte, deci și rufele lui, și se simțise strîmtorat. Nu putea nici să sufere să-i mai spele rufele acum, cînd Nina nu mai era în casă, nici s-o oprească, fiindcă bănuia că ar ofensa-o. Cum să-i spui... ce să-i spui ! El purta curat... totuși... Se va primeni mai des, dar atunci îngreuna spălatul cu rufe mai multe. Cu ideile astea trecuse dejunul fără să-i vorbească aproape, se sculase de plecare, dase bună ziua și la ușă abia găsise ceva imperios de spus și strigase :

— Ana !

Ana tresărise din cine știe ce singurătate și venise aproape.

— Ana... Tu... De ce „tu", parcă îi zicea dumneata... tocmai fiindcă i-a zis totdeauna dumneata... să-i zică acum „tu", ca un semn de prietenie, de apropiere... Ana, tu — cam stîngaci îi venea. Ana, ai cheltuit o mulțime cu scuturatul, curățitul... e o frumusețe acum aici... și de ce nu ceri bani cînd îți trebuie — cere tot ce-ți trebuie, știu doar că ești econoamă... Să știi că mă ofensezi.

Ana, care așteptase speriată ce-o să-i spună — nu știa bine ce ar putea să-i spună și nici ce credea ea că o să-i spună — sta zăpăcită lîngă el la ușă și, ce-i va fi năzărit, se trezise că-i ia mîna să i-o sărute, așa, aiurea. Costel își trăsese mîna, nu știa ce are de făcut ; ceva trebuia parcă să facă și o sărutase pe tîmplă ; bunulsimț îi indicase o sărutare și, cînd se aplecase într-o doară, nimerise tîmpla care mirosea a pudră roz, a ardei umpluți și a levănțică — cu apă de levănțică își spăla Ana părul.

Costel plecase la birou ; la întoarcere avea să fie greu. Parcă ce greutate putea fi. Îi mulțumise fata pentru parale : de mult va fi avut nevoie, săraca, și lui nu-i da în gînd, ea nu cerea. Obținuse azi un acont de la bancă, deși se da anevoie ; fusese convingător nu prin argumente — nu schimbase argumentul curent : „Aș avea mare nevoie !" — dar, fără să-și dea seama, fusese ferm în pretenții. Tonul e tot. Lovești în gol sau în plin. El de data asta lovise în plin ; ce n-ar fi dat, cînd Nina îi

scotea sufletul, să obție un avans, și nu obținea. Vezi că cerea pe atunci cu frica-n sîn să nu fie răzbufnit la birou cum era răzbufnit acasă, dar acum știa că nimeni nu i-a pretins și, dacă nu aduce, nimeni nu-l va mustra.

El totdeauna iubise libertatea, de aceea nici nu vroise să se însoare. Acum era liber — dar nu ca înainte liber și pustiu — se mai maturise și cu asta îi venise și o nevoie de confort casnic, cum e legea : cînd ești tînăr unele, pe urmă altele ; dar, să fie liber pe el, și era greu cu Nina. Acum, iată, nu mai era singur și era liber de tot : vrea el să ție casă mai departe ?... Vrea el să dea bani în casă și cît ?... Vrea el ? Orice vrea putea face, dar nu vrea defel să lase casa și nici să se lipsească de Ana, cum nu te lipsești de pîine, și nici nu vrea să umble pe la Leontina, să se aleagă cu cine știe ce, să cheltuiască apoi cu doctori tot ce are și ce n-are... Mamă-sa îi spunea — ea fusese prietena adolescenței lui, nu dascălul Petre, care era cu precepte din ceasloave și-i da cu cartea în cap, chiar la douăzeci de ani — mamă-sa, despre lucrurile astea, îi spusese numai o dată : „Să te ferești, băiete, ca de ciumă, de boala lumească". Toată cumințenia și toată încetineala și acum tot dezvățu lui veneau de acolo. Dar era o cumpănă destul de grea de ținut, acum mai ales, după ce fusese cu Nina și nu mai era — și, tot cumpănindu-se, trecea timpul... și băga de seamă că trece timpul și nu știa cum să le potrivească...

Vesel de avansul obținut, se oprise în drum — ba cu ceva abatere din drum — la Rochus, de unde cumpărase mezeluri, toba îi plăcea lui îndeosebi și era proaspătă : se bucura pentru dejun, nu se mai gîndea la ce fusese dimineața.

Ana, în lipsă, se silise și ea tot spre „n-a fost nimic".

— Nu vrei vin alb la tobă ? întrebase pe Costel și dase fuga după vin la colț, după ce întîi fusese întrecere, fiindcă Costel se oferea să meargă el (de atunci, din ziua cu pateurile, Costel se arăta mereu galant).

Ana adusese și brînză albă ; se gîndea că tocmai a căpătat ceva de lucru și se putea deci astupa cheltuiala dezordonată, dar ziua aceea era o zi care se cerea sărbătorită.

Din aburul de jigou, pregătit cu foi de dafin, piper și vin roșu — ceruse o cești cuță de vin împrumut de la gazdă — din aburul de jigou te ameteai puțin. În pregătirea jigoului nimeni n-o putea întrece pe Ana, era odinioară felul de predilecție al lui Dragu ; butul întreg pe atunci, de vițel de lapte, ca pentru vicepreședintele Sfatului negustoresc ; Dragu, mîncăcios și pretențios, recunoștea că e pregătit ca la palat — unde, dealtfel, într-adevăr mîncase o dată în viață. Amintirea acelui timp, amintire altădată posacă și izgonită, azi îi părea Anei un trecut îmbelșugat, distrus de împrejurări nenorocoase, dar care-i constituia un fel de latifundiu.

Costel făcuse la dejun glume, pocnise dopul sticlei ca la șampanie, hotărîse că sticla se bea toată, pe cînd Ana lupta să rămînă jumătate pe seară, cu vițel rece ; Costel mîncase aproape singur toată toba, spre hazul lor mare ; așa fel erau de veseli, încît gazda crăpase ușa. Ana fugise la ușă și o ținea întredeschisă cît mai puțin, să nu-și vîre nasul gazda, că pe urmă se face obicei și nu e bine să faci sat cu proprietăreasa.

Madame Ida explicase că a crezut, poate s-a întors *madame* Petrescu.

— Nu s-a întors, dar se apropie ! — așa îi venise Anei răspunsul.

— De asta vă bucurați !

— Ce rău e cu gazda pe o sală ; trebuie să știe numaidecît de ce te bucuri ori de ce plîngi și să născocească pe urmă pe seama ta.

Ana se plîngea lui Costel cît sunt gazdele de curioase, chiar cele mai de treabă — pentru că a lor era de treabă — și, vorbind, strîngea farfuriile și firimiturile, așa ca masa să rămînă curată. Pe cînd ea mai rostea pe la dulapuri cu tot auzul spre el, Costel citea tare și comenta ceva din ziar. Pentru Ana, după banchet, urma acum o sărbătoare a intelectului, căci nimeni încă n-o asociase la vreo citire, dar plăcerea îi era amestecată cu teamă, ca nu cumva să stea scris în ziar ceva de Dragu sau de Nina. De Nina n avea cum, căci afacerile galante, cînd nu sunt însoțite de un scandal mare, n-au ce căuta la ziar, dar puteai ști cu Nina dacă nu survine cumva și un scandal ?

În seara aceea, Ana se temea și de o umbră, și la un loc bucuria cu frica, cu vinul, cu cearta ce căpătase în ajun pentru întîrziere avea ca o ceață pe ochi și era parcă fum în odaie, dar geamul nu l-ar fi deschis, să nu intre, să nu iasă ceva din odaie. Era și ostenită moartă, umblase mult prin casă, în oraș, și n-o țineau acum picioarele. Se așezase de partea cealaltă a mesei, în fața lui Costel, cu capul rezemat pe mîini, ascultînd ca prin vis, cu ochii, cu auzul împăienjenit.

La un moment, Costel lăsase ziarul, i se făcuse și lui somn, se uitase la ceas, apoi spre Ana, și iar se mirase că mîinile Anei sunt mai frumoase ca ale Ninei, ceea ce îl umilea oarecum. Deși trecuse numai pe la primărie, băiatul dascălului se simțea solidar cu frumusețea nevestei.

...Dascălul Petre, desigur, nu-l socotea căsătorit, ci în concubinagiu și păcat — cum va fi spus probabil despre Costel, prietenilor, la Brăila, în camera de alături a crîșmei lui Zaharia, care crîșmă le servea pentru pichet și politică. Partenerii erau toți oameni bisericoși, cari beau bine și votau la fel.

Pe la crîșma lui Zaharia se abătea adesea și părintele ; numai diaconul cel nou mergea la conferințe și la cinematograf...

Astea le știa Costel din scrisorile mamă-si, pe cînd îi scria, dar acum... Acum Nina nu mai era acolo — se simțea mulțumit în seara ceea că nu mai era Nina acolo.

Cititul îl obosise și s-ar fi culcat... Altceva nici nu-i rămînea de făcut decît să se culce, dar nu se hotăra, zăbovea. Ana, în schimb, ar fi putut sta așa acolo pînă la ziuă, deși amorțită de oboseală ; văzînd însă pe Costel că a lăsat jurnalul din mînă, se sculase și trecuse dincolo să aștearnă, dar mîinile îi umblau lenește, adormite, pe tot ce se puneau. Costel tresărise dintr-o somnolență ce-i păruse a fi durat mult ; nemaivăzînd pe Ana, crezuse că s-a culcat. Nehotărît, după o zi ce fusese altfel decît celelalte și pe care nu știa parcă cum trebuie s-o sfîrșească, trecuse spre camera lui, legănîndu-se pe picioare.

Îl pironise în prag prezența Anei, cu un macat în mîini ; somnoros se apropiase de ea să vadă bine, nu în ceață, că e ea și ce caută acolo... și deodată perina, cearceaful, golul patului subt plapoma pe jumătate împăturită, gaura din gîndul lui, instinctul de ceva ce trebuia să se mai petreacă, o femeie acolo cam în ceață — rîsese puțin în gîtlej, un rîs prost — și cu gesturile stîngace cu cari o lua pe Nina în serile cînd el premedita că se cuvine să-i aparțină și ea nu-l aducea la realitate izbindu-l la o parte, ci stînd la îndoială dacă puțina dijmă ce-i acordă să i-o dea chiar atunci — cu gesturile acelea stîngace și rîsul prostesc...

...Dar aci îl trezi, de-a-ntregul, o consimțire aprigă, deplină.

Acum Costel trăia într-adevăr în concubinaj și păcat.

De vin, de mezeluri nu mai era vorba ; se temeau de vecini, de gazdă mai ales, vorbeau în șoaptă, luau precauțiuni.

Ana muncea toată ziua ca și mai înainte, iar seara, dacă Costel era acasă, se grăbea să termine, sau îl aștepta pînă se întorcea. Costel nu mai avea starea de moliciune, absența gîndului, nici tensiunea desperată a mușchilor pentru a învinge pasivitatea dezgustată a Ninei ; acum era lucid, și Ana mereu aprigă, totdeauna mulțumită.

Afară de seara dintîi, nici unul, nici altul nu mai vroise să se atingă de patul Ninei, din superstiție ; sta ca un tron, acoperit cu rețeaua de dantelă căptușită cu satin roz ; dimineața, fiecare se deștepta pe divănașul lui în camere separate, pentru a începe corvezile zilnice.

De a doua zi chiar după benchetuială, venise o somație de impozit pe trecut și Costel alergă să probeze că nu era a lui casa din Popa Tatu, ci a lui Dragu, și că ei fusese numai chiriași, dar n-aveau contract, și fiscul, în lipsa Ninei, nu le mai accepta argumentul, ci amenința cu sancțiuni urgente, așa că se aflau în mare încurcătură.

Romanța fusese scurtă ; Ana alerga în brînci — la percepție, la uși de ministere, iar Costel la birou sta sub presiune, căci îi venise și acolo citații, iar de la direcție i se dase un avertisment de care nici nu pomenise Anei ; ea seara acum pica de oboseală, mai slabă

încă de atîtea drumuri. Costel credea că e bine să înceapă a plăti, împăcînd parțial și fiscul și pretențiile directorului, dar Ana susținea că n-ar fi bine, deoarece ar însemna că se recunosc datori — așa o lămurise cineva de acolo, chiar de la percepție, totuși nu cuteza să înfrunte voința lui Costel, care se gușa spunînd că el știe ce face.

Consecința fusese o micșorare a bugetului, și așa destul de redus ; Ana se topea nu numai de drumuri, ci și de grija de a scoate la căpătîi socotelile, făcea economii, dar nu ajutau mult, căci econoamă fusese și înainte ; lua lucru suplimentar de dat seara la mașină și de multe ori Costel era adormit cînd ea isprăvea și de deșteptat nu l-ar fi deșteptat.

Alerga acum și la acela unde avea bani dați cu dobîndă, dar bătea drumul degeaba, alegîndu-se cu promisiuni, și se vedea silită uneori să se împrumute cîte o sută de la gazdă, care profita pentru a-i pune feluri te întrebări cari deșteptau Anei griji și remușcare. Situația ei nu mai avea lămurirea dinainte ; un devotament fără scop dintr-o iubire ce nu se bănuia măcar pe sine ; o rodea acum gîndul că trăiește cu Costel, cumnatul ei, și că Nina ar avea dreptul s-o scuipe. Totodată credea că Nina n-are ce mai căuta acolo acum și niciodată.

De la început ea prețuise și menajase pe Costel ; pe cînd Nina îl batjocorea ; ea muncise pentru ei amîndoi și răbdase să-i vadă însurați, ba chiar stăruise. O învolbura ura, se clătinau în ea drojdii de zece ori pe zi : de pildă, cînd Costel, vorbind cuiva de ea, spunea „cumnată-mea“ ca de o străină sau cînd întreba de întoarcerea Ninei. „N-are să se mai întoarcă !“ răspundea Ana în gînd, și tot în gînd : „Dar dacă într-o bună zi se întoarce !“ Gazdei însă trebuia să-i răspundă :

— Da ! O așteptăm... trebuie să vie în curînd... e la țară, la niște rude bolnave... Minciuni cu cari nu era învățată și cari o trudeau în multe feluri, căci, odată născocite, luau putință de a fi adevărate ; cu privire la întoarcerea Ninei, deveneau obsesie : să nu se mai întoarcă Nina, acum era o dușmancă. Anei i se denaturau sentimentele, firea îi era siluită, avea un foc lăuntric fără supapă de răsuflare ; de la tristeță fără leac, traiul

ei trecuse la iad, așa dintr-o zi bună și nebună, căci una singură fusese bună deplin, și din ea se înrăise tot. Fierberea era undeva la fund, altfel s-ar fi crezut fericită de n-ar fi fost mizeriile de pe urma lui Dragu cari necăjeau pe Costel drăguțul.

Pînă atunci, pentru Ana nimic nu putuse clinti pe unchiu de la un loc al respectului, nici crima către ea și surorile, nici hoția și pușcăria, căci deasupra a tot pe lume era pîinea, și el dase pîine văduvei cu fetele ei trei. Acum pîinea o aducea alt bărbat și nu mai avea servitudine către unchiu ; cînd venea vorba, Ana pronunța cu ezitare „unchiu“ în fața lui Costel, dar cum altfel ar fi putut să-i zică, deși Costel se întuneca la pomenirea numelui lui Dragu.

Atunci, curînd după faptă, într-o noapte, Ana, într-o pornire, mărturisise lui Costel ce fusese cu unchiu, poate că el aflase de la alții și o disprețuia, și mai bine să știe de la ea ; nu mai putea acum să aibă secret față de el.

Costel, îngreuiat de somn, se lupta să stea treaz, cu oarecare gelozie în chiar momentul acela și cu o curiozitate a lui mai demult.

Ascultînd-o, repeta la intervale :

— N-am băgat de seamă ! — spunîndu-și-o mai mult sie însuși !

Ana căta să explice :

— N-a putut... de tot !... Așa a spus moașa că, de rupt, a rupt... dar n-a putut de tot...

Începuse a plînge zguduind patul cu suspine.

— Ce mai plîngi... Spune !

— Eu mă dusesem sus cu rufele, fiindcă spălam cu mama la un loc... pe atunci eram prea crudă, numai șasesprezece ani, și mama tot mai avea ceva putere... Și cînd am intrat, unchiu era numai în pantaloni, cu bretelele atîrnate și fără cămașă, și am vrut să ies pe ușă înapoi, dar m-a prins de braț pe sală și m-a întors în odaie și s-a luptat cu mine să nu țip... cu o mînă pe gura mea și cu un genunchi pe piciorul stîng... gîfîia, blestema, mă scuipa și pe urmă răgea, de credeai că moare... aș fi murit și eu astupată, dacă n-ar fi slăbit mîinile încleștate, una peste gură, alta în grumaz... Greoi cum era, a alunecat pe scînduri, dar s-a ridicat iute și a început să mă bată cu palmele, cu pumnii, cu o biciușcă, și striga

că eu sunt de vină, și să-și ia mama plozii, să plece îndată cu ei...

— Ei ?

— La urmă m-a izbit spre ușă și am căzut rău, fiindcă piciorul era amorțit... M-am zdrelit și a trebuit să zac... Mama l-a rugat să nu ne dea afară, a plîns, a pomenit pe tata, a zis că tot ce s-a întîmplat nu e nimic și unchiu, mai domolit, i-a zis : „Marș !“ și am rămas.

— Ei ?

— După un timp a trimis să mă cheme, dar eu am spus că mă omor, dar nu mă duc... Întîmple-se orice — mai bine mă omor... și iar a amenințat că ne aruncă pe stradă și mama mă ruga plîngînd : „Eu acum sunt prea bătrînă, ce mă fac !“ — se văita, mă ruga și pe urmă mă bătea și ea, dar degeaba. Mai bine mă omoram... Nina țipa că sunt o idioată și că m-am născut să fiu slugă. Unchiu zbiera că dacă îi stăm cu sila pe cap, ori... ori plătim chirie... Nu mai stă nimeni la el fără chirie... Mama era bolnavă tare de reumatism la inimă și n-avea cum să ne ție... poate că nici nu l-o fi crezut... dar unchiu s-a ținut de vorbă...

— Ei ? !

— Nina a vrut ea singură... A zis : „Dacă e așa, apoi lasă că plătește el chirie“... S-a dus ea să roage pe unchiu ! Pe urmă știi tot !

Costel se trăsese spre perete și Ana se săltase pe marginea patului și, cu glasul mînjit de lacrămi, întrebase :

— Nu ești supărat pe mine ?

Costel, întinzîndu-se iar pe tot divanul, mormăise că nu. Aromea, se umfla în el un sforăit pe care-l năbușea cînd în nări, cînd în fălci, dintr-o cochetărie care pe măsură se slobozea în lenea somnului și în mulțumirea bunului plac... Să doarmă acum în voie, fără nici o grijă, nici cea de a se deștepta la timp pentru birou... Avea cine-l deștepta... Putea să doarmă, putea să se scoale, izbăvit... Cuvintele desperate ale Anei le înlătura de pe pleoapele grele, cu o blagoslovenie îngăimată trecutului :

— E... de mult !...

— Mă ierți ?

El sforăia acum liniștit.

Costel nu simțea nici o supărare pentru trecut ; îl apucase, ce e drept, deunăzi, un fel de parapon că, din neamul cela, nici măcar Ana n-a rămas curată, dar, cînd el era amantul, nu mai avea nici o revoltă.

Ana zicea că... n-a putut !... El nu băgase de seamă în nici un fel !

Cînd Ana mai cerea a pomeni de asta, schimba vorba, pentru că rușinea Anei îl rușina, nu știu cum, pe el. De la Nina se deprinsese să primească anecdota piperată. Nimeni nu spunea porcăriile mai nostim ca Nina — afirma Lupescu, mentorul lui, și Costel, obedient, cerca a găsi că, în adevăr, era foarte nostim.

Nina „de la cap pîn' la picioare" — ca în refrenul ei favorit — era o ilustrație a anecdotei picante... Cu fardul cutezător, cu fuste prea scurte, cu *sweater*-ul lipit pe bust așa că sînii împungeau, ajustîndu-și fiecare minut ciorapul pe pulpă... Nina... Ana era mai urită, era altfel... și rușinoasă. Pe atunci, Ana cu rușinea ei punea în evidență *sex-appeal*-ul soră-si... Acum...

PARTEA a III-a

Zilele dintîi, nopțile dintîi rămăseseră pentru Ana unice. Curînd, din pricina cumpătării lui Costel, care se instalase în noua așezare ca de cînd lumea, Ana se sfiise să-i arate prea multă dragoste, așa că pentru el totul intrase în ordine, dar în ea se așezase o dezordine ; era neliniștită din voluptate tîrzie pe dată înfrînată. Zvîcnea în ea, era nervoasă, și nervii îi descărca asupra obiectelor din jur : ștergea crătițele cu persecuție, cu violență, zîngănea în tacîmuri, întorcea cheia în ușă cînd simțea pașii gazdei, se tocmea arțăgos cu precupeții și numai cînd Costel se întorcea se îndulcea pe loc și surîdea către el, către odaie, și în gînd zicea : „Doamne !“ ca și cum, după ce blestemase cumva, simțea pronia cerească ; avea în gură o acritură și n-o mai avea.

Pe Costel complezența, supunerea ei îl satisfăceau ; ea roabă fericită, el amant cumpătat ; păcatul lor era cuminte și Costel se putea gîndi la Brăila fără a se simți strivit subt blestemul părintesc, și, dealtfel, părinții nici n-aveau de unde ști.

Aventura lui cu Nina — căci tot aventură rămăsese — îi părea un lux ce și-l îngăduise pe împrumut și care-i zăpăcise traiul, acum iarăși tihnit. Erau însă Ana și cu el hărțuiți de griji, și Costel avea adesea o dungă între sprîncene și uita uneori să se radă zilnic — cum fusese deprins — din chestiile astea de pe urma lui Dragu.

Ana nu înflorea din zemuri noi, cum s-ar fi putut, ci slăbea ; în cutie pudra era pe sfîrșite, și rochia nouă purtată prea des se învechea repede. Ce avea nou erau niște friguri, zbîrnîia înăuntrul ei, în trup și în minte, se obo-

sea cu planuri pentru timpul cînd se vor sfîrși belelele. Uneori chiar vorbea de : cum o să fie pe urmă ? Poate că se mută de aici din casă ! Poate că...

De ce să se mute ? Subsol, e drept, dar lui Costel nu-i plăceau mai ales schimbările. Ana nu explica pentru ce, dar credea că e bine să se mute și revenea asupra proiectului : „Cînd ne-om muta de aici !“ — așa încît Costel sfîrșise prin a se deprinde, mutarea rămînea depărtată, numai în Ana se așeza o încăpățînare, încă una ; amor... mutare... amîndouă cu putință... și totuși îi fugeau de subt mînă.

Într-o zi, trecuse vreo două luni, Costel intrase acasă la unu și un sfert și, la unu și șaptesprezece minute, aproape cu el odată, intrase Nina. Îmbrăcată cu un *tailleur* negru, cu vulpe argintie pe umeri, dar cu un surîs silit și parcă plînsă, nedormită.

— Ei ! Am venit ! zisese, și cum Costed sta înlemnit, cu fălcile încleștate : M-am întors !... Mișcă-te la o parte din ușă... Unde e Ana ? — ca și cum căuta acolo un om viu cu care să se înțeleagă.

Pînă să-și repună Costel fălcile în mișcare, intrase Ana venind de la pod, îi spusese gazda, și avea chipul ce-l puteai închipui că o să-l aibă în sicriu.

Nina se întorsese spre ea ca spre un ajutor :

— Bine că ai venit, Ana, că mocu ăsta !

Vorbele ei se pierduse într-un fel de răget răgușit, ca al unuia care urlă cu o batistă pe gură. Neînțelegînd, Nina se apropiase s-o ajute, dar Ana o apucase de cap, cu amîndouă mîinile încleștate în părul ei, ca și cum o trăgea o apă la fund și se agățase de un stuh. Ninei îi căzuse bereta de pe cap și nu știa dacă Ana a înnebunit subt ochii ei sau era nebună dinainte.

În sfîrșit înviat, Costel dase cu pumnul peste mîinile Anei și, ca prin minune domolită, Ana trecuse în fund, după perdea. Acolo simțise ceva cald și șterse de pe buze o picătură roșie, și la lighean se spălase și apa era tot roșită. Simțea că i s-a rupt parcă ceva și se așezase. Sînge din nas mai avusese — o dată chiar nu-l putuse opri și se speriase. Sta acum pe divan, așteptînd cu frică un eveniment dinăuntrul trupului care covîrșea pe celă-

lalt. Se clătise iar, și apa nu mai fusese roșie, dar frică tot îi mai era.

Nina și Costel trecuse la ei în cameră și se auzea o discuție în șoapte, dar Ana nu se întreba ce-și spun, sta țeapănă cu teama de a se mișca, ca și cum furia ei se rupsese deodată cu ruperea vreunei vinișoare.

Se deșteptase a doua zi pe același loc, cu capul căzut strîmb pe speteaza divanului. Așadar, nu murise. Privea prin geam lumina mare de afară, pe cînd alături în cameră era tăcere. Ceasul arăta opt și jumătate și în casă nu se simțea nici o suflare... poate fugise amîndoi și o lăsase acolo ca pe o nemernică.

I se păruse apoi că aude o răsuflare și o tăiase prin piept un cuțit ; dormeau încă la ora cînd el ar fi trebuit să fie plecat la birou. Se ridicase de pe divan și cu hotărîre crăpase ușa dinspre camera lor : Costel lipsea, iar Nina dormea pe pat îmbrăcată ; mișcase în somn și Ana se trăsese înapoi, ca înaintea unui șarpe ; Nina nu se deșteptase, capul îi era înfundat în pernă și fusta de la *tailleur* săltată pînă la genunchi, pantofii erau lîngă pat, pălăria, jacheta aruncate pe un scaun ; Ana nu se uita spre divanul lui Costel, se uita mereu numai la Nina, sora pentru care muncise de cînd era de șaptesprezece ani, la Nina, hoața care venise să fure pe Costel și pe care în ajun ea voise s-o omoare... dar acum n-avea putere să simtă nici ură, nici revoltă, și repeta : s-o omoare ! în gînd, ca pe o vorbă lipsită de înțeles ; gînd neputincios, stupid, contrazis de alte gînduri.

Așadar, Nina venise înapoi acasă !... Cum... De ce ? Venise. Costel o așteptase și o căutase ; o așteptase și gazda și acum venise. Ca și cum abia în acel moment ar fi durut-o, Ana se uita la pumnii ei pe cari Costel îi desfăcuse cu forța ... Ea, Ana, în ajun se zvîrlise asupra Ninei din pricini pe cari nimeni nu le-ar fi îngăduit și ei înșiși i-ar fi fost rușine să le mărturisească, dar pe cari unul singur le putea pricepe, acela tocmai care îi desprinsese mîinile din părul Ninei.

...În ajun fusese nebună, acum se simțea vinovată și nu era deprinsă să fie vinovată... Slugă da, fusese ; dar făcuse altora morală, fusese slugă cinstită și cu drepturi... Și acum ce avea să fie ?... Tot slugă, dar umilită : să

aprindă focul, să meargă la piață, să coasă ! Nu ! Nu mai putea ! Trecuse încetișor alături, se așezase pe un scăunel, lîngă mașina de gătit... Slugă la alții ?... N-avea curaj... nu vrea nici să fie slugă la alții !

De dincolo, Nina mormăia ceva cu glas posac. Ana tresărise și se sculase în picioare : Nina nu știa. Abia acum își da seama că Nina avea s-o întrebe ce însemnase scena din ajun și Costel nu era acasă ca să-i explice el... Ce-ar fi spus Costel ? Ar fi spus ce ? Și ea ce să spună ? Ar fi vrut să spună adevărul, dar dacă Costel o dezmințea și rămînea mincinoasă despre un astfel de lucru ! Se simțea ca un cățel leorcăit prin ploaie și noroi, așa se simțea...

— Și ce toană ți-a venit aseară ?

Din prag, glasul Ninei, mai mult nesigur, mirat, decît bănuitor. De cum se deșteptase, Nina se întrebase de rostul scenei din ajun, dar nu găsise alt decît că : „turbase săraca !“ Se așteptase ca Ana s-o piseze cu morala, dar chiar așa !... În fața ei, Ana sta suptă la față, fără mișcare, fără cuvînt. Încă somnoroasă, Nina se uita nedumerită la soră-sa ; se aștepta la scuze sau la reproșuri pe cari să le repeadă, cel mult la alte pandalii de nebună, pe cari acum să le curme cu ceva pumni sau palme, dar făptura pierdută ce-i sta în față o punea pe gînduri. Ce se întîmplase ? Casa nu arsese în lipsă, nu lăsase nici o bijuterie care să se fi pierdut, altceva... ce ? „Au dus-o rău, săracii, fără mine !“

— Fă-mi o cafea ! Nu mi-e bine ! zisese, pentru că îi era poftă de o cafea și pentru ca să fie ea cea bolnavă, nu Ana, care parcă ieșise abia din spital.

Ana plecase să fiarbă cafeaua : „De-ar veni Costel mai degrabă !“

— Și ce-i, mă rog, cu tine ? întrebase, sorbind turceasca și rozînd dintr-un corn uscat. Ce-i cu voi ? — cu o bănuială iscată de tăcerea Anei, dar cu o bănuială fără nici o presupunere anume, mirosind numai în jur cu nemulțumirea celui ce a lipsit de pe un loc și nu mai găsește locul la fel cum l-a lăsat, și asta tocmai cînd a fugit de pe alt loc ca să se pună aici la adăpot.

Ana tăcuse și, fiindcă simțea că a pierdut un prilej, se afundase în tăcere cu încăpățînare.

La unsprezece jumătate, Costel sosise acasă grăbit și mai devreme ; odată ajuns, întîrziase puțin înaintea casei, apoi intrase în zor pe sălița și deschisese ușa lor, ca unul care nu știe ce masacru are să i se înfățișeze, din cele presupuse.

Intrarea lui neașteptată surprinsese felurit pe cele două : Ana — deși îl dorea sosit — își zicea că a plecat de la birou înainte de oră ca să se asigure că Nina e încă acolo, iar Nina se întreba ce-i căpiase să se întoarcă așa devreme, și nemulțumirea care dibuia în ea căuta explicări, ceea ce o făcea să se uite cînd la unul, cînd la altul, curios și iritat.

— Am venit să văd dacă sunteți bine ! explicase Costel stîngaci, nu i se potrivea prefăcătoria.

— Uite, suntem vii, răspunsese acru Nina, plimbîndu-se agitat prin casă, pe cînd Ana sta în rama ușii ca o icoană roasă. Ea, Nina, venise să se pună la adăpost, și ăștia mocneau ceva !

Costel nici el nu putea ști dacă între ele două fusese vreo lămurire ; nu puteai ghici. Ana strîngea gura și se uita la pardosea și Nina îi tot trecea pe dinainte de-l ameța... El ar fi vrut ca Nina deocamdată să nu afle nimic ; îi era teamă pentru Ana... și de scandal. Pe Nina o știa cît e de nebună... și nici în Ana nu te mai puteai încrede. Surori !... De ce lipsise atît Nina !... De ce se întorsese ? Ar fi fost primele întrebări de făcut, dar Costel și le punea lui însuși și constata că viața liniștită a încetat, gata încovoiat sub puterea împrejurărilor noi.

Ana acum se uita la el cu ochii ei cei mai milogi... Nu mai era primejdie de păruială, cel puțin nu din partea ei... Ce vrea Ana de la el ? Desigur, ca și el, Ana vroia ca Nina să nu afle adevărul. Ana tresărise cînd Nina, care se plimba dezordonat, îi pusese subt nas ștergarul roșit din ajun și cu scîrbă întrebase :

— Ce murdărie e asta ?

Capul de martiră al Anei o plictisea și vroia s-o jicnească.

Costel nu înțelegea și căsca ochii la petele de sînge : i-o fi curs Anei sînge din nas, cum îi curgea ei cîteodată... Tăceau.

Ca doi muți la îndemînă, Nina, care se aștepta să găsească doi inși supuși și grăbiți în jurul ei, simțea poftă

să facă o scenă. Plesnea în ea necazul că „tipul“, după ce o prinsese cu altul, o gonise. Plecase, fiindcă n-avusese încotro, dar îi luase din sertar zece mii de lei. Era furioasă că din prostie a pierdut un loc bun și îi era frică de poliție. Dacă acela făcea pe nebunul ? Și dincoace făceau pe tîmpiții.

Mai furase ea altădată de la Dragu ; cînd Moșu prinsese de veste, îi făcuse tapaj și o amenințase cu poliția ca un calic bătrîn ce era, dar nu-i dase mîna să se facă de rîs și nici s-o piardă, pe atunci era tare și mare : „Dacă am luat de la tine, am luat de la mine !“ Nu-l tutuia decît uneori. De-ar fi știut ea atunci că Dragu e un hoț, l-ar fi speculat mai bine !

Față de cei doi muți, Nina din prudență amînase scena și nu punea întrebări : „Ce-o fi avînd dobitoaca de Ana ? Face pe supărata că am lăsat-o baltă... și idiotu ăsta nu-și vine în fire !“ Nu-i da în minte nicicum că idiotu și cu dobitoaca...

Nina dormea acum pînă la amiază ca să se refacă și să omoare urîtul. Ana îi pîndea scularea pentru a scutura camera, dar Nina îi da ajutor, cum făcea cîteodată, acasă, pe vremuri, cînd era în toane bune, Nina i-ar fi povestit tot ce fusese, ca altă dată, dar o simțea dîrză, închisă, îi era teamă.

Pînă la scularea Ninei, Ana gătea mîncarea ca și înainte — banii de cheltuială îi lăsa Costel în dulap — tot ce făcea era însă făcut pe jumătate, fără hotărîre ; nu știa încă bine ce vrea. Nu vroia să muncească pentru Nina, dar era deprinsă a o sluji, a trăi cu ea alături, și nu-și găsea felul : ce să facă ea acum ? Simțea nevoia să facă ceva, pe cînd Costel părea a crede că totul a reînceput ca mai înainte.

Ea nu putea suferi ca totul să fie ca mai înainte ! Era geloasă, sta noaptea deșteaptă pîndind fiece mișcare, fiece cuvînt al celor doi alături, dar nu se apropiau. Desigur, Nina nu-l vrea ! Adormea tîrziu cu somn greu și peste un ceas, două, sărea în sus din somn amețită de visuri rele și se scula cu lene, suptă parcă de strigoi și cu aceeași întrebare : ce să facă ea acum ? Pleca în oraș și se întorcea cu nădejdea că nu mai găsește pe Nina, dar o găsea citind foiletoane. După vreo trei zile, Nina începuse a ieși din casă, dar puțin și pe seară ; în lipsa ei,

Ana sta încordată cu nădejdea că nu se mai întoarce. Treptat, Nina prindea curaj și cuteza acum a ieși înaintea prînzului ; Costel și Ana o așteptau cu masa ; dealtfel, nu întîrzia. Cînd Ana și Costel erau singuri, nu-și vorbeau — adică Ana sta mută după paravan ; Costel lipsea cît mai mult, avea ore suplimentare, el le ceruse.

Într-o seară, Ana pierduse răbdarea și cu glas urît, aproape răstit, întrebase :

— Pînă cînd o să așteptăm ?

— Ce să facem !...

Poate Costel ar fi spus mai mult, dar li se păruse că aud pe Nina ; și, într-adevăr, vorbea pe săliță cu gazda, glumea, rîdea, cum făcea ea cînd vroia să atragă pe cineva de partea ei.

„Ce să facem !“ Asta era deci părerea lui Costel, așa simțea el, pe cînd ea ardea ca iasca fără untdelemn : „Ce să facem“. S-o aștepte zi de zi pînă la ceasul cînd vrea să se întoarcă ! S-o aștepte o viață, căci alt ce era de făcut, să se spînzure ? Dar ea tot trebuia să facă ceva, chiar dacă Costel nu știa sau nu vrea să facă nimic !

Pînă atunci crezuse că are Costel vreun plan, îl rumegă, și că din ceas în ceas îl va da pe față. Ce plan anume, nu-și închipuia, dar unul care să-i scape de Nina, să fie iar ei doi singuri... Cînd colo, el se supunea : „Ce să facem !“ Așadar, nu se gîndea defel la ce fusese între ei ! Uitase... Buretele deasupra și viața în trei, așa cum se vedea... Așa cum se vedea, dar rămînea la bunul plac al Ninei... Niciodată Costel n-ar fi fost în stare să respingă pe Nina... Asta o știa Ana bine... pe ea însă o înlăturase cu un cuvînt : „Ce să facem !“

Ana făcea treburile casei cu ură, punea mîna pe lucruri cum pui cîngi, apuca coada măturoiului ca pe o coadă de topor.

Odată, Nina se întorsese abia la unu noaptea și bătuse în geam. Ana așteptase să se întîmple în sfîrșit ceva, dar așteptase zadarnic. Simțea că urăște parcă și pe Costel ! Cum ! Nina îi da astfel de prilej, și el nu se urnea ! Trecuse apoi o zi și o noapte fără ca Nina să se întoarcă : în loc de bucurie, și unul și altul trăise aceeași așteptare, aceeași nesiguranță, dar despărțiți, muți.

Ana trăia iarăși din obsesia : să dispară Nina dintre ei ! Ura pe Costel, dar pe el îl vrea acolo, pe cînd Nina

trebuia să piară. Era singurul ei gînd, singura nădejde. Nina nu se întorsese, mîncau în tăcere, ea haină, el posac, și se culcau despărțiți, silnici. Ici-colo, Costel spunea o vorbă despre gospodărie, de Nina nici un cuvînt. De ce nu spunea ceea ce era firesc să spuie : „Bine că a plecat !“ Chiar dacă ar fi fost ca Nina să se întoarcă, să fi auzit Ana de la el cuvîntul. .

Seara, Costel ieșea în oraș, nu-l putea opri... și, dacă nu dormea la întoarcerea lui, de gît nu-i putea sări... să o dea la o parte !... Și să fi vrut el, ea l-ar fi refuzat... Își repeta că l-ar fi refuzat, pentru a se convinge, a se întări cu privire la un refuz al cărui prilej nu se ivea pentru ca să se înduplece : „Cum o să-l refuz !“

Costel lua acum cu el cheia de la intrare. Unde se ducea ?... S-o caute ? Într-o seară spusese :

— Dacă se întîmplă ceva, sunt la cafeneaua din colț.

Ce să se întîmple ? Să se întoarcă Nina ?... Așadar, n-o întîlnea, cum uneori bănuia !... Să vie Nina înapoi și ea să fugă la cafenea să-l cheme ! Nu !... Să se ducă nevastă-sa singură să-l aducă !... Nici asta nu-i convenea... Să vie dumneaei și să-l găsească lipsă... Nu ! Să nu mai vie !

Nina însă nu se întorcea și Costel întîrzia tot mai mult. Într-o seară Ana își puse din fugă pardesiul, bereta, apoi o scoase — pînă la colț putea merge și în capul gol. Nu intrase în cafenea, dase numai tîrcoale. Prin geamuri se vedea bine sala mare aproape goală. Costel nu era acolo. Mai era o sală mică, ce da cu ferestrele pe altă uliță care făcea colț : nu era nici în sala mică... Poate îl va întîlni în drum spre casă... Nu-l întîlnise și nici acasă nu era întors, dar puțin timp după auzise ușa de afară și apoi ușa lor. Ana scoase pardesiul, dar nu se retrăsese după paravan, vrea s-o vadă Costel ; totul o scotea din fire. Costel se ducea... unde se ducea ? Și dacă nu după Nina... atunci după alte femei...

Văzînd-o îmbrăcată și în așteptare, Costel întrebase cu glas secret :

— A venit ?

De Nina întreba. Închipuirile ei geloase, informe, făceau iar loc geloziei precise : așadar, Costel o mințea, nu se ducea la cafenea, alerga în fiecare seară să caute pe Nina, s-o aducă înapoi. Nesiguranța îi era înlocuită de

descurajare. Era fără glas, fără mîini, nici geloasă măcar nu putea fi, gelozia cere puteri și ea era nimicită fiindcă nu mai însemna nimic pentru Costel.

Liniștit de vestea că Nina nu s-a întors, Costel plecase spre culcare, după ce din treacăt întinse stîngaci Anei mîna. Ana îi dase o mînă rece, din care tot sîngele era tras, o mînă fără viață. Așadar, Nina lipsea, ea, Ana, era acolo în fața lui, la ora culcării, vecinii n-aveau ce ști, și el îi da mîna ca unei străine. Așa de mult iubea pe Nina !... Și atunci de ce se legase de ea ! Alt bărbat, chiar dacă și-ar fi iubit nevasta... nici cel puțin așa...

Costel băgase din nou de seamă că Ana are mîna mai delicată ca a Ninei... Te pomenești că Nina plecase de-a binelea... Să mai aștepte o săptămînă, mult două, și pe urmă să intenteze divorț, cum îl învățase un cunoscut al lui de la Brăila, acum ajutor de grefier la Ilfov. Acțiune de divorț pentru părăsire de domiciliu, și dacă domiciliul Ninei nu era cunoscut, se judeca și se pronunța în lipsă și se trecea divorțat. Se agățase de ideea asta, îi convenea să scape de Nina, fără nici un efort sau risc, fără ca măcar ea să bănuiască, fără s-o vadă ! De cînd Nina, reîntoarsă, dormise pe divanul ei, îmbrăcată pe jumătate și străină de el ca și cum nimic nu fusese vreodată între ei, Costel se descurajase complect de căsătorie.

Așa de însemnat i se părea planul unui astfel de divorț discret, încît hotărîse să nu spună nici chiar Anei, să nu fie nimeni în acel secret, ca nu cumva planul bun să dea greș. Femeile n-au răbdare, ba chiar putuse băga de seamă că Ana nici ea nu era fără cusur ; o văzuse haină cu Nina, o vedea acum mută, ascunsă față de el, altfel de cum și-ar fi închipuit-o. Cînd Nina se înapoiase așa, pe neașteptate, și-ar fi închipuit că Ana avea să-l ajute, să spună vorbe cuminți : „Ce să facem !“ — sau altceva de felul ăsta ; sau să fi găsit ea ideea bună cu divorțul, să-l ajute, în fine. Ea toată viața ajutase tuturor și acum n-o mai recunoștea, nu se mai încredea nici chiar în ea.

Nu puteai ști bine ce are în minte ; o vedea încă cu mîinile prinse deunăzi în părul Ninei și acum sta țeapănă, înrăită. Surorile îi păreau amîndouă primejdioase, fiecare în felul ei, dar una din ele avea să rămînă cu el și tot Ana era să fie aceea.

A doua zi, la scularea lui, Ana spăla scîndurile, așadar, își reluase patima dereticatului, ceea ce era semn bun. Ceva se încălzise în Costel și-l liniștise ; totuși nu-i va spune, va păstra secretul pînă cînd totul va fi gata și atunci...

Seara cumpărase mezeluri anume de la Rochus. Ana spunea mereu că sunt cele mai proaspete, să cineze amîndoi liniștit în camera curată cu inima mai bună decît o avusese de zece zile încoace. Mai departe nu se gîndea sau, dacă se gîndea, respingea gîndul : altceva nu va fi decît o cină plăcută, căci orice imprudență putea dăuna divorțului, așa îi spusese grefierul : „Ia seama în timpul ăsta !“ — și grefierul nici nu știa de Ana, acolo în casă cu el. El putea să aștepte, asta nu-l supăra, îl supăra numai că Ana nu mai era fata bună și de înțeles ca pînă atunci.

La masă, Ana, mai deschisă la față, părea mai îmblînzită ; Costel nu găsea mare lucru de vorbit, căci planurile se ferea să le divulge, numele Ninei se ferea să-l pronunțe, de cînd își dase seama că Ana era geloasă. Își cumpănea deci vorbele, totuși întrebase :

— Unde ziceai că ai găsit atunci pe Nina ? — cu dorința de a afla ceva care să-l asigure că Nina nu se va mai întoarce, că citațiile divorțului n-o puteau găsi...

Ana, dispusă și ea spre bine, se silise să-i răspundă :

— Cum ți-am spus, i-am luat urma la Leontina și de acolo la acela cu care trăia.

Lui Costel, glasul Anei îi păruse tot înăsprit și cuvintele nu erau cele pe cari le-ar fi spus ea pe vremuri, cînd acoperise pe soru-sa... Așa cum era Ana pe atunci îi plăcea parcă mai bine — înțelegătoare — și îi părea rău că și-a stricat caracterul ; sta amărît ca unul păgubit de două ori. Totul era deranjat, foarte deranjat, și se cerea dres cum se putea mai bine.

Ana, văzîndu-l întristat, simțea mijind mila ei de el, cea din care i se trăsese dragostea și necazul. Se sculase, strînsese masa ; Costel spusese că are de scris și că nu iese din casă, Ana avea de lucru la mașină după paravanul ei, se gîndise, apoi îi spusese bună seara ; peste masă, Costel îi luase mîna și i-o netezea cu mîna cealaltă, pact de pace și răbdare ; Ana primise dezmierdarea ca pe o nădejde bună, dar neîndestulătoare.

A doua zi dimineață, Costel anunțase că are la birou ore suplimentare de lucru și nu vine nici la dejun — se mai întîmplase.

Ana îi arătase unde va lăsa cheia, căci și ea trebuia să se ducă la magazie după lemne. Armistițiul părea încheiat, ceea ce pentru Costel era o mare ușurare, căci nu-i plăceau daraverile de nici un fel. De-acasă fusese alintat. La București trăise cu preocupări mărunte, egoiste : o cravată neasortată bine la haine sau care nu se înnoda cum îi plăcea, o tachinerie a unui prieten — căci uneori era susceptibil, ratele la croitor... Prima deviere fusese doamna în gri, atunci îl apucase ambiția... apoi venise aventura lui cu Nina...

Lega în minte pe una de alta, ca pe fapte cari încîlcise existența lui netedă ; o răscruce unde-și pierduse busola. Prefera să nu-și aducă aminte de „doamna în gri", era o amintire care-l agasa și în genere nu-i plăcea să-și aducă aminte din trecut, devenea nervos. Cu prezentul o ducea : trebuia să ai răbdare !... Gîndul părinților, acolo la Brăila, și acela îl nemulțumea, și iacă, în dimineața ceea în drum spre birou își amintea de doamna în gri ca de un necaz, cum și de scrisoarea rămasă fără răspuns de la părinți... De atunci avuse loc, e drept, întîmplări cari făceau zadarnic orice răspuns al părinților despre căsătorie, iar veștile ce ar fi avut a le comunica erau din ce în ce mai greu de spus dascălului Petre și chiar mamă-si... totuși disprețul lor îl ustura... Da, îl ustura.

Unde era timpul cînd mamă-sa îi răspundea la scrisori cu sfaturi, cu glume, căci era foarte de duh în scris, ca și în vorbă... Despre străina frumoasă de la conferințe, mamă-sa îl tachinase că e ingrat cu amorul pentru doamna Cantilis, cea frumoasă și nobilă, în fotografia de pe mormintele din ograda bisericii... Vremuri !... Îi scrisese că așteaptă să le vie Costel de la București cu o nevastă nobilă și frumoasă... Ce va fi înțeles ea despre doamna în gri ? ! O nevastă de la București nobilă și frumoasă și pieptănată, pesemne, cu tîmple ca doamna Cantilis răposata... Visuri de mamă !... Așa îi scria pe atunci mamă-sa și îi știa toate hainele din cari el îi trimitea un eșantion în scrisoare și îl învăța rețete

pentru scoaterea petelor, cari rețete aveau succes și la băieții din bandă ; îl tachinau :

— Auzi ! Zice că mamă-sa l-a învățat ! Știm noi ce mamă !

Costel îi lăsa în pace : banda era banda, trebuia s-o iei așa cum era. Scria înapoi la Brăila că toți prietenii lui sărutau mîna pentru rețeta de pete...

Amintirea Brăilei îl întristase și îi adusese aminte de Dragu, nu cumva să fie tîrît pe la tribunal din cauza Moșului, să se afle și la Brăila, și atunci ce-ar zice ăi de acasă. Dealtfel, el n-avea nimic de-a face cu procesul, totuși gîndul că Dragu era la pușcărie îi strecura un fior și îl indigna : Dragu se sustrăsese de la datoria lui... în loc să-i ajute !... Gata să treacă de ușa băncii.

Hainele lui erau pe isprăvite, nu le mai reînnoise acum în urmă. Îi rămăsese două rînduri mai bune, unul gri și unul negru, pe cari Ana le îngrijea, dar nici acelea nu erau prea grozave. Alte haine mai vechi le vînduse Ana pe crătiți, cu voia lui. I-ar fi trebuit haine noi... El care înainte era așa de elegant pe Calea Victoriei ! Pe calea Victoriei acum nu mai trecea, de teamă să nu întîlnească cunoscuți din bandă sau să-i pună mîna pe umăr cineva de la spate, să-i ceară socoteală de ceva — nu știa nici el de ce anume.

La birou se simțea din ce în ce mai umilit, de cînd cu aste multe de toate, și sta plouat deoparte. Rar cîte unul se mai lega de el, îl întreba dacă a pierdut la bursă, sau ce e de nu-și mai schimbă cravatele. El încasa în tăcere ; e drept că înainte căuta să-i orbească cu cravate noi și cu povești de bani mulți ; acum era rîndul lor.

De cînd fusese chemat la direcție pentru că numele lui stase o dată scris în ziare în legătură cu afacerea Dragu, trăia cu teama permanentă să nu-și piardă postul. Noroc că nu fusese încă chemat ca martor în chestia Dragu, fie că nu-i știuse adresa, fie că n-avusese nevoie de el.

Gîndurile lui turburi din dimineața aceea, fusese chiar presimțiri. Era vineri — zi proastă. Fusese chemat la direcție ; îngălbenise, dar își făcuse curaj : poate îl chema pentru hîrtiile ce lucrase. Îl aștepta însă un necaz mare : după lungi rătăciri, citațiile pentru el și Ana sosise la birou, și, mai grav încă, o urmărire a Parche-

tului pentru Nina. Directorul i le întinsese, îl fulgerase cu recapitularea a ce cuprind și-l avertizase că va fi concediat la sfîrșitul lunei. Luna abia a început, socotise Costel ieșind în grabă, căci directorul îi arătase ușa înainte ca el să fi cercat a se justifica :

— Domnule director...

Vineri !... zi rea ! Odată tot trebuia să izbucnească ! Acasă la Brăila, pe vremuri, el făcea pe modernul, rîdea de superstiții. Acum însă ? Vineri !... la sfîrșitul lunii ! Poate că pînă atunci !

Nu se pătrundea încă bine de mărimea catastrofei. În buzunar avea citațiile — hîrtii botite. Firea lui se apăra încă, refuza dezastrul. Pe la cinci luase drumul spre casă, ușa era dată de perete și în cameră oarecare dezordine ; strigase pe Ana și se trezise înaintea lui cu Nina, care închisese ușa și-i impuse tăcere :

— Ssst ! Ce zbieri așa !

Nina reîntoarsă. Altă catastrofă !... Și unde era Ana ! Lemnele le văzuse pe săliță încă neașezate în firidă. Așadar, la lemne Ana nu era. Nina încuiase ușa pe dinăuntru cu cheia.

— Da' ce e ? întrebase răstit. Ce e ? Unde ai fost pînă acum ? De ce încui ? Își amintise de citația ce o are în buzunar ca de o armă împotriva ei, apoi ca de o sabie atîrnată deasupra capului lui. Ce-i ? Ce vrei ?

— Nu te privește ! — și Nina trecuse în camera de alături, așezînd ceva în dulapuri și cătînd ceva în geamantan.

Costel sta la îndoială ce are de făcut... Dar unde era Ana ?

— Ai găsit pe Ana aici cînd ai venit ? Unde e ?

Avea nevoie de un ajutor... Apoi o bănuială :

— V-ați certat ? Ce a fost ?

— Ce să ne certăm ? N-a fost nimic ! I-am spus că m-am întors definitiv și să-mi cumpere ceva din tîrg, fiindcă eu nu vreau să mă arăt pe stradă, să nu vie tipul după mine ! M-am săturat de el și nu mă slăbește cu dragostea.

Așadar, nu se certase cu Ana... Izbucnise cu ceva întîrziere :

— Mie îmi spui asta ? Mie îmi vorbești de „tip" ?

Nina, care nu se aștepta la nici o reacție, se îngrijorase, pălise puțin.

— Ce e aici ? E azil de vreme rea !... Eu sunt de rîsul lumii ! O să divorțez !

— Atîta pagubă ! răspunse fără elan Nina... Acum deocamdată nu e vreme de divorț, avem altele !

La ușă cerca cineva. Costel se repezise ca spre o salvare. Era Ana, udată puțin de ploaie ; trecuse după paravan fără un cuvînt. Așadar, nici de la ea vreun ajutor !

Reîncepuse viața în trei, fiecare însă singur. Amenințarea de la birou lua acuma consistență, sfredelea pe Costel. Să-și piardă slujba ! Nu se putea ! El n-avea doar nici un amestec în chestia lui Dragu, va dovedi, va explica... Simțea un avînt spre luptă, dar prezența Ninei îl paraliza. Va spune la birou că Nina e plecată de mult de la el și că a dat divorț tocmai din cauza afacerii cu Dragu... Tot se ascundea Nina să nu fie cumva văzută... Directorul nu va putea afla ! Îl va crede însă ? Avîntul îi slăbea. Pînă la sfîrșitul lunii mai erau douăsprezece zile... poate se mai putea repara... Nu va spune Anei încă nimic, la ce să o sperie degeaba... Nina acolo în casă era primejdioasă, dar ce putea face ? S-o gonească era mai rău... Așa, poate totul se va liniști de la sine. Pe cît putea, înlătura motivele de supărare sau le rezolva favorabil. Ținea necazurile strivite între două uși, doar se vor trage singure înapoi... Se bucura că cel puțin Ana părea iarăși blajină, răbdătoare. Totuși de cîte ori se întorcea acasă, pășea pragul cu grijă să nu găsească înăuntru ceva rău... O încăierare ca atunci sau... Uneori spera într-o încăierare care ar fi gonit pe Nina definitiv... Dar dacă, dimpotrivă, ar fi plecat Ana !

Nu se întîmpla nimic ; Nina dorea tăcere și mister și n-avea toane. Costel și el vroia tăcere și mister să nu afle nimeni ; gazda nu da nici un semn de curiozitate ; Ana arăta liniștită, dar nu mai puteai fi sigur de liniștea Anei... de cînd Costel o văzuse agățată ca o fiară de părul Ninei. Costel suspina, trecea printr-un ceas greu, singur, dar se silea să nu se sperie, se lua cu binișorul. Firește, ce putea fi mai rău decît să-și piardă slujba ! O și pierduse ! Domol ! Domol !... Să vedem pînă la urmă !

Ana n-avea răbdare, dar răbda. La întoarcerea ei năstrușnică, Nina spusese soră-si că, de o găsește poliția, o duc la pușcărie ; o implicase, îi stinsese cu gaz revolta : primejdia Ninei era și primejdia lui Costel.

— Pe amîndoi ! spusese Nina șireată și dezarmase pe Ana, care, toropită subt necazuri, trasă de ele în părți opuse, sta pe loc neputincioasă, trudită. Nina dase Anei o mie pentru cheltuială ; o luase. Costel se întreba cum de Ana nu-i cerea bani, avea oare presimțire că leafa, sfînta leafă e în primejdie ? Numai Nina se plîngea că se mănîncă prost și ieșea seara să se sature cu prăjituri la cofetăria din colț. Costel ar fi oprit-o să iasă din casă de teama să nu fie văzută — gazda știa că s-a întors, de ea nu te puteai ascunde, dar alții puteau spiona, agenți... Ea nu asculta și atunci o lăsa în voia ei, cu speranța că poate va pleca de-a binelea într-o seară, Nina întîrziase mult și li se născuse nădejdea că nu se va mai întoarce — fără să și-o împărtășească.

Nina, e drept, în seara aceea, comisese o imprudență, dar cu folos. Urcase pînă spre Poșta Centrală, din dor pentru „inima capitalei". Voaleta înfloratăîi acoperea ochii, săltase blana pe lîngă gît și culesese un client. Ezitase : să meargă... să refuze ? Dacă cumva era un agent ! Pînă la urmă mersese și pe la unsprezece se întorsese cu poșeta mai grea cu cîteva monede... N-avea numaidecît nevoie.

Costel și Ana nu se culcase : stau de o parte și de alta a mesei și așteptau cu urechea pe inimă. După ce Ana rînduise tot ca de obicei, Costel deschisese vorba de ale gospodăriei : se apropia iar luna de chirie și ar fi fost bine, din cauza cheltuielii cu lemnele, dacă gazda ar fi vrut să aștepte — spusese Ana, și Costel credea la fel cu ea.

De ce se îngrijea Ana mai mult ca altă dată de bani ?

Să fi știut adevărul, cît s-ar fi speriat ! Cum se pătrundea ea de grijile casei ! Cum cosea pe capete și aducea în casă ! Acum mai ales, ar fi putut să se arate mai înstrăinată ! Fusese, e drept, înrăită un timp, dar acum era iar domoală. Îmbunat că simte alături de el un sprijin pe care-l credea pierdut, îi luase o mînă și pe urmă pe cealaltă, și așa, mînă în mînă, ochi în ochi, tăceau cu sufletul îndulcit. În seara asta să nu fi fost grija de

Nina... Aplecați unul spre altul, ajunsese frunte la frunte, nas la nas. Un hohot de rîs îi trezise ca din somn. Nina, cu un pachet de prăjituri în mînă, rîdea spasmodic, punîndu-și mîna la gură din prudență. Nu se prefăcea, nu era necaz, nici batjocură, rîsul o apucase năvalnic și o scutura așa de tare că pachetul cu prăjituri oscila.

Neprevăzut, spectacolul subit, năbădăios, îi dezlănțuise rîsul înainte de orice. În starea ei de spirit, satisfăcută de plimbare, priveliștea idilică îi părea așa de caraghioasă, încît hohotul pe care cerca a-l potoli o îneca, și de rîs îi dase lacrimi, care-i udau voaleta nouă.

Abia după un timp Costel își dase seama și lăsase mîna Anei.

Fie și așa ! tot nu știa el ce să facă cu amîndouă.

Printre sughițuri de rîs, Nina acum cerca a-și aduna indignarea și îi ocăra :

— Nerușinați !... În casa mea ! Afară de aici !... Glasul cînd se urca, cînd cobora din prudență, și mereu rîsul întrerupea cu hohote scurte : Auzi, pocăita ! Mironosița ! Bărbatul meu ! Vă pui eu la ordine ! — lăsase jos pachetul cu prăjituri și căta batista, își ștergea ochii, nasul, imagini ridicole o înveseleau iar, se sforța să se facă severă, sughița cîte un hohot întîrziat... Afară ! Afară, stricato !... Pe dumneata te aduc eu la rezon ! Te-a îmbrobodit în lipsa mea sluta asta ! — iar căuta batista să-și șteargă ochii lăcrămați de rîs.

Costel care aștepta o scenă plină de demnitate, în care el avea și drepturi și dreptăți, vexat de a fi pus în inferioritate, descumpănit de rîsul spontan, nu-și găsea atitudinea, nici cuvintele. Luase pălăria din cuier și ieșise.

— Unde te duci la miezul nopții ?

Cu pieptul ostenit de rîsul nervos, Nina se potolea, cu teamă ca nu cumva prostul să-i denunțe ascunzătoarea. Mai știi !

— Unde te duci ? N-auzi !

Costel simțea că are un argument și își regăsise oarecum cumpătul, totuși plecase. Ana însă rămăsese ca moartă ; batjocura lovise adînc, crunt, locul bolnav al umilinței. Rîsul Ninei sunase neprefăcut, nevrut... Nu surprindere, nici necaz, ci rîs... și ocări pe cari nu le puteau tăgădui... Pînă adineaori Ana n-ar fi primit acu-

zări, ar fi acuzat ea... Acum rîs și ocări... sta subt ele neocrotită... Costel tăcuse și plecase... Ce însemna plecarea lui ? De ce nu rămăsese în casa lui ? De rușine ! Și unde se dusese ? De ce nu rămăsese în casa lui să se odihnească ? Unde va dormi dacă nu se va întoarce ?

...Dacă cumva de necaz va dormi cine știe unde... la femei — gonit de acasă de ea pînă la urmă !... Cealaltă era cu... cununie și în casa ei... Cum se răstea adineaori la el, deși era o ușernică, deși Ana știa bine de unde se întoarce ! Din felul cum arăta, cum vorbea, Ana ghicise că Nina culesese unul pe stradă. Știa de mult — de pe cînd avea încă dreptul să o mustre — același carton cu prăjituri : „Luați și voi fetelor !“ Generoasă, cu ceva remușcări, și primind, pe atunci, mustrările Anei. Acuma Ana nu mai putea mustra, ci primea pe creștet rîsul Ninei... rîsul lumii...

Nina înceta rîsul și ocăra, se temea să nu-i facă dobitocul vreun bucluc, deși nu-l credea în stare ; se temea și de Ana, să n-o denunțe gazdei și altora, din necaz. Idioții ! Un rîs mic, dar acum nervos, o scutura dincolo, în camera unde se pregătea de culcare. Un rîs mic care făcea pe Ana să tresară : ea era caraghioasa ! Deasupra mîniei, deasupra obrăzniciei și răutății, pe Nina o stăpînea rîsul... Poate și alții, cînd or afla, or rîde la fel... și Costel va înțelege atunci că e un caraghios ; poate chiar înțelesese. Se așezase pe pat, după perdea ; perdeaua pe care ar fi vroit acum s-o tragă peste ea oriunde, în orice clipă, pentru a se ascunde vederii oamenilor, mai ales vederii lui Costel...

...Costel însă trebuia să se întoarcă acasă... la casa lui plătită cu banii lui și... la nevasta lui... de care nu rîd oamenii, ci, dimpotrivă, cînd o văd, se aprind la față, apoi se albesc și li se întoarce sîngele. Costel să se înapoieze în liniște, să se odihnească. Ea nu putea pleca să-l caute, să-l aducă înapoi... Nici n-ar fi putut umbla cu fața dezvelită pe stradă, pe unde trec oameni și se uită la tine... unde nu te acoperă nici o perdea... Mizeră, mai mizeră ca cei mai ticăloși.

Aromea, ca atunci cînd îți moare cineva scump și tu adormi pe picioare ca să nu știi, să nu vezi... Ana aromea cu mîinile pe genunchi, prinse una de alta, cu un umăr mai sus, urîțită, cu buzele uscate, lățite... Ne-

mernică, otreapă... Ea, care nu adormea niciodată decît cu rost, acum adormise turtită de batjocură... Să nu mai simtă... să nu mai știe... Ca prin vis auzise vorbind... Cine vorbea ? Unde vorbea ?

În camera de alături, Nina spunea :

— Aide, culcă-te, măi omule, că nu-i nimica !

Conciliantă din prudență, mulțumită că n-a denunțat-o, că l-a văzut întors și, somnoroasă, se temea să nu-i facă ăla „teatru", să n-o lase să doarmă în pace.

— Sigur aici, tu cu ea... Ce era să faci ! Pe tine te înțeleg... Eu sunt fată deșteaptă, cunosc viața ! Pe aia ar trebui s-o gonesc, dar nu-mi bat capu... o păcătoasă !... Vezi-ți de somn, că mai ai numai două-trei ceasuri pînă la birou... Pune *réveil*-ul să te scoale !

Ana se dezmeticea și treptat își amintea unde se afla, cine vorbește, ce s-a întîmplat... Cuvintele Ninei le auzea un timp după ce fusese pronunțate, prelungite... așa treceau din auz la mintea ei turbure... Trupul îi era amorțit, cu furnici în picioare și în brațe, gîtul încleștat... El se întorsese și ea... lingușitoarea, mincinoasa...

Ieșind dimineața din cameră, Costel întorsese stîngaci capul spre perdea, dar pe masă văzuse cafeaua cu lapte. Liniștit oarecum, spusese cu glasul jumătate, fiindcă Nina dormea încă :

— N-am timp să beau cafeaua.

La amiază, Nina lupta cu un tăciune stins, în pijama, despieptănată, mofluză. Costel se oprise în prag, izbit de vestea rea înainte de orice cuvînt. Tăcea, de teamă să audă ce nu vrea.

Plictisită, Nina bombănea :

— Uite ! Mi-am scos ochii ca s-aprind focul... E ceasu unul și n-avem ce mînca... Eu am dormit mai mult firește...

Cerca să surîdă cu complicitate, dar era puțin îngrijată.

— Poți să dormi cît vrei ! Unde e Ana ?

Venise spre Nina, care dase puțin înapoi ridicîndu-și buclele zăpăcite peste ochi, nepudrată, negricioasă, vestejită, dacă luai seama. Costel n-o vedea :

— Unde e Ana ?

Avea o voce fără culoare, care nu era cea obișnuită și care neliniștea pe Nina.

— Eu nu i-am zis un cuvînt ! Parol ! Am dormit pînă adineaori și, cînd am cerut apă caldă și n-a răspuns, am ieșit să văd... Și nu era nicăieri...

— Unde e ? repeta automatic Costel.

Nina crezuse că e mai bine să-l ia mai repede :

— Ce știu eu unde e !... La dracu s-o ia !... N-oi fi vrînd s-o păzesc eu să nu plece !... Ori nu ești sănătos la cap ? S-a dus... ea știe unde ! O să vie... și dacă n-o veni atîta pagubă ! Nu cumva ai să mi-o impui !

Costel înainta spre paravan ca și cum Ana trebuia să fie acolo, ascunsă. Cu o smucitură trăsese perdeaua, apoi răscolise canapeaua...

— Nu te mai osteni ! rînjise ofensată Nina, apoi alintat (își adusese aminte că are nevoie să rămîie acolo cu idiotu) : Nu știu ! Zău nu știu ! De-aseară n-am văzut-o... o fi plecat aiurea... s-a „simțit“ și s-a dus !

— Unde să se ducă ? La Leontina ?

Glasul lui Costel era răgușit.

— Ei ! La Leontina !

Nina vroi să spuie că Leontina n-are nevoie de unele ca Ana, dar un simț de prudență o oprise.

— S-o fi dus și ea la vreo clientă pe unde coase ! Vine ea ! Face așa pe supărata... o știu eu ! Nu ține mult... se întoarce ! A mai plecat o dată de acasă de la mama !

— Gonită tot de dumneata !

Ei, nebunul ! Ninei îi sărea acum țandăra :

— Mă rog, pe mine nu mă întreba ! Caut-o singur !... Eu atîta știu : cînd m-am sculat, n-am găsit-o ! Își luase țoalele și plecase !

— Zici că și-a luat lucrurile !

Nina regreta că a spus, dar nu mai putea da înapoi :

— Nu-i văd nimic din al ei, nici geamantanul vechi...

— Din cauza dumitale a plecat !

Costel se așezase pe un scaun fiindcă i se surpau picioarele.

— Da' eu ce i-am făcut ! Asta-mi place ! Mi se pare că ea mi-a făcut mie „figura“.

Costel tăcea, nu găsea nimic în el, nici vorbe, nici idei.

Își pipăise apoi buzunarul și, dintre hîrtii printre cari i se încîlceau degetele, alesese una :

— Poftim ! Asta e a dumitale !

Și plecase pe stradă, poate întîlnește pe Ana întorcîndu-se acasă... Cum totuși trebuia să mănînce și să se ducă la birou, intrase la un birt.

Cînd se întorsese după serviciu în grabă acasă, ușile erau date de perete și nu mai era acolo nici una : nici Ana, nici Nina... Nici slujbă nu mai avea... Concediat... lichidat de pretutindeni..

PARTEA a IV-a

La „Diverse“ în capitală ! La spital ! Otrăvită ! Ana !... Pe care el o aștepta cu mezeluri și cu vin roșu. Mezelurile le mînca singur, dar vinul nu-l băuse fără ea. O aștepta de trei săptămîni, mereu mai fără speranță. O credea rostită undeva... Otrăvită, Ana !

La spital, Costel rătăcise întîi pe coridoare, apoi îndrumat dase buzna la toate ușile. Ametit, nu știa bine ce-i spun aceia, nici ce răspunde ; din ajun totul în el se schimbase din loc, se amestecase. Buimăcit, ajunsese într-o sală unde pe un pat, înconjurată de doi bărbați cu șorțuri albe și de două femei : doctori, infirmiera... o lume aiurită... Vai ! Vai ! pe un pat o femeie gemea cu glasul Anei !

— Ana ! Ana ! țipase. Eu sunt ! Costel ! Ce faci ? Ce s-a întîmplat ? — se repezise spre ea într-o dezordine a simțirilor care înlătura jena, cuviința.

Deprinși, ceilalți se trăsese deoparte. Dar acum Costel nu mai înainta, li se adresa, își frîngea mîinile, plimbînd ochii de la ei la fața convulzată a Anei.

— Doamna s-a otrăvit cu spirt denaturat și a căzut pe stradă. A adus-o Salvarea... ieri ?

— Ieri la unsprezece dimineața ! complectase infirmiera.

Costel dibuia descumpănit faptele, locul, oamenii...

— Ana, cum ai făcut ? Ce-ai făcut ! — cu voce tremurată, stînjenit.

— Bărbatul ! șoptise un doctor celuilalt. Amîndoi par cumsecade... S-au țicnit oamenii.

— Ana ! Ana !

Dar Ana puse capul în perini și plîngea năbușit.

— Domnilor ! Faceți ceva ! se ruga Costel speriat ; i se lăsa în jos colțul gurii dintr-un plîns ce se conținea. Vă rog ! Vă rog !

— I s-au făcut spălături !

— Vă rog ! Vă rog !

— ...Curățat ! șoptise una din infirmiere...

Un țipăt și mîinile în păr, în cele două șuvițe așa de disciplinate, de ticluite, ale pieptănăturii lui Costel.

— E nebun ! pornise a zice infirmiera, dar doctorul pricepuse și se grăbise :

— Cred că stomacul e curățat și se va face bine... Împinse încet pe Costel înspre ușă : Pacienta are nevoie de liniște !

— Numai un minut ! se rugase.

Cum să plece așa de repede !... Să-i spună întîi Anei ceva care s-o împace, s-o bucure, s-o însănătoșească ! Ce să-i spună ?

— Ana ! Ana ! Mă auzi ? Eu sunt, Costel ! Ana, te faci bine și vii acasă...

Ana parcă săltase puțin capul.

— Nina ! — mai cercase Costel... Din pricina Ninei făcuse nebunia : — Nina a plecat, a plecat de tot ! Nu mai vine !

Radios, țipa acum ca într-o pădure, căci lui i se părea că Ana nu poate să audă, bolnavă, otrăvită ! Otrăvită ! Ana !

Infirmiera clipise cu stîngu, spre cealaltă : Nina ! Tot aia și iar aia — gelozia !

Ana întorsese acum capul de trei sferturi, dar doctorul scosese pe Costel de braț afară din cameră :

— Mîine la ora vizitelor. Pînă mîine nu mai e voie. Acum ați putea face o depoziție... S-a nimerit bine.

Din prag, Costel striga mai slab :

— Nu mai vine ! Numai noi doi, Ana, singuri !...

Depoziția ! Care depoziție ? În camera de cancelarie, un domn comisar în fața unui birou, pe un scaun, aștepta depoziția, și mai era și un gazetar. Costel picase asupra unui supliment de anchetă. Cum bolnava nu răspundea și nu putea fi obosită prea mult, era binevenit. Deși aiurit, Costel își impunea prudență : Un comisar ! cu justiția polițienească nu știai unde ajungi... Era acolo și un gazetar : Avea o considerație pentru gazetari, o con-

siderație pe bază de sfială, de teamă : știu prea multe, spun prea multe și mai și inventă. Așa e meseria !

— Dumneata ești soțul : numele, profesiunea și domiciliul ?

— Eu sunt cumnatul !

— Cu sinucigașa întrebăm !

Sinucigașa ! Ce brutal vorbeau ! Biata Ana... Ca o pasăre ! Dar Ana scapă, se face bine, au spus-o sigur !... Și ăștia ce mai vreau cu întrebările lor, cînd omul și așa e zăpăcit de necazuri. Dintr-un sentiment de decență își potrivise părul, pipăise cravata :

— Eu sunt cumnatul domnișoarei Ana Dragu. Locuiesc pe Calea Rahovei 26, de nevastă-mea sunt divorțat de mult. (N-avea el să le spună că Nina s-a întors într-o seară spre nenorocirea lor.) Cumnată-mea a locuit la un loc cu noi. Cînd am citit azi, am crezut că înnebunesc... Tocmai nu știam unde e...

— Nu cunoașteți mobilul ?... La nevoie, veți fi chemat la comisariat.

— Un aiuristic !... Amorul ! Tot amorul ! Chiar acum, cînd sunt atîtea alte mai importante ! spusese, mai mult sau mai puțin discret, domnul comisar, adresîndu-se doctorului și ziaristului.

Comisarul era un bărbat modern, foarte bine îmbrăcat — observase Costel, trăgîndu-și mașinal gulerul hainei.

— N-aveți nimic alt... vreun detaliu interesant ?... se apropiase ziaristul.

— Nimic... Am spus ce știam...

...Auzi !... Mai interesant ! Ce putea fi mai interesant ca atît !... Costel îi vorbise totuși cît putuse mai politicos, ca nu cumva Ana să fie rău tratată în ziare... Avea să fie numele ei la ziar... Otrăvită ! Pentru el !

Ziaristul nu insistase. Reportajul lui era făcut dinainte, îl decepționa simplitatea cazului... Amor și spirt !... Banal. Spirit vioi, plin de curiozitate, îi plăceau subiectele unde puteai înnoda și deznoda fire complicate. Aștepta mereu cazul care să-i poată da prilej, „cazul“ care te pasionează și te lansează. Nu insistase.

...Pe trepte, Costel se clătina ca un bețiv și pe stradă abia își ținea echilibrul... Trupul și-l simțea slab ca de o zăcere lungă, pe cînd gîndurile îi erau deodată ușoare,

înflorite. Pentru el, din amor ! Nu se mai preocupa de sănătatea Anei : Ana era salvată, vindecată... Vindecată de arsurile spirtului și de toate arsurile... O bucurie punea stăpînire pe el, cu anticipări de bine : bine peste tot !... fără discernămînt, fără argumente.

Mergea clătinat spre casă, capul aplecat înainte ca să-și ajute pasul, să-și ducă mai curînd undeva bucuria... Pălăria o ținea în mînă, dar nu-și da seama că e cu capul gol. El, Costel, pe stradă cu pălăria în mînă, în loc s-o aibă fixată pe locul ei anume, așa cum o purta de ani, de cînd era un tînăr domn bucureștean... moda capului gol nu sosise încă pe atunci și Costel se oprise la moda de pe timpul botezului său în capitală.

...Mergea zîmbitor și șovăit — unii se uitau după el — mergea spre casă, o casă frumoasă, plutitoare, unde Ana avea să se întoarcă curînd. Uitase de pierderea slujbei, iar pe Nina o înlăturase pentru totdeauna Ana cu un gest : se otrăvise pentru el !

Trecutul era șters, mirosul urît al legătoriei de cărți, miros din care i se făcea rău, se evaporase. Fericit, Costel își ținea anevoie echilibrul pe un plan pe care toate problemele se rezolvau cu aceeași cifră : găsise pe Ana ! Trăise ani de zile la un loc cu Ana, ca prieten, ca amant, dar abia acum Costel se amoreza de ea. Se otrăvise pentru el ! Să fi spus ziaristului că el și Ana erau logodiți... Unde lipsise Ana ?... Cum făcuse Ana una ca asta... Pentru el ! Acum Ana era bine ! — Pardon ! — dase peste cineva... Logodit cu Ana... așa trebuia să le spună acelora...

Nu se oprise la birt, deși era ceasu unu și era nemîncat din ajun... Nici n-ar fi vrut să se întoarcă din drumul pe care-l ducea spre casă... casa frumoasă pe care o promisese el Anei și Ana pe dată se făcuse bine.

O firmă mare, nouă, albastră ca sineala, îl încîntase, se oprise s-o admire, găsea că e tot ce poate fi mai de bun-gust ; își urmase drumul cu ochii plini de albastru....

...Ana se otrăvise ! Ai fi zis că vine de la o petrecere. Un gramofon dintr-o prăvălie exala o romanță dintr-un film la modă, o romanță de care auzul îți era împuiat. Costel nu intonase în viața lui, din timiditate, nici nu șuierase, căci nu era cuviincios și nici n-avea ureche de muzică ; acum cerca să emită cîteva sunete cari la început

zgîriau numai gîtul, apoi începuse să semene a melodie — nu melodia pe care credea el că o cîntă, dar ceva pe departe asemănător, și așa fredonînd intrase acasă.

Gazda auzise scîrțîitul ușii și al glasului — asociație neobișnuită de sunete — și, prudentă cum și trebuie să fii într-o casă unde chiriașii intră și ies, de aceea ești nevoit să lași deschis, crăpase ușa bucătăriei, gata să se răstească la intrus. Dase cu ochii de Costel, chiriașul cel mai liniștit, mai ales de cînd îl lăsase femeile : să fi venit de la un chef la ora ceea ? Nu prea erau de chefuit cele ce se întîmplase cu el.

— Veste bună ? întrebase, căci Costel se uita spre ea încurcat.

— Veste bună ! răspunse convins, spre mirarea gazdei.

În odaie, Costel se dusese la oglindă și se uitase cu un surîs imbecil și suav, dar fără să se vadă, văzul îi era împăienjenit și glasul lui căuta slăbit în gîtlej sunetele pierdute ale romanței. Așa nemîncat, îmbrăcat cum era, cu hainele bune gri, adormise, săracu, pe divan.

A doua zi, cu trupul odihnit, mai treaz, trecuse pe la legătorie să spună că nu poate lucra din pricina întîmplării. Erau nouă zile de cînd lucra la o legătorie, în gang pe Edgar Quinet, plin centru.

Ajutorul de grefier, de fel din Brăila, cel care îi dase ideea divorțului, aflînd că e fără slujbă, vorbise de el unui unchi al lui moș Toma, care era tare și mare la o legătorie.

— Știi să umbli pe bicicletă ? îl întrebase grefierul.

— Știam mai demult, dar acum în urmă n-am mai umblat.

— Bicicleta e pasiunea lui moș Toma... și să știi că el e socialist, ba chiar cam comunist, să nu-l contrazici.

Cum era Costel să-l contrazică ! El, victima recentă a burgheziei, reprezentată prin Dragu și prin directorul băncii, el, șomer după patru ani de funcționarism. Îl cam stingherea totuși ideea că va avea de-a face cu un socialist, un om în sfîrșit... mai altfel...

Ideea lui despre socialism era foarte vagă, dar moș Toma, cam ursuz, e drept, îl primise părintește și îl luase deocamdată pe lîngă el : „Pînă vedem dacă-ți convine".

Așadar, era un om înțelegător. Altfel de moș decît Dragu. De cum aflase cazul Anei, moș Toma îl lăsase să plece la spital :

— Biata fată, zisese. Bine că a scăpat. Spirtu ăsta e adesea buclucaș.

Costel reținuse numai bunătatea omului. La meserie deci se ajută mai bine om cu om — descoperea Costel, ușor aplecat pe panta unui socialism care-i îngăduia să vadă pe Ana. Dacă ar fi fost acum încă la bancă, poate n-ar fi putut lipsi. Numai gîndul îl despera.

Pe Ana, la ora vizitei, o găsise săltată, recunoscuse surîsul ei obosit de altădată. Ana nu se mai ascundea de el în perine, ci îl privea cu recunoștință, cu grijă, cu o întrebare. Costel știa că bolnavii nu trebuiesc obosiți și îi vorbea puțin, cu teama să nu i se facă rău. Avea acum în camera aceea de spital o strîngere de inimă, să nu se fi bucurat cumva prea curînd.

— Ana, să fii cuminte, să stai pînă te vindeci de tot !

Ea pălise încă mai mult. Poate că în ajun o minținse, poate n-avea putința s-o aducă acasă ; în gură i se reaprinsese usturimea spirtului.

— Să mai stai o zi-două... cît vrei tu... cît zice doctorul !... Pe urmă vii și ne mutăm... Caut eu altă casă... am și ochit ceva... Am să spui gazdei de pe acum că... poate nu mai stăm... De la tribunal mi-a promis cineva, care e nepotul meșterului de la legătorie, că grăbește să căpătăm sentința... știi, divorț, în lipsă.

Ana asculta cum asculți un basm. Nu răspundea de teamă să nu afle vreun lucru pe care să-l priceapă. Căci nu înțelegea ce-i spune Costel, dar îi plăcea să audă : divorțul, grefierul, mutarea, moș Toma, legătoria erau elemente noi, necunoscute, elemente de aiurare plăcută, Ana aiura pentru că era încă bolnavă, deși se simțea fără febră, și Costel sta alături de ea și îi vorbea serios, îl va întreba altă dată ce înseamnă, acum lăsa așa.

— Ai văzut ce am făcut ! spusese cu rușine în glas, după ce Costel sfîrșise povestea.

Costel îi luase încet mîna :

— Ne căsătorim și nu ne mai facem sînge rău de nimic.

Ana se săltase puțin, asigurîndu-se că totul era real, camera, patul, Costel și deci spusele lui.

— Nu ne mai facem sînge rău !

Stăteau amîndoi adînciți în starea nouă de lucruri pe care o hotărîse. Se vor izola de lume... Nici un amestec cu oamenii... Rudele și faptele lor, ambițiile, ofensele, interesele, bîrfeala, neajunsurile, primejdiile, totul le devenea străin ca unora scăpați din foc sau din apă și duși pe un loc depărtat la adăpost.

Costel căzuse într-o tăcere pînă la fund, iar Ana credea că s-au sfîrșit toate vorbele după cele pe cari le auzise.

— Viu și mîine ! spusese Costel, sculîndu-se să plece.

— Vino ! — și se uitase lung după el.

Odată ieșit pe coridor, îl apucase o spaimă proastă să n-o găsească a doua zi moartă. Cine știe cum e cu otrava !... Cine mai știe ceva ! Nici un doctor nu era azi acolo... Dar nu îndrăznise să se mai întoarcă și plecase cu grumazul strîns.

Acasă găsise la ușă un plic galben și îl învîrtise în mînă. Avea nevoie să se apere de veștile oamenilor, de invențiile lor drăcești. Lăsase plicul pe masă și dormise un ceas bun.

La sculare privise plicul cu un respect nărăvit și îl deschisese — dar cu jurămîntul să nu țină seamă de ce conține.

„Vă aducem la cunoștință...“

Abia acum îi parvenea oficial de la bancă demiterea lui. Nu i se răsculase necazul — era fapt vechi, de cincisprezece zile, vechi dinainte de... accidentul Anei ; deci nu-l mai putea atinge. El acum era meseriaș, era liber... Se smulsese anevoie și de nevoie din lumea bună... I se părea că a dus la bun capăt o revoluție și acum plicul îl invita să o calce în picioare, să regrete... Dar nu va regreta.

Moș Toma era om de omenie, cu lucrul se va deprinde, Dragu și toate belelele nu-l mai puteau găsi. Cei de la bancă îl azvîrlise, deși era nevinovat, făcînd pe grozavii, parcă ei și neamul lor erau sfinți... Ce va zice Ana cînd va afla ?... Va zice ca el ?... Ana zăcea la un spital : o nedreptate și asta... Cum va zice Ana așa va face.

Pusese hîrtia în plic și plicul în buzunar. Acum era dat afară definitiv... Mai bine că mamă-sa nu-i mai scria, ea nici n-ar fi priceput socialismul, pe moș Toma și meseria.

Griji cercau a-l cuprinde, dar le gonea. Ar fi dorit ca viața să semene mereu numai cu ceasul cînd crezuse că Ana a murit și Ana nu murise. Își trecuse limba peste buza de sus, nerasă, cu o umbră țepoasă de mustață ; are s-o lase să crească mai departe. Hotărîrea îi da o mulțumire, ca și cum i se putea schimba astfel toată existența : va deveni om nou, nu-l vor găsi, nici recunoaște : Nina... Dragu... toți...

La spital, după plecarea lui Costel, Ana nu putuse dormi somnul reparator de după-amiază, avea gust să stea de vorbă.

Femeia de serviciu o întrebase cum se mai simte și Ana îi vorbise de căsătorie :

— A spus că ne cununăm repede... cum e gata cu... Am uitat să-l întreb de...

— Bravo ! Îmi pare bine ! Așa sunt bărbații, ar trăi necununați cît lumea... Tot a folosit la ceva spirtul.

— Nu ! El nu e așa... El și înainte vroia !... era aproape convinsă.

Nu știa nimic de legătorie, de teoriile pe cari i le spuneau acolo lui Costel cu privire la uniunea liberă, căci s-ar fi îngrijorat, s-ar fi speriat iarăși.

— A zis că ne cununăm îndată... Și ce crezi dumneata... eu aș vrea la biserică și cu beteală...

Femeia se socotise, apoi o întrebase :

— Ești fată mare ?

Ana stase la gînd... numai puțin, și răspunsese :

— Vezi bine !

În starea de exaltare în care se afla din ziua de pomină cînd găsise pe Ana la spital scăpată de la moarte voită, Costel, într-o seară fără de somn, simțise nevoia să împărtășească cuiva întîmplările neînchipuite și scrisese mamă-si la Brăila — scrisese dintr-o dată tot : traiul cu Nina, purtarea ei, fuga, și cum rămas singur se legase de sora ei, care era o fată „așa cum ți-ar place dumitale".

Mărturisise pierderea slujbei de la bancă, plecarea Anei și acum grozăvia otrăvirii... Dar Ana era salvată și o va aduce acasă, căci pentru el voise să-și ia viața și cine ar fi crezut să ajungă el aici... Scrisese cum a dat divorț și în curînd va fi scăpat de cealaltă... de Dragu, escrocul...

Dar el era curat. N-avea nici un amestec și Ana de asemeni. Le cerea iertare și îi era dor de ei și de casă.

Un ceas în care își ieșise din fire și găsise curajul și cuvintele pe cari altă dată sfiala nu i le-ar fi îngăduit. Pentru a-și întări spusele, a doua zi trecuse pe la Palatul de Justiție, unde, după sfatul ajutorului de grefă, găsise avocat pentru divorț : un zel nou îl împingea la acțiune, dorea să se libereze de Nina și deodată cu ea de orice amestec cu hoțiile lui Dragu ; pe Ana o scotea din socotelile neamului Dragu... Ana îl gonea parcă de la spate să fugă de pe locul unde pînă atunci stase fără a-i fi rușine.

Acum cînd apucase a scrie că nu mai are slujbă se întreba dacă n-ar fi trebuit să lupte mai mult pentru păstrarea postului de la bancă, să protesteze, să dovedească. Moș Toma era, desigur, un om de treabă, îl costa totuși faptul că nu mai era funcționar, el, fiul dascălului Petre, el, aproape licențiat, să ajungă meseriaș — o decădere totuși.

De schimbarea lui fizică de cînd cu ultimele întîmplări, Costel nu-și da seama. Într-o zi, ieșea de la legătorie cu un pachet mare de cărți, să le ducă la o adresă — se lovise în piept cu unul, acela venind dinspre Capșa. El, zăpăcit, celălalt îl măsurase lung, apucîndu-l de un nasture al vestonului.

— Tu ești ? Costel Petrescu... Ce e cu tine ?

Era Lupescu. Costel nu luase seama la întrebare, nu observase că îl găsea schimbat, îl plictisea întîlnirea cu unul din bandă, și mai ales cu acela. Ar fi vrut să scape, dar Lupescu nu-i dase timp.

— Tu, Costel Petrescu !... Mai ții tu minte de sovietul meu de cheflii de la „Mercur“ ? Acum sunt la contingentare !... Fără aderențe... Am desființat pe toți cramponii ! Tu nu erai crampon... Nu te apăra ! Ți-am admirat totdeauna discreția... Deși știai că am o situație briliantă... nu te înfigeai...

Costel nu încăpea să spuie că e grăbit ; trăgîndu-l ceva mai tare de cravată, Lupescu își urma firul :

— Erai o excepție și te-am prețuit... Mă gîndeam deunăzi la tine. Nouă ne trebuiesc băieți buni, de tot felul și de toate măsurile... La timp îți voi face semn. Nu încă !

Și privise lung pe Costel, care murmurase cu grabă :

— Mai tîrziu !

— Te-ai însurat, îmi pare ? Mi-ai făcut un mare serviciu... era fatal. Nina a venit pe la mine, dar i-am spus : „Mă înțelegi ! Nici un crampon !“ — și glasul, deodată brutal, reamintise lui Costel frînturi de dialoguri de pe timpuri între Lupescu și Nina : el arogant, ea violentă, dar lesne amuțită. — Nina e fată deșteaptă și a înțeles. Nimic în drumul meu ! Acum mai ales cînd sunt la oficiu.

La care oficiu ? Cuvîntul impresiona pe Costel, îl auzise, îl citise în ziare și îl însoțise de mister și aureolă. Costescu de la birou, care avea leafă bună, spunea că nu și-ar da locul decît dacă l-ar plasa la oficiu, ceea ce sporise prestigiul misterios al cuvîntului... Și iată că Lupescu, dintre toți, ajunsese la oficiu. Cine ar fi crezut... Dar ce oficiu ?

Atîtea idei repezi și contradictorii sugrumau pe Costel, încît cravata de care trăgea Lupescu era un ștreang, efectiv. Abia acum observa Costel eleganța lui Lupescu și se deștepta în el grija că hainele nu-i sunt călcate cam de mult. Totuși Lupescu nu-l cîntărea cu ironie ca altădată, deși pe atunci Costel era ca din cutie. Pe timpul acela Lupescu era tot așa de elegant, dar trăia din mijloace nelămurite, pe cînd acum avea o situație. Acum ca și atunci vorbea frumos, cu farmec ! Farmecul lui irezistibil, cum zicea Nina, cînd voia să facă gelos pe Costel. Același farmec ! Dar Lupescu cel care-l ținea acum de cravată, cum ții un cățeluș de lanț, era altul decît cel pe care își permitea pe vremuri să-l cheme „tipul“ — cînd nu era de față. „Tipul“ pe care Costel îl admirase, apoi îl urîse, pe urmă chiar îl disprețuise în chestia cu Lucica, iar cînd Costel se însurase cu Nina ucisese pe Lupescu prin uitare, și acum, iată, îl asculta iarăși, subjugat, supus. Lupescu era altul de atunci... Tot scuturîndu-l de cravată, ca un somnambul, Lupescu își luase ziua bună :

— Cînd voi avea nevoie de tine îți fac semn !

Costel abia răsufla liberat din emoția întîlnirii, cînd vocea lui Lupescu, reîntors din drum, îl făcu să tresară :

— Așadar, ești la o... tipografie... socialist... am aflat. Alo ! Alo ! Aici Siguranța Generală ! — rîzînd.

Costel nu era dumerit dacă e unul din spiritele lui... sau ce vrea să zică.

— Uite la el, ce cap ! Unde e timpul cînd făceam teorii sociale la un „Apero“ !... Așadar, i-am spus Ninei : Zut !... E fată deșteaptă și a înțeles... Femeile nu ne aduc decît plictiseli : exemplu ! — și iar îl trăsese de cravată.

Era un obicei nou la el ; altădată respecta nodul cravatei.

— Și pînă la urmă femeia nu trebuie să ne fie indispensabilă.

Plecase în sfîrșit de-a binelea și Costel își amintea acum teoriile de la „Apero“. Nu însă pe cele sociale sau politice, căci nu știa ca Lupescu să se fi ocupat pe atunci de altceva decît de femei :

— E un moment, *mon cher*, cînd femeia e pentru noi o experiență, altul cînd ne servește de piedestal și altul cînd ne încurcă drumul și trebuie evacuată... Și pînă la urmă femeia nu trebuie să ne fie indispensabilă !

Aceleași vorbe acum ca și atunci. Băieții reluau în cor și pe voci separate :

— Femeia nu e indispensabilă.

Era altceva, dar Lupescu nu-i corecta, îi convenea ca banda lui să propage mode excentrice, pe cînd el se ocupa rentabil de femei.

Costel admira pe atunci pe Lupescu fără rezerve, ceilalți îl cam speriau, dar îi înghițea cum înghițea și *cocktail*, deși îl ustura pe gît și îi da pe nas ; răbda pentru modă, se credea din bandă, dar era pe de latura ei. Asta fusese prin 926, ba nu, 927, atunci cunoscuse pe Lupescu. Nu mult după sosirea lui la București. Se întîmplase așa : el gătit, ras fresc, pieptănat, făcea pe atunci și o cută cu fierul în părul dat cu briliantină, întrebase care local e mai bun și — cui se va fi adresat — i se spusese : „Mercur“. Se ducea acolo singur zilnic și se așeza la o măsuță cu o țuică sau un șvarț, după oră. Se distra privind și căta să ghicească care sunt clienții mai „șic“. Nu-i fusese greu să deosebească banda și pe Lupescu dintre toți. Îi privea pesemne așa fel că fusese reperat. Adepți sateliți de toată mîna era ceea ce convenea lui Lupescu, care lucra pentru publicitate.

„Nu vrei să iei ceva cu noi ?“ — cuvinte memorabile adresate lui Costel.

Crezuse că i s-a părut ? îl asigurase abia chelnerul... „Domnii vă poftesc...“

La plecare spre București, e drept, dascălu Petre îl pregătise :

— Acolo sunt o sumă de băieți blestemați — așa le spunea el. Vezi să nu umbli cu ei.

Cu ei tocmai umblase și auzise ce nu-ți crezi urechilor, dar nu se molipsise.

Acum, cu toate că era la oficiu — la care oficiu ? — Lupescu glumea la fel ; în ce privea însă femeile, Costel nu-l mai găsea așa „teribil" : Nina, Ana ! — și el, Costel... În ce privea însă lansarea la oficiu, era uluit... Așadar, avea un prieten la oficiu !

Lupescu vorbise de Nina cu dispreț, cu ușurință, dar Costel n-avea de ce se formaliza, Nina și el erau despărțiți, ca și divorțați... Auzi ! Pe cînd el aștepta pe Nina să vie înapoi acasă, ea se ducea la Lupescu...

Lupescu era acum la oficiu ! Dacă Costel ar mai fi fost la bancă, ar fi povestit — nu lui Costescu, care era un dîrz cu cei de felul lui Lupescu, chiar atunci cînd ajung departe — ar fi povestit celorlalți. Omului, în anumite momente, îi trebuie un confident, nu poate vorbi unei fîntîni : asta cu fîntîna, o știa Costel de pe timpul cînd urmărea conferințele profesorului Dumitriu la Casa școalelor.

Să vorbească de Lupescu lui moș Toma, nici gînd ; Costel simțea că nu poate fi vorba de înțelegere între cei doi.

Soviet ! Lupescu chema banda de la „Mercur", „soviet" ; moș Toma nu vorbea de nici un soviet, dar își dovedise tovărășia lui prin facere de bine. Nici vorbă, munca acolo la legătorie nu i se potrivea lui Costel, dar aceia erau de treabă. Nu ! Nu va vorbi nimic lui moș Toma despre Lupescu. Pe ce cuvinte ale lui Lupescu despre femeie se despărțise ? Simțea o salivă amăruie, ca atunci cînd ceva îl scîrbea.

„Ana ! Ce femeie !"

Moș Toma avea alte păreri despre femeie. Spunea :

— Eu nu m-am însurat, băiete, și nici nu m-am întovărășit cu o femeie, fiindcă mă știam sărac și bolnăvicios și e păcat să legi de tine o femeie gingașă, cînd n-o poți ține ca lumea și să nești copii slăbănogi, care să-ți fie păcatu subt ochi ! Dar tu ai datorie, dacă fata se face bine, s-o iei.

Femeie gingașă ! Așa era Ana, ea era femeia gingașă și se vor cununa, căci asta era și dorința Anei și nici părinții lui n-ar vrea altfel.

Va scrie mamă-si despre Lupescu de la oficiu. Ea se pricepea, citea ziarele. Dascălul Petre făcea politică... Cum se poate ridica cineva ! De ce îl trăgea acum Lupescu de cravată ? Un tic nou al lui !... Cravata îi era totuși bine făcută. Ce-i drept, aceleași cravate și aceleași haine și se îmbrăca acum mai în grabă... Totuși Costel nu-și da bine seama de uzura hainelor și de schimbarea lui. Nu-și spusese încă niciodată în oglindă ceea ce îi spusese adineaori Lupescu : „Tu ești Costel Petrescu ?“

Din cauza întîlnirii cu Lupescu, pierduse timp și întîrziase la spital. Anei nu-i va spune pe cine a întîlnit. Numele îi putea răscoli amintiri rele. Dar ce-o să zică Ana mai tîrziu, cînd o afla că Lupescu e la oficiu ?

La spital, deși întîrziat, îl lăsase să intre, dar găsise pe Ana culcată pe spate, nemișcată, mută, numai cu ochii dulci, țintiți asupra lui. Ana avusese o vărsătură de sînge și doctorul o mai ținea pe cîteva zile. Costel sta întristat.

— Lasă ! Lasă ! că nu-i nimic... trece ! îl încuraja îngrijitoarea.

Ana din ochi căuta a-i spune că infirmiera era bună cu ea. N-avea voie să vorbească și tăcea supusă, ca să se facă bine. Timpul era scurt, Costel ținuse mîna Anei într-a lui, fără să aibă ce-i prea spune — mai ales că ea nu-i putea răspunde — apoi la un semnal al infirmierei plecase spre ușă, urmărit de ochii Anei, dulci, și de surîsul ei palid. Încă vreo cîteva zile și Ana va veni acasă, trebuia numai răbdare. Mestecase în pungă, apoi în palmă, o piesă de zece lei, apoi o strecurase în mîna infirmierei. Nu va mai lua tramvaiul și iaca banii la loc. De-acasă de la Brăila avea să vie iar un mandat — ca pe vremuri.

Era însă îngrijorat : de ce scuipase sînge ? Se întîmpla să-i vie cuiva sînge pe nas și chiar pe gură, își amintea prosopul pătat găsit atunci de Nina :

— Așa îi curge ei ! — zisese Nina cu indiferență și dezgust.

Acum însă, cu otrăvirea ! Se frămînta, se gîndea că Anei i-ar trebui odihnă, că, dimpotrivă, reîntoarsă acasă, va reîncepe să muncească, era abătut.

Cînd ajunsese întîrziat în Rahova, ușa gazdei se crăpase și proprietăreasa îi făcea semne cabalistice, arătînd spre camerele lor cu aere secrete și îmbietoare. Costel sta înfipt pe loc și simțea că amețește ! Nina ! Un minut se simțise ucigaș, apoi, alb la față, fără să întrebe, pornise să intre, pe cînd gazda da mereu din mîini, semnificativ și vesel.

Din ușă, holbase ochii ca unul căruia i se pare ori visează : mamă-sa, cucoana Petreasca, dăscălița, frumoasă, tînără, bine îmbrăcată, bine pieptănată, sta în fața lui.

— Am venit !

Costel își pipăise pieptănătura, apoi se prăbușise spre ea cu un spasm în gîtlej, care era plîns din bucurie...

La nenorocirea fiului rătăcit, pe care o simțise din scrisoare, dăscălița pornise la băiat, cu un concediu acordat de dascălu Petre, căci odată ce ea trecuse hotărît de partea lui Costel, dascălul nu mai putuse lupta : „M-am legat cu o fată așa cum ți-ar plăcea dumitale, dar nu te aștepta că seamănă cu portretul doamnei Cantilis de pe mormintele noastre". Așadar, băiatu ei nu era înstrăinat și planurile, vorbele lor vechi, idealul lor în comun, al mamei și fiului, nu le uitase, dar soarta vitregă voise pentru el altfel...

Coana Mălina pornise la copil discret, căci nu e bine să amesteci pe nimeni în daraverile familiei ; avea un concediu de zece zile cu drept de prelungire, iar ca bagaje un gemantan solid și un coș încărcat cu provizii ; mai pornise și cu decizia de a da ajutor lui Costel.

Cum putuse el sta atîta timp fără s-o vadă ! Cu nimeni, nici chiar cu Ana nu găsea atîta de vorbă. Vorbeau acum ca pe timpuri în căsuța lor din Brăila ; dascălu umbla mai mult pe afară după treburi, printre cari cafeneaua îi lua mult timp. Nu era defel schimbată Mălina.

Abia atunci gîndul schimbărilor multe izbise pe Costel. Lui, mamă-sa nu-i spunea nici că e schimbat, nici că nu e, se uita numai la el lung, cu dragoste. Îi apucase unu noaptea lîngă masa îmbogățită cu tot felul de bunătăți aduse de acasă : cozonacul și ouăle proaspete erau pentru fată, pentru Ana, cînd s-o întoarce.

El aproape să uite pe Ana, îl năpădea acuma dragostea pentru amîndouă. Se uita la Mălina, el o botezase așa, cînd era mic — din mama Lina — și așa rămăsese. Ana nu

era frumoasă ca Nina, nici ca Mălina, dar ce bună era și cît îl iubea !

— Mamă, Ana nu e frumoasă, dar e tare drăguță... Acum cu boala, firește, a slăbit... Dar ce bună e...

— E frumoasă, dacă are suflet bun !

Costel răsuflase. Știa că dăscălița e iubitoare de tot ce e frumos și se temea. Dar cine mai era ca Mălina, să înțeleagă toate... Ce fericită va fi Ana cînd va veni acasă.

Ceea ce nu îndrăznea să spuie dăscăliței era că el lucrează la o legătorie. Destul de greu îi venea față de ea că-și pierduse slujba, n-ar fi vrut s-o mîhnească atunci cînd ea venea spre el cu atîta noblețe. De teama întrebărilor spuse totuși :

— Eu am din cînd în cînd lucrări particulare, pînă îmi voi relua postul.

Afirma un deziderat subit și care n-avea nici o șansă de îndeplinire.

Mamă-sa nu-l descususe despre lucrări, dar îi ceruse o notiță cu slujba ce o ocupase, numele băncii, al directorului, adresa directorului la domiciliu... Înainte de a pleca din Brăila se înarmase cu protecții, ei erau bine văzuți în tîrgul lor și nu le refuza nimeni o recomandație. Nu degeaba dascălu Petre era slujitor al bisericii și stîlp de cafenea, cum și mare elector. Dascălu avea cunoștințe bune la unii și la alții și nu se lăuda cînd spunea că el și prietenii au hotărît cutare balotaj în alegeri.

Abia acum își reamintea Costel însemnătatea familiei lui, de care în mediul Dragu uitase pînă la nesocotință.

Concediul coanei dăscălițe fusese prelungit. Ana, întoarsă de cîteva zile acasă, slabă, privea cu uimire femeia aceea încă tînără, îndemînatecă, veselă, care îi zicea „noră“ și îi îngăduia să-i spuie „mamă“, dar ea nu putea spune, i se oprea cuvîntul.

Se simțea prea veștedă, prea umilă, vinovată de a fi trăit cu Costel înainte de a fi mireasă la biserică, mai vinovată încă de a fi sora Ninei, nepoata lui Dragu, vinovată de ea și de neamul ei, de traiul, de felul lor.

Mamă !... își amintea de mama lor, bolnavă de cancer la sîn, slutită de boală, egoistă, arțăgoasă, văduvă cu trei fete, fără nici o putință alta de a le crește, decît pomana cumnatului bogat.

Mama lor fusese frumoasă și ea, mai frumoasă chiar decît Nina, cum spunea ea singură cu un necaz pentru frumusețea pierdută. Ana și-o amintea certîndu-le, bruftuindu-le, cu reproșuri, cu vaiete :

— Nu vă e milă de mine ! N-am doctorii ! N-am căldură în odaie !

Era stîngace, nu-i plăcea munca, tot ca și Ninei.

Ana își amintea încă — dar foarte puțin — de timpul cînd stăteau în altă casă, a lor, și trăia încă tatăl lor : sindrofii, joc de cărți, zgomot. Mai bine își amintea de moartea lui și de vizitele unchiului Dragu, pînă cînd se mutase în camerele de pe coridorul caselor din Popa Tatu... Auzea parcă și acum pe mama lor ocărîndu-le, pe ea mai ales :

— Nu ești bună de nimic, degeaba ești cea mai mare ! Dumnezeu m-a pedepsit să fii urîtă ca tat-tu, să nu se uite nimeni la tine ! Ce plîngi ! Ce te ascunzi !

...Și cînd Moșu începuse a se uita la ea :

— Eu mor și tu te tocmești : parcă numai tu... parcă altele mai ceva ca tine !...

În casa lor, în viața lor, în mintea și sufletul lor, aerul era închis, bolnăvicios, îți strica judecata și simțirea. Ele toate erau roabele unui om, se temeau de el, îl și respectau pe atunci... și ce fel de om !

Pe ea mai apoi munca ar fi putut-o libera, dar deprinderea o ținuse legată și chiar un fel de recunoștință ; nu-i dase în gînd că ar putea evada, nu simțise nevoia... Cînd Costel venise spre ele proaspăt, blajin, se bucurase ca de un cîștig dobîndit acolo pe loc... Cînd în urmă rămăsese singură ea și Costel, după tot scandalul, fusese fericită dar încă nu renegase pe Dragu și nici pe Nina, înainte să-i fi furat bărbatul... Costel li se adăogase lor și casei lor, apoi rămăsese numai al ei — dar de casa din Popa Tatu îi părea rău într-un fel. De cînd se știa, respirase aburii cazanului de acolo și nu o mai puteau sufoca.

Numai fuga Lucicăi, aceea o năbușise cu miasme. Lucica era mult mai mică decît ele, născută un an înainte de moartea tatălui lor... O vedea gătită cu panglici albastre, pentru că mama lor dorise să fie un băiat, totuși alintată... O vedea pe genunchii unui prieten vechi, care venea zilnic... O vedea alintată și de „nașu Dragu“,

cu jucării scumpe... Pe urmă anii răi, mama lor se bolnăvise de supărare... cu o ură neputincioasă asupra lor două... dar pe Lucica o iubea, și nici nenea nu asuprea copilița... Niciodată Ana n-ar fi putut crede să se întîmple cu Lucica și cu Dragu... Nu, n-ar fi putut crede.

Ce știa oare de ele mama lui Costel ? Ce-și închipuia ? O privea și nu-i putea zice „mamă", deși cuvîntul o exalta, îi dovedea că va avea un bărbat și că poate dobîndi o mamă nouă. Pe mama ei ar fi schimbat-o acum, ca pe o rufă purtată și feștelită, dar nu putea zice „mamă" ființei voioase ce umplea casa cu rîsul ei sănătos. Se uita la ea ca cu un fel de friguri, cu sete, ca în fața unui izvor proaspăt.

Costel hotărîse că Ana va spune, ca și el, „Mălina".

— Ești prea tînără ca să fii soacră !

Dăscălița surîdea, mărturisind că tot așa credea și dascălu Petre, dar ea era bucuroasă să fie soacră. Parcă ce !

Ana, care știa de la Costel că dascălu era aspru, se minuna de siguranța cu care soacra ei vorbea de el — căci în gînd îi plăcea s-o cheme soacră.

Aspru era dascălu și chiar grosolan, dar Mălina îi venea lesne de hac : „Bine ! Bine !" — atît spunea cînd îl vedea mojic, și dascălu se muia pe loc. Dascălu mai era și încăpățînat, de aceea spunea Mălina că se cădea uneori să-l tragi pe sfoară, altfel nu o scoteai cu el la capăt.

Ana mai știa de la Costel că dascălu mai era și gelos, fiindcă toți bărbații o plăceau pe Mălina. Mîrîind ca un urs, dascălu dormea totuși pe amîndouă urechile în privința cinstei, căci : „Una e să rîzi, să vorbești, să glumești și alta..." Acel „una" și acel „alta" o dureau pe Ana, în casa Dragu totul fusese „alta".

Dăscălița pretindea ca Ana să se cruțe, de aceea doar era ea acolo ; trebăluia prin casă ca de cînd lumea, tot povestind :

— Pe mine mă cheamă Elena... Acasă la părinți îmi ziceau Lina, și tot așa dascălu cînd ne-am luat... La nouă luni punct am căpătat băiatu... facere grea și n-am mai avut altu... Și cînd s-a făcut de un anișor și a început a vorbi, m-a botezat el Mălina și așa am rămas pentru toți... Mălina în sus, Mălina în jos !

Ana o asculta uimită, o privea nesăturat, se lăsa alintată și, cînd se adresa Mălinei, își schimonosea puțin glasul și fața ei veștedă cerca mutre copilărești nedeprinse, cărora le surîdea înapoi, ca dintr-o glastră înflorită, fața fragedă a dăscăliței. I se părea uneori Anei că o icoană a coborît dintr-o ramă și așterne la ei în odaie masa. Alteori însă se simțea umilită de tot ce nu se putea înlătura din traiul ei trecut, și acum abia o sufoca aerul respirat în copilărie și adolescență, cum într-o încăpere sulfurată incursia aerului curat îți dă abia măsura pestilenței.

Ana cerca uneori să-și reia ocupațiile casnice, dar Mălina îi lua din mîini perinile, cari în adevăr îi erau încă prea grele de ridicat, pe cînd brațele cu mîneci sumese ale dăscăliței le vînturau lesne.

— Stai locului să te întărești, să pot și eu pleca înapoi la casa mea, că cine știe cu cine mă schimbă dascălu Petre !

Grija hazlie a dascăliței, credința în farmecele ei proprii avea ceva salubru cu totul nou pentru Ana ; deosebiri ce se simțeau fără să se vadă, iar altele ce se vedeau : cum, de pildă, petele roșii de sănătate cari îmbujorau prea mult obrajii plini ai Mălinei și pe cari cerca să le acopere cu pudră de orez — fabricație proprie — căci droghiștii pun înăuntru cîte toate vătămătoare. Ochii Anei rămîneau prinși pe gîtul încordat și alb al Mălinei, cam gras poate după canoanele estetice, dar bine înșurupat pe umerii rotunzi, cu bustul plin și șoldurile tari, strînse în corset ; nu era totuși femeie grasă. Ana însă pe lîngă ea părea și mai destrămată. Glasul și cuvintele Mălinei erau și ele pentru Ana neobișnuite : două altoaie feluri te și alt sînge.

Costel semăna cu mama lui, dar era mai bucureștean, adică ceva intermediar între Brăila și familia Dragu, ceva care era mai apropiat de Ana. Pe Costel îl iubea, iar pe Mălina o admira cu o rîvnă tăcută. Nu i se mai împotrivea, sta liniștită, cerea să coasă, să cîrpească, dar îi cădea curînd lucrul din mînă.

De ce făcuse prostia să se otrăvească ? Nu mai vedea acum necesitatea să moară și vedea nemernicia ei pentru viață. Ce putea gîndi de ea mama lui Costel ?

— Ei, așa ! Acum sunt toate tocmite, mă duc după treburi !... Trec zilele și mai avem multe de făcut !

Fața rîzătoare lua un aer misterios, săruta pe Ana pe obraji și pleca gătită, potrivită, provincială, dar pentru Ana reprezentînd un ideal care o lăsa pe gînduri, fără gînduri. Se lăsa în voia unei oboseli de la care se constrîngea cînd era de față Mălina; aromea adesea și o trezea uneori o vizită a gazdei care spera să găsească pe doamna Petrescu, de care era amorezată și nu pricepea cum a ieșit de acasă fără s-o simtă.

— Nostimă damă, mama domnului Costel, nici n-ai crede!... adică de vîrstă vorbesc... altfel și dumnealui e drăguț destul.

După somn — ciudat! — Ana se simțea încă mai slabă, cu un tremur în ea din graba și dorința de a se întrema.

Dăscălița sosea din oraș mai îmbujorată ca la plecare.

— De aer!... spunea. Numai pieptul i se bătea nițel. Umblase mult pe jos, să mai slăbească, fiindcă la Brăila ieșea prea puțin din casă... Luase prietenii obicei s-o găsească acasă și plecau supărați dacă nu-i aștepta dulceața, cafeaua și un lichior, a cărui rețetă n-o avea nimeni la Brăila, o rețetă care... de la o rudă din Grecia... pe Ana însă o va învăța. Vorbind, dăscălița își așeza frumos la loc hainele de oraș, fiindcă din prima zi își rostise, cu voia copiilor, un colț pentru fiecare lucrușor.

— Nu mi-a mers rău azi! spunea în fiecare zi la întoarcere, fără a explica de ce era vorba.

La sfîrșit am să mă plimb și eu și am să fac tîrguieli. De rîndu ăsta nu te iau cu mine la tîrguieli... M-oi descurca singură. Lipscanii te obosește mai rău ca tot... Știu eu de altă dată... Dar cînd mai viu, îmi arăți magazinele unde se găsesc lucruri de gust și ieftine, pe cari numai dumneavoastră, bucureștencele, le știți dibui.

Da Cezarului ce era al lui, dar ce va fi crezut în alte privințe despre bucureștence... Ce crede omul pățit!

Într-o zi, în formă de glumă, ceruse voie Anei să ia pe Costel în tîrg. Mersese cu el la un croitor să comande haine noi. „Rîndu matale vine mai pe urmă“ — consolase pe Ana.

Ana observase că Mălina nu-i zice încă „tu“... Va spune lui Costel ca pe o mare rugăminte că dorește să o tutuiască. O alintare cerca să se oglindească pe fața ofilită de cîte ori era vorba de Mălina.

De ce se otrăvise ? Dacă Mălina ar fi văzut-o atunci cînd se amorezase Costel de ea !...

Abia cînd venise vorba de croitor se întrebase Costel dacă mamă-sa l-a găsit cumva schimbat, rău îmbrăcat. N-avea amărăciune, nu regreta nimic, numai pe Ana s-o vadă bine și să-și găsească slujbă.

Cînd înainte, pe vremea Ninei, se gîndea și îi era uneori dor de mamă-sa, n-ar fi vrut-o totuși acolo. Mamă-sa era foarte bine și el o prețuia, dar Nina și prietenii noi erau altfel, un altfel care — așa, păcătoși — avea pe atunci prioritate la Costel. Dar acum se umfla în fălci de prezența mamă-si ca de un arbore genealogic înflorit acolo subt ochii Anei, ai gazdei, ai băcanului din colț, ai orișicui...

Ana cu evlavia ei mută întreținea admirația lui, iar punguliță cu multe compartimente, mereu plină cu bani pregătiți, și mai mari și mai mici, plătind în dreapta și în stînga cu socoteală, dar fără strîmtorare, impresiona pe furnizori și pe gazdă.

Costel avea și el impresia că i-au sosit veniturile de la moșie. Ce-i drept e drept, dascălul fusese cel mărinimos : el luptase cu Mălina să ia bani destui : „Doar nu suntem golani !“ Atîta blam adusese ingratitudinii și purtărilor lui Costel.

Dacă ar vedea Lupescu pe Mălina ! — își zicea Costel cu extravaganță. De dorința asta nu erau străine nici hainele noi, ca revanșă a jenei lui de atunci cînd Lupescu îl întîlnise făcînd curse pentru legătorie. Încă bine că nu era pe bicicletă, cu pantalonii prinși în ace de siguranță, nesigur pe ghidon.

...O slujbă acum să găsească, fiindcă la legătorie nu mai putea să rămînă ; simțea că ai lui n-ar înțelege pe moș Toma, socialismul, meseria. Părinții lui erau pentru boierie : „Să tragi a mare, mă !“ — zicea dascălu, cît despre Mălina... Erau burghezi — cum ar fi zis Lupescu — și, în adevăr, nu se potriveau cu moș Toma, cum nu se potriveau nici cu Lupescu. Dar acum Lupescu o învîrtise bine la oficiu. Despre toate astea Costel avea și el pipăitul lui.

Să facă o petiție ! îi spusese mamă-sa într-o zi. Costel se codea să mărturisească că a făcut mai multe, dar fără folos.

— O cerere ! Acu ! La bancă, unde ai fost ! Nu poți ști cum se prinde !

Costel ar fi vrut să-i explice că e zadarnic, dar n-avea obicei s-o contrazică.

— Fă-o chiar acu ! Ai hîrtie !

Și o făcuse.

Printre picături, dăscălița scrisese dascălului Petre cu plic închis și povestise cum stă chestia, cum pe Costel l-a găsit cam blejit, dar o să-și vie el la loc. Fata, deocamdată, ce vrei, ca după boală, altfel o bunătate de fată, casnică. Nu era chiar așa tînără, dar decît tînără și zăpăcită... Să treacă dascălu pe la domnul Ianof, deputatul, să-i mulțumească pentru recomandație, dar să mai scrie Ianof și direct la bancă, căci ei directorul i-a promis, dar la București sunt cam flecari. În sfîrșit, știe dascălu cum să facă numai ca să iasă bine.

Cam a patrusprezecea zi de la sosirea ei la București, doamna Mălina — așa îi spunea gazda dăscăliței și îi plăcea, fiindcă la Brăila zic „cucoană“ și e mai comun — a patrusprezecea zi de la venire — mult nu mai putea prelungi șederea, o așteptau casa și bărbatul — sosise cu poșta un plic galben și dăscălița îl arătase Anei cu un surîs de triumf, apoi îl pusese în vedere la tacîmul lui Costel. Ana se uitase lung la plic, apoi se uitase la soacra ei, a cărei bucurie cu mistere o lăsa să ghicească că plicul conține o veste bună. Ar fi fost o minune, dar cu Mălina te puteai aștepta la minuni.

Ana simțea deosebirea demersului de-acum pe lîngă cei mari, de cele de altădată ale Ninei. Se bucura, totodată o durea ce-a fost, îi era rușine, apoi iar se bucura, se topea în ea ceva ca o ceară cu care ar fi fost unsă pe dinăuntru.

— Ce-o fi ? spusese Costel la dejun, pipăind plicul cu teamă.

— Ce să fie ! Vezi !

Dăscălița, care nu concepea să fie decît ceea ce ceruse, se roșise puțin de iuțeală.

— Citește !

Costel, căruia Ana îi făcea semne să deschidă, să nu supere pe Mălina, rupsese plicul și se albise ca varul.

— Ei ? întrebase dăscălița, ciupită de o îndoială și fără răbdare.

— Pe ziua de întîi ce vine m-au reprimit — articulase stins Costel, ducîndu-se spre Ana cu scrisoarea...

— Ei ! spusese Mălina triumfătoare. Dar nu e bine să fie cineva așa molîu ! Gata să leșini !

Ana împingea pe Costel cu pumnii ei slabi, să se ducă să mulțumească mamă-si. În adevăr, dăscălița aștepta prinosul cuvenit cu ceva nerăbdare. Nu era deprinsă să vie în al doilea rînd.

„S-a făcut“ — scrisese Mălina dascălului : „S-a făcut și să te duci să-i mulțumești lui Ianof și să-i spui că-i rămîi dator ! Băiatu ți-am spus că e cam blejit, gata să-ntoarcă ochii de bucurie, dar acum, că e iar în slujbă, se pune el pe șine. Unde pui că a sărutat întîi pe logodnică, gata să fac pe geloasa, dár așa cum e fata n-am de ce mă îngrija...“

— Iaca se apropie plecarea mea ; v-am văzut, toate sunt acum bune. Vă aștept la noi la Brăila după ce te faci voinică și vă regulați treburile, să veniți să ne vizitați. Asta o să fie de Paște și pînă atunci aranjez eu cu dascălu Petre.

Ana avusese o strînsoare la inimă ; așadar, dascălu... Deși Mălina părea că ține în palmă consimțămîntul, Ana se simțea înstrăinată.

Ultimele două-trei zile, dăscălița alergase prăvăliile după tîrguieli și vizitase, cum spunea, capitala : biserica Domnița Bălașa, Ateneu Român... Se scuza către Ana că o lasă mult singură : „Dar trebuie să te înveți fără mine“. Anei îi dau lacrimi.

Mălina plecase cum venise : îndemînatec, voios, cu bagajele bine rostite, zorind spre Brăila, și cu o cutie de pudră Rachel, ascunsă bine în rufe și pe care ghicea că o să-i fie frică s-o puie pe față.

PARTEA a V-a

Rămasă acum singură, Ana — cu un respect pe care îl purta încă în lipsa Mălinei, cu vorbele ei bune în minte și în așteptarea nerăbdătoare să se facă bine pentru nuntă — cerca, drept ceva nou, să ia în primire treburile casei. După trecerea pe acolo a mamei lui Costel, cît și după fapta și boala ei, totul i se părea schimbat. Sinuciderea și dăscălița erau două călătorii neașteptate, de la cari se întorcea cu uimire la traiul zilnic.

Înainte să sosească Ana de la spital, Mălina întrebase pe Costel cum vom face cu dormitul. Ea pînă atunci dormise pe divanul Anei în odaia mare, și acum ? Costel dezlegase : spusese că dumneaei n-avea să-și schimbe locul. Ana, ca bolnavă, avea să doarmă în pat și el pe locul lui, tot dincolo în odăiță. Dăscălița înghițise o întrebare ce-i venea și, pînă la urmă patul fiind mai moale pentru o bolnavă, găsise că e bine și așa. Boala e ca războiul.

După toată răscoala, întoarsă de departe spre o apoteoză a căreia culme era Mălina, Ana dormise deci în patul de unde stafia Ninei era cu totul alungată de prezența mamei lui Costel. În adevăr, Mălina primise din toată inima pe Ana, acceptare care conținea însă într-o mare măsură înlăturarea Ninei, dacă nu chiar în măsura cea mai mare. Ce știa mama lui Costel ? Știa destule, căci Brăila nu e peste lume și se află.

Acum, cînd Mălina plecase și casa suna a gol, mai ales în ceasurile cînd lipsea Costel, Ana, deși îi purta de grija sănătății, ar fi vrut să înceapă gospodăria prin ceva mai însemnat : să scuture... să pună adică la scuturat. Rugase

pe gazdă să-i cheme femeia care da ajutor adesea lui madam Ida și chiriașilor de sus.

Ana se cruța ; atunci cînd femeia scutura una din odăi, ea se ascundea în cealaltă, la așezat însă se amestecase, femeia nu știa, era străină. Cînd o întrebase cum să facă așternutul, Ana se codise, apoi, în nesiguranță, fără de prezența liniștitoare a Mălinei, se uitase spre pat cu un început de nemulțumire. Era acum sănătoasă, nu mai avea nevoie să doarmă pe moale, patul să fie deci aranjat cum fusese înainte. Pusese pernele de puf frumos alăturate în latul saltelei, deasupra cuvertura dublată cu satin roz și pentru ea pregătise dincolo, după paravan.

Mălina, cît stase la ei, nu încetase să admire invenția cu paravanul de creton pus pe inele și tras pe sfoară. „Te simți la tine acasă", spunea dăscălița. Ana avea și ea nelămurit nevoia să se simtă la ea acasă : mai gemi, poate mai ții o cărămidă caldă, ca după boală, nu mai ești așa sprintenă ca mai înainte !

La întoarcerea de la birou, Costel fusese surprins plăcut de scuturatul proaspăt, se simțea aer bun în casă, se mirase însă de schimbarea culcușului ; nedumerit, sta în cumpănă : de ce plecase Ana de lîngă el tocmai acum că erau singuri ? Sau poate credea că așa vrea el, să fie totul așezat ca mai înainte.

I se limpezise : că acum erau singuri, după boală, și boala venise din gelozie și din amor... Mălina o plăcuse pe Ana... Acum Mălina plecase și... erau singuri. Seara, cînd Costel stinsese la el lumina, Ana îl crezuse culcat și stinsese și ea ; se trezise cu el pe întuneric — așa îi convenea lui totdeauna. Costel se silea să nu zdruncine pe Ana, proaspătă din suferință ca din pubertate, și ea se silea să-l iubească fără să se zdruncine, să nu i se facă iar rău, te pomenești.

Costel o învelise bine cu pledul ca pe un copil și pe dibuite plecase dincolo, dar Ana adormise înainte ca el să fi apucat a o înveli.

Dimineața, Ana sărise drept în sus între perini, din plin somn : Costel era plecat, îi lăsase pe masă cafeaua pregătită. În fașa caldă a așternutului, Ana se simțea acum vinovată către Mălina, care o chema logodnică... Ea însăși vorbise deunăzi infirmierei de... beteală. De

oboseală, trupul îi era lipit de pat : să fi așteptat, pînă la nuntă nu era mult... dar pe Costel nu-l putea încontra.

Costel venise la ea în culcuș și a doua seară și aproape în fiecare seară, acum că nu mai era de ce să nu vie. Numai cînd îl apuca devreme un căscat, se gîndea să lase pe Ana să se odihnească.

— Nu plînge, fetiță ! o tachina prin ușa crăpată.

N-avea cine-i rîde : banda... Nina...

În serile de pauză, Anei i se părea că s-a purificat pentru logodnă și pentru nuntă, apoi păcătuia din nou, cu grija numai să nu se zdruncine, și dimineața cu remușcări și regrete : „Mata ești fată mare ?“ o întrebase atunci infirmiera... Ar fi putut fi... dacă Dragu... dacă Costel !

De Mălina îi era dor, căuta să așeze prin odaie fără să strice rostul făcut de soacră-sa — își repeta cu emfază cuvîntul soacră. Ștergea praful cu un regret după timpul cît stase ca o prințesă, servită de toți, drăgostită de toți. Avantagii triste oarecum, căci veneau din pricină de boală, și boala tot nu era sfîrșită. Se simțea slăbită, abia se ținea pe picioare la sculare ; capul îi era ușor, ca o tărtăcuță seacă în care sună semințele uscate, iar mîinile grele ca lopeți de lemn. Nu putea sta mult în sus, nu putea bate de praf o scoarță, picioarele le tîra după ea. Uneori era speriată și egoismul îi da dorința să nu mai facă nimic, să se odihnească, dar repede se întorcea : Costel nu trebuia să simtă lipsa mamă-si. Gospodărea deci, cruțîndu-se cît se putea, și după fiece efort se așeza pe divan cu o voință de a se odihni, care era totodată o nevoie.

Uneori, întoarcerea lui Costel o surprindea cu lucrul neisprăvit, un geam rămas întredeschis și Costel striga de la ușă : „Ce ! Vrei să răcești ?“ — și se grăbea să-l închidă. În cameră mirosea încă a praf, Ana abia atunci se pieptăna cu gesturi lenețe, după care îi cădeau mîinile în jos ca de plumb și cîteva minute nu vorbea dintr-o ursuzenie care venea din lipsă de răsuflare, apoi surîdea lui Costel care o săruta pe obraz.

Alteori Ana se alinta, se plîngea că a rămas singură, fără Mălina, și o treceau lacrimi. Costel o mîngîia pe mîini amorezat de sinucigașa lui și mulțumit că Ana admira cum se cuvine pe mamă-sa : o femeie cum nu e alta !

— Ce femeie, Mălina !

Putea acum gîndi liber în fața Anei, cu Ana el era liber, nu ca înainte. Își amintea de Nina : să fi vorbit de Mălina în fața Ninei ? Auzea parcă ce i-ar fi spus cu glasul ei de clopoțel de sanie... I-ar fi spus : „Mă-ta !“ Rămînea pe gînduri.

Nu găteau încă în casă ; Mălina avusese ideea bună să se înțeleagă cu gazda, plătindu-i ceva, ca să le prepare dejunul, dar deunăzi Costel se dezgustase de niște chiftele și Ana vroise cu orice preț să reînceapă a bucătări. Chiar ieșise din casă, făcuse rost de tîrguieli și Costel, într-o zi, la întoarcere, găsise în odaie căldură și parfumul mașinei de bucate ca pe o surpriză plăcută. Numai Ana nu se vedea ; era după perdea, culcată pe divan : „Mă odihnesc puțin ! — spusese și vroise a se sălta, dar se lăsase la loc pe perină ; după cîteva minute se ridicase spunînd că s-a odihnit, avea pupilele dilatate de efort și în obraji două dîre pe locul unde înainte se desena adîncitura mică, ca un semn de cuțit, care amintea — fără aceeași grație — gropițele Ninei : din cauză că ieșise întîia oară din casă...

Costel se uita în lături, pentru a-și ascunde grija. Ana îl iubise pînă la sinucidere. Dragostea lui se prelungea recunoscătoare. Buchetul de violete pe care-l dăruise atunci Anei la spital nu se vestejise. Nu băga de seamă că s-a urîțit, o vedea cu ochii dintr-o seară cînd îl dase gata, și cu urme din frenezia ce-l apucase cînd Ana se otrăvise pentru el din amor.

Erau și zile bune de tot, cînd Ana se credea vindecată și aștepta pe Costel cu toate ca mai înainte, și cu cele două legăminte în plus : jertfa ei și Mălina... Cum stase cu ei, cum plecase cu vorbe bune... ! Cum avea să vie iar de nuntă... Ei nu puteau...

Din pricina trupului ei slăbit, acum se iubeau mai puțin și stîngaci, cu o simțire de vinovăție adulteră — de care se cam molipsise și Costel — și cu nădejdea și răbdarea întoarse către nunta ce avea să fie. Cînd erau zile mai rele pentru sănătate, Ana se supăra pe gospodăria care pînă atunci fusese ambiția și mulțumirea ei, se cruța cu o grije nerăbdătoare în vederea nunții, ca și cum nunta îi putea aduce ceva nou.

Pe ei doi, Ana era sigură. Costel o iubea cum îl iubea și ea, era tot așa de nerăbdător să se cunune... numai să se facă ea de tot bine. N-avea conștiința că boala a dizgrațiat-o, nu se mai gîndea la ea prin comparație, ca atunci cînd era alături de Nina, era toată subjugată de obsesia căsătoriei, care conținea și frumusețea și toate darurile, cum le conținea și cuvîntul „noră“ spus de Mălina.

În zilele cînd treaba casei nu era gata, Costel da Anei o mînă de ajutor, iar dumineca lucrau pe din două. Ana sta în pat mai tîrziu, ca pe vremea Mălinei, și Costel trăgea lîngă patul ei o măsuță și îi aducea zarzavatul să-l curețe pînă făcea el focul. Tîrguiala duminica o făcea singur la piața mare, aprovizionare pe o săptămînă, pe care o aducea un hamal și tot îi mai rămîneau și lui pachete. Altădată pentru nimic pe lume, nici chiar de hatîrul Mălinei, n-ar fi purtat în mînă coșuri de hîrtie de băcănie, dar omul la casa lui se schimbă ; dealtfel, cartierul era foarte bun, nu întîlneai pe nimeni din cei pe cari n-ai fi vrut să-i întîlnești.

De cum se întorcea de la piață, făcea focul :

— Ana ! Aprind eu focul mai iute ca tine ? Îl aprind.

— Laudă-mă, gură, răspundea Ana, rîzînd cu gingii palide. Să te văd la cartofi.

Costel lua un cuțitaș și ajuta la cartofi. Se cam ducea coaja cu miez cu tot și Ana da un țipăt prefăcut, care zgîria gîtlejul ca un fierăstrău tocit ; iar rîdeau, dar Ana lua cartofii pe seama ei, ca să nu fie risipă.

— Oameni de treabă ! spunea de ei gazda, cînd vreo vecină cerca să clevetească. Le ținea partea, mai ales de la vizita Mălinei, pe care n-o uita, căci o cîștigase de la prima vorbă.

— Domnul Costel Petrescu, funcționar ? Sunteți proprietara, desigur !... i se adresase Mălina cu glasul ei cochet, tare pe sine, din deprinderea de a place tuturor la Brăila.

— Aci ! Aci ! Poftiți. Cum de ați știut că eu sunt gazda ?

— Se cunoaște omul cu griji și cu acareturi !... Eu sunt mama lui Costel Petrescu... Viu de la Brăila.

— Mama ! Nu se poate, e o glumă ! — madam Ida își scosese șorțul plin de grăsime...

De atunci la toate cercările de flecăreală și curiozitate, gazda ținea partea chiriașilor :

— Sunt logodiți, mă rog, și de cum se face fata bine — că a răcit — fac nunta.

Într-o zi Ana spusese că ar vrea să stea la pat, așa, ca să se îngrașe, cum a citit în ziar. În realitate, o împingea spre lenevie o urcare călduță în trup și ceva greață. Costel declarase că în ziua ceea va pregăti el un ghiveci fain.

— Cine, mă rog, gătește la colț, la Bratu, unde sala n-o fi grozavă, dar mîncarea e bună ?... Cine gătește aproape la toate birturile și cine la case mari... bucătar ori bucătăreasă ?

El moștenise talentul de la mamă-sa ; cînd era copil, sta lîngă ea la bucătărie.

— Să vezi numai ce ghiveci o să iasă !

Se uita la Ana să nu se supere cumva. Nu se supărase ; gura îi era lățită de un surîs bucuros, două pete roșii stau sub pleoapa de jos — ceva mai jos încă ar fi slujit de fard, dar nu mai era nevoie de nici un fard, erau doar logodiți, cu voia părinților.

Ana se uita la Costel cu ochii strînși și buza de sus o trecuse peste cea de jos : palide, pîrlite. Făcea pe șireata și Costel se simțea bătăios. După o pauză cu tîlc și cochetărie, Ana azvîrlise mingea :

— Ba eu am mai mult talent ! Eu fac ghiveciul mai bine !

Costel se prinsese în joc :

— Ba eu ! Eu mai bine !

— Eu !... Eu !... Eu !

Afirmarea repetată exalta pe Ana, Costel răsufla încălzit ; încăierarea vorbelor îl dezmierda, îl încorda. Din gura deschisă pe ultimul „eu“ dase un abur și un sughiț. Venise lîngă ea pe pat.

— Te-am bătut, zisese bîlbîit.

Și ce dacă era ziua mare ! Ana însă tăcea cu gura strînsă ca de aguridă și îl apucase de mînă. Sughița ea acum, se înneca, i se părea că îi e gura plină de acritură, ținea mîna acum pe gură și cu cealaltă căuta pesemne o batistă.

Costel alergase la ușă, apoi iar la pat și iar prin odaie și adusese un lighean mic. Ana din ochi refuzase.

— Nu-i nimic dacă e ligheanul de pahare! Care-o fi! — fugise la gazdă.

— Ce-i! S-a aprins ceva? — gazda mereu se temea de foc.

— Nu! Gheață... Bucățele de gheață.

Gazda chiar avea un bulgăraș de gheață („pentru la unii proaspăt că e de la femei cu zeru în el și se acrește fără gheață... dar ce are a face!")

— Ce e cu biata domnișoara Ana?

Costel ar fi vrut să-i spuie să tacă, să-l slăbească cu vorbele, și că Ana e logodnica lui și o să fie nevasta lui... nu e „săraca domnișoara Ana" — parcă era timp de descurcat așa ceva.

Gazda spărsese bucățele mici și le ținea Anei la gură, nu i le putea da chiar în gură, fiindcă Ana strîngea dinții să îndiguie — credea ea — valul umed. Din sforțare, fălcile se lățeau și urechile îi mișcau.

„Ce urîtă e! Ce ți-e cu gustul bărbaților!" — gîndea gazda, cercînd a-i deschide cu sila gura.

Ana, care nu vrea ca gazda să se bage, înghițise înapoi. Madam Ida n-avea timp, i se ardea o tigaie pe mașină. În sfîrșit, plecase. Mărgeaua ochilor sta să sară parcă din loc și gura botoasă plesnea de umflată. Ana nu mai putuse ține, dase drumul în ligheanul ținut strîmb de Costel.

Vărsătura era mai mult o zeamă acră și spumă de scuipat. Venise și un cheag de sînge. Ana rămăsese albă, suptă și fără ochi, căci îi era rușine să se uite la Costel. El pusese încet ligheanul jos și zisese:

— Mai nimic! Nu te speria! Am avut și eu o dată așa!...

Costel vroia neapărat să cheme un doctor, dar Ana făcuse semn din cap că nu! Atunci o doctorie de la farmacie? O doctorie de la farmacie, da, vroia.

La farmacie se întîmplase să fie un doctor; farmacistul spusese că el nici n-ar putea da fără rețetă o astfel de doctorie. Costel ezitase, apoi rugase pe doctor să vie cu el fiindcă e foarte aproape.

Ana, bufnoasă la vederea doctorului, tăcea. Costel explicase stîngaci:

— Un accident, domnule doctor! Era bine, veselă, și deodată i-a venit pe gură cu sînge. I-a mai curs ei sînge, dar numai pe nas.

Doctorul se găsea în farmacie pentru chirie. Farmacistul era proprietarul lui și cerca să obție încă o amînare de plată. Era preocupat de „starea rea de lucruri". În loc de clientelă serioasă, îți pică așa cîte un fleac de felul acestuia, și nici cel puțin în cartierul tău ca să-l poți urmări.

Pusese cîteva întrebări, prescrisese un medicament și, după o ochire în jur, ceruse o sută de lei. La plecare spusese că Ana trebuie să aibă multă odihnă.

O sută de lei! Se întîmplase Costel să-i aibă. Se mustra că n-a întrebat mai mult... Își punea lui o întrebare și refuza să-i dea răspuns. Să fi fost Ana slabă de piept?... Poate că ar fi trebuit să spună doctorului și despre otrăvire, cu toate că n-avea de-a face... O sută de lei...

Ana stase o zi la pat, apoi se sculase, dar nu punea mîna pe nici o treabă, îi era teamă. Nu mai era acum vorba de întrecere. Costel, de cum venea de la birou, punea un șorț de-al Anei și făcea jumări, mîncare ușoară. Nu se rușina nici cînd gazda — care le aducea uneori un iaurt răcoritor, prins de ea în casă — dădea peste el în funcție, cu șorțul Anei dinainte.

Ana era mai posacă, mai pe gînduri, vorbea uneori repezit lui Costel și după-amiază, rezemată între perini, aduna tot ce era de cîrpit ca să nu stea degeaba. Cînd Costel îi spunea că nici oboseala mîinilor nu e bună și o s-o doară pieptul cîrpind, se supăra: n-o durea pieptul, o durea în capul stomacului, cine știe ce nu-i priise.

Avea pică pe răul care venise să le strice dezmierdarea, apoi prelungirea boalei însemna amînarea cununiei. Nu spunea, dar o măcina gîndul. Încă de pe patul de spital făcuse cu îngrijitoarea tot planul, socotise chiar prețul rochiei cu accesoriile, căci femeia știa, măritase o fată de curînd.

Ana ar fi vrut să se vorbească cel puțin de amînarea nunții, dar Costel nu mai pomenea nimic, îi era necaz pe el, necaz de prostia ce făcuse otrăvindu-se, uita că otrăvirii îi datora proiectul de căsătorie; își da însă seama că de atunci, după spital, a rămas așa de slăbită.

Se necăjea mai ales de întîrziere... Nuntă... dragoste !... păgubite. Numai pagube... Îi era teamă să nu-i mai vină iar sînge pe gură, dar nu se gîndea la nici o boală rea.

Cîteva zile îi fusese mai bine, se credea vindecată, apoi iar mai rău și anume după masă o durea ca un junghi, jos, la capul pieptului... Ce să fie acolo, că era os, doar os.

Deschisese ea o dată lui Costel vorba de cununie și el răspunsese :

— Cînd te faci bine... Că nu ne zorește nimic... Noi nu...

Se oprise, dar Ana pricepuse că vrea să spună că ei doi nu erau ca Nina, care grăbise nunta din interes. Cu toată intenția lui bună, Anei i se iscase stafia Ninei, iar amînarea, oricum ar fi fost motivată, o mîhnea. Ar fi dorit să vadă pe Costel tot atît de nerăbdător ca ea... Dacă era bolnavă !...

Despre stafii se întîmplase ceva care le întruchipase în carne și oase. Costel primise o invitare la Prefectura de poliție. Neliniștit, se dusese la ora exactă. Nu-și închipuia ce putea fi, personal n-avea a se teme de nimic, dar neajunsuri se puteau isca destule. Se gîndea la Nina, la Dragu, și nu știa de care-i e mai teamă. De Nina — și tocmai de ea avusese parte într-o chestie la care nici te-ai fi putut gîndi. În cabinetul inspectorului se aflau : un inginer silvic și nevasta lui, o femeie tînără și drăguță, cari reclamau pe Nina pentru escrocherie cu privire la un abonament.

În adevăr, Nina, după plecarea ei definitivă de la Costel, cercase să se împace cu „tipul“, se instalase la el mai mult cu sila, o duceau în certuri, și într-o seară, cînd acela venise acasă cu altă femeie, Nina plecase spărgînd o oglindă și culegînd din antreu o mapă cu plăci de gramofon, ce-i sta la îndemînă, ca răzbunare, în primul moment de furie. „Tipul“ avea mania gramofonului și colecta plăci favorite.

Nina găzduise iar pe la Leontina, lipsise în provincie — eclipsă scurtă — se întorsese la Leontina și într-o zi, de la un anunț de ziar, găsise o idee. Cătase în cartea de telefoane, alesese un nume și o adresă și se dusese la locuința actualilor reclamanți ca plasatoare de plăci de

gramofon. În lipsa stăpînilor, aflase de la servitoare că boierii n-au gramofon, au numai pian. Revenise, recomandîndu-se cu numele unei profesoare de pian destul de cunoscută, spunînd că din cauza „timpurilor" se ocupă și cu plasarea avantajoasă a notelor de pian subt formă de abonament.

Amabilă, vorbăreață, cercase pianul, cîntase și din gură, rugase pe doamna de gazdă să-i cînte, aceea intimidată refuzase ; nu putuse refuza însă un abonament pentru note de pian de la casa Feder, abonament plătit anticipat. Atîta osteneală nemernică pentru trei sute de lei, dar cu intenția probabilă de a extinde traficul. Era pe atunci pe cînd Lupescu îi spusese tăios : zut !

Inginerul, după ceva așteptare, intrase la Feder să confirme abonamentul și să grăbească predarea notelor de muzică. Astfel se descoperise escrocheria, iar Nina putuse fi lesne identificată : nevasta inginerului, serviabilă, dase Ninei și adresa unei rude, pe care între timp însă o prevenise de șarlatania a cărei victimă fusese. Cînd Nina, după un interval, se gîndise că ar mai putea vîna ceva și mersese la adresa păstrată, o prinsese ca pe un șoarece în cursă. Nu fusese o lovitură norocoasă și nu era mîndră de ispravă.

Tot timpul cît Nina răspundea întrebărilor cu obrăznicie nesinceră, cu glasul pus fals, tot timpul Costel stase cu capul întors de trei sferturi, dintr-o jenă, și îl durea vîna gîtului. Nu-l supăra numaidecît faptul, ci neîndemînarea Ninei și afacerea așa cum fusese : suma mică a escrocheriei... cum o prinsese... Nemulțumirea dibuia în el să găsească cuvîntul meschin ! Dibuia să închipuie cum ar fi trebuit cel puțin să se petreacă. Să fi făcut Nina o trăsnaie mare... ceva care să stea scris în ziare : „O tînără și frumoasă doamnă din lumea bună a reușit să escrocheze sume mari grație unui truc extraordinar și n-a putut fi prinsă..." Ar fi fost încă altfel ! Dar așa, cu taiorul pe care i-l știa de mult și parcă stînd cu rușine în fața inspectorului... Rușine îi era și lui, de aceea își înțepenea capul sucit... Escrocheria lui Dragu, pe aceea o privise în față cu indignare, dar fără altă jenă decît că îl strîngea la subsuori teama de a nu fi implicat. Apucat strîns cu mîna de bara care împrejmuia țarcul lui de cinste, Costel ca spectator găsea că Dragu a făcut ceva

en grand. Chestia Ninei nu era *en grand*. Îi părea rău : dacă plecase de la el, plecată să fie, căci el, e drept, n-o putea răbda și nici n-o putea ține cum se cuvenea, dar să fie plecată la mai bine. El totdeauna crezuse că Ninei îi mergea mai bine acolo unde s-a dus... Nina fusese... oricît... conchista lui cea mai glorioasă... și acum... așa...

Costel era chemat acolo ca martor după cererea Ninei și în calitate de soț. Era îmbrăcat cu hainele noi de la Mălina și declarase cu demnitate că e în divorț, dar nu cutezase a împovăra pe Nina cu vreo apreciere defavorabilă. Insistase asupra faptului că nu a mai văzut pe Nina de mult, că nu știe nimic despre existența actuală a fostei lui soții — ceea ce era un adevăr — și că fosta lui soție era de familie bună, afirmare ridicolă care în intenția lui trebuia să slujească triplu : de apărare pentru Nina, de scuză pentru căsătoria lui, și de omagiu pentru Ana, căreia decisese să nu-i spună nimic de chestia asta curioasă. Ceruse domnului inspector permisia să se retragă, fiind ocupat.

Pe Costel confruntarea îl deprimase. Surprins, stingherit, nu se uitase la Nina, îi părea că n-a văzut-o, îi părea rău de ce i se întîmplase : o mîhnire combinată din cinstea lui burgheză scandalizată și din înjosirea Ninei, idealul lui de altădată.

Ana se mulțumise cu explicația lui Costel : un coleg de birou cu un taxi — nu crezuse însă ticluirea însăilată. Instinctul îi spunea că ar fi ceva care s-o răscolească, nu-și închipuia anume ce, un singur nume îi era costisitor și primejdios, un nume care putea chiar avea de-a face cu poliția, pe acela evita să-l pronunțe chiar în minte. Curioasă era, dar, în lupta între curiozitate și prudență, învinsese prudența.

Dacă l-ar fi întrebat, Costel ar fi spus, fiindcă simțea nevoia să se uimească cu altul de isprava Ninei ; nu-l întrebase și era mai bine, căci Ana în dușmănia ei ar fi asuprit pe soru-sa și Costel n-ar fi voit. Da, el mereu își închipuise că Nina, acolo unde se afla, avea o soartă bună. Altfel de ce plecase ?... De ce nu se întorsese ? De ce îi mergea rău ? Nina nu se potrivea cu el, dar Nina era făcută să-i meargă bine. Ar fi vrut ca cineva să-i explice, ar fi vrut să împărtășească cuiva fapta

ciudată a Ninei. Duminică se așezase să-i scrie mamă-si — nu-i scrisese iar cam de mult. Va povesti Mălinei întîmplarea de la poliție : era în el o vană de mîndrie care se cerea îndulcită.

Ana se săltase de pe divan, apropiindu-se să vadă ce scrie. El începuse : „Scumpa mea mamă !“ Liniștită, Ana îl însărcinase cu toate cele bune de la ea și să mai poftească Mălina curînd la ei. Discutase dacă trebuie să-i trimită sărutări de mîini și hotărîse că era prea tînără și frumoasă. S-o îmbrățișeze cu recunoștință și respect.

Costel urmase a scrie, dar renunțase a mai vorbi de Nina. Poate că nici Mălina n-ar fi înțeles. Povestise despre Ana și criza ei de deunăzi și cum el a gospodărit și s-a perfecționat în bucătărie, talent pe care-l avea moștenit de la dumneaei. Îi mulțumise încă o dată că l-a ajutat să-și recapete postul de la bancă. Serviciul mergea bine.

Ce va fi făcînd moș Toma de la legătorie ? Era dator să treacă o dată pe la el, nu-și luase nici ziua bună, fugise așa... Om de treabă bătrînul legător... chiar și atelierul îi lăsase o amintire bună. Firește că nu făcea pentru el — el era deprins să fie în slujbă, funcționar... Înainte nu cunoștea pe lucrători, îi credea sau proști, sau obraznici, și nu toți erau. Ceea ce vorbeau între ei acolo era mai de seamă decît flecăreala colegilor de la bancă și a băieților la bodegă. La bodegă n-auzeai decît anecdote și înjurături, cu atît mai de haz cu cît mai pipărate. La atelier dau și ei drumu la o înjurătură cînd se strica lucrul, de necaz. Vorbeau însă mult despre cărți necunoscute lui Costel, care sta deoparte înstrăinat de discuțiile lor ; el nu prea citise, adică la drept vorbind nu citea nimic. Era acolo legătorul de lux, un băiat subțirel, cu glas plăcut, care făcea din memorie citări lungi, cărora Anton supraveghetorul le da alte înțelesuri, și atuncea se aprindeau la vorbă.

Moș Toma se unea mai adesea în păreri cu băieții, și Anton, care era violent, bătea cu pumnul în masă. Altfel nici acela nu era om rău, căci el împrumutase lui Costel bicicleta pentru cursele mai lungi ; dar uneori, e drept, frîngeau speteaza scaunelor, se încingeau ; el

atunci se da deoparte ori pleca ; ce-i drept, nici nu se legau de el. Are să treacă odată pe acolo.

Din toate discuțiile acelora, îi rămăsese lui Costel în minte „binele tuturor“ și cercase a vorbi la birou despre „binele tuturor“, dar se uitase ciudat la el și renunțase. Pînă la urmă, aceia erau socialiști și el era funcționar... Dacă ar fi făcut politică, o făcea alături cu dascălu Petre, deși nu mai știa bine în ce partid mai e acum dascălu Petre. Lui însă nu-i plăcea politica, el era funcționar... Ce noroc că mamă-sa reușise să-l pună la loc în slujbă... Ce femeie, Mălina ! Dar pe moș Toma, care-l ajutase, se va duce într-o zi să-l vadă. Prefera să-i găsească singur... ceilalți...

— Tu n-ai mai isprăvit scrisoarea ? E vremea să punem la încălzit. Mi-e foame.

Costel scria cu pauze, punea coada tocului în gură și se mai gîndea, dar Anei i se păruse lungă scrisoarea, n-ar fi vrut să fi scris la Brăila ceva despre răul ei, s-o creadă Mălina și dascălu bolnavă cine știe cum. Costel prea era cu mamă-sa ca un copil care spune tot. Pînă la venirea Mălinei nu l-ar fi crezut așa supus părinților... Cînd te gîndești că se însurase cu Nina fără știrea lor ! Despre ea însă le scrisese și Mălina numaidecît venise, se arătase bună, vorbise de nuntă, îi poftise la Brăila... Numai dascălul...

Costel întîrzia acum cu plicul, îi plăcea să scrie adresa frumos. Trecuse să pună masa ; era o distracție, n-avea repulsie pentru ocupatiile casnice, nici sentimentul vreunei decăderi, dimpotrivă. Copilandru, băiatu mamei gospodărea pe lîngă Mălina, acum pe lîngă Ana. Un fir se înnoda, întrerupt de epoca cu ifosele de domnișor la modă. Un incident făcuse deunăzi dovada că junele „șic“ murise.

Pe cînd Ana era încă la spital, Costel într-o zi urca scările cu gîndul la ce-l așteaptă acolo sus. Cu două trepte înaintea lui urca o doamnă care se oprise pe coridor, străină de loc și nesigură pe unde să apuce. Doamna întrebase pe Costel unde e secția chirurgicală a doctorului Marian. Costel răspunsese că nu știe — nici nu știa și-i era gîndul aiurea ; se uitase totuși în urma ei, fiindcă cu întîrziere i se păruse că o cunoaște de un-

deva. Intrase apoi grăbit la Ana, îmbătat de fapta ei mare : să moară pentru el.

Peste cîteva zile, la aceeași oră — Ana se întorsese acum acasă, el venise să ia niște lucruri lăsate acolo — pe aceeași scară întîlnise, el urcînd ea coborînd, pe aceeași doamnă. Purta pe cap un *cloche* de feutru „gri" și avusese fulgerul unei amintiri. Se oprise o secundă în fața ei și bîiguise ceva, dar femeia îl măsurase cu o privire limpede care-l ștergea din orice amintire. Trecuse zăpăcit înainte : o greșeală, totuși ar fi crezut că o recunoaște. Un gardian era pe-acolo, îl întrebase :

— Cine e cucoana care a coborît ?

— E nevasta domnului profesor Marian.

Costel se îndoia încă... era sau nu era una și aceeași... Cu pălărie gri ! Știa acum cu cine o asemuise, o amintire dușmănoasă, nesigură însă, care da înapoi. Era sau nu era ? Se simțea micșorat așa sau altmintrelea. Se uitase la el ca la unul pe care nu-l vezi, un oarecare, sau la unul pe care ochiul, deși l-a mai văzut, îl șterge ca pe un obiect fără formă, nici culoare. Cucoana de la conferințe se uitase la el ca la „nimeni"...

Un moment în care ultimele lui țîfne de băiat elegant își volatilizase complect conturul șters. Grăbise înapoi spre Ana ca spre o revanșă... Ana... din amor ! Acasă în Rahova îl așteptau satisfacții a căror umilitate n-o simțea atunci cînd ridica în lumină un pahar bine șters sau prezinta Anei cu mîndrie ceapa pentru vinete tocată „mai mărunt".

Într-o zi la birou statornicise : fusese doamna în gri. Nu-l recunoscuse, și nici el pe ea.

De la Brăila, Costel primise răspuns pe scurt, deoarece mamă-sa era în plină campanie de dulcețuri din cari le va face și lor porție.

Prescurtat răspundea însă la toate și adăoga sfatul să ia o femeie de ajutor cu ziua, ca să ușureze pentru amîndoi gospodăria și nici Ana să nu fie singură, dacă i s-ar mai fi întîmplat în lipsa lui de acasă un rău ca cel de care îi scrisese.

La acel pasagiu al scrisorii, Ana se simțise jicnită. De a doua zi începuse a se ocupa mai activ în casă, dereticînd, frecînd, spre a dovedi că nu e în halul în care

o crede și enervîndu-se cînd Costel vrea să ajute : „Auzi ! Să ia slujnică !“ Trecuse o săptămînă fără să mai vorbească nici unul de femeie de ajutor. Ana purta în suflet o amărăciune, nu mai avea răsfățuri de bolnavă, avea, dimpotrivă, ambiția să fie iar harnică și trainică, să se îngrașe.

O durere încă la capul pieptului ca o bubă, durere care parcă îi mai trecea cînd mînca bine. Într-o dimineață însă se sculase cu dureri de la mijloc ca un brîu și cingătoarea ceea de junghiuri îi tăia răsuflarea. O fi răcit ! încîrligată, lăsase la o parte ambiția și se văitase. Costel hotărîse pe loc că vor lua femeie de ajutor. (Cînd spunea ceva Mălina, știe ea ce spune ! Mălina și iar Mălina !)

Pentru femeie cu ziua se gîndise amîndoi să roage pe gazdă, care cunoștea mai bine cartierul cu toate resursele lui.

— Am să-i spui gazdei că Mălina a dat ideea, tot ține ea la Mălina.

— Face și pentru noi — obiectase Ana gemînd.

Femeia fusese găsită prin gazdă în condiții de plată cuviincioase, ceea ce era de căpetenie : trei sute de lei pe lună, să vie zilnic de la nouă dimineață la unu. Mai ieftin nu se putuse !

Ana se gîndea că va pune și ea bani, să nu simtă Costel cheltuiala pricinuită de boala ei. Ea avea strînși în lădiță opt mii de lei, îi scosese de la cel cu împrumutul. Atît putuse căpăta din douăzeci de mii cu dobînzile. Cu greutate și aceia, și poate restul nu-l mai vedea. Îi păstra pentru nuntă : nu spusese de ei lui Costel. Va scoate cu încetul o mie din ei, numai una, pentru slujnică, poate și pentru ceva doctorii întăritoare.

Ana sta mai tîrziu în pat și poruncea de acolo femeii, cu bruscheță. Avea pe ea un necaz parcă. Noroc că femeia era supusă și curată. O chema Nastasia. Ana niciodată nu suferise slujnicile, erau toate murdare și ticăloase. Asta era femeie așezată, vîrstnică.

Dincolo, pe Popa Tatu, anumite treburi — scuturatul, dulcețile, bulionul — nenea nu le vroia făcute decît de Ana, în schimb personalul de serviciu tot era masculin : feciorul, bucătarul, rîndașul. Fusese obiceiul casei

încă de pe cînd trăia mama lor, și Nina, care se dezinteresa de menaj, se amesteca atunci cînd era vorba de tocmit slugile, numai bărbați, și pe aceia îi cîntărea : „Nu știi cu ce te trezești !“ Îi era teamă de nenea și de slujnici. Dar Ana credea în Costel ca în apa limpede, singura stafie fusese Nina și era înlăturată.

Mai odihnită de cînd cu servitoarea, durerile o slăbise, rămăsese vechiul junghi din capul stomacului și o durere în spate, în șira spinării, undeva înăuntru ca un cui. Nastasia îi pusese pe spinare o ulcică nouă drept ventuză, dar cuiul rămăsese cui.

Ana se bucura că nu mai scuipă sînge, totuși slăbea, cu toată odihna. Cunoștea că a mai slăbit după haine, se hrănea totuși bine și îi cerea stomacul acriturâ ; după mîncăruri însă îi era mai rău. Din pricina durerii, luase deprinderea a sta aplecată puțin și cu mîna stîngă pe stomac, ca și cum apăsarea mîinii îi aducea o alinare. Cum nu se mai văita, Costel credea că îi merge bine — mai ales că avea și servitoare. Nu observa la ea schimbare. Îi atrăsese atenția gazda.

— Ar trebui, domnule Petrescu, să mai întrebi un doctor, prea slăbește conița, domnule, să nu fie ceva la piept.

Gazda renunțase la „domnișoara Ana“, fiindcă nunta i se părea acum depărtată. Se temea grozav de oftică și, cu toată prietenia, n-ar fi vrut să aibă chiriașă ofticoasă, să-i rămînă odăile cu ponos.

— Crezi dumneata ?... Eu văd că îi merge mai bine. Avem și femeie.

Madam Ida gîndea că bărbații la boală sunt orbi.

Costel se uitase mai atent la Ana și îi păruse că în adevăr e slăbită. Se îngrijorase : așadar, era ceva închis în trupul ei din care slăbea și care se putea înrăutăți. Dar ce ? Pînza de poezie se destrăma și planul frumos clădit la spital, apoi orînduit cuminte de Mălina, se zădărnicea din atîta amînare. Ce putea fi ? Discuta cu el singur, ocolind vizita doctorului. Doctorul fusese o dată și degeaba... Ce putea fi ? N-avea răspuns. Sînge pe nas îi cursese ei totdeauna. Acum fusese și pe gură, dar încetase.

Să fie ceva la plămîni nu se poate. De ce nu se putea, i-ar fi fost greu să explice. Nu se putea fiindcă el

nu vrea. Altceva ce putea fi ? Întrebări fără răspunsuri : întîrzia să cheme doctor, undeva în mintea lui, și anume în bugetul casnic, femeia de serviciu echivala cu un doctor. Nu făcea economie cînd era vorba de Ana, numai să fie cu folos. Pe partea ei, Ana credea la fel.

Într-o zi însă la șase, cînd Costel se întorsese de la birou, Ana, care la ceasul acela de obicei se ocupa cu vreo cusătură, sta ghemuită pe divan cu genunchii la gură, cu ochii dilatați și fața albită, așa de schimbată, încît Costel se proptise de ușă dintr-o spaimă proastă.

— Ar fi bine să vie cîteodată Nastasia și după-masă — scîncise Ana printre dinții strînși. O durea de o seca !

— Firește, să vie ! Să vie în toate zilele un ceas-două după-amiază.

Va vorbi el cu ea, nu va pretinde cine știe ce. Cu o sută mai mult, poate chiar cincizeci, pînă la urmă poate vrea să vie chiar fără să-i mărească, trei sute fiind destul.

Ana aproba din cap. Amîndoi erau economi, ba Costel devenise chiar nițel avar, învîrtea cifrele, micșora cheltuielile, alerga cine știe unde după o ocazie, stingea becul unic și se slujea de lampă cu petrol. După spusele unui coleg de la bancă, cumpărase un primus și calculă economia de lemne realizată, nu mai fuma decît una dimineața la cafea, una la birou și una seara — tot nu face bine tutunul — și, cînd se sfîrșea pachetul întîrzia pe a doua zi cumpărarea unui pachet nou, amăgindu-se în beneficiul său propriu.

Prinsă în pasiunea economiei domestice, Ana se ambiționa și ea să nu ceară nimic suplimentar — un tonic, de pildă, deși ținea mult să se îngrașe : pentru Costel, pentru Mălina, pentru a place dascălului Petre, care încă n-o cunoștea, dar să cheltuiască din banii de nuntă n-ar fi vrut.

Costel se deprinsese cu ea așa slabă, accepta acum ideea unei boale mai prelungite care amîna nunta ; numai la piept să nu fie.

N-o mai iubea ca pînă deunăzi cu buchete de violete în suflet, dar nu-și mai putea despărți traiul de prezența ei. Din cînd în cînd se uita la ea lung și suspina în gînd : „biata Ana !“ — ca o afirmare a solidarității lui cu ea. O dragoste din deprindere, ca de cînd lumea, căreia drept floare îi creștea mila.

În ziua cînd o găsise făcută ghem pe divan, Costel luase de la o farmacie din centru adresa unui medic și a doua zi se dusese la ora de consultație să-l întrebe numai. Îngrijorat să nu-l ia drept client, îi vorbise din ușă, deși doctorul insista să-l primească în cabinet.

— Numai două cuvinte, domnule doctor, să nu vă iau timpul !

Doctorul, firește, nu putuse să se pronunțe pe dinafară. Opinase că ar putea fi pulmonar — ca o ipoteză. Să-i aducă bolnava.

Pulmonar ! Costel se indispuse. Ar fi vrut să aibă în privința asta o siguranță. Va duce pe Ana la spital, la o vizită, acolo nu sunt speculanți. Consultația între două uși n-o plătise, se temuse numai să nu-i ceară.

Scrisese mamă-si la Brăila o scrisoare mîhnită, o scrisese la birou, și cînd se întorsese acasă o sărutase pe Ana, o certase să nu se ostenească, să stea întinsă pe divănaș, se așezase lîngă ea, ținîndu-i mîna într-a lui, cu un aflux de dragoste. Îl sfredelea acum un gînd că răul Anei se trăgea de atunci, de la otravă, din supărare. Ce va zice Mălina ? Nu-i scrisese despre părerea doctorului cu plămînii, știa că i-ar face impresie rea și s-ar gîndi mai mult la el decît la Ana.

Mamă-sa și dascălu vorbeau de oftică cu groază, lui nu-i era frică, dealtfel poate nici nu era oftică. Ceva era...

Ana avea acum o fază de înviorare care lăsa iar doctorul pe planul al doilea ; primea și ea ideea unei boale mai lungi — fiindcă altfel nu se putea — dar se struneau în ea energii de apărare ; nimeni nu mai vorbea în jurul ei de nuntă, totuși nunta trebuia să fie și cît de curînd, de cum s-o simți în puteri. Va vorbi ea de nuntă, va scrie chiar Mălinei, de ce să nu scrie. Își aducea aminte și de divorț. De ce nu spune Costel nimic ?... De nuntă va scrie dăscăliței, de divorț însă nu va vorbi lui Costel. Să vie de la el... Ea numele Ninei nu-l va pronunța.

Din pricina Ninei nu-i mai trebuise să trăiască și acum tînjea, bolea. Mai avea și o sfială să vorbească de Nina, să nu se întoarcă cuvintele împotriva ei, să nu ghicească la Costel vreun gînd care să nu fie la fel cu al ei. De ce nu vorbea el ? De ce nu spunea : „Am scăpat de tot... de...“ Se sfia să vorbească de divorț, de nuntă, dar tăcerea o înrăia... Să nu fi fost bolnavă ? Ar fi întrebat fără

sfială... dar boala era rușinea și ea totdeauna trăise cu rușinea de cînd se știa.

Deocamdată, urma în ascuns cu unt de gîscă. Nastasia dase ideea și gazda aprobase ca fiind minunat. Ana mai lua și un medicament pulmonar din banii ei, după o reclamă din ziar. Nu tușea, n-o durea pieptul, decît acolo jos — la linguriță, cum se zice — și în spate avea bătut un cui, drept în șira spinării ; totuși sîngele vărsat atunci și sugestiile Nastasiei și ale gazdei o făcuse tacit complicea lor în privința boalei de piept... Ei nu-i era frică, îi era numai necaz că le putea fi celorlalți frică.

Pînă la urmă, Costel aflase despre tratament și amintea el însuși ora : e ceasul pentru sirop... e ceasul pentru unt de gîscă. Luptau împreună pentru căsnicia lor, așa cum da Dumnezeu.

Costel nu părăsise ideea de a o duce la doctor și iată într-una din zile Ana iar avusese o icneală cu sînge, și cum la spital nu vrea cu nici un chip să meargă, să n-o oprească acolo, Costel se informase la bancă de un doctor bun și optase pentru un asistent de profesor pe care îl recomandase Diaconescu.

Colegilor nu le vorbise nimic de otrăvire, le spusese numai că o cumnată a lui e bolnavă și nu-i cunoaște nici un doctor boala. Nimeni nu arătase nici o curiozitate ; de cînd Mălina trecuse pe la direcție cu scrisorile ei de recomandație, totul mergea strună. Ce femeie, Mălina !

În cinstea doctorului, Ana ținuse să fie casa deretecată și iar se cam obosise, avea dureri, ceea ce se nimerea, dealtfel, bine pentru examinare.

Doctor bun, care stase o jumătate de ceas întorcînd-o pe față și pe dos, pipăind, punînd o sută de întrebări. După ce examinase plămînii, rinichii, pîntecele, apăsase tare pe stomac și Ana dase un țipăt ; abia atunci Ana spusese cu timiditate că ea a fost la spital otrăvită cu cîteva luni înainte, dar i-a trecut.

— Așadar, cauză bine determinată... simptome caracteristice... Absolut nimic la plămîni, cel mult un teren slab.

Cei doi îi sorbeau cuvintele, schimbînd priviri cari suprimau pe loc boala temută.

— Aici ar trebui operație...

Surprinși în plină iluzie de o perspectivă supărătoare, încetase de a-l mai admira.

— Dar fiind însă starea generală, ar fi bine să faceți o radioscopie. Scriu aici un tratament și, dacă după trei săptămîni, pacienta e mai bine, îmi comunicați și viu s-o văd. Dacă însă între timp survine ceva, mă chemați îndată.

Ana și Costel ascultase îngrijorați. Doctorul scrisese apoi pe două foi de hîrtie, pe una diagnosticul și avizul lui cu privire la operație, pe cealaltă regimul alimentar amănunțit, mai dase și o rețetă de prafuri și recomanda comprese stoarse, stropite cu alcool ; interzisese ventuzele și căldurile.

Cei doi priveau consternați documentele, cum privești actele unui proces. Buimăcit, Costel era gata să uite să-l plătească, îi făcuse Ana semn. Întrebase și doctorul ceruse două sute lei — pentru pungi modeste — adăogase.

„Toată lumea e acum săracă", se consolase în gînd Costel. Era un doctor bun și nu-i părea rău de cei două sute lei pe care-i strecurase în mînă Ana. Îi avea ea puși de mult deoparte — explicase, ca să nu-și dea de gol tezaurul.

La ușă, doctorul explicase lui Costel că soția lui are o ulcerație ; șansa de vindecare ar fi operația, dar, în starea de slăbiciune în care se găsea, operația era deocamdată contraindicată. „E foarte serios" — sfîrșise doctorul cu un ton care dase lui Costel durere de cap.

Foarte serios ! însemna mai puțin ca grav sau ca periculos... Doctorul nu spusese însă dacă Ana trebuie să stea la pat ! „Odihnă completă", dar la pat chiar sau nu ?... Altfel, doctor bun !

Costel silise pe Ana să stea două zile cel puțin la plapomă. Aveau femeie de ajutor. Făcuse prafurile la o farmacie de pe Carol în drumul biroului ; cam scumpe, dar cînd e vorba de sănătate !

La birou îl sfătuiau să facă radioscopie, Costel credea că e de prisos. Doctorul cel bun cunoștea el boala și fără radioscopie și bolnavei îi era mai bine acum... Ceilalți discutau foloasele radioscopiei : unul zicea de Ana „cumnata", altul „logodnica". Nu era nici un rău, căci echipa acolo era primenită, se schimbase între timp trei din ei,

și anume cei mai nesuferiți. Era acum unul mai ales, îl chema Diaconescu, care venise în locul lui Costescu... trecut director în provincie. Diaconescu, om la patruzeci de ani, poate mai ceva, era descurcăreț, vorbăreț, simpatic. Rudă de departe cu directorul, dar bun coleg, sincer, nu cu fețe. Îi plăcea să facă cinste : „Turcu plătește !“ — zicea, făcînd haz înainte de a-l face ceilalți, și făceau toți haz. Curînd băieții îi zisese „Turcu“ și nu se supăra. Costel însă îi zicea „domnule Diaconescu“.

De radioscopie nu era nevoie, dar Costel supraveghea de aproape regimul de mîncare al Anei. Ar fi fost s-o ție numai la puțin lapte cu Vichy, dar era prea slabă și trebuia hrănită. Carne, firește, defel, numai zeama stoarsă de la o friptură din cînd în cînd. Cum stoarsă ? Ana mesteca bucățile și le scotea din gură. Costel, altădată așa lesne scîrbit, lua acum seamă să nu înghită vreo bucățică de carne : dacă Ana face tot ce a spus doctorul se vindecă. Așa potrivea Costel spusele medicului.

Costel scria des Mălinei și primea răspuns pe patru pagini, deoarece, toate treburile gospodăriei fiind acum rostite, mamă-sa avea timp liber. De venit la ei ar fi venit bucuros, i se ura chiar și îi era dor, dar nu putea lăsa singur pe dascălu Petre, care avea un guturai strașnic, și Costel știa bine ce răsfățat e tată-său cînd e bolnav...

Mălina vorbea cu dascălu — amîndoi de o părere — că ar fi bine să se mute Costel la Brăila, unde banca lui avea o sucursală : să fie cu toții la un loc.

Costel răspunsese că în adevăr era bună ideea să fie cu toții la un loc, dar Ana n-ar fi fost în stare să sufere o mutare și un drum, mai ales luna asta, pînă nu se face bine. Ca și cum mutarea era în palmă.

Se discutase în scrisori și despre operație — dascălu Petre încă nu era la curent cu boala. Mălina spunea că la ei la Brăila e un chirurg grozav care face minuni, dar la cuțit nu te poți așa lesne hotărî și nici să-ți iei pentru altul răspunderea.

Așa e ! Nu puteau părinții lui să-și ia răspunderea. Deocamdată deci, nici mutarea, nici operație.

După un timp, Mălina le scria cum fusese cît pe-aci să pornească la București, dar nici acum nu se putuse din cauza politicii și alegerilor ce se pregăteau. Dascălu

era ocupat cu ale campaniei electorale și nu cuteza să-i vorbească de plecare, nu se putea lipsi de ea. Pentru unele acte ce erau de scos de la grefa Tribunalului Ilfov, trimetea lămuriri lui Costel să se ocupe el.

Costel explica Anei că vizita lungă pe care le-o făcuse deunăzi Mălina era o excepție. De cînd Costel venise ca student în capitală, mamă-sa îl vizitase numai de vreo două ori și cîte trei-patru zile. Dascălu Petre nu putea sta fără ea, din obicei... mai era și gelos... Avea dreptate să fie gelos, căci mamă-sa era frumoasă și avea succes.

Chiar acum, cu ocazia repunerii lui în slujbă, directorul îl întrebase :

— Așadar, era mama dumitale... O femeie deșteaptă și plăcută...

Dascălu era mîndru și sigur de ea, dar o vrea acasă lîngă el și îi făcea scene ca unul tînăr.

Ana știa, mai auzise. Admira și ea pe Mălina ; frumusețea, deșteptăciunea și cinstea Mălinei îi părea că nici nu mai trebuiesc vorbite, fiind mai presus de „curtea bărbaților“ și de gelozia dascălului Petre, pe care Ana nu-l cunoștea, dar pe care îl iubea mai puțin. Pentru Ana frumusețea, tinerețea și cinstea Mălinei erau verdeață și aer curat care împrospătase casa lor ; sănătatea Mălinei era și ea tonică pentru Ana ; proclamată însă de Costel cu mîndrie, îi părea Anei ca o înfruntare, cum înfruntări oarecum erau și frumusețea și tinerețea Mălinei prețuite de alții, acum, cînd ea era bolnavă.

Costel admira pe mamă-sa mai mult ca pe oricine alt, ceea ce era, desigur, frumos, dar ciupea puțin pe Ana de inimă. Ei nu-i făcea nimeni curte și nici directorul dacă s-ar fi dus vreodată la bancă.

Arătase respingere pentru o mutare la Brăila, ceea ce îi prilejuise o mică morală din partea lui Costel : el nu primea ideea unei mutări acum la Brăila, pentru că Ana era bolnavă și pentru că sta la gînd dacă să părăsească Centrala, dar propunerea Mălinei trebuie socotită ca o cinste, iar putința de a sta la un loc cu părinții ca pe un noroc, de care numai de nevoie se lipseau.

Ana fusese așa de mîhnită de reproș — mai ales așa frumos rostit — încît Costel își regreta severitatea și o asigura că, la drept vorbind, i-ar fi părut rău să plece din București, unde erau bine instalați. Ana se mustra de

îndrăzneala ce avusese : Cum ! Pînă deunăzi se temea că părinții lui Costel n-o vor vrea, și acum, cînd doreau să locuiască împreună, ea se lăsa greu !

Dar nu-i părea rău că nu se mută : mai bine singuri.

Cînd luna de probă a tratamentului prescris de doctorul cel mare trecuse, mai ales că, înțelegînd că vizita de control o va face gratuit, Costel se dusese la doctor, care luase notă și, în adevăr, după două zile, cu prilejul unei alte vizite în același cartier, oprise mașina la ei.

Examinase pe Ana, pusese întrebări și la plecare spusese că vede oarecare ameliorare. Recomandase același tratament mai departe.

— Și operația ?... Ca să se vindece de tot ? întrebase Costel.

— Cum vreți ! Rămîne la dorința familiei ! Eu unul cred că nu poate suporta operația.

— Atunci, domnule doctor... cînd se face bine ?

Doctorul îl privise, ridicase din umeri cu gestul fatalității : a se vedea... cu răbdare.

Costel rămăsese în prag, opărit, ca și cum afla ceva nou. Nu cuteza să intre în cameră. Ana îl aștepta cu nerăbdare :

— Ei ! Ce-a zis ?

— N-a zis nimic alt decît ce ți-a spus și ție. Să urmezi mai departe.

— Cît ? întrebase posac Ana.

— Încă.. o lună. Improvizase, dar Ana nu păruse a-l auzi, dusă pe gînduri. Gînduri despre nunta care se tot amîna și despre nenorocul ei.

Nastasia, femeia cu ziua, de mult mesteca în ea să-i spună coanei Ana că slăbește de nemîncare. Acum — după vizita chiar de pomană a doctorului — îi spusese :

— Ia să te hrănești mata mai bine, să vezi cum prinzi carne. Așa, nemîncată, dacă te iei după doctori, ajungi ca mucenicii, și cînd oi vrea să mănînci nu mai poți, că ți se lipește stomacul.

Ana ea însăși se gîndea la o supraalimentare. Nu tăgăduia că doctorul ăsta din urmă i-a făcut mult bine și nu mai simte cuiul în șale ca mai înainte, dar acum trebuia să se întremeze, mai ales că avea un gol în stomac care venea, desigur, din nemîncare — ca o gaură. Firește, să

nu ia lucruri grele — dar ouă proaspete și unt cu mămăliguță și nițel pui — cum o ademenise gazda. Costel ținea însă morțiș să nu se depărteze de la regimul dat de doctor. Totuși, fără știrea lui, și mai ales din cauza acelui gol, Ana începuse a lua cîte ceva : ochiuri cu unt și o bucățică de friptură ca pentru o pasăre — friptă la gazdă, să nu-i miroasă în casă lui Costel, să bănuiască.

În adevăr, de cînd mai mînca, nu mai simțea golul din stomac. După o săptămînă însă de supraalimentare, reîncepuse durerile ca o cingătoare și gustul rău, acru și amar, așa că tot ce punea în gură i se strepezea... și haid... icnise o gură plină de sînge sadea și cheaguri mici. Noroc că nu era nimeni, nici Costel, nici femeia. Spălase bine ligheanul și se așezase la pat și la regim de lapte. Avea pentru astfel de caz o doctorie anume. Cît lipsea Costel de acasă, Ana sta întinsă pe spate și nu mișca nici degetul, iar cînd Costel sosea, se sălta binișor și vorbea cu economie. Spunea însă prostii.

Cum Costel îi anunța bucuros că pentru actele de la tribunal Mălina tot trebuia să vie în persoană, Ana scîncise :

— Dacă mă mai găsește !

Era întîia oară cînd vorbea așa fel. Costel se supărase.

Să-l împace !... De ce să-i ascundă ! Ana îi petrecuse brațul în jurul gîtului : cînd ea se hotărîse să se despartă de el pentru totdeauna, că nu-i mai trebuia fără de el viața... și el țipase la spital : „Ana... ne cununăm... Nu ne pasă de nimeni !“ De ce să-i ascundă lui !

Îi șoptise :

— Am scos iar sînge ! — în ureche, cum ai mărturisi : „O să avem un copil !“

El privise mîna răsfirată pe pieptul lui și repetase mașinal în gînd : „Mai frumoasă mînă ca a Ninei !“ — ca pe un refren absurd.

Sîmbătă după-amiază, cînd Costel avusese punte, se dusese la doctor acasă. Salonașul era plin : doctor mare !

Tocmai intra la consultație un client. El, prin ușa crăpată, confidențial :

— Domnule doctor, nevasta iar a scuipat sînge.

Doctorul, puțin cam agasat :

— Nu scuipă sînge... are vărsături de sînge... e stomacul.

Cu inochentu ăsta avea răbdare, îi era simpatic. Cum însă clientul se putea impacienta și Costel nu preciza nimic :

— Să ia poțiunea ținută la rece și odihnă... regim strict... mai vedem...

Costel se enervase : nu scuipă, ci... ! Parcă stăm să ne jucăm cu vorbele ! Doctor bun... tot nebun !

PARTEA a VI-a

Vocea Anei era acum cam răgușită, adică mai mult stinsă, și gazda se îndoia să nu fie cumva tot la piept, căci așa aveau glasul astupat ofticoșii.

Costel, ofensat de mutrele ei bănuitoare, explica — așa ca din întîmplare — că nici gînd să fie la piept, era la stomac și mergea spre bine.

„Să creadă el că e oftică la stomac...“ se încăpățîna gazda.

Pe Ana durerile din urmă o istovise ; nemaiavînd cît și de unde slăbi, pielea îi era lipită pe oase și gura îi era încă mai botoasă, dezvelindu-i gingiile albe cînd cerea să rîză sau cînd se strîmba de dureri.

Costel băga de seamă că arată tot rău și își trecea mîna peste frunte și prin păr. Ana pomenea acum mereu de radioscopie ; o va face la spital, unde o cunosc toți, și va afla ce e cu ea.

După o nouă săptămînă de regim și de odihnă, durerile se mai împuținase și recăpătase curaj. Falangele uscate ale degetelor se plimbau iar pe vreun lucru de mînă, anevoie însă și cu pauze — ca și cum nu mai fusese niciodată timpul acela cînd Ana muncea fără preget.

Costel se hotărîse că, de cum se va întrema, Ana va pleca la Breaza la o soră a gazdei ; acolo, la aer, se va îndrepta.

Ana adoptase cu lăcomie proiectul, la marginea căruia vedea cununia. Pentru cununie era în stare de orice sacrificiu, chiar de a lăsa pe Costel singur. Și ce mai era cu divorțul ? Trebuia să fi fost gata... Poate avea întîrziere, vreo piedică, și nu-i spunea ei. Ea nu-l întreba.

De o săptămînă Costel se frămînta din pricină că cei de acasă îl rugase să vie pe o zi la Brăila pentru vot. Îl înscrisese acolo. El pînă atunci se dezinteresase, nu votase nicăieri. E drept că Ana se simțea mai binișor și ar fi putut lipsi, dar cum să-i spună și totuși cum s-o lase singură ?

Citise Anei scrisoarea Mălinei și o întrebase ce trebuie să răspundă. Ea ar fi vrut să nu plece de lîngă ea, pentru că însă îi cerea părerea și ca să nu se opună dorinții socrilor, făcuse o sforțare :

— Eu zic să te duci, dacă te cheamă. Cine știe ce iese de acolo și le faci un serviciu părinților.

Glasul nu era așa de îmbietor ca vorbele, dar Costel, care vroia să nu refuze pe Mălina, luase de bun sfatul Anei și își regulase la bancă absența. Hotărîse ca femeia cu ziua să doarmă cu Ana o noapte, cît el lipsește, și primise asigurări bune din partea gazdei. În totul n-avea să lipsească decît o zi și jumătate cu o noapte la mijloc.

De cînd venise ca student la București, Costel mersese o singură dată la Brăila, pentru vacanța mare, anul întîi. Pe urmă i se păruse că cine șade în capitală n-are de ce pleca aiurea și se mira de unii care așa, ca nimic, se urcau în tren de colo pînă colo. Cei din bandă nu se mișcau din București.

Așadar, nu călătorise de cinci ani ! De cinci ani nu mai văzuse Brăila. O vreme. Acum, cînd legătura se restabilise, motivele care-l ținuse departe de casa părintească erau uitate.

Îi plăcea voiajul : legănatul, uruitul trenului și privelișteа cîmpului pătat din loc în loc cu zăpadă, ici-colo cu o umbră verde. Îl distra cum peisajul, pe care își punea ochii o secundă, fugea dinapoia ferestrelor aburite. I se păruse drumul prea scurt.

La Brăila, gara, orașul, din trecere i se arătase neschimbate. Admira ici-colo cîteva clădiri noi și observă că s-au înmulțit automobilele și s-au împuținat birjele.

Acasă nu-l așteptau, nu erau siguri că va veni, și Mălina îl primise cu exclamări :

— Bravo ! Ce bine îmi pare că ai venit ! Are să se bucure dascălu ! El, acu, cît ține focu alegerilor, aproape că nu dă pe acasă, cum bine știi.

După ce făcuse legătura cu trecutul, Mălina îl mai sărutase o dată.

Ea însăși era ocupată, pregătea sticle cu țuică de la ei din beci și borcănașe cu murături, pe cari băiatul de stradă trebuia să le ducă la adresele diferite. Pe dascălu Petre, Costel, cînd vrea, îl putea găsi la un local unde își ținea biroul electoral, și chiar era bine să se ducă să-l întîlnească. Dascălu era cu disidența, ca de obicei, n-avea astîmpăr pînă nu-și schimba culoarea și semnul. Mălina îl mustra că nu se va alege cu nimic, dar dascălu rîdea pe subt mustață și spunea că știe el ce face. Mălina recunoștea că așa cum făcea, cum dregea, dascălu avea trecere și ar fi fost bine ca, după alegeri, Costel să mai dea o fugă la Brăila, să discute în liniște cu tată-său despre mutare.

Costel nu regreta nici lipsa de acasă a dascălului, nici discuția care ar fi dus, poate, la o decizie luată fără Ana.

De Ana mamă-sa îl întrebase de cîteva ori, printre alte vorbe multe : vorbe despre trecut, despre casa lor — casa de aci, de la Brăila. Pe Costel îl cuprindea din jur casa părintească și obiceiurile vechi ; își întorcea însă gîndul mereu către odăițele din Rahova și către Ana, așa cum gîndești la ceea ce e departe și nedreptățit.

Îl cuprindea din jur casa și deprinderile, dar sta acolo ca un musafir. Era altfel lucru cînd Mălina fusese musafira lor la București.

În oraș ieșise prea puțin și cu dascălu Petre vorbise din picioare, în fund la o bodegă. Dascălu îl luase de umeri într-un colț, parcă l-ar fi văzut numai din ajun, și îi spusese la ureche o combinație din care Costel reținuse numai numele candidatului favorizat, dealtfel guvernamental, dar care se cam clătina.

Acasă, mamă-sa îi arătase o mulțime de schimbări — deși lui i se părea totul neschimbat și ziua trecuse cu nimic, cu nimicuri, iar seara merse cu Mălina la cofetăria mare din centru. „Pustie din cauza evenimentelor politice“ — scuza Mălina, care ar fi dorit să fie cît de mult văzută alături de Costel. Nimic n-ar fi putut-o încînta mai mult decît vreo brăileancă sau vreun brăilean să spună :

„Am văzut pe dăscălița Petreasca cu un tînăr străin, cînd colo era fiu-su !“

Costel dormise adînc și se trezise crezînd că e pe divanul lui de la București. După ciocolata cu lapte, pe tavă cu șervețel brodat, Mălina propusese o plimbare în port, care le ocupase toată dimineața.

De mormintele neamului Cantilis — dealtfel grămădite subt frunze uscate și noroi — uitase și el, și Mălina. În totul vizita fusese prea scurtă și vorbise prea puțin, mai ales de Ana și de boala ei.

— Cînd crede doctorul să se facă bine ? întreba Mălina din cînd în cînd.

Întrebarea ar fi putut fi cu sorți de vorbă mai lungă, dar Costel o curma cu răspunsul sumar că nici doctorul nu putea spune sigur. Mai mult aflau unul de la altul prin scrisori. E drept că preocuparea alegerilor, șederea scurtă pe picior de plecare nu dau prilej. Era și o amorțire, o aromeală, pe care i-o pricinuia schimbarea de loc.

Dascălu Petre venise noaptea tîrziu la culcare și plecase dimineața cînd Costel încă dormea ; la amiază se întorsese să-și schimbe hainele și, pe cînd Mălina îi lega cravata, luase pe Costel de umeri și-l întrebase cu gîndul aiurea :

— Și mireasa ta ce face ? Dacă sfîrșim cu asta, vine și rîndul nunții.

Costel ghicise că dascălu Petre știe prea puțin lucru de Ana și nimic de boala ei. Firește că era mai bine să nu știe, simțea însă o înstrăinare.

Mălina totuși îi căuta privirea, triumfătoare, făcîndu-i oarecari semne — „Ai auzit ? Ai văzut ?“ — despre consimțămîntul dascălului.

E drept că distanța parcursă de la ruptura totală cu părinții la vorbele bune despre nuntă era mare, Costel n-o putea destul aprecia din cauza boalei Anei, care-l rodea sub forma unei descurajări : nu-i pria nimic... nu-i ardea de nimic.

— Rochia de nuntă mă privește pe mine ! zisese Mălina, trăgîndu-se un pas, să admire nodul cravatei și pe dascăl.

Planurile de viitor, cele pentru cari se trudea pînă atunci, nu mai găseau în Costel răsunet.

Mălina învîrtea un strudel cu mere — specialitatea ei — și se uita surîzător la Costel, care o privea în tăcere.

— Costel ? De ce nu porți tu ochelari ?

Costel deschisese ochi mari :

— Ochelari ? Nu mă dor ochii !

Scosese din buzunarul vestonului batista curată și se șterse la ochi.

— Nu ! Ochelari, numai așa, de frumusețe ! Legați în aur... Ca ai directorului de la liceu... Ți-ar veni foarte bine.

Surprins de propunerea neprevăzută, Costel n-avuse răspuns, înregistrase numai cu nedumerire : ochelari !

Cînd se apropiase ora trenului, Mălina începuse a suspina :

— N-am înțeles nimic de tine, prea ai stat puțin, dar tot mă bucur că ai venit acasă.

Costel credea la fel că a stat prea puțin și n-a profitat, dar nu putea prelungi, îl mustra amintirea Anei. Fără a se fi simțit prea la îndemînă, totuși ambianța familiei îl depărta oarecît de odăile lui din Rahovei și se gîndea la Ana dinadins, cu o sforțare de dragoste, de dor, drept compensație.

— Dar tu, Mălina, cînd mai vii la noi, că te dorim, și gazda nu mai tace. Cît despre Ana, se închină în numele tău.

Mălina explicase că trebuie să lase să mai treacă, apoi abia să încerce a mai face rost de concediu de la dascălu. Dascălu nu mai era așa tînăr și nu-l prea puteai lăsa singur : la tinerețe dintr-o pricină, acu din alta !... Chiar dacă venea la București, mult nu putea rămîne, ca deunăzi... să fi fost cu toții la Brăila, altfel s-ar fi ajutat unii cu alții... Firește, să se facă întîi Ana bine și atunci să vorbească mai mult despre asta.

La ora două, Mălina nu putuse conduce pe Costel la gară, fiindcă aștepta încă pe dascălu Petre, cu dejunul pe masă. Se despărțise de Costel tandru, cu ochii lăcrimați. Costel simți, la fel, o părere de rău.

În birjă, spre gară, singur, era cuprins de o nostalgie după casa părintească și după oraș : așadar, Mălina se gîndea stăruitor la o mutare ! Pe trotuar trecea un domn cu ochelari : să fi fost directorul liceului ? Își pi-

păia nasul ca să evalueze suportul eventual al unor ochelari.

În tren nu-l mai distra acum nici legănatul, nici peisagiul, și gîndul i se întorcea spre casa din București și spre Ana : ce-o fi fost în lipsa lui ? Era grăbit acum să ajungă. Cum la Buzău vagonul rămăsese gol, adormise și sforăia adînc.

În lipsa scurtă a lui Costel de-acasă, nu se întîmplase Anei nici un accident de sănătate, se petrecuse totuși ceva neprevăzut, „cu mistere", ca pe timpul din Popa Tatu. Își avea începutul încă dinaintea plecării lui Costel.

Într-o după-amiază pe la patru, gazda primise vizita neașteptată a Ninei, chiar a Ninei.

— Doamna Petrescu ! exclamase madam Ida.

Da ! Aflase tîrziu că sora ei a fost grav bolnavă și venise să afle vești... Ce-a fost a fost, fiindcă așa e viața, dar ea tot ținea la Ana... Îi luase urma la spital și se bucurase că locuiește tot aci, la o gazdă așa de bună !... Alesese un ceas cînd Petrescu — așa se exprimase — lipsea de acasă.

Gazda îi povestise tot ce știa, cu adaus de floricele, și Nina își ștersese ochii.

Madam Ida se uita la Nina mai lung decît se cuvine. Vedea o schimbare și nu deosebea care... Nina acum era blondă. Păcat, așa păr negru frumos !

— M-am oxigenat... Așa a pretins... omu... meu.

— Cum, te-ai și măritat cu altul ? — Madam Ida se întreba dacă nu cumva aici, în casă la ea, trăise și asta tot necununată ; o mințise. I se părea că minciuna lor o păgubea de ceva... N-avea de ce o păgubi, dar s-o mintă așa !

— Omu meu... cum vine vorba ! Nu m-am remăritat... sunt încă în divorț... Măritișul ! — pe gînduri, fără dispoziție.

Tot nostimă, e drept, mai slabă ceva la față și, dacă te uitai, semăna nițel cu Ana — în frumos, firește — cu Ana așa cum era Ana înainte... căci acum, sărmana... Ca surori, aduceau...

— Îți stă bine și așa... Dacă e gustul dumnealui. Madam Ida era bucuroasă că, din atîtea mistere, aflase ceva nou — ca și nimic — dar totuși.

Nina spusese că i-ar face negreșit plăcere să-și vadă sora, dar nu vrea să intre, nu cumva să-i facă rău... N-ar fi fost de ce, dar Ana dovedise că nu înțelege viața așa cum e... Viața trebuie s-o înțelegi !

Gazda dase din cap afirmativ, lăsînd să se presupună că ea înțelege viața și pe Nina.

— Eu acum sunt „cazată".

Gazda nu pricepuse cuvîntul.

— Am ajuns acolo unde ar fi trebuit să rămîn de la început, dacă viața — iar viața — n-ar fi atît de capricioasă, explicase Nina destul de neexplicit pentru gazdă.

Madam Ida o asculta atent și gîndea că Nina e „cititâ" și bine educată și ar fi dorit ca cele două surori să se revadă și să se împace.

Închipuia un tablou cu îmbrățișări și lacrimi, dar nu îndrăznea a lua inițiativa. Spusese Ninei să mai poftească pe la ea, că-i face plăcere.

— Sunt mult prinsă și nu pot lipsi oricînd, nici n-aș vrea să fiu indiscretă — răspunsese Nina cu un surîs plin de subînțelesuri.

Ce dinți frumoși ! Ce siluetă... mai ales pieptul mic, sfîrcos...

Vizita ca și vorbele Ninei gazda le tradusese în bine. Nu era nimeni de față care să-i aducă aminte cum ocăra pe vremuri pe aceeași Nină.

E drept că la început, înainte de scandaluri, madam Ida admirase pe Nina : totdeauna așa bine pusă... Și parcă ce fusese ?... Dramele iubirii și ale geloziei. Așa e viața cînd o înțelegi !

Buna dispoziție a gazdei către Nina și tabloul celor două surori îmbrățișate nu găseau nici un obstacol, de aceea la plecare ceruse Ninei adresa, pe care, după o ezitare, i-o dase.

— Să-ți pot trimite vreo carte poștală, dacă am vreo veste !

Gazda se gîndea numai la putința unei întrevederi între cele două surori. Nina însă se dusese cu gîndul la ceva rău. Aflase cu întîrziere despre otrăvire, nu știa mare lucru de starea actuală, agrava totul din ceva remușcare și dintr-o nevoie teatrală — reminiscență de Conservator.

Își mușcase buzele și plecase, lăsînd gazdei o impresie sentimentală.

După vizita Ninei, gazda luptase cu secretul : să spună Anei sau să nu-i spună ?... se temea oarecît de „domnul Costel“, care uneori făcea urît. De cum însă aflase de plecarea lui Costel la Brăila, dorința de a vorbi o năpădise și începuse prin Nastasia.

Nastasia nu știa ce e cu Nina și deci n-avea motive de tăcere. Povestise tot Anei — ținînd mîna la gură, fiindcă era vorba de un secret.

Ana o trimisese să cheme pe gazdă, care — după ce făcuse pe slujnică de rîs, că nu și-a ținut gura — venise în grabă.

— Cum te dorește ! Dumneaei acu e cu altul, mi-a spus mie... și cum te dorește !...

Ana întrebase liniștit, cu vocea ei stinsă, de sora ei și-și arătase părerea de rău că n-o poate vedea.

Madam Ida rămăsese decepționată de sărăcia vorbelor și de lipsa oricărei drame. Ce ființă închisă și Ana asta ! Era însă mulțumită în ce privea planurile ei împăciuitoare. Înțelesese că primea s-o vadă.

În lipsa lui „Petrescu“ — spusese Nina și, iată, tocmai Petrescu lipsea la Brăila. Bucuroasă că și-a găsit de lucru, gazda luase autobuzul și se dusese în persoană la adresa dată de Nina, care adresă era la un oarecare domn N. Lupescu.

Anei nu-i spusese de acel demers, pentru ca să fie „surpriză“. Pe Nina n-o găsise acasă și îi păruse rău, căci era curioasă să vadă locuința și se pregătise să mai converseze. Se întreba cine va fi fost acel domn Lupescu, care avea la ușa apartamentului o tăbliță cu numele lui, ca la doctor și avocat. Casă mare, apartamentul la al doilea, servitoarea cu șorț și bonet, dar ce era înapoia geamului mat ? Cîte odăi ? De ce o tăbliță ?

Lăsase servitoarei o însemnare, pentru ca drumul ei să nu fi fost chiar degeaba. Nu fusese degeaba. A doua zi, spre amiază, Nina sosise.

Cînd anunțase Anei prin servitoare — fiindcă nu știa cum o ia, bine sau rău — Nina avusese în adevăr o mică panică. Spusese totuși : să vie, potrivind pledul pe picioare.

— E mai bine să intru singură — spusese Nina grațios gazdei, care ar fi vrut să fie de față.

— Da' cum se poate... Desigur !

Nina pălise puțin văzînd pe Ana așa de schimbată. O speriau ravagiile ce pot fi cu putință într-un sînge înrudit cu al ei. Dealtfel, ținea la Ana, îi părea rău că e bolnavă, mulțumită că cel puțin s-a împăcat înainte.

Nu vorbise serios despre nimic :

— Am aflat că ai fost... bolnavă și mi-a fost dor să te văd... Acum ești mai bine... Eu sunt iar cu Lupescu... Omul se întoarce de unde a plecat.

Ana se plînsese de durerile ei și îi explicase ce simte cînd mănîncă, cum are un cui în spate... că o îngrijește un doctor mare și acum îi e mai bine... Are să meargă curînd la munte să se îngrașe.

— Tu ai mai slăbit.

— Nici eu nu sunt așa bine ! — i se părea Ninei că o doare în spate ca un cui.

O tăcere, după care Ana întrebase pe Nina ce știe despre Lucica. Se înviorase puțin, ca și cum abia acum găsea vizitei un motiv de interes, o scuză.

Nina însă nu-i putuse da lămuriri :

— Știi ! Din cauza lui Lupescu am evitat... Mi-a pus condiție... Nimic de-a face cu Dragu. Îl poate compromite... Am căutat pe ascuns să aflu ceva, dar n-am reușit... Nici măcar din întîmplare s-o fi zărit... O ține închisă ?... A lăsat-o în Elveția pînă se termină procesul ? În tot cazul e tot cu el, asta o știu sigur de la avocatul lui, ba chiar m-a lăsat să înțeleg că s-ar fi... cununat... Versiuni.

Urmase o tăcere mai lungă, și nici una din ele nu mai găsea ce spune. Nina își amintea că se grăbește. Se aplecase ca pentru o îmbrățișare, renunțase și se despărțise fără ca nici una din ele să pomenească de vreo revedere.

După plecarea Ninei, gazda vroise să intre, dar Nastasia o oprise pentru că coniția Ana dormea.

De la slujnică nu putuse afla lucru mare : o proastă sau o prefăcută. Nu putea crede că nu fusese nici o dramă. Se simțea jicnită în bunele ei intenții : așa e cînd te amesteci să faci un bine...

...Cealaltă plecase, nici n-o simțise... Ar fi putut să-i dea ziua bună.

Costel se întorsese deci de la Brăila într-o casă pe unde, fără urme vizibile, trecuse neprevăzutul și lăsase ceva mister. Deși nu se înțeleseseră între ele, cele trei femei nu spuseră nimic de vizita Ninei.

Costel în schimb povestea Anei de Brăila cu însuflețire, ca și cum s-ar fi petrecut acolo lucruri însemnate, deși totul decursese monoton. Ana îl asculta cu ochii ațintiți în așteptarea a ceva cu privire la nunta lor.

În vorbăria lui multă despre alegeri și despre plimbarea în port, Costel nu pomenise nimic nici despre mutare, nici despre nuntă, deși despre amîndouă fusese cu Mălina vorbă.

Se uita lung la Ana ca și cum după o zi de lipsă o vedea cu un ochi nou, o vedea schimbată, istovită. Subt privirea lui, Ana se încorda, înrăită.

Anei i se umflau uneori picioarele, apoi i se dezumflau ; ea și le pipăia, le arăta speriată lui Costel, și, cînd se trăgeau înapoi și picioarele erau iar două oase uscate, amîndoi se bucurau. Lui Costel îi rămîneau însă ochii întîrziați pe mîinile ei scheletice, pe scheletul picioarelor, și se înfiltra în el, fără deslușire, nici termen, ideea unei stări fără de leac, idee care se mărturisea în scrisorile trimise Mălinei.

„Biata Ana slăbește mereu și nu știu ce o să fie cu noi !“ — scria mamă-si, deși socoteala lui ar fi fost să ascundă gravitatea.

În răspunsurile ei, Mălina strecurase odată cuvintele : „Mă gîndesc uneori la o nenorocire și plîng într-ascuns de tat-tu“.

Pînă atunci Ana nu se prea văita, vorbea uneori de moarte, dar numai așa, ca să-i vie din afară o dezmințire ; acum însă începuse a vorbi nesocotit. Gazda, care uneori venea să-i țină de urît, povestea tocmai de la o nuntă din vecini, și Ana atunci pomenise de rochia ei de mireasă ; cum ceilalți tăceau, adăogase :

— Ca s-o port în sicriu.

Ce erau prostiile astea ! — Costel, care era de față, se supărase de-a binelea, ceea ce mulțumise pe Ana, care vroia numai să-l pună la probă. Mai vroia și să aducă

vorba. De ce să nu-i facă Mălina rochia de acum, tot promisese că i-o face. Ce strică să fie gata din timp.

Asupra lui Costel însă vorbele Anei făcuse impresie. Se uita la ea pe furiș și, cînd arăta mai bine, gîndurile triste i se risipeau oarecît : „mor eu înaintea ei“ — se încuraja, dar a doua zi înfățișarea Anei nu-l mai încuraja decît în privința lui. Se întrista ; ar fi fost bucuros s-o aibă mereu acolo, fie chiar așa, bolnavă. Ținea mult la ea : „Biata fată ! N-am eu noroc !“

În scrisoarea ultimă, Costel, dintr-o nevoie de confidență, repetase Mălinei : „Ce prostii a spus Ana despre rochia de mireasă... la ce se gîndește ! Dar doctorul a spus că e «lent» — merge încet.“

Mălina pusese punctele. Răspunsese că a plîns cu suspine citind, că rochia de mireasă o privește pe ea, cum a mai spus... dar că păcat... mare păcat. O scrisoare frumoasă, pe care însă n-o putea citi Anei, ca să se bucure, văzînd cît o iubește Mălina... Ce femeie, Mălina !

Subt impresie, Costel se trezise spunînd Anei :

— Toate, Ana, se vor face așa cum vrei tu.

Ce înțelesese Ana ! Explicație nu ceruse. De un timp, de cînd bănuia că scrisorile din Brăila vin la bancă, nu mai cerceta despre ele. Întrebase numai cînd sosește Mălina :

— Sau îi e frică de boala mea ?

Care frică ? Mălina nu venea fiindcă n-o lăsau treburile casei.

Oare să fi crezut în adevăr Ana că are ceva molipsitor ? Costel era sigur că boala nu se lua ; i-o spusese deslușit doctorul cel mare. Mamă-sa, e drept, se temea de oftică, dar nu era oftică... Mălina însă de departe nu putea ști.

Se uita acum mai des la Ana cu milă — din dragoste, firește. Ea, de cum intra Costel, închidea ochii, îi deschidea cînd Costel venea lîngă ea și atunci primele vorbe i le spunea bosumflat.

Costel nu lua în nume de rău : nu e lesne să fii bolnav. Își amintea ca un junghi că din pricina lui se îmbolnăvise întîi și întîi.

De două zile, Ana sta iar la plapomă și se văita de dureri. Costel era la îndoială dacă să cheme sau nu doc-

torul, dar Ana se opusese : nu era nevoie, avea să-i treacă, cum îi mai trecuse.

Așa, deodată, Costel își amintise de fata Lucica, ar fi fost curios să știe ce mai e cu ea. Ar întreba pe Ana — nu că avea de unde știi — dar așa, ca să vorbească.

Ana ținea ochii închiși. Oare dormea ? Nu dormea, clipise ochii spre el.

— Ce-o mai fi și cu Lucica ?

Anei i se bătuse inima. De ce întreba ? Știa ceva ?

— Ai văzut-o pe Nina ? — îl întrebase.

Lui Costel i se păruse ciudat. Avea Ana să-i spuie ceva Ninei ! O dorea ? Sau atunci ce ?

— Eu — nici gînd ! N-am văzut-o și nici n-am s-o mai văd !

Glasul lui Costel era dușmănos și Ana se liniștise. Cunoștea pe Costel cînd minte și cînd nu minte. Întrebase dinadins ca să afle dacă Nina a venit atunci pentru Costel sau pentru ea. Venise pentru ea... Și dacă venise pentru ea anume, însemna poate că era greu bolnavă... Era oare așa greu bolnavă ?... Nu credea să fie.

Costel își zicea că biata Ana era tot geloasă. El pe Nina n-o mai văzuse de atunci, de la poliție, dar aflase mai de curînd ceva despre ea. Lupescu îl căutase o dată la bancă și Costel fusese bucuros că-l poate servi, îl condusese la direcție. La ușa directorului, Lupescu îl luase de nasturele hainei și-i spusese :

— Nu puteam s-o las așa ! Se ducea la fund ! Era pentru mine o datorie morală... Am luat-o la mine. Acum, cînd am atîtea afaceri, aveam nevoie să fie în casă o femeie... cineva de încredere.

Cum Costel asculta nedumerit, Lupescu explicase cu răbdare :

— Vorbesc de Nina ! („S-a prostit de tot, ori l-am uitat eu“ — gîndi de Costel.)

Deși vestea ar fi fost de natură a liniști pe Ana, Costel găsise că e mai bine să nu-i spună, să nu pronunțe defel numele Ninei, prea multe rele se trăsese de acolo. La drept vorbind, lui vestea nu-i făcuse plăcere. Era bine ca Nina să aibă un rost, să nu mai umble pe

la poliție cu chestii de escrocherie, dar să nu fi fost tocmai Lupescu.

Luînd-o la el, Lupescu se purtase totuși frumos, nimic de zis, numai că vorbea despre Nina... așa... de sus. Avea acum, ce-i drept, o situație frumoasă. Costel totdeauna pariase pe Lupescu. Numai moș Dighiu la bancă nu credea, Doamne ferește, că Lupescu ocupă un post de vază la oficiu : samsar pe la uși !

Dighiu avea ideile lui învechite. Lupescu era în ritmul vremii. O vorbă a lui chiar, „ritmul vremii", demult, de la „Mercur"... Așadar, Lupescu luase la el pe Nina, din milă, dar și din nevoie, și Costel fără lămurire se simțea umilit.

Între timp, începuse și procesul lui Dragu. După ce stase cîtva în prevenție, Dragu fusese liberat pe cauțiune. Printre martori era citat și Costel, din oficiu. Costel nu știa dacă e bine să se prezinte sau nu.

Înfățișarea era peste cincisprezece zile ; scrisese Mălinei și ea consultase cel mai bun avocat din Brăila, un cunoscut al lor, care era de părere la prima chemare Costel să nu se prezinte, iar la cele următoare rămîne a se vedea.

În răspunsul ei, dăscălița revenea asupra dorinții : dacă ar fi fost Costel la Brăila, ce bună situație ar fi putut avea. Nelu al grecului își pusese deunăzi candidatura, nu ieșise, dar a doua oară te trezeai cu el deputat ! Și cine era Nelu al grecului pe lîngă el !

Mamă-sa era ambițioasă și îi vrea binele. Mereu dorise Mălina să-l aibă lîngă ea și să-l însoare cu cine știa ea. Îl iubea mult... Ce să faci ! Lucrurile se întorsese altfel. El apucase alt drum decît al Brăilei... Totuși ce bine se purtase Mălina cu Ana ! Îi spusese Anei ce scrie mamă-sa.

Mereu despre mutare la Brăila ! Ana asculta și răbda, deși i se părea că vorba asta cu Brăila era ceva contra ei. Ea era de la București.

Mestecase, apoi spusese :

— E diplomată Mălina !

— Diplomată ? Ce diplomată ? Adică cum diplomată ?

Pe unde intrase atîta frig în casă ? Ana înghețase și își adunase șalul vechi pe umeri.

Ana se simțea nenorocită că nu mai poate face singură toate treburile casei cum le făcuse o viață întreagă și, oricum le-ar fi făcut venetica de Nastasia, tot nemulțumită era.

La început, cînd avea încă destulă putere, lucra laolaltă cu slujnica pînă cînd obosea și numai atunci, speriată, își amintea că trebuie să se cruțe pentru nuntă. De cînd însă îi era mai rău, sta culcată pînă tîrziu ; îndată după plecarea lui Costel la bancă, Ana, de pe perini, îi spunea Nastasiei cum să deschidă geamul să nu sară cîrligul care e prins slab, cum să aprindă focul așezînd botul de hîrtie cu cenușă drept în mijloc pe grătar, fiindcă numai așa trăgea hornul lor.

Apleca puțin capul să urmărească mișcările femeii, se sălta pe cot să vadă mai bine, se sălta încă mai tare cînd femeia era în fundul odăii, iar cînd Nastasia trecea alături, o urmărea cu vorba : să ridice întîi plapoma... să întoarcă perinile pe dos — era așternutul lui Costel și nu putea suferi că-l deretică o străină.

Dacă cumva afurisita nu răspundea :

— Unde ești ? Ce faci ? Scutură covoru peste geam... N-auzi ?

— Da, cucoană ! răspundea alene Nastasia.

Subt ochii Anei lucra mai iute, dar, cînd era în odaia de alături, o cotropea gîndul bărbatului bețiv și revolta pe hoțu de frate, poate că și dorul de copii, și atunci cădea într-o apatie.

Treaba era întîrziată, ar fi trebuit de mult să înceapă a găti mîncarea. Ana, supărată, își da jos picioarele goale, căta cu necaz papucii, pe cînd cu mîinile se rezema de marginea patului, fiindcă abia sculată ametea în creștetul capului.

Apărea și Nastasia de dincolo, cu mătura și fărașul, să vadă cucoana dacă a fost gunoi mult.

„De ce e puțin ?“ „De ce e mult ?“ Nastasia nu clintea, Ana se lăsa la loc pe perină gemînd, fiindcă o apuca cuiul ; fără cuiul înfipt în șale ar fi fost acum bine de tot. Ostenită, cu ochii numai întredeschiși, urmărea încă orice mișcare a slujnicii : la dulapul cu vase, la mașina de bucate. Privirea era slabă, dar glasul cu atît mai forțat, mai răcnit, cu cît obosea vorbind.

Uneori Nastasia n-auzea defel cînd o chema și atunci Ana, cătîndu-și echilibrul, pornea să vadă : a murit toanta acolo ! În drumul de doi metri se mai rezema de un scaun și găsea dincolo femeia proptită de perete, parcă dormea din picioare, sau, culmea obrăzniciei, așezată — e drept, cu teamă, într-un echilibru de mirare — pe muchea patului, cu mătura între bocanci și fărașul alături.

— Ce faci acolo, dormi ? — cu glas scăzut dintr-o nevrută solidaritate cu truda omului, cu însăși truda ei de o viață.

La amiază servitoarea pleca și Ana începea a aștepta pe Costel. Își da încă o dată cu pieptenele prin păr — avea lîngă divan oglinjoară — ar fi vrut să arate bine, odihnită, și nu reușea să se liniștească tocmai din așteptarea încordată.

Cînd sosea Costel, totul devenea pentru ea viață și eveniment orice mișcare, orice cuvînt. Dacă un fel de mîncare îi plăcea, avea o bucurie oprită însă în loc de necazul că mîncarea fusese pregătită de Nastasia ; dacă însă Costel găsea ceva nesărat sau prea sărat, ofensată, lua greșeala asupră-și, nenorocită că nu mai e în stare să-l mulțumească.

Costel nu da însemnătate, spunea numai uneori :

— Cînd oi fi tu iar voinică, îmi faci o plăcintă cu carne !

Și, cum Ana îi promitea chiar pe a doua zi, el refuza cu autoritate :

— Să nu te apuci ! Să știi că mă supăr și nu gust !

Ana roșea de mulțumire, apoi se desfăcea înăuntrul ei un nor în fîșii și îi astupa bucuria.

Seara, Ana nu mai putea rezista oboselii, ținea cu anevoință ochii deschiși, întindea urechea astupată, să poată prinde vorbele lui Costel, aromea pe cînd el citea ziarul și amîndoi se culcau devreme.

Mălina nu mai pomenea de venire, iar Ana se plîngea că îi e urît. Într-o după-amiază avusese un leșin scurt, din care se deșteptase singură ; nimeni acolo, nici Costel, nici servitoarea, nici gazda, nimeni !

Cînd își venise în fire, aiurită, întîi nu știa unde se află și ce e cu ea ; o luase un tremur, de frig, de frică. Sta la gînd dacă trebuie sau nu să-i spuie lui Costel. Învinsese teama, îi spusese.

Costel hotărîse că Nastasia, în schimbul unui mic spor de leafă, avea să stea pînă la cinci după-amiază, cînd se apropia întoarcerea lui de la birou.

Se gîndise Costel și la doctor, dar nu se putea ; era foarte strîmtorat cu banii. Mălina trimitea ici-colo un mandat modest — frumos din partea ei — Ana pusese și ea la bătaie vreo patru mii din economiile ei ; la sfîrșit de lună, Costel nu mai avea alt mijloc decît să împrumute de la moș Dighiu, care-i da, ce-i drept, dar la leafă oprea pe loc. Chiria era și ea acum rămasă în urmă, și gazda — de treabă, dealtfel — îi îngăduia. Cu toată economia, mergea greu.

După leșin, Ana se cruța, nu mai cicălea pe Nastasia, sta mai tot timpul întinsă și vorbea în șoaptă — așa i se părea ei că trebuie și glasul era și el scăzut, dogit.

Se obosea totuși cu capul întors într-acolo unde era slujnica, cu vinele gîtului încordate, cu gîndul strîns asupra gesturilor Nastasiei, pe care dinainte le socotea greșite, cu un „nu“ ca un nod în gîtul uscat. Totodată : „Nu faci bine cum faci !“ și „Nu te vreau... nu vreau să muncească alta în casa mea... nu vreau să fiu neputincioasă“.

După cum servitoarea mișca de colo pînă colo, Ana urmărea din ochi un punct mobil și, cînd Nastasia nu mai era cuprinsă subt vederea ei, cerca parcă să răzbească cu privirea prin perdeaua din creton sau prin ușa camerii de alături și ochii se păienjeneau.

Uneori sta săltată pe cotul dureros la apăsare, neocrotit decît de pielea subțire, șurup care lega cele două oase ale brațului descărnat ; în poza asta silnicită rezista cît putea, ca să nu se lase boalei, să nu abdice. Începea însă să o doară șira spinării și, la marginea puterilor, de încordare, cotul scăpa din locul unde fusese țintuit și Ana luneca pe marginea patului. Anevoie, se sălta la loc pe perine, închidea ochii, și pleoapele subțiri peste globul dilatat o dureau.

De o săptămînă Ana gemea noaptea — în somn, deoarece, cînd se apropia Costel de pat și o întreba, nu-i răspundea, nu se deștepta. Uneori o scula și atunci se uita la el cu ochi în ceață, gemea și iar adormea. De răsuflat nu răsufla greu.

I se întîmpla acum lui Costel adesea să întîrzie întoarcerea acasă dintr-o teamă : „Într-o vărsătură de sînge !“ — zisese doctorul. Dacă în lipsa lui...

Ar fi vrut sau să poată sta mereu lîngă ea, sau să fugă undeva departe. Odată ajuns acasă, lașitatea se risipea, relua nădejdea : „Lent !...“ Să o ducă așa cît de mult, dacă mai bine nu se putea... Să o ducă așa, cu doctor și doctorii, cu toate că era cheltuială.

„...Și să știi — îi scrisese deunăzi mamă-sa — să știi că, orice s-ar întîmpla, ne dai o telegramă și venim. Ne privește !“ Așadar, dascălu Petre aflase acum. Amîndoi deopotrivă purtau de grijă. Avea părinți buni.

Se uita spre Ana gata să-i spună cît de mult o iubeau părinții lui și nu-i putea spune, cum nici despre rochia de mireasă. Păcat ! Ce părinți buni !

El nu trebuia deci să poarte nici o grijă. Lăcrăma, din respect și recunoștință pentru cei de la Brăila... Era tare necăjit.

Afacerea Dragu mergea înainte, dar Costel n-avea nici un fel de plictiseli. La bancă, cu ocazia unei noi citații, directorul îi spusese :

— Cînd ai nevoie să mergi la tribunal, spui din ajun și-ți ține locul Breazu.

Costel cercase a se scuza :

— Eu sunt chemat numai ca informator — dar se vedea bine că directorul nu mai lua în nume de rău amestecul lui în proces. Totul se aranjase grație Mălinei.

Ce femeie mamă-sa și cum se pricepea la toate ; îl învăța cum să procedeze după sfatul avocatului de la Brăila, cunoștea termenii consacrați !... Să se mute la Brăila, să scape de Dragu, de Nina, de neamul lor... Ana parcă nici n-ar fi fost din neamul lor... biata Ana !

În ziua ceea se grăbise spre casă ca unul ce purta o veste bună, deși nu-i putea citi Anei scrisoarea.

Pe sălița, gazda petrecea o musafiră ; vorbeau întețit cu gesturi, dar la vederea lui tăcuse. Îi dase un fior ars și intrase cu frică, căutînd cu ochii pe Ana. Era culcată pe divan, jumătate îmbrăcată. Văzîndu-l, îi surîsese, ceea ce îi umpluse inima, dar ce tare i se vedeau gingiile și cînd vorbea i se mișcau urechile de slăbiciune.

Din grabă, ușa rămăsese întredeschisă, se duse s-o închidă. Cele două tot mai trăncăneau. Costel auzise :

— Aș, ce bine !... Nici un bine !... zeamă de clopot !

Zeamă de clopot ! Se trăsese în ungherul pe care-l făcea camera lîngă geam. Se așezase lîngă masă, alături de fereastră, în partea cea mai ascunsă, în afară de privirea Anei.

Zeamă de clopot ! Simțea că-l strînge ceva în gît și că-l înțeapă pleoapele. Gura i se mișca și buza de jos i se lăsa spre stînga.

— Ce faci tu acolo ? întrebase Ana.

— Pui haina în cui... Văd că m-am murdărit de un zid.

— Adu aici să ți-o șterg eu.

I-o dusese, cum și peria de haine. Fugise iar în colț, la fereastră.

Zeamă de clopot ! Să se mute mai curînd la Brăila. Era altceva să fie cu toții la un loc... O dobitoacă, gazda ! Cum să spună ea despre Ana : „zeamă de clopot". Biata Ana ! O telegramă să le dau la Brăila, ei vin !... Ana nu se mai face bine, asta se vede că nu se mai face bine... O telegramă... și vin amîndoi și totul îi privește. Să se fi mutat mai demult la Brăila ! De cînd le tot spunea Mălina... El stase la îndoială să părăsească ori nu capitala... Totuși la o sucursală ai un rol mai mare.

— Dacă ies alegerile, băiete, cum știu eu — spusese atunci dascălu Petre — te fac director la școala de meserii, ai și locuință.

Costel îl contrazisese : la școala de meserii nu se putea. Dascălu însă, încăpățînat, ținea morțiș că se poate.

Dealtfel, Mălina și Costel preferau la bancă, ocupație mai subțire. Asta, firește, avea să se vadă mai tîrziu... pe urmă.

— La ce te gîndești de taci ?

— Eu... la nimic ! La ce să mă gîndesc ! De ce mă-ntrebi, Ana ?

— Așa ! Tot te gîndești tu la ceva, de taci acolo ascuns... Spune-mi și mie.

Costel nu găsea ce să-i spună. Să-i vorbească de Brăila ? Se dusese spre divan... Culcată și iar culcată !

Întoarsă spre perete, Ana strîngea gura și ochii. Era supărată. Costel nu știa cum s-o împace... Poate vrea să doarmă.

Se întorsese lîngă geam în colț și luase un ziar, dar nu citea. Își aruncase ochii spre uliță. Jumătate de lu-

mină... spre înserat. Vedea picioarele cailor de la vreun camion, lui i se părea că sunt caii de la un dric... Zeamă de clopot !

Să se mute mai repede la Brăila... dar acum nu se putea... Ce urît era subsolul... niciodată nu putuse el suferi subsol... nici dincolo, la Dragu, iar aci avusese numai necazuri... în subsol trăiești ca într-o groapă. Prin geam vezi numai picioarele cailor și ale trecătorilor, parcă sunt retezați.

...Cînd murise peste drum un bătrîn — acela cel puțin era bătrîn — dricul era tras pe partea lor subt fereastră, și el văzuse picioarele cailor și marginea valtrapului negru... Dacă dricul ar fi fost pentru casa lor, atunci ar fi tras de partea cealaltă a străzii și s-ar fi văzut întreg — fiindcă ceea ce se petrecea de partea cealaltă a străzii se vedea în întregime prin fereastră.

Să ia un piramidon... îl durea tare capul... Dincolo, pe Popa Tatu, Ana avea totdeauna gata pentru el un piramidon... Păcatul ăsta cu durerea de cap îl avea din copilărie și mamă-sa îi punea felii de cartofi... și Ana...

Să întrebe pe Ana dacă au în casă un piramidon... Poate doarme și o deșteaptă. Deși ascuns în ungher, i se părea că vede pe Ana în fața ochilor așa cum a văzut-o adineaori, cu pleoapele veștede, închise, cu buzele arse, albe, strînse peste dinți, numai colțul unui dinte pe care-l avea mai scos, acela se vedea... Cu săpături în tîmple și în obraji și pielea vînătă ca la puii golași... Cînd oare avea Ana să se îndrepte la loc așa cum fusese !...

Mălina îl ținea cu vorba, scria mereu că vine și nu mai venea... Aștepta pesemne să le dea el o telegramă... Să fi venit ei mai înainte, nechemați... Dacă le da el telegramă vin îndată amîndoi și n-are a purta grijă de nimic. Dar cine se gîndea la așa ceva... Sunt multe atunci...

De departe ei credeau că Ana e mai bolnavă decît într-adevăr era... Să-i facă mamă-sa Anei rochie de mireasă... Frumos, însă de nuntă nu mai putea fi acum vorba... Ce nuntă ! Erau destul de bine și așa, necununați. Nu vedea cu ochii de durere de cap... i se încîlceau toate în minte.

...Să stea el la Brăila ca mai nainte... Atunci era copil și acum se învățase liber, apoi dascălu era cam ciudat și nu s-ar fi înțeles.

...La Brăila, cînd era un mort în oraș, Costel știa cel dintîi după clopot... În ziua mormîntării, dascălu Petre da un picior în spate băiatului de strană, care era cam tont, și-l trimitea să scoată praporele...

Să stea cu ei la un loc, să auză clopotul, să vadă iar praporele... Nici n-aveau loc... casa era mică. El, în orice caz, ar fi stat în oraș... La școala de meserii da, acolo era locuință, dar degeaba susținea dascălu, nu-l putea numi director, și tot mai bine la bancă, unde știa rostul... Asta avea să se vadă pe urmă... care pe urmă... cînd pe urmă ?

Îl durea capul tare și n-avea piramidon. Poate, dacă se culcă, îi trece durerea. Ar trebui s-o deștepte și pe Ana, să se dezbrace, să se culce și ea de-a binelea... De-a binelea... dar nu așa cum zicea proasta de gazdă : zeamă de clopot !... O cobe ! N-o mai putea suferi... Să se sfîrșească cu boala Anei și să se mute de aici din casă... să se mute la Brăila...

...A doua zi, capul îi era cam dogit, dar nu mai avea migrenă. Ana era deșteaptă mai demult pesemne, fiindcă abia mișcase și îl chemase.

— Vreau să merg la spital, vreau să fac operație.

Costel rămăsese uimit : niciodată nu fusese între ei vorba de operație. Spusese doctorul atunci la început, și tot doctorul explicase că e primejdios, și acum Ana cerea să fie operată. Ce știa ea ? Ce auzise de la doctor ?... Ce să-i spună el acuma ?

— Așa vreau, repeta Ana înăsprită, cu ochii în jos, încăpățînată, dușmănoasă.

— Să întrebăm pe doctor.

— Nu mai întreb pe nimeni. Să te duci să faci rost la Colțea, unde mă cunoaște și sunt doctori de treabă, doctorii mei...

Costel promisese, fără gînd să se ție de cuvînt, și scrisese Mălinei întrebînd ce era de făcut. Nădăjduia că e numai un capriciu și că Ana se va răzgîndi, va uita. În adevăr, Ana nu mai pomenise.

Acum, Costel, cînd se întorcea acasă, orișicare erau mișcările ce făcea, și erau aproape neschimbate, avea un

scop instinctiv, scopul de a se așeza la masă în unghiul ascuns dinspre fereastră, de unde nu se mai vedea restul camerii. Ceea ce evita să vadă era divanul pe care zăcea Ana — din dragoste, din milă și din spaima de atunci, din ziua cînd, uitîndu-se la ea ca de obicei, deodată o văzuse așa cum o schimbase boala, cum o slutise buba ascunsă în ea.

Pînă atunci el nu băgase de seamă : oricînd ridica ochii spre ea, pînă atunci ochii întîlneau imaginea ei familiară, numai cuvintele ce schimbau erau altele ca înainte, de văzut o vedea încă în albumul vechi în care era fotografiată pe retina lui... și, deodată în ziua aceea o văzuse în afară, pe un clișeu neretușat, o văzuse la fel cum ar fi văzut-o orice străin care, deschizînd ușa, ar fi dat cu ochii de ea, cum ar fi văzut-o în primul moment, căci, în al doilea moment și în cele următoare, ochii aceluia ar fi început, asemeni cu ai lui, a avea retușul obicinuinței — cum se petrecea cu gazda, care, la două zile, deschidea ușa, vîra întîi capul, își mușca buzele să nu se mire de mutra ca din groapă a Anei, minutul al doilea îi vorbea cam stingherit, de cum însă Ana îi răspundea cu glas avid, exprimînd prin diapazonul lui silit toată energia ei adunată, glasul acela cățărat aprig de firele vieții făcea pe gazdă să o regăsească, să n-o mai vază ca la început, s-o creadă legată pe veci de viață, în fundul odăii cu chirie de la subsol.

Nastasia, slujnica, n-o vedea pe cucoana defel, ca și cum slujea oarbă fiind ; ochii și-i avea întorși înăuntru, spre necazurile ei proprii : cu bărbatul vardist — un bețiv — cu copiii — trei — trimiși la nașa la țară, cu zestrea cotropită de frate-su, acolo în sat la ei, de unde oamenii, cînd o găseau în piață, îi aduceau vorbe proaste, vorbe ce se încrucișau în capul ei, compunînd un plafon apăsător de persecuție și de pacoste.

Nastasia n-o vedea pe Ana defel, în schimbul lefii îi da pe cîteva ceasuri mîinile împrumut, și mîinile ei pe bani lucrau în jurul Anei fără discernămînt, executînd ordinele cu indiferență, deși pe măsura boalei ordinele deveneau mai aspre, mai urîcioase.

Anei i se ura tot singură, căci pe Nastasia n-o punea la socoteală, n-o putea suferi, iar Costel, de cum se întorcea, se apropia doar un minut de ea, o întreba ce face,

spunea două-trei cuvinte cu privire la birou și trecea în colț la fereastră.

Anei i se ura și, de cum prindea pe gazdă, îi spunea de Nastasia, ce nesuferită e, dar o suferă ca nu cumva într-o zi s-o lase, să nu mai vie, cum sunt ele, ticăloase. Gazda o aproba, înțelegea.

Ana, încurajată, mărturisea că ea din asta s-a îmbolnăvit, de atunci de cînd nu mai avea bani să pună în casă la o nevoie. La spital se vindecase, nu mai avea nimic, cum bine știa madam Ida, dar căzuse bolnavă la loc numai din pricina asta : cheltuială, doctori... și banii se sfîrșeau, și erau banii de nuntă... Hoțul de datornic petrecea cu banii ei, și din asta nu se putea face bine... Nu putea suferi, o seca...

— Dar dumnealui nu trebuie să-ți ceară !

Nici madam Ida nu înțelegea. Credea, pesemne, că cere Costel bani de la ea. N-aveai cui vorbi. Îi cădea mai greu încă necazu pe stomac.

Anei i se ura. Își făcea atunci singură rău, cu gîndurile, cu nervii. Ce crede Costel ? O doare stomacul, n-are altceva. Strîngea în ea necazu ghem și zvîrlea din picioare.

Alteori sta dinadins liniștită pentru durerea din capul stomacului și deodată i se învîrtea înăuntru cît sînge mai avea, îi pocnea în urechi, apoi nu își mai cumpănea astîmpărul cu neastîmpărul, zvîcnea mîinile și picioarele, se întorcea pe o parte și pe alta, și, numai cînd cuiul și brîul de junghiuri învingeau, se potolea speriată, chema cu glas tărăgănat, cleios, pe femeie, s-o așeze, s-o acopere.

— Zvîrle uneori ca o mînză — spunea Nastasia gazdei și madam Ida își mușca de rușine buza, și Anei îi spunea că are dreptate, că slujnica e obraznică tare.

Ce credea Costel ? Costel credea că e bolnavă și trebuie s-o lase liniștită. Așa cum arăta, Ana îl întărea tot mai mult în socoteala asta. El n-avea dorințl... așa ca s-o turbure din odihnă.

De la Diaconescu, întîmplător, și anume cînd Turcului îi lipsea nevasta cu copiii în provincie, la familie, Costel aflase — nu dase atenție, dar ținuse minte — adresa. O casă unde Leontina n-avea rochie de catifea... Rar... rar... Costel mergea pe acolo.

PARTEA a VII-a

De cîteva zile Costel avea ce vorbi cu Ana, la întoarcerea de la birou. Îi povestea cum acum ieșea de la slujbă deodată cu Diaconescu, poreclit de ei Turcu, cu care se împrietenise.

Se împrietenise de la un dosar, pentru care fusese tapaj mare ; nimeni nu-l găsea și directorul cerea urgent niște copii după el. Dosarul era dat în primirea Turcului, iar copiile trebuia să le scoată Costel. Căutase amîndoi ca turbații și în sfîrșit îl găsise tocmai Costel, care nu-l avea în păstrare. Turcu, care mesteca printre dinți sfinți și tămîie, făcuse : uf ! de mulțumire, și se oferise să scoată el copiile în locul lui Costel. Ana asculta fără să știe dacă îi pare rău sau bine de prietenia nouă a lui Costel.

Fusese, ce-i drept, un bun început de prietenie, fiindcă lui Costel îi era așa și-așa la cap să scrie, numai cele cîteva săptămîni cît fusese dat afară iubise scrisul și copiatul. Asigurat acum de slujbă, îi era iar lene și, cînd își aducea aminte că ar fi putut fi director la școala de meserii, îi era încă mai lene să copieze hîrțoage la birou, ba și acasă uneori, să dea la mașină. Atîta scris, să nu-l doară și ochii ! Își amintea de ochelari ! Mălina credea că i-ar sta bine cu ochelari, dar pe el nu-l dureau ochii și s-ar fi jenat să poarte.

Odată împrieteniți, Turcu și Costel se așteptau regulat unul pe altul la ieșire și descoperise că, făcînd un mic ocol, puteau avea același drum spre casă.

Acasă, Turcu nu se ducea direct, era însurat și avea doi draci de băieți între 14—16 ani — tocmai cînd îți

scoate peri albi. Îl aștepta nevasta zilnic cu un pomelnic de năzdrăvănii, de aceea găsea practic să se oprească în drum sau la o cafenea pentru un biliard, sau la o grădiniță în spatele unei băcănii : trei metri pe zece de pămînt bătătorit, urcătoare pe zăplazul din spate, patru mese și cîțiva leandri albi, la intrare.

Grație popasului îi rămînea lui Diaconescu numai bine timpul de dejunat și de ațipit : judecata strengarilor de băieți se amîna, iar păcatele rămîneau a se îndrepta cu vîrsta și cu necazurile — cele două leacuri — căci și el pe vremuri fusese la fel, deci : „cum e turcu și pistolu“. Cu această glumă de mare spirit și cu altele la fel, Diaconescu convertea din ce în ce mai des pe Costel să facă o partidă sau să ia o drojdie la grădiniță, după cum ploua sau era vreme frumoasă.

La început Costel primea numai ca să nu-l jignească pe Diaconescu, altfel el avea interes ca să fie cît mai devreme întors acasă, lîngă Ana. Mai pe urmă primea ca să nu-l mîhnească pe Diaconescu, care ținea așa mult la el ; nu-i displăcea lui Costel ca să fie prețuit mai ales de un coleg, căci zile fripte de la birou, de acele avusese de ajuns.

Cafeneaua era în drum pe Carol, cum ieșeai de la bancă, iar pe Rahovei — chiar la început — era băcănia-bodegă, unde-și puteau cumpăra cîte ceva pentru casă. Prin ușa din fund dai în grădinița discretă, care avea și altă ieșire de-a dreptul în stradă. Nu te putea vedea nimeni decît cei ce ocupau cele două-trei mese. Costel era lecuit de snobism și, dealtfel, nimeni din „bandă“ n-ar fi intrat acolo — se gîndea mai ales la Lupescu.

Ana, din fundul patului, n-avea cum afla, de Ana își aducea aminte mai ales la întoarcere ; atunci zorea pasul să ajungă mai repede, să fie Anei de vreun folos, și se supăra pe Turcu care-l ademenește, dar Turcu nu era vinovat — se corecta Costel — deoarece nu știa că Ana era așa de bolnavă și nici nu era nevoie să știe. Pentru acel ocol Costel ar fi trebuit să aibă mustrări : dimpotrivă, întorcea fața lucrurilor, se botoșa, nu mai concepea pe Ana decît sănătoasă, robotnică : „Atîta boală !“

La birou unii știau că Costel e însurat, alții că are să se însoare, e doar logodit ; două noțiuni deosebite și alăturate, cari cuprindeau simultan și succesiv pe Nina și pe Ana. Nimeni însă nu-l descosea, nu se interesa.

Turcu era cel mai informat, el cunoștea de la Costel versiunea unei însurători apropiate :

— Pe cînd nunta ? întreba uneori.

— Peste puțin ! răspundea Costel, fără a prelungi vorba.

Acum în urmă Turcu aflase că Ana e cam bolnavă și, la cîteva zile, ca să fie politicos, întreba :

— Mai bine conița ? — așa îi zicea el Anei, rezumînd situația.

— Mai bine ! afirma invariabil Costel.

— Atunci, bem un rînd.

— Te așteaptă acasă băieții ! îl tachina Costel, primind regulat propunerea și regulat obiectînd : Nu știu mîine dacă mai pot veni, am o mulțime de treburi.

Diaconescu zbîrcea nasul : nu-l plăcea pe Costel cu treburi. Era el sătul de ale lui cele casnice și l-ar fi vrut pe celălalt „fraier".

Grăbeau pasul, pentru a nu pierde timp, treceau pe lîngă aceeași bina părăsită, cînd făceau colțul, admirau o casă mare de raport, nouă-nouță :

— Am ajuns ! răsufla Turcu.

— Să vedem care pe care ! răspundea Costel ca un tic, fie despre biliard, fie despre aperitiv. Apoi spiritual : Pînă la urmă, tot turcu plătește ! — de obicei plătea chiar Turcu.

— Pe tine trebuia să te cheme Diaconescu ! glumea Turcu.

Aflase că Costel e fiu de dascăl ; dascăl, diacon... tot acolo. I-o spusese însuși Costel, povestind despre alegerile din Brăila, mîndru de valoarea socială a dascălului Petre, acolo în tîrgu lui. Dascălu Petre lua o revanșă tîrzie asupra timpului cînd Costel tremura să nu afle cumva banda — mai ales Lupescu — că e fiu de dascăl. Pe Mălina însă n-o recuzase niciodată : „Mamă-mea" — zicea și pe atunci cu un mic fum pe nări.

După două-trei ședințe la grădiniță, Diaconescu tutuise pe Costel, el însă nu-i zicea prietenului nici „tu",

nici „dumneata“ — o scălda. De felul lui, Costel nu era familiar.

Costel povestea acum Anei nu numai de micile întîmplări de la bancă, ci mai ales de Turcu și de băieții lui poznași — firește, ca s-o distreze, dar tot atît dintr-o plăcere de a-și repeta ca pe o conchistă prietenia cu Diaconescu. Anei îi era simpatic Diaconescu, de cînd Costel îi spusese că tot întreabă de nunta lor ca să-și poată da din timp jacheta la călcat. Văzînd că Ana face haz de Turcu, Costel se apucase să spună că fac drumul regulat împreună spre casă, ba chiar mărturisise că au intrat o dată să joace un biliard, să vadă care din doi e mai tare.

— Cînd ? întrebase Ana răgușit și se întorsese spre perete.

Costel nu mersese mai departe cu mărturisirile și nici Ana nu cercetase mai mult. Își da seama că e întruna bolnavă, că dă griji lui Costel în loc ea să-i poarte de grijă, că din pricina ei nu se poate nici el plimba nicăieri... Totodată, ar fi vrut să-l vadă preocupat numai de ea, ca atunci cînd se otrăvise. Închidea ochii, se înrăia pe soarta ei — cînd îi deschidea și Costel era plecat, Ana hotăra că se va sfîrși în curînd cu boala și că se vor cununa. Ea se gîndea mereu la nuntă și Costel uita cu totul de divorț.

Fără a-i zice „tu“, Costel da și el lui Diaconescu unele „semne“ de familiaritate, anume nu se scandalizase cînd, în trecere pe lîngă casa nouă de raport, jos la intrare-a-gang, Turcu ciupise de braț o servitoare frumușică. Din creșterea dobîndită de la Mălina, Costel fugise totdeauna de maniere comune și printre ele de glume cu femei de rînd, mai ales slujnici, dar — așa era Turcu !

— Ai văzut ce fată, bre ? De ce-o fi slujind ! La muncă nu cred să fie bună de nimic, și e bună de altele.

Costel, deși pudic din fire, nu se sfiise, ba chiar adăogase : „Nostimă !“ Drumul lor avea acum un jalon mai mult : servitoarea chipeșă, care adesea sta în gang. Vorbăreț și democrat, Turcu îi spunea cîte o vorbă din treacăt :

— N-ai nici o treabă de stai numai la uliță, drăguțo ?

Sau :

— Pe noi ne aștepți, madmazelo ?

Nu ! Aștepta gazeta *Ediția*, nu pe ei.

Sau :

— Te poftesc, domnule ! cu accent unguresc și cu demnitate.

În zilele cînd Turcu o ciupea de obraz, Costel era rezervat, de aceea probabil avea succes. Fata, din privire, îi arăta preferință.

— Mi-o sufli ! — se înfoia la el în glumă Turcu, care, deocamdată, încărcat de griji familiale, n-avea intenții amoroase. Nevasta era gata să nască. După atîția ani, iar copil. Ce cărămidă !

Cum la jocul lui, Costel tăcea, Turcu se întreba : nu cumva prietenul nu știe de glumă ? La a doua ocazie însă de același fel, se întrebase, dimpotrivă : nu cumva îi lipsește ceva văduvului ? Prea e serios prietenul Costel cu slujnicuța !

De atunci înainte, de cîte ori fata era în gang, în loc de altă glumă Turcu o cerceta patern :

— Ce mai faci, fata moșului ? — clipind cu dibăcie de mijlocitor înspre Costel.

Diaconescu avea mici dexterități cari lipseau lui Costel, deși fusese la școala „băieților blestemați". Drept rezultat, Costel observa în tăcere că fata e înaltă, subțire, bine făcută, cu un păr lung — păcat că Ana își tăiase părul... La față era frumoasă, cum nu se vede des la o slujnică : un chip oval, pielea curată, gura mică și ochii rotunzi, holbați.

Semăna cu Maica Domnului din stînga, unde se vindeau lumînările în biserica Sf. Petru și Pavel din Brăila. Copil, Costel sta uneori la lumînări, în locul unei babe pe care o lua Mălina să-i ajute la gospodărie, și el, de urît, privea pe Maica Domnului de după ușă.

„O slujnică să fie așa frumușică și cu o mutră așa smerită, mai rar !"

Înfățișarea de madonă mulțumea pe Costel, dar îi da și o contrarietate, ca și cum într-un for ascuns își spunea : „Dacă slujnicile au aere spășite, unde ajungem !"

Așadar, Turcu se dovedea a fi avut un miros bun despre starea sufletească a lui Costel.

Turcu căpătase un al treilea băiat și își luase o permisie de cîteva zile de la birou, așa încît Costel se întorcea spre casă singur. Făcea însă același ocol : totuși în gang

nu mai văzuse fata cu coade lungi care să aștepte *Ediția*.

Intrase într-o băcănie de peste drum, cumpărase cîte ceva — abia atunci observase ce băcănie bună era acolo, mai bună decît cea din apropierea lor. Fata tot nu se vedea.

Peste două zile însă, iacă, slujnicuța era în gang. Costel simțise lipsa lui Diaconescu, care găsea totdeauna un cuvînt de spus. El trecuse grăbit și stîngaci, fără semnul de recunoaștere pe care-l credea necesar. Pasul îi era împiedicat în pietrele pavajului, sincopat, și capul întors spre stînga. Dase cu ochii de o oglindă mare la o frizerie nouă. Nu se recunoștea în împiegatul de birou, cu haina cam boțită pe trupul cam plin, cu dunga pantalonului ca și absentă. Fața nerasă din ajunul ajunului arăta o umbră de barbă. Fusese nemulțumit ca și cum aștepta în oglindă alt chip. Ajuns acasă, Costel se răsese înainte chiar de a se așeza la dejun, spre mirarea Anei, care se gîndea că mîncarea se va trece.

Costel își făcea socoteala că tot mai bine te rade un bărbier, și anume cel cu prăvălia nouă în a cărei oglindă se privise și se va mai privi. Chemase pe Nastasia și îi poruncise în ziua asta să nu plece pînă nu se întoarce el de la birou, ca să-i ducă hainele la călcat la croitorul din colț, acel din casa lor fiind un cîrpaci și pe deasupra scump.

Ana se săltase să propună să le calce ea, dar mișcarea îi atițase durerea din șale și renunțase : o neputincioasă !

La întoarcere, Costel se schimbase de haine, îmbrăcase niște vechituri de casă, trimisese femeia la croitor și el trăsese lîngă patul Anei un scaun. Se așezase călare și se uita lung la Ana, fără s-o vadă.

Era ajun de leafă și vrea să combine împreună bugetul, la care încărcase două sute de lei — pentru percepție, explicase Anei — așa, un disponibil. Ana socotise și iar socotise, cu grija că nu se ajunge și că ea nu mai are de unde pune. Obosise socotind.

Costel se retrăsese la masă cu ziarele de seară, după ce își făcuse singur o cafea. Era bine dispus, nu se mai ascundea lîngă geam, sta subt ochii Anei, care-i ținea pe ai ei anevoie deschiși.

De obsesia roților de dric Costel scăpase, se uita prin fereastră la stradă cu indiferență, cercînd să fluiere, dar

nu reușea. Avea de luat un mic supliment de la bancă, de care Ana nu știa, și se gîndea și la libretul de economie, pentru un rînd de haine noi. De operație nu se mai vorbea. Fiecare din ei se bucura că celălalt a uitat.

Într-o după-amiază, plecînd de la serviciu, Nastasia crăpase binișor ușa bucătăriei la gazdă și madam Ida, ca la un semnal, apăruse :

— Pleci ?... De la patru ? Ce e ?... te-a gonit ?

— Aș ! De unde ! Da' nu știu ce are cucoana de cîteva zile, mă lasă în plata mea, nu mai e mereu cu gura pe mine, stă între perine cu ochii închiși și tace. Mi s-a urît să stau degeaba și m-aș duce azi acasă mai devreme.

— Să nu se supere.

— Am întrebat-o : „Eu să plec acu, cucoană ?“ întîi n-a răspuns, mi-a făcut semn din mînă s-o las în pace, pe urmă a deschis ochii, s-a uitat prin odaie ca buimacă, a dat parcă în silă cu ochii de mine și mi-a zis : „Du-te !“

— I-o fi mai rău, Doamne ferește ! se îngrijorase gazda.

— Aș ! Nimic ! E mai bine. Nu se frămîntă, nu geme... da' știu eu ce-o fi vrînd... Eu acu plec și vin mîine la ceasu meu... Dacă zici că o fi vrînd să-mi dea drumul, apoi mai are să-mi plătească.

— Ei ? Nu ți-a plătit ?

— Ba da... A mai rămas doar zilele astea pînă se împlinește luna. Trebuie să se întoarcă acu și domnu. Eu plec.

Madam Ida închisese ușa :

— Mergi sănătoasă.

Costel sosise, se sucise puțin prin odaie, apoi se dusese lîngă Ana să-i vorbească. Se uita la ea și tăcea. Cu ochii închiși — dormea sau nu ? Arăta rău... Costel tresărise apoi, ca de un zgomot, de ochii Anei, deschiși brusc la el :

— Azi ți-e mai bine, Ana ! ? — afirmase mai mult decît întrebase.

Ochii Anei se ascunsese iar în fundul pleoapelor. Costel se trăsese la fereastră. Își simțea gura uscată, îi era iar frică, undeva în el.

Ana știa că-i e frică. Știa dinainte de a ști el. De aceea închidea ochii de cum îl simțea aproape : Rușine ! Nu-i era rușine să aibă frică de boala ei !... Boala ei nu

se lua... Alte boli se iau, pe acolo pe unde se va fi dus de tot lipsea... Rușine !

De aceea căsca uneori brusc ochii la el, să-l sperie, să-l surprindă ; gîndurile lămurite împingeau în altele, nelămurite, și o înrăiau. O răutate care rodea în carnea ei puțină și trosnea în oasele ei, așa cum îi trosneau și încheieturile. Se întorcea atunci cu fața la perete, închidea ochii să nu vadă pe nimeni, nu vorbea sau spunea vreo vorbă cu parapon.

Cînd o credea adormită, Costel ieșea în vîrful picioarelor, ruga pe gazdă să mai cerce, dar să n-o deștepte, el pleca să ia puțin aer și se întorcea curînd.

Ana îl auzea plecînd, îl auzea întorcîndu-se ; o plictiseau acum pașii lui, închidea pleoapele, ochii lui pușI pe dînsa cu grijă o supărau : Ce se uita mereu ? Se uita că e slută ?... Parcă ea e de vină... Parcă nu din pricina lui s-a îmbolnăvit ?...

Acum, de tot în urmă, Ana își căuta din răsputeri liniște absolută, să nu-i pese, să nu se ostenească defel, în nici un fel. Se slobozise în ea ceva care cerea inerția trupului și înfrînarea nervilor.

Deunăzi, din deprindere, cu mîna încleștată pe marginea divanului, cu capul tare plecat și ochii holbați spre mașina de gătit unde nu vedea bine cu ce lingură umblă Nastasia în ciulamaua poruncită de Costel, iată că i se muiase deodată gîtul și abia apucase a-și da drumul pe perini : n-a fost leșin — se asigura. Îi bătea inima încă tare.

De atunci nu se mai ocupa defel de ce făcea slujnica. Pentru ca s-o întrebe cîte ceva, Nastasia trebuia să se apropie de pat, iar dacă avea a-i arăta ceva, Ana abia întorcea capul, cu precauțiune ; privirea parcă și pe aceea ar fi vrut s-o ferească de oboseală : nu cumva, dacă se saltă, îi cade iar capul, și după el cade cu totul într-o gaură neagră, și dacă vorbește mai tare, i se rupe înăuntru o sfoară care ține glasul.

Nu vrea să se mai zdrobească cu una ca Nastasia și cu nimic ; sta cît mai mult pe spate fiindcă atunci junghiul din șale se proptea în saltea, subt șale punea un puișor de perină, iar mîinile le ținea apăsate peste stomac. Numai uneori o străpungea un cuțit, pe care-l simțea mai deslușit fiindcă nu mișca, nu gemea. Căuta a-și împuțina

și ascuțișul junghiului : strîngea gura, apoi îi da drumul, o deschidea ; lipea ochii cînd mai strîns, cînd mai puțin strîns — îi deschidea, podul palmelor încălzite îi făcea o cataplasmă alinătoare ; uneori palmele amorțeau, aveau întîi un tremur mic, apoi nu le mai simțea defel, erau una cu carnea amorțită a trupului.

Auzul și-l astupa cu o bucățică de vată, dar mai ales deprinsese a face pe surda la orice zgomot de afară ca și din preajmă. Își căuta anestezia și adesea reușea să și-o procure.

Așa în ziua cînd Nastasia o turburase cerîndu-i voie să plece mai devreme. De aceea îi făcuse semn să plece, s-o lase...

Pe două perini bine potrivite, cu ceafa proptită nici prea sus, nici prea jos, cu puișorul de perină subt șale și plapoma îndoită pe lîngă coaste, cu picioarele întinse, înfășurate pe sub plapomă într-un șal vechi și rezemate pe pervazul divanului, Ana se liniștea treptat.

La un moment dat, subt mîinile lipite de stomac, nu mai simțea nici o durere și nici mîinile, nici trupul nu și le mai simțea. Clipind doar ochii — clipitul acela care speria pe Nastasia — ochii Anei se prindeau pe o floare a zugrăvelii de pe perete ; rămîneau mereu numai pe aceeași floare prinși.

Își aducea aminte de dincolo, de Popa Tatu... Floarea zugrăvelii era aproape la fel — cum nu băgase de seamă pînă acum ! Numai culoarea peretelui se deosebea. Tot cam la fel — nici gri, nici albastru, dar aci mai deschisă, mult mai luminoasă vopseaua... Dincolo, în Popa Tatu, la subsol, peretele era afumat de la coșul sobei de fier... Oricît cercai a ține curat, nu puteai... Aci nu era fum în jurul coșului, era mașina nouă și păzea... Păzea și dincolo, dar era afumat încă de mult, de cînd în subsol stau slugile unchiului : feciorul și bucătarul...

Pe atunci... demult... ele locuiau în altă casă, departe, cu părinții, trăia tatăl lor... Ana îl zărea parcă un minut, apoi iar îi scăpa din privire și nu se mai ostenea să-l prindă... Cea mai mare dintre copii ea era, singura care și-l putea aduce aminte, puțin, ca pe o fotografie veche, ștearsă... Pe mama ei n-o vedea, nici nu vrea s-o vadă. Ana fixa floarea zugrăvelii pînă cînd i se părea că

e chiar acolo, în subsolul din Popa Tatu, în odaia lor, a fetelor, și toate lucrurile dimprejur sunt cele de acolo. Lua atunci ochii obosiți de pe zugrăveală și subt pleoape închidea odaia de pe Popa Tatu... Nu mai auzea zgomotul făcut de Nastasia.

Se grăbea acum să treacă ceasul deretecatului, să amorțească Nastasia pe un scaun cu o cusătură, iar ea, cuibărită bine pe divanul rînduit, să ajungă momentul de liniște trupească, lipsa oricărei dureri și temeri, pentru a fugi... dincolo. Știa cum trebuie să facă și reușea din ce în ce mai bine. Trăia nu numai în camera lor din Popa Tatu și printre lucrurile de acolo, ci îi părea a se petrece subt ochi scene din trecut.

Uneori erau scene neplăcute, dar n-o zbuciumau, aveau o surdină, se mișcau într-un spațiu inert, le privea fără să le simtă, ca pe o panoramă. Porneau de la floarea zugrăvelii : cum în Popa Tatu ele n-avusese voie nici să zugrăvească din nou ca să nu mai fie afumat colțul, nici să dea cu var curat peste zugrăveală... n-avusese voie de la nenea...

Din ce în ce mai mult i se părea că e acolo, la ele, în Popa Tatu... umbla la mașina de cusut... la cuieru cu haine... se uita pe etajera din perete... spunea Ninei că nu poate da așa peste cap... Nu e gata bluza... n-a găsit gulerul !... Să aștepte... Vorbe, gesturi trăite cîndva în camera lor de acolo, cu obiecte așa cum erau atunci, cu forma, cu relieful, cu glasul lor.

Alteori urca scări după scări, ca să ajungă la biroul unchiului, urca scări de marmoră, cu preș roșu. Nu scările cum într-adevăr erau în Popa Tatu, ea însă le credea aceleași. Gătită cu o rochie de mătase neagră, calcă balansat, rochia fîșîie, dă din cap cu grație, pe cap are o coroniță... E o rochie a mamă-si și coronița de pe un portret al mamă-si de cînd era fată. Ea urcă gătită, zglobie, dar ultima treaptă se sfîrșește în nori și atunci se oprește...

Iar urcă... cu cochetărie... în fugă... și iar scara se sfîrșește în nori albi, pufoși... Pe de lături sunt geamuri și prin geamuri se văd tot nori, de puf, de vată... Acum stă iar în fața scării mai înalte, mai drepte, trebuia să-și dea gîtul pe spate ca să poată vedea scara înaltă, dreaptă... dar, cînd pornește a urca, picioarele i se înfundă în trepte moi, tot de vată... În loc să fie unduioasă, grațioasă, cu

rochie foșnitoare de fai negru, e acum ea însăși un pachet mare de vată neagră...

Începută precis, amintirea se termină în aiurare... Se deșteaptă încă înainte de a deschide ochii, la un zgomot mic din afară, la un semn dinăuntru, apoi abia se uită în jur, fără a distinge bine... peste un minut vede lămurit lucrurile din cameră, dar nu-i par încă reale. I se limpezește apoi deplin. Iată, e Nastasia lîngă ea și o întreabă. Îi răspunde urît ; n-o poate suferi pe slujnică.

Adesea gazda deschidea și închidea ușa, fără ca Ana s-o simtă, numai pe Costel îl simțea venind încă de la colțul casei. Cînd se apropia ora sosirii lui, Ana, dintr-un instinct, se înturna din călătorie. I se limpezea întîi urechea ; auzea pasul lui sunînd regulat sau oprit de cine știe ce piedică ; auzea coborîtul celor trei trepte, clanța ușii.

Costel intra. Ana se simțea încă pe o șosea cu două alei paralele și umbla pe amîndouă deodată. În văzul ei, chipul lui se amesteca încă puțin cu altele, apoi i se deslușea ; își netezea părul, sălta picioarele amorțite, da la o parte plapoma de flanelă, trăgea halatul, totul în liniște, pentru că liniștea avea s-o vindece, și se va scula din pat, și în necazul dascălului, în necazul oricui, vor face nunta.

Intrat fără zgomot, Costel își punea pălăria în cui, geanta pe un colț de masă, apoi da bună ziua Anei venind lîngă ea. Vrea să-i spună ceva. Ce să-i spună ?

— Ei ! Ana ?

Doctorul tot explica : anemie-anemie, dar pînă cînd ?

Întoarsă de-a binelea la realitate, Ana chema cu voce joasă, acoperită, pe Nastasia pentru masă.

— Tu nu mănînci ? întreba Costel cu precauție.

— Am mîncat și mai beau lapte peste un ceas, așa a spus doctorul.

— Dacă a spus !... Costel avea acum un sentiment de zădărnicie pentru spusele doctorului, laolaltă cu credința că doctorul trebuie ascultat, altceva nu e de făcut.

După-amiază, dacă se întorcea înainte de cinci, Costel găsea încă pe Nastasia pe un scaun lîngă mașină, cîrpind ciorapii boierului, îi ascundea repede, fiindcă așa avea ordin... Să nu știe domnu că nu mai putea cîrpi coana Ana, cu mîna ei.

La întoarcerea lui Costel, Nastasia, bucuroasă, se grăbea să plece. Ana se mira cum de n-a auzit pe Costel intrînd. Spre seară, închipuirile erau slabe, șterse, simțea o durere lîncedă, o aromea osteneala minții ca și a trupului. Costel sta un timp, nu-și găsea ocupație, se mai învîrtea prin casă, apoi ieșea pe un ceas să mai ia aer, și se întorcea la timp ca să ajute Anei să se culce de-a binelea.

Ceasul de „luat aer“ Costel îl dăruia tot prietenului Diaconescu, care, întors la serviciu, îl ademenea acum pentru un peritiv „de seară“ : acolo, o nimica, un „rus“, o pastramă !

De cum ieșea pe ușa care da pe uliță, Costel răsufla, scăpat din subsol, și pornea sprinten spre întîlnirea cu Turcu. I se întîmpla acum să mestece în gîtlej, în cerul gurii, chiar pe buze, o poezie... „Omul iubește o singură femeie...“

Poezia era de el, dar i-o inspirase Turcu. Zilele din urmă, Diaconescu vorbise de cursurile băieților de la limba română, și cum unul din băieți — Gică, cel mare — avea talent, făcea poezii, încerca adică. Citea tare și din poeții noi. Trebuie să fi fost frumos, pentru că Gică era as... El nu înțelegea, firește, lucrurile astea noi și nici nu se bătuse vreodată cu literatura. Cînd erau băieții mai mici, îi prepara, își bătea cu ei capul... Au să se descurce singuri, fiindcă acu s-ar fi încurcat el... Mai bine, dealtfel, să se deprindă, să-și aibă răspunderea... Nu-i vorbă, tot trebuia să te ții de ei... Ori iese ceva de capul lor, ori ajung niște bezmetici... Trebuie să ai grije... Dacă ar fi căpătat măcar o fetiță... De băieți era sătul... O fetiță e altfel...

Costel asculta, rămînea visător, plutea între două planuri : avea amintirea aburită, foarte aburită, a timpului cînd fusese elev la liceu, căuta zadarnic la acea epocă să fi făcut el vreo poezie. Apoi pe alt plan : el nu se compara cu Turcu. El era tînăr... n-avea copii, ca și flăcău...

„Omul iubește o singură femeie.“ Era o poezie, adică un vers. Costel era sigur că e un vers, parcă însă ceva nu

se potrivea. Se potmolea în aceeași silabă și repeta: „Omul iubește o singură femeie.“ Pe care ?...

Costel mergea sprinten spre bodegă și își zicea că e tînăr pe lîngă Turcu, e cavaler...

— Cum o fi chemînd-o ? — Costel dase ușor cu cotul lui Diaconescu, într-o zi cînd fata tocmea în gang zarzavat.

— Cum te cheamă, dragă ? țipase Turcu de pe alt trotuar.

— Ana ! răcnise fata în urma lor, săltîndu-se de unde sta pitulată pe vine, lîngă coș, ca una căreia tîrgul cu precupețul i-a stricat alt tîrg. Avea un glas gros, tărăgănat, un glas cu accent unguresc, incompatibil cu o madonă. Cei doi își urmase drumul în tăcere. Turcu n-avea chef de glumă, deoarece, zece zile după facere, nevasta avea încă febră și se temea de puerperală.

Costel se gîndea că pe fată o cheamă tot Ana. Înregistrase numele cu un fel de satisfacție, după cine știe ce logică absurdă de moment. Își amintise apoi glasul Anei lui. Anei de acasă. Pe atunci pe cînd el făcea curte Ninei, observase că Ana avea glasul mai dulce, nu stridենt ca al Ninei... Glasul Anei acum era stins din cauza slăbiciunii. Cînd intră boala în casă, îți mănîncă doctorii capul ! Cu toate astea, el tot va mai chema doctorul, să vadă cum mai găsește pe Ana...

...Ana ! Care Ana ?... Un joc de cuvinte încrucișate ca la pagina patru a revistei *Rebus-Magazin*... Niciodată nu făcuse Costel o călătorie și cine nu pleca acum cu turismul... Cînd luase pe Nina, ar fi jurat că vor face o călătorie de nuntă la Paris, cînd colo !... Decepția, necazul pe Nina pentru atîtea și-atîtea dau lui Costel o strîmbătură. Nina !... oacheșă... vopsită... mai frumoasă era Ana slujnica decît încrezuta de Nina ! Ana lui de acasă, aceea nu-l supăra cu nimic, nu-l deranja în nici un fel... nici nu-l mai speria acum ca atunci... parcă nici nu exista.

Lui Diaconescu îi era acum mai urît încă să se întoarcă acasă. Nevasta cu febră, o infecție... Casa în dezordine. Scrisese unei cumnate să vie să-i ajute... O belea și căsătoria cu mulți copii ! Sta mai mult pe la cafenea și bodegă și reținea și pe Costel.

În ziua aceea, Costel întîrziase cam mult. Găsise pe Ana între perini, așteptîndu-l.

— Am să chem doctorul, spusese Costel din ușă, lăsînd-o nedumerită.

— Nu mă simt mai rău ! se justificase Ana, cu grija nu cumva i s-a urît lui Costel cu atîta boală !

— Tocmai ! Să vadă și el cum te-ai îndreptat și să știm ce mai trebuie să faci. Poate mergi undeva la aer.

Ana rămăsese uimită : la aer ! Să plece de acasă ? Cum ? De ce ? Simțea că năvala impresiilor îi ascute junghiu ; tăcuse cu o mînă apăsată pe stomac, ca să nu observe Costel suferinți pe cari el le socotea pesemne trecute.

— Ți-a făcut bine laptele ! hotărîse Costel, cu vocea sigură a cuiva care nu se gîndește defel la ce spune.

— Mălina n-a mai scris ? întrebase Ana moale, care de mult clocea în ea amărăciunea că scrisorile de la Brăila nu se mai văd.

— Mălina ? păruse a se trezi Costel. Mălina scrie tot așa : Să te faci bine... Ideea ei fixă — să ne mutăm la Brăila... Auzi ! Cînd ai putința să stai la București, să te muți la Brăila !

Ana apăsase mai tare mîna pe stomac și pusese pe cealaltă deasupra. Era o zi cînd toate vorbele o făceau să tresară, vorba lui Costel „idee fixă“ despre Mălina... ?

— Poate că totuși ar fi bine să capeți locul de director la Brăila — cercase.

— Foarte bine... Deocamdată unde ai putea să te duci la aer ?

— Eu... acum... decît să mă zbucium pe vreun drum, aș sta liniștită pe loc.

— Da ! Mai bine atunci să stai pe loc, se conformase Costel.

Dacă trebuie să stea pe loc... pe loc să fie ! răspundea unui plan neformulat.

Ana purta un secret greu. Una din zilele trecute, trupul ei, care timpul din urmă era ușor pînă la totala lui descărnare, se simțise iarăși îngreuiat, urca în el apa turbure a unui rău binecunoscut. Cu gura strînsă, Ana prin semne gonise pe Nastasia. Slujnica întîi șovăise să iasă sau nu din odaie, dar Ana îi arăta ușa cu disperare, o lua la goană.

Nastasia își adunase în zor broboada și ieșise.

— Pleci acum, de la trei ? — se mirase madam Ida.

Mută, Nastasia pornise pe stradă, abia la colț se întrebase dacă trebuie să plece și de ce o gonise... O dase afară din serviciu ? Nu i-ar fi convenit, fiindcă beţivu rămăsese și el pe dinafară.

De un timp, de cînd Ana, deși trează, tăcea — se uita la ea parcă n-o vedea și tăcea... De ce nu zicea ceva ? — Nastasia sta acolo de mare nevoie, cu nemulțumire ; nu-i plăcea să slujească la stahii. Se codise puțin, apoi o luase tot spre casa ei ; a doua zi avea să vadă ce era cu ea și cu boierii din Rahova.

Ana avea lîngă ea, în pat, lighenașul — fusese de cești, acum le spăla în strachina mare. Lighenașul era acoperit cu un ștergar subt plapomă, îi era un tovarăș. Grație lui își putea procura ușurarea care îi liniștea zvîcnirea din capul stomacului și îi îngăduia liniștea trebuitoare „închipuirilor".

În ziua aceea, abia ieșită slujnica pe ușă, avusese numai timpul să tragă lighenașul aproape și lesne, călduț, ca o ușurare... Era sînge. Putuse răsufla mai bine, pe frunte avea broboane de sudoare, tot sînge, numai sînge, răutate dinăuntru. Rămăsese latră un timp, cu mîinile încleștate pe marginile lighenașului.

Cînd auzise la colț pașii lui Costel printr-o sforțare din acele de cari te miri că le-a putut face bolnavul, și el singur se miră, Ana reușise a vîrî lighenașul subt divan, fără să păteze nimic, și cu ștergarul ud se frecase pe gură, pe față. Oglinjoara îi tremura în mîini, aburită de aburul des de pe ochi. Cînd Costel intrase, sta smerită, cu gura strînsă, apoi, cu toate că se simțea ușurată, liniștită, Ana lipise ochii și sufla ușor pe nas — somn prefăcut.

Tocmai în seara ceea Costel cerca mereu să-i vorbească, venind lîngă divanul ei, o pipăia : dormea. Dormea... ostenită... Dar de ce dormea așa devreme... Altmintrelea arăta liniștită, numai că slabă, cumplit de slabă... Pe la unsprezece, înainte să se culce, mai cercase.

A doua zi dimineața Costel uitase, abia a treia zi întrebase deoparte pe Nastasia dacă cumva conița s-a dat jos din pat, s-a obosit cu ceva.

— Cînd, conașule ?... Alaltăieri ? Nu mai știu... A fost bine... adică cum e dumneaei...

Să-i spună că ea a plecat de la trei, să mai fie istorii ? Mai bine tace. Costel se mulțumise cu acel : „cum e dumneaei“...

Ana avea un secret greu. De cum se apropia Nastasia, o țintuia la cîțiva pași departe. Păzea ligheanul de subt divan ca un cîine înfometat care păzește un os uscat îngropat în pămînt. Trăsese cearceaful — cu ce osteneli — pînă jos peste marginea divanului și brațul slab îl atîrna deasupra, stavilă.

— Nu vă ajut ? Nu vă fac patul ?

— Ba da. O lăsase de nevoie să se apropie, supraveghindu-i orice gest. Avea un secret care îi da de lucru. A treia zi se răstise la slujnică :

— Scoate cenușă pe făraș... ad-o aici... las-o jos lîngă pat... Du-te !

După plecarea Nastasiei, făcuse o gimnastică anevoioasă, mișcări încete, în rate... Reușise să tragă de subt pat ligheanul : sînge, sînge mult ! Acoperise cu cenușă, împinse la loc subt pat. Nu era glumă, cîtă muncă !

Nastasia găsise fărașul gol, se mirase, dar ce-i ardea ei, avea altele ; cu hoțu de frate, cu...

Secretul Anei împlinea o săptămînă. Chemase pe Nastasia, îi făcuse semne aspre să caute subt pat, să spele ligheanul. Nastasia se mirase : ce căuta ligheanul acolo ?... că parcă ea îl știa...

În gînd : ce-o fi fost spurcăciunea aia ruginie ? Ce muncă urîtă era nevoită să facă... Nici nu era destul de plătită pentru așa muncă... Să nu fi pierdut slujba bețivu, n-ar mai fi stat.

Ana o chemase apoi să-i ajute să se întoarcă. Amorțită, îi trosneau încheieturile și Nastasia dase un țipăt mic, înfundat, în palma pusă pe gură. Ana se uitase la ea urît, s-o înghită :

— Ești o dobitoacă... o vită... Cu glasul ei ca din ladă.

Nastasia, la plecare, trecu pe la gazdă, se văitase că nu mai suferă atîta murdărie și atîta ocară.

Madam Ida intrase mai pe seară la Ana, s-o viziteze. Ana cerca să se miște, cerca să-i surîdă, cerca să-i vorbească, dar spre seară avea gura așa cleioasă și îi era mai greu !

Madam Ida o ruga să nu se deranjeze, a venit numai un minut s-o vadă... Îi îndreptase plapoma... Bine... Bine... să nu se ostenească... că se face bine... Ar mai fi stat, dar avea de călcat. Dacă avea și Ana ceva mai „de fin" de călcat... Ana surîsese, mulțumise cu ochii. Cine călca „de fin" ca ea... înainte ?

Îi era tare milă lui madam Ida. Păcătoasa de slujnică... Păcat de biata chiriașă, fată de treabă. Nu se mai temea de boală, se convinsese că e altceva... Pîndise pe Nastasia și îi spusese înfipt :

— Tu !... Să-ți îngrijești stăpîna că de aia iei bani.

Nastasia nu pusese la inimă. Ea... altfel... iubea pe coana Ana, dar... Gazda intra acum iar mai des la biata chiriașă, povestea ceva, îi aducea un iaurt bun, îi așeza perinile, îi da doctoria calmantă.

Ana era mulțumită c-o vede, o ura pe Nastasia care îi cunoștea „secretul" și toate secretele boalei, care îi amintea cît a ajuns de neputincioasă. Lui Costel nu-i spusese de sînge : nu mai era confidentul ei, îl înstrăina fără să știe de ce, o agasa cu întrebările lui, cu povestirile lui din afară, despre lucruri și oameni ce-i erau străini, o agasa tot ce afla de la el, tot ce nu știa de el.

Uneori Costel găsea pe madam Ida încă la Ana. Se bucura : așadar, Ana nu era singură în lipsa lui ! Pentru a fi liniștit, Costel avea nevoie de orice soluții, numai să fie.

Turcu își luase o nouă permisie. Nevasta încă nu era bine și unul din băieți făcuse difterie. Alergătură, contagiune, belele.

Lui Costel acum nu-i mai lipsea prezența lui Diaconescu, ba îi făcea plăcere că e singur : purta în el, neprecizată, o idee stăruitoare, aceeași pentru care mai înainte dorea prezența prietenului. Avea momente cînd gîndul ascuns i se formula mai clar : se va descurca singur... Lui nu-i plăcea, pentru așa ceva, să fie cu altul... Un ecou îi spunea că lui nu-i plăcea nici să umble după slujnici, că el n-avusese de-a face decît cu femei de condiție înaltă... Număra printre ele și pe marchiza de la Casa școalelor. Ocoluri negative în jurul unui punct precis. Vrea s-o scoată la capăt cu fata... Servea ea, dar nu era ca toate slujnicile, semăna cu o madonă... Nu-i mai plăcea acum că o cheamă tot Ana.

Într-o zi, slujnicuța era acolo în gang. Costel se oprise, își zisese că poate pe el îl aștepta ; o întrebase abrupt :

— Dumitale îți mai zice și altfel decît Ana ?

— ...Ba îmi zice — se grăbise fata, pe cînd în minte îl strîmba : „Du... mi... ta... le !“ Dincolo îmi zicea Anica și aici cucoana îmi zice Aneta... Ana sunt de acasă de la Bihor... Puteți să-mi ziceți cum vă place !

— Aneta... e bine Aneta ! afirmase Costel, și își urmase drumul, lăsînd-o nedumerită asupra sănătății mintale a curtezanului ei.

Vorbea de el cu slujnicile de la celelalte apartamente :

— Să vedeți voi ce curtezanț am eu ! Unul d-ăia cu crucea-n sîn.

A doua zi Aneta nu se mai vedea la uliță. Costel intrase cu hotărîre în gang și urcase scara. N-avea un scop precis, vrea să se familiarizeze cu locul... așa, ca explorator.

O servitoare care cobora se uitase la el parcă l-ar fi cunoscut și o doamnă care urca îl întrebase pe cine caută.

— Pe domnișoara Aneta ! — ce-o privea !

Atîtea complicații la prima lui explorare nu-l descumpăniseră. Era ferecat într-un scop stăruitor, șovăielnic numai în metode. Ajuns la o mansardă, privise ușile închise ale camerelor, apoi coborîse.

A doua zi reînnoise încercarea. Tocmai pe cînd urca, se trezise cu domnișoara Aneta coborînd ca un vîrtej cu un bidon în mînă. Se oprise un moment și îl privise drept în față, rîzînd : ăsta e ceas de venit !

— Caut pe cineva la al treilea, explicase Costel demn.

— Zăăăău !... răspunsese fata și pornise în jos pe scări aruncînd vorba din fugă : Eu stau la mansardă, ușa treia, dar n-am timp decît pe seară.

„Îndrăzneață fată !“

Costel rămăsese jicnit. Ar fi vrut-o mai poetică, mai smerită, așa cum o arăta chipul... Îl decepționa. Se uita în jur cu grijă, să nu-i fi auzit cineva... Vulgară ca toate de teapa ei... Își regreta madona...

Odată ajuns în stradă :

„Mai bine așa !“ își șoptise în regiuni secrete ale socotelilor.

Cu Ana, cu aspectul ei, cu tot ce era și putea să mai fie, Costel se găsea într-o fază de acomodare ; cu Mălina însă — nu te puteai aștepta — dar avusese ciocniri în scrisori. Înțepături din partea Mălinei, îmbufnare dintr-a lui, ca și cum starea lui sufletească ar fi fost perceptibilă mamă-si.

Cu privire la mutarea lor la Brăila, Costel de curînd scrisese acasă că n-ar fi defel potrivit să se mute și că se miră că dumnealor stăruiesc și nu pricep. N-avea el dreptate ? Era destul să te uiți la Ana și atîtea alte motive...

Nu-și da însă seama că pînă deunăzi în toate scrisorile insista asupra putinței de a obține un post bun la Brăila. Roșise de necaz cînd mamă-sa îi răspunsese că se miră cum azi zice una și mîine alta și îi tot sucește ca pe păpuși.

Nu ! El nu era cît de puțin sucit. Numai că avea subt ochi pe Ana, pe cînd dumnealor vorbeau de la depărtare. Ana nu putea suferi o mutare.

Era bine de știut, deși cam tîrziu, după ce dascălu și ea alergase peste tot... Dar nu face nimic ; acum sunt deslușiți, rămîne totul baltă și pace.

Pace nu era. Costel nu înțelegea nici să rămînă totul baltă, deși deocamdată n-ar fi vrut cu nici un preț să se mute din București. Îl supăra și tonul Mălinei, așa de oțetit. Pentru a o pedepsi și pentru că nu prea știa el singur ce vrea și nici ce să-i răspundă, amînase scrisul.

După supărarea asta, așa, ca o compensație, ca o răzbunare, Costel hotărîse să cerce iar la Aneta. Venise mai devreme de la birou și se refugiase în colțul ferestrei, nici nu lua seama că-l cheamă la dejun.

— Nu mănînci ? întrebase Ana de cîteva ori.

Nu auzise, fie că vocea era slabă, fie că era distrat. Se pomenise deodată că mișcă lîngă el o umbră. Tresărise.

Ana se sculase și, rezemată cu mîinile de perete, ajunsese lîngă fereastră. Din fundul divanului ei, ungherul acela îi părea de mult misterios.

Acum se uita cu uimire la Costel care, cu o pereche de ochelari pe nas, se privea în oglinda din perete.

— Te dor ochii ? — un glas slab, sfîșiat de grijă.

Prin capot se vedea osul pieptului săltat de respirația accelerată. Dacă colțul de la fereastră îi părea Anei misterios, sosirea ei păruse lui Costel un act de spionaj. Spionajul unei fantome : biata Ana !

— Ochii ?... Nu, nu mă dor... Adică așa, mă dor puțin... Ochelarii... numai ca să mă ajute la scris.

— M-am speriat !

Și Ana ceruse ajutorul Nastasiei ca să se culce la loc. Pe furiș, Nastasia își făcea cruce.

— Și... Cum ți se pare că-mi șade cu ochelari ?

— Bine !... Foarte bine ! Păcat numai că s-ascund ochii...

Măgulit, Costel se uita în oglindă, acum fără ochelari, apoi îi pusese iar. O nevoie de a se transforma — în bine, firește. Sugestia de atunci a Mălinei îl decisese să-și cumpere ochelari. Plăcerea unui incognito... Dar dacă i se astupau ochii frumoși ?

Seara pe la șase — oră ce crezuse mai potrivită — urcase de-a dreptul la mansarda Anetei. Debut agitat !... Aneta era chiar în pragul mansardei, ceea ce ar fi ușurat accesul, dar tocmai petrecea pe unul cu caschetă care, trecînd pe lîngă el, făcuse cu ochiul spre fată, fluierînd obraznic.

— Poftim ! Tocmai bine ! Ăsta care a plecat e șofer, logodnicul meu.

Aneta deschisese larg ușa. Era o intrare în materie defavorabilă pentru Costel. Aneta însă nu era defel cum o arăta figura. Era simplă și precisă.

„Cu atît mai bine !“ — apreciase Costel, coborînd scara. Ce ar fi zis Turcu să știe ?

La o a doua vizită, peste o săptămînă — ziua și ora fiind hotărîte, Costel nu mai întîlnise șoferul. Mulțumit, deprins cu locul, întîrziase mai mult și la un moment pomenise de Turcu :

— Știi ! Domnul cu care treceam pe aici !

Vrea să povestească fetei că Turcu are doi băieți mari și un al treilea în fașă — așa, ca haz.

— Ehe ! A venit la mine de mult, înainte de dumneata !... Da' acum în urmă n-a mai venit... Gîndeam că v-eți fi certat de la mine.

Costel rămăsese uimit și indignat : așadar, Turcu... înaintea lui... El nu va mai veni la fata asta nerușinată... Adică, dimpotrivă, va veni.

Întîrziat, agitat, Nastasia îl aștepta din prag, îi spusese în șoapte că i-a fost cucoanei rău, a chemat pe madam

Ida ; n-a știut ce trebuie să facă. Acum s-a liniștit și doarme, dar...

Costel luase mîna Anei, inertă, într-a lui și o pusese încet pe pat, cu teamă că dacă îi dă drumu se sfarmă. Îl trecuse lacrimi ; erau pe undeva pe-aproape, gata adunate, și găsise minutul să se scurgă.

Culcată pe spate cu capul cam jos, Costel se gîndea să n-o doară gîtul. Se uita la ea : o învia numai răsuflarea care-i umfla ușor gura. Buza de jos mișca încă de urmele unei dureri. Băga de seamă că ține palmele una peste alta, lipite de pîntece, și că uneori palmele au o înfiorare. Un fior mic mai zvîcnea subt pielea obrazului, lîngă nări... Se uita iar la palmele lipite pe pîntece... Poate era și răceală... ea nu purta chiloți... La început i se păruse lui Costel cam țigănesc obiceiul. Nu-i spusese... Ana era susceptibilă și mai rușinoasă ființă ca Ana nici că se putea... Nina purta... frumoși, de mătasă, îi tot scotea, îi tot punea, așa îi rămăsese lui Nina în minte... Cu Aneta era altceva... fuste lungi, creț, care zburau peste cap... Nu purta, firește... Se întorcea din rătăciri, se uita iar la fața nimicită, la trupul distrus al bolnavei... Rău !

Ceva în el scăpa de subt control și îi striga deslușit : moare !

„Iar e mai rău ! Ce-i de făcut ?“

Era de făcut să meargă la doctor, să-i spuie, să-l întrebe. Recomandase Nastasiei să nu se miște de-acolo pînă se întoarce el.

Doctorul avea mult de lucru. Grăbit, totuși cu bunăvoință, îi spusese că era o criză clasică, boala își urmează cursul, iar bolnava nu poate opune rezistență. Altceva decît tratamentul prescris nu i se poate da de nici un medic, afară de operație, pe care el n-o putea recomanda :

— Trec eu pe-acolo mîine, poimîine — se oferise.

Lui Costel îi plăcea asigurarea că nici un alt medic n-ar putea face mai mult... Nu trebuie deci să facă consult, cum zice gazda și cum se gîndise și el uneori... Deoarece nu folosește... Dar operația ? Cînd doctorul îi vorbea despre operație, Costel intra într-o zonă cețoasă, în care pericolul, cheltuiala și chestia de conștiință se amestecau nemulțumitor. Doctorul însă nu admitea operație...

Întors acasă, venise lîngă Ana, care părea tot adormită, concediase pe Nastasia, își așezase singur masa de seară, ca cineva care a rostit tot ce poate rosti : Ana nu putea pleca la țară... Nu trebuia consult... nu trebuia operație...

A doua zi dimineața, Ana, mai liniștită, explicase că i-a fost rău la fel ca altă dată și tot la fel are să-i treacă, cu doctoriile și cu injecția. Privea cu grijă la Costel... Se va fi plictisit.

În drum spre birou, Costel, amărît cum era, întîlnise pe internul care îngrijise pe Ana la otrăvire și îl oprise, povestindu-i ce e cu ea. Îl ascultase cu răbdare :

— Consecințele !

Recomandase tot numai lapte subțiat cu Vichy, pus la răcoare, dat cu linguriță, și calmante. Același lucru !... Consecințele !

La întoarcerea de la birou, era tot necăjit ; se urcase la Aneta, deși nu era ora... Se dusese degeaba, n-o găsise. Jos, în gang, era șoferul... O aștepta pe fată sau pe el ?... Cu neobrăzare îi ceruse un sutar împrumut... îi dase un pol și ticălosul în urma lui scuipase...

...Azi scuipă... mîine îți dă cu ceva în cap... Nu ! Nu se va mai duce la Aneta ! El era logodit... Să se descurce cu Turcu și cu șoferu. El nu !

Se repetase rețetele și durerile scăzuse, dar slăbiciunea Anei progresa. Capul îi era tot ușor, dar i se părea acum că picioarele îi sunt grele și că cele două fluiere apasă patul. Nu-i mai plăcea să se întoarcă, să se salte ; prefera să rămînă în gaura făcută în așternut de zăcere. Nu făcea, la drept, nici o gaură în așternut, era numai o senzație. Înfigea abia, cu oasele, o gravură scheletică și încălzea puțin locul, cît îl putea încălzi cu trupul lipsit de sînge. Cînd era nevoită să se ridice, o speria ceva — ea pe ea singură — ca și cum totodată lăsa în pat locul gol de ea, dar ceea ce se scula pe marginea patului era stafia ei, nu ea. Era atunci ursuză, bufnea și răbufnea, era rea. Să nu mai vadă pe Costel, pe nimeni. Pe slujnică o ura, fiindcă fără de ea nu se mai putea mișca acum : confidentă nedorită, nesuferită, a tuturor mizeriilor, care știa cum își pierde sîngele înnegrit... O ura fiindcă nu se putea lipsi de ea și atunci se ura și pe ea însăși.

Restul timpului clipea ochii, deșteaptă cînd ai fi crezut că doarme, ceea ce speria pe Nastasia.

În singurătate și din slăbiciune îi veneau încă gînduri și imagini, mai cețoase ca deunăzi, mai întrerupte, fîșii de abur ce i se plimbau prin golul capului. Spre seară o cuprindea somnolența.

Nastasia nu putuse răbda și într-o zi spusese gazdei că Ana vorbește uneori singură vorbe fără rost.

— Vai de mine ! O fi început să aiureze !

Ana nu mai avea putere să se controleze și pronunța ici-colo cuvinte în legătură cu fîșiile de amintiri, cu închipuirile ei. Cînd deschidea ochii de vreun zgomot, sta nedumerită, nemulțumită ; pronunța atunci cîteva cuvinte. Prea anemică pentru a-și da seama de treceri, avea numai două scopuri conștiente : să se odihnească mult, ceea ce o ducea la somnolență, și să simtă sosirea lui Costel, ceea ce îi punea în mișcare ultimele energii treze.

Gazda crezuse de cuviință să spună lui Costel cele raportate de slujnică : cum că Ana ar avea aiurări.

Posac, Costel răspunsese :

— De-ale slugilor !

— Vrei să faci oamenilor bine ! — se supărase madam Ida.

Într-o seară, spre șase, Costel intrase fără ca Ana să-l fi simțit și nici cînd îi vorbise nu-l auzise. Nastasia era plecată. Costel își făcea socoteala că în felul ăsta poate oricine intra la ei nesupărat.

Schimbase vestonul cu cel de casă, cu căptușeala ruptă : poftim hal ! Pusese papucii și pregătea primusul să-și încălzească mîncarea, cînd Ana mișcase, vorbise parcă.

Se apropiase de ea și o văzuse cu ochii deschiși, dar cu privirea spre un perete, nu spre el, și spunînd cu un ton de reproș :

— Asta nu trebuia... Nu trebuia să faceți asta !... Aci nu e de vină nenea, sunteți voi de vină... El e om cu greutatea lui... Îi mîncăm pîinea... Nu trebuia să intrați în bibliotecă.

Costel îi pusese mîna pe umăr, apăsat. Ana întorsese spre el ochii și urmase :

— Cine a mai pomenit să intrați în bibliotecă !...

Costel îi vorbise tare, aproape răstit, apăsîndu-i umărul mai mult :

— Ce vrei tu să spui ? Ana !

— Dacă vii așa tîrziu noaptea, ce să spui și eu !

— Nu e noapte, e abia șase.

Ea aromise cu grija lui Costel pesemne, apoi, deșteptată brusc din cine știe ce închipuiri, spusese niște biete cuvinte amestecate : „Dacă vii așa tîrziu“... Era rușinată, îi sta în gît un biet sughiț de plîns : ce știa ea ? Ce putea ea ?

Alteori, fără să vorbească, mișca numai buzele și trăgea tartanul ce-o acoperea... Sau ridica un braț și părea a face un semn.

Lăsa mîna să cadă... apoi zgîria cu unghiile cearceaful... În amorțeala ei, vroia probabil să ceară ceva, dar recădea în somnolență și o durea.

Nastasia se apropia, se uita la ea, își făcea cruce. Hotăra că biata cucoană e rău de tot și nimeni nu ia seama, și o să moară așa, fără doctor și fără popă. Cu mîinile pe cearceaf cată numai cei pe moarte. Spusese gazdei și așteptase pe Costel în pragul casei pînă la întoarcere. Îl întîmpinase cu un fel de mustrare, muiată în lacrimi, pe cînd, cu ușa întredeschisă, gazda pîndea prilejul să-și spună părerea.

Luat prin surprindere, neștiind ce s-a întîmplat, Costel trimisese pe Nastasia în goană după doctor ; însemnase pe hîrtie cuvîntul : urgent.

Intrase apoi cu sfială în cameră, dar nu găsise nimic deosebit. Ana deschisese anevoie pleoapele și le închisese. N-o deșteptase... să n-o turbure.

Se refugiase în colțul ferestrei, fără gînduri, în așteptare. Abia după o jumătate de oră sosise doctorul, însoțit de Nastasia, curioasă să afle ce e.

Ana se deșteptase și vorbise cu doctorul normal, numai cu ceva amărăciune :

— M-ai lăsat, domnule doctor... N-ai mai venit... Și eu credeam că o să mă pui pe picioare... Să mă mut din casa asta cu ghinion...

Ca toți bolnavii, ar fi vrut pesemne să vie doctorul mereu, iar de mutare vorbea la singular, fiindcă se simțea singură. Costel se întreba cum și de cînd dorea Ana să se mute din casă.

Slujnica plecase tiptil, supărată că a întîrziat degeaba.

La întrebarea doctorului cum mai doarme și ce visează, Ana lămurise :

— Dorm ca iepurii... Mă gîndesc, ca să-mi treacă de urît... El zice că vorbesc în vis... se prea poate...

— Cine stă mereu în pat, nemișcat, firește — nu mai are somn regulat Dac-ai cerca să te scoli puțin... propusese doctorul.

— Să mă scol ? — ca și cum descoperea abia că stă acum mereu numai în pat.

Voise a se sălta, dar corpul, deși ușor ca un fulg, refuza. Doctorul cercase s-o ajute și credea c-a reușit, cînd trupul Anei i se încîlcise în mîini, ca pentru una din acele acrobații cari sucesc bustul, capul, picioarele în poziții absurde. Costel venise în ajutor și amîndoi reconstituise în grabă oasele lipsite de puterea elasticelor.

— Altă dată, cu Nastasia, mă ridic — se supărase Ana.

Lui Costel îi tremurau mîinile :

— Da, se scoală alteori — repetase mașinal. Și operația, domnule doctor ?

Doctorul îl privise cu surprindere și răspunse întîrziat, după ce se socotise că poate bolnava așteaptă și ea un răspuns.

— Operația mai tîrziu, după ce se mai împuternicește.

Se pregătea să spună lui Costel la plecare că operația acum e tardivă, fatală. Auzise glasul distinct al Anei :

— Eu vreau să mă operez acum, așa cum mă aflu.

La ușă, după doctor, Costel opinase timid :

— Poate că e răceală, domnule doctor... Ea nu poartă chiloți.

În șoaptă, sfios, ca să schimbe vorba despre operație.

Doctorul se uitase la el atent, ridicase sprîncenile, să înțeleagă, întorsese puțin capul spre nenorocita de Ana. Era deprins să vadă, să audă de tot felul.

— N-are nimic de-a face.

— Cu toate astea se ține de pîntece... el era dator să spuie.

— N-are de-a face, repetase doctorul tăios.

„Oameni cari nu mai au milă", gîndise Costel, și se întorsese către Ana.

Obosită de sforțarea făcută, sufla mai greu, cu ochii închiși. Se uita lung la ea... El, plumb de-a dreptu ; ea

goală pușcă pe dedesubt... Ce amor... Gașperă ! Gașperă ! Ana, nu Aneta ! Sorbea ca din gîtul sticlei... Ce amor ! Nesimțitoare Aneta ! Ana, se uita acum la ea, i se părea că i-a picat cîndva plocon o vampă și a dat-o gata... Asta e Ana lui ? Cum a fost ea ? frumoasă și...

Luase ochii de pe ea și se uita în plafon, să găsească parcă lipită acolo, pe tavan, musca grasă a voluptății lui păgubite... Iar se uita la Ana... Cum arăta de rău ! Se înfiorase, luase ochii de pe ea, îi pironise în podea, apoi plecase în colț la locul lui, lîngă geamul prin care se vedeau numai picioarele cailor.

— Eu vreau să mă operez ! — auzise.

De atunci înainte, Costel ascultase zilnic același refren. Nu știa cum să mai lupte cu voința încordată a femeii care îl prigonea ca s-o ucidă.

Ana avea un glas stins, mat, pe care Costel se apleca să-l audă, iar uneori vorbea clar, și atunci Costel tresărea. Așa sau altmintrelea, spunea același lucru : operație.

Uitînd de supărare, Costel scrisese la Brăila Mălinei, cerîndu-i sfat : „Dacă ai fi mata aici ar fi altfel" — sugera.

Dascălu Petre avea însă în cap ideea fixă că Ana e ofticoasă și nu lăsase pe Mălina să plece : numai o nevastă am și vreau să-i pot sufla în gură. Mălina nu credea, ca dascălu, că pe lume sunt numai două boale : oftica și damblaua, dar nici ea nu stăruia prea mult : îi plăceau oamenii sănătoși, fiindcă în jurul lor aerul e curat. Pe cînd era sănătoasă biata Ana, ținea și ea destul de curat... La ce putea fi de folos prezența ei, lucrurile erau ajunse așa de departe... A fost să fie... Să treacă Costel prin mari încercări !

Mălina răspunsese că nu era chip să lipsească acum de acasă... Despre operație, e greu oricui să ia o hotărîre. S-o mai ducă pe Ana cu vorba.

Ana reușea uneori, cu ajutorul Nastasiei, să se mai salte în pat, rezemată pe un maldăr de perine ; perinile Ninei, perinile lui Costel formau în timpul zilei un parapet, la adăpostul căruia, ridicată de la mijloc ca un echer, își făcea cuib.

Un timp ținea ochii deschiși privind casa, apoi aromea fără să știe, cu capul picat pe piept. Lupta să rămînă trează. Subt pleoapele subțiri și grele, numai acum aduna

închipuirile de deunăzi, jocul dinadins. Ceea ce vedea acuma cu ochii închiși erau figuri geometrice în culori : cuburi întretăiate, verzi, galbene, albastre, cari la un moment se suprapuneau formînd o piramidă multicoloră, apoi se roșeau în întregime, dar păleau curînd și rămînea din ele numai un tiv colorat.

Alteori, Ana, cu un gest al mîinii, înlătura din dreptul ochilor globuri mari, luminoase, cari se îmbinau unul în altul și o amețeau. Se întîmpla să pronunțe iar vreun cuvînt răzleț pe care servitoarea îl surprindea :

— Acum e albastru ! — îi plăcea cînd globurile erau albastre.

— Ce spui, coniță Ana ?

— ...Luminile...

— Care lumină ? Vrei mata să las „transparenta“ jos ?

— Nu...

— Vede albastru, spunea Nastasia gazdei.

Slujnica era convinsă că doctorul, cît e de doctor, nu știe ce spune. Stăpînă-si i s-a împăienjenit vederea și i se arată alte alea, ceea ce e semn că se duce și bărbat-său nu înțelege nici ăla nimic.

De cum sosea Costel, Ana se întorcea spre odaie, deschidea ochii și-l întreba cînd o operează : ori o lasă dinadins să moară ?... Ori nu vrea să cheltuiască... La spital nu cheltuiește... și dacă vrea să scape de ea, de ce n-a lăsat-o să moară cînd a vrut ea singură ?

Costel o asculta mut : „s-a făcut rea !“ gîndea și scria la Brăila, neavînd cui alt cere dezlegare. Reproșurile Anei îl înclinau să cedeze, să cerce operația... Poate avea Ana o presimțire... S-au văzut și minuni ! Îi trebuia însă un stimulent, un arbitru.

„Cum o să te sfătuiesc eu s-o duci la tăiere ! Numai doctorul îți poate da dezlegare !“ răspundea Mălina.

Cînd Costel găsea pe Ana mai liniștită, rezista mai bine la vaietul ei același : operație. Cînd însă Ana avea dureri, își mușca buzele albe, i se schingiuia fața, atunci nu mai știa ce e de făcut.

În lupta asta dintre încăpățînarea Anei și opunerea lui, el — așa de calm — avea unele zvîcniri nervoase, nu mai avea nici somn.

Despre operație Mălina zisese : „s-o duci la tăiere !“ Pentru vorba asta, Costel avea o pică pe mamă-sa. Aci,

Ana pretindea morțiș operație și îi cerea socoteală. N-avea ce să-i răspundă și semăna că el e cel ce-i vrea răul. Îl treceau nădușeli.

Uneori Ana îi spunea cuvinte grele ; lui însuși i se părea atunci că e vinovat. N-avea cum ieși din ungherul în care-l încolțea cu aceeași vorbă : „vreau să mă operez". Erau aproape singurele cuvinte ce mai schimbau, tăcerile erau urîte, mustrătoare. Costel își pierdea răbdarea.

Îi era milă de Ana, milă ca și atunci cînd se otrăvise, nu chiar la fel... O și iubea... Vezi bine c-o iubea. Îi era milă și o iubea cu o grabă nervoasă ca și cum între otrăvire și boala de acum trecuse o viață de om. Grăbea spre o limită a puterilor lui de răbdare și de întristare.

Ana și ea acum zorea către sfîrșitul suferinței și nesiguranței, iar Costel trebuia să respingă stăruința ei, să pară a fi rău, să n-o lase să moară de moartea pe care o vrea ea, ci de alta ; și amîndouă acele morți se grămădeau pe capul lui, îl trăgeau de păr, îi scormoneau în creieri, pe cînd subt ochi îi sta Ana sleită, nimicită.

La birou, timpul din urmă, Costel ținuse pe Diaconescu la distanță, pentru anumite motive. Acum însă nu-i ardea de Aneta, povestise paraponul de acasă cu Ana, cu operația.

— Du-te, omule, la doctor, să hotărască el. Nu încape jenă... e dator.

Costel, care aștepta de undeva un imbold, se dusese. Spusese doctorului cum Ana vrea operație, el nu-i poate spune că dacă o operează se pierde. Să fie bun să vie s-o convingă.

— Pe dumneata, domnule doctor, te crede mai bine.

Răzbea în glas un fel de disperare. Doctorul promisese. Costel se simțise ușurat, toată truda asta avea să înceteze. Necazu și-l făcuse ghem și-l zvîrlise acum doctorului, care le va aduce dezlegarea. Omului îi trebuie liniște.

În așteptare, va avea un răspuns la întrebările ei întețite, nu mai era ca pînă acum, cu gura legată. Va răspunde Anei :

— Vine doctorul !

Ana însă nu-l mai sfredelise cu vorba ei, aceeași : operație ! Se apropiase de patul ei, nu știa dacă trebuie să înceapă el.

— Ai o scrisoare de acasă de la Brăila ! spusese Ana, tușind.

Costel se turburase ca de o vină... Să fi cetit Ana scrisoarea ?... Și ce-o fi fost scris ? Și de ce tușea Ana ?

— De ce tușești ?

— M-o fi tras de la geam !

Cu degetul ei uscat Ana arătase spre masă : plicul era închis. Costel luase scrisoarea și după o ezitare o pusese în buzunar.

— Mamă-ta nu ți-a scris niciodată dacă mi-a făcut rochia de mireasă, cum a tot spus ?

Surprins de un subiect neprevăzut, Costel se turburase ; celălalt subiect cu care venise pregătit nu-și mai găsea parcă locul. Se hotărîse totuși, dase deoparte întrebarea Anei și spusese :

— M-am întîlnit cu doctorul, zicea că vrea să vină să te mai vadă... I-am spus că ești mai bine.

— Să poftească !

Nu se putea distinge pe fața Anei, printre schemele croite de boală, ce fel de strîmbătură i s-a așezat acum (amărăciune, batjocură) :

— Te întreb de rochia aia... Ori așa, numai vorbe !

— Cum se poate ! Cînd spune Mălina ceva ! îngăimase Costel, fără nici o credință că rochia ar fi gata.

Era uimit, dar și jicnit pentru că Ana părea a nu vorbi destul de frumos despre Mălina.

— Am să-i scriu numaidecît ! — o asigurase.

Abia a doua zi dimineață, la birou, citise scrisoarea Mălinei, căutînd în ea cu enervare ceva despre rochia de mireasă. Nu era, firește, nimic, și tot ce-i scria îi păruse fără interes : Să aștepte ce avea să fie !... Să întrebe doctorul !... Asta știa el și singur.

Din toate suciturile astea avea iar o neliniște, un fel de tremur în trup. Lua acum spre casă drumul cel mai scurt : de cafenea, de grădiniță, de Aneta, nici vorbă.

La unu, poate unu și un sfert, cînd sosise în vinerea ceea acasă, îi stase inima și se oprise în prag, cercînd să se apere, să-și reia suflarea :

— Sfînta Vineri ! mormăise.

Văzuse pe doctor lîngă patul Anei. Așadar, vorbise fără să fie el de față... Ce vorbise ?... Ar fi vrut să afle mai repede, ar fi vrut să nu afle... Era alb la față ca o rufă stoarsă.

Doctorul ținea pe Ana de mînă :

— Ne-am înțeles ! Nu e chip să nu-i faci coniței ăștei pe plac ! O operăm.

Ceva ca un vîrtej țîșnea din Costel și se zvîrlea asupra celuilalt : „Ucigaș ! Vrei s-o omori ! Ucigaș !“ — în gînd.

— V-ați înțeles ? șoptise umil.

— Ne-am înțeles. Eu i-am spus coanei Ana că operația e grea și că dumneaei e slabă...

— Unu la mie dacă scapă, eu tot cerc... Sunt stăpînă să fac cum vreau... Ana se dezrobea, era în sfîrșit stăpînă !... Așa poate tot scap, și altfel... Știu eu bine.

— Vezi ! Cu asta m-a convins ! explicase doctorul, dezmierdînd mîna Anei.

— E voința mea de pe urmă ! Să se știe ! — apăsat, pătimaș, pentru Costel, care sta prostit.

— Vedeți ? repetase doctorul către Costel, lui însuși și obiecțiilor toate cîte erau posibile.

— Rămîne să hotărîm cînd și unde.

Doctorul luase pe Costel de umăr, vrînd să-i tragă deoparte. Ana însă îl chema cu ochii, îi făcea semn cu mîna :

— Vreau la Colțea ! Vreau chiar mîine. Adineaurea vorbea limpede și acum iar n-avea glas, îi zbăteau cuvintele ca un nod în gaura uscată a gîtului.

— Zice că la Colțea.

— Atunci s-a hotărît. O transportați cu Salvarea la Colțea. Doctorul mai surîsese din prag Anei și plecase, bucuros că a sfîrșit cu o vizită anevoioasă. Îi era milă.

Costel se ținuse după el pînă afară la automobil :

— O să scape, domnule doctor ?

Doctorul, contrariat, se roșise :

— Operație cu asentimentul familiei ! zisese înțepat.

Costel pricepuse că e supărat, nu însă și de ce :

— Onorariul dumneavoastră ?

Doctorul refuzase și se urcase în automobil, dînd din umeri.

— Vă cheamă coniţa — îl zorea din spate Nastasia pe stăpînu-său.

— Da! Da! Sunt aici, n-am plecat. Mîine chiar mă duc la Colţea să văd dacă e loc... asigura acum pe Ana.

— Să fie loc! De ce să nu fie! Dacă se întîrzie e mai rău.

Costel îşi aminteşte spusa doctorului: „Nu se poate refuza bolnavului încercarea supremă"... De ce a fost oare doctorul aşa supărăcios? El i-a oferit sutarul. Numai supărări... Greu... Greu...

Va cerca chiar azi la spital. Să nu întîrzie. Ana dormea, pesemne, aşa, iepureşte, cum îi spusese doctorului că doarme.

De pe scăunelul pe care sta de pază cîrpind rufe, Nastasia auzise:

— Aaa... Aa... Doamne! — gemăt năbuşit, apoi mai prelung, întărit ca un ţipăt sugrumat.

Femeia o luase întîi spre uşe, apoi se-nturnase lîngă divan:

— Coană! Coană! Ce e?

Ana deschisese ochii încet şi şoptise cu spuma ultimului gemăt deşirat pe buze:

— Nimic... am visat rău...

Slujnica se socotea dacă să plece ori nu: mai adăstase. Auzise alt gemăt:

— Mata te căinezi tare... te doare!

Ana deschisese iar ochii. Poate că gemuse în somn de durere... dar visul... vedenia, acelea erau cu înţeles... Văzuse pe nenea coborînd de sus spre ea... Călca treaptă după treaptă pe o scară ce nu se vedea... Pe măsura ce se apropia, se depărta iar... Se ridica în sus, într-un gol, şi din nou venea spre ea, apăsînd picioarele pe un gol... O privea încruntat şi rînjind... Semn rău...

— De-ale viselor, coană!

— Da... de-ale viselor... şi visele ştiu ele ce spun...

PARTEA a VIII-a

„Încercarea supremă!“ Erau unele cuvinte cari operau asupra lui Costel instantaneu. Își regăsise bara de direcție. Scrisese Mălinei despre „încercarea supremă“. La birou spusese că va trebui să lipsească o jumătate de zi, fiindcă i se operează nevasta. Cuvîntul „operație“ spusese nițel din gușă. Operația e ceva de lux.

Se dusese la Colțea, la ceasul cînd știa că îi găsește pe toți, era deprins cu locul. Totuși de cine anume avea el nevoie lipsea și trebuise să mai treacă și a doua zi pe la spital.

După dejun, cum nu lipise încă scrisoarea către Mălina, adăogase : „Cu rochia de mireasă a Anei a rămas baltă. Mă întreabă mereu de ea. E drept că nici matale nu te-ai ținut de vorbă.“

Citind, Mălina nu-și crezuse ochilor. Ea, care le înțelegea pe toate, nu-i da de capăt. Ce vrea să zică Costel ? Ce era cu rochia de mireasă ? Și cu ce ton îi scria ? S-a țîcnit fiu-su.

A doua zi, la traversare pe Piața Brătianu, Costel se ciocnise cu Turcu :

— Operez nevasta, îi spusese în grabă, uitînd că l-a văzut în ajun la birou, ca pe toți colegii.

— Să fie cu noroc ! A mea acum a scăpat. Viu de la un laborator, unde am fost să iau niște ser.

Costel era departe. „Bietul om !“ gîndise Diaconescu, dar nu-l mai interesa atît, de cînd rărise cu întîlnirile.

La spital, Costel stăruise din răsputeri și reușise. Lupta ca pentru ceva foarte important și acum, cînd

dobîndise, simțea în el o surpare și nădușea, nădușea întruna, fără rost.

Se întreba ce-i va răspunde Mălina. Parcă răspuns trebuia : trebuia să vie să-l ajute. Umfla buzele, făcea o mutră nemulțumită, destinată mamă-si.

Avea acum de pregătit transportarea Anei cu Salvarea. Se împăuna o secundă : Salvarea ! Spitalul, Salvarea, toi ce putea fi mai bun !

În cursele lui, trecînd podul Dîmboviței, Costel se ciocnise cu un domn care-l luase în brațe zguduindu-l. O secundă crezuse că e un trecător pe care l-a lovit din fugă, dar timbrul unui glas cunoscut îl trezise : ...Lupescu.

— Încotro așa grăbit ? Nu-ți vezi prietenii ?

Costel se bucurase ca de un frate, apoi nu știuse dacă trebuie sau nu să-i spună de Ana.

— Mă duceam spre Salvare... Ana se operează poimîne.

— Noroc bun !... Așa e viața ! Am să spui Ninei. Ea ține mult la sora ei... Nu te reții... Înțeleg că ești grăbit...

Cu vorbe încurcate, Costel îi scăpase din brațe și se depărtase ca unul care e fugărit.

În urma lui, Lupescu aprinsese o țigare : „Bietul băiat ! Mereu pîrlit !“

În mers Costel se dezmeticea, ceea ce îi împleticea acum pasul.

Fusese Lupescu... Ce amabil ! Dar Nina ? Trebuia oare să fi anunțat pe Nina ? Nu știa bine dacă da sau ba... Lupescu vorbise de operație ca de ceva ușor... Nu cunoștea cazul... Și chiar altmintrelea... Lupescu știa în orice împrejurare ce trebuie să spună.

Trecuse de Salvare cu cîțiva metri, se întorsese : „Să vie Nina să vadă pe Ana ?...“ Lupescu era un om simțitor, un om pe care nu te puteai supăra... Atunci, demult, îi dase un pardesiu ca și nou... Îi dase și *smok*-ul împrumut la logodnă... Nu trebuia supărare.

Împingea în porțile mari, închise, ale garajului.

— Căutați Salvarea ? Prin curte ! îl îndrumase cineva.

În curtea Salvării, automobilele intrau și ieșeau : vrînd să se ferească, Costel se lovise de un fier al grilajului tocmai la piciorul stîng, pe „bătaie“... Încotro ? Pe unde ?

Din nou i se amestecau ideile. Nădușea și răcea... Poate era bolnav și el... Atîtea drumuri... Uneori îi era mai

ușor, dar alteori parcă era tras pe comedii de-alea de la Moși cari te zvîrl cum vor ele, cînd sus, cînd jos... Dacă cei de la Brăila nu se mișcau, îl lăsau singur !

Salvarea sosise în Rahovei la zi și la oră.

Subsol ! O să fie greu, se gîndea Costel cu necaz pe locuința fără de noroc. Totul însă se făcuse cu ușurință. Cei doi de la Salvare se pregăteau să ridice pe Ana de subt cap și de subt șale, să fie toată adunată. Să nu se risipească.

De pe brancardă, Ana făcea semn Nastasiei, vrea să-i vorbească. Nastasia se-ndoise de șale, s-o audă :

— Să nu pleci... să faci curățenie, să aerisești... poate vin musafiri...

— Așa cum zici, coană Ana, așa fac... De ce să plec ? Stau, firește... Cum o să vrea și domnu...

Ce bine vorbea coana acum. Vorbă cu șir, nu aiurea, și glasul parcă nici ăla nu mai era din ladă. Poate nu era chiar așa de rău și o „tăiau“ la spital degeaba. Ce musafiri să vie ?... Iacă, o scotea cu targa.

Nastasia cercase a miorlăi, iar madam Ida, gătită ca pentru oraș, se apropiase și spusese Anei să nu poarte de grijă, că vede ea de casă în lipsă, iar la întoarcerea cu bine, au să fie musafirii ei la o masă de bucurie.

Costel aruncase ochii spre gazdă ; Ana îi prinsese pe amîndoi deodată în plasa privirii ; o privire de cîine pe maidan, lîngă care cu milă s-au oprit doi inși. Abia atunci Costel băgase de seamă că ține în casă, pe cap, pălăria, și o scosese. Mereu din sălița în odaie, din odaie în stradă... Era nădușit, nădușea întruna.

Acum sta pe trotuar, fără pălărie, simțea că îi e rece. De ce sta descoperit ?

În stradă, în momentul cînd brancarda era urcată în autocarul Salvării, cîțiva trecători se oprise curioși :

Urîtă mai era !... Apăruse și la ferestre ici-colo, din vecini :

— Moartă gata ! cobise o femeie de peste drum.

Autocarul pornise lin ; nu se auzeau copite de cai, ca la dric.

Costel luase în buzunar cheia de la ușă.

În urma lui, omul de serviciu de la bancă, pe care Costel îl chemase crezînd că o să fie nevoie de ajutor, spusese Nastasiei :

— Nu știam că domnul Petrescu e însurat.

— Care Petrescu ?... Boieru nu e însurat, e doar logodit.

— Halal ! — mormăise cellalt...

Una din uși se deschisese și din sala de operație a spitalului ieșise un doctor tînăr cu ochelari, îl însoțea o studentă cu șorț alb, care îl privea și asculta cu lăcomie.

— Nu vrea pe nimeni alt decît pe mine !... Cînd se otrăvise anul trecut, eu i-am făcut spălăturile... Pe urmă logodnicul încă mă mai oprea pe stradă să controleze prin mine ce i-au spus alți doctori... Ce să le faci bolnavilor ! Au simpatiile lor... Dar aici, acum, n-am nici un rol. Rol are acum numai cuțitul și în cazul de față cred că și cuțitul e o simplă formalitate...

Dinapoia ușii, lipit de perete, Costel se uita la mozaicul coridorului lung. Ridicase un moment ochii de jos și băgase de seamă ochelarii doctorului, cu ramurile subțiri de aur încolăcite pe după urechi, apoi iar fixase mozaicul.

...Înainte, acolo pe coridor era întins un preș și acum nu mai era... De ce ?... Și unde era Mălina ? Unde, mă rog ? Unde ?...

Căuta în jur altceva de care să se agațe, dar nu găsea decît tot prețul : prețul nu mai era... Se uita acum la scară și îi venea în minte cum atunci — da în lături dată, care era cea a otrăvirii Anei — cum atunci, cîndva, se întîlnise pe scară cu doamna de la Casa școalelor... Întîi n-o recunoscuse, se mai schimbase... Și adică el nu se schimbase ? Pe cînd mergea el la conferințe... elegant, liber, ca un milionar... Pe atunci, doamna în gri, numai să fi vrut el !...

Ușa sălii de operație se crăpase iar și ieșise tiptil o infirmieră și un intern : „Mizerie... Inima“... șoptise și cotise pe coridoare la stînga.

Lui Costel îi tremurau fălcile : nu încălzeau spitalul... Un spital trebuie încălzit cum trebuie... peste tot... pe orice timp...

Acum, din nou ușa salonului era închisă și nu răzbătea prin ea nimic. Înapoia ei, formalitatea era pe sfîrșite...

Pe atunci, numai să fi vrut el ! Dîrdîia... îndată după otrăvire, cînd venise Ana acasă înapoi de la spital, atunci să se fi îngrijit mai mult, să nu fi muncit... Ea se credea vindecată, dar el... el fusese un imbecil, da, un imbecil... Pe vremuri îl făcuse o dată Lupescu imbecil în față... Așa era Lupescu, nu te vorbea, îți spunea în față... Avea dreptate Lupescu : imbecil !

...Ana îi spusese de două ori... o dată acasă pînă să n-o ridice și o dată acum pînă n-au dus-o la operație... îi spusese să aibă grijă ca Lucica să se cunune... Cu cine ? Lucica era la Moșu. Să se cunune cu Moșu ? El vrea să împlinească tot ce dorea Ana, chiar dacă e greu de făcut ce-i cere... dar cum o să mai știe el acum ce a vrut Ana să spună !...

...Mălina ! Mălina care nu venise ! Dacă era supărată pe el, apoi i-o făcuse... În loc să fie acum aici... așa cum promisese...

Prin ușa rămasă iar întredeschisă, cîțiva intrau și ieșeau... De ce ? Doar trebuia liniște ! Îl apucase un fel de sughiț, adică îi zvîcnea omușoru, nu un sughiț care să se audă... de frig, ori de ce ? Dacă se putea acum pătrunde în sala de operație, apoi să intre și el... El, mai ales, trebuia să intre... Mălina !... Mălina !... Aici era locu ei... N-avea să i-o ierte Mălinei !

Chiar atunci unul intra, dar trăsese ușa după el. Nu ! Să nu închidă ușa, s-o lase crăpată, altfel el n-ar mai fi putut... Să deschidă el clanța ? Și acolo, înăuntru...

Cînd adineaori aceia spusese „formalitate“ și „mizerie“, el auzise... Prin căptușeala urechilor, dar auzise...

Acum treceau pe lîngă el mulți și cu fiecare din ei vrea și el să pătrundă, dar pierdea rîndul, așa cum îl pierdea la ușa cu scripet de la bancă. Pe ușa ceea, unii țîșneau din viteză : el însă pîndea, da înapoi, se pregătea, și numai cînd rotația ușii se încetinea, atunci împingea și intra cel din urmă.

Acum însă, dimpotrivă, vrea să intre deodată cu cineva, nu singur, în nici un caz singur... În sfîrșit, pe lîngă o infirmieră, în spatele ei, intrase...

Întrerupt, dar a dormit, n-a fost singur. S-a sculat foarte de dimineață, totuși Mălina și dascălu erau sculați înaintea lui.

Costel are un tremur mic, din care uneori i se ciocnesc dinții și din cînd în cînd i se înmoaie genunchii, și atunci se înțepenește pe picioare.

Din colțul unde trebăluiește, Mălina aruncă ochii spre el. De cum s-a deșteptat, a dat lui Costel o cafeluță neagră. A venit cu arsenalul ei special de „turcească". Alimentează cu spirt, ca să fie mereu gata de două cafele. Poate bea ea una, și mai ales dascălu. Dascălu își toarnă coniac mult în cafea ; Mălina dă negativ din cap spre el ; nu ia seama : aici, acum, i se trece.

Pe la nouă, la cafeaua cu lapte, Mălina s-a mirat cum Costel nu observă ce bea cu gîndul aiurea. Nu-i de mirare...

Costel sorbise din picioare și fără corn. I s-a părut că se topește ceva deasupra cești, dar văzul îi e absent. Mai simțitoare, nările adulmecase aburul ; Costel se întorsese atunci spre Mălina, care făcea socoteli migăloase pe un caiețel : nu cafea, ci ciocolată cu lapte !

La Brăila, ciocolata cu lapte era răsfățul lui... și acum mamă-sa...

...Buzele schițase un tremur : săraca Ana ! El bea ciocolată, și ea... Mălina, ștergînd un pahar șters gata, se uitase la el pe subt gene : bietul băiat !

Costel trecuse ceașca din mîna dreaptă în mîna stîngă și, încet, cu linguriță, lua de deasupra, dar frișca se topise : ciocolată cu frișcă ! Acum... aci... Clipise ochii umeziți și înghițise greu.

Lăsase apoi ceașca pe un scaun alături. El nu se putea așeza, nu-l lăsau nervii. Altfel nu era agitat, nu umbla de colo pînă colo ; se afla subt ochii celor doi și chiar altfel, chiar dacă ar fi fost singur... Sta însă în picioare, rezemat de perete, și se proptea cînd pe dreptul, cînd pe stîngul.

— Să fii de treabă, băiete, să nu te lași !... Tu te lași ! Nu trebuie !

Mălina dichisea un veston negru și niște pantaloni gri. Ținea acum acul cu ață neagră între dinți și vorbea umblînd de colo pînă colo : nici un lucru la locul lui... Ce harababură !... De un an bolnavă... n-avea nici o vină.

— O cravată neagră, simplă, n-ai ? Juram că ai, din atîtea cravate !... Chiar trebuie să fie, ia caută tu singur, poate știi mai bine unde găsi... Eu mă pui nițel jos pe scaun că nu mai pot... Alergătura de la spital încoace și înapoi... peste tot... Ce să faci ! — oftase și se uitase iar la Costel, care, tot în picioare, schimbase numai peretele, se rezemase acum în dreptul unei mese, pe care se răcea pe cărămidă fierul de călcat. În fața lui n-avea divanul, fiindcă divanul fusese ridicat.

— Mîhnit ? Cum să nu fii mîhnit ? La Brăila ai să te întremezi. Schimbi locul și uiți... Eu o să mai am de luptat cu mutatul. Aș zice mai bine să vindem din ele.

Mălina se întrerupsese, căci Costel, plictisit, da din umeri.

— Firește, ești amărît, cum să nu fii ? Ai scos certificatul ? Costel aprobase din cap. Vorbăria Mălinei îl plictisea. Tot ce era acum de făcut îl plictisea... Și, vezi bine... era amărît... cum să nu fie... Dascălu Petre cel puțin tăcea.. Și acum, iaca, vorbea și el :

— Să știi, mă Costel, că la Brăila ai să stai aproape o lună pe dinafară.

— Cum adică pe dinafară ?... Atunci nu mai plec.

— Locul e al tău, hotărît : dar celălalt, pe care-l schimbi, a cerut să împlinească luna și i-a aprobat, că nici nu se putea altfel.

— Care celălalt ? Cine a aprobat ?

— Tu nu vii director deodată... Ești ajutor... ca și director.

Costel decisese că va rămîne pe loc... Să stea degeaba în căsuța dascălului la Brăila ! Rămîne pe loc... Dar aci, în casă, n-ar mai putea sta nici o zi după plecarea părinților.

— La bancă ai vrut, la bancă ți-am găsit.

Dascălu părea supărat, se roșise cu frunte cu tot. Mălina făcea semne din ochi lui Costel, spre tat-su.

Costel nu vrea supărare. Ei venise pe cheltuială, alergase... Dar era nervos, îl plictiseau.

— Lasă... lasă, să vezi ce bine o să fie ! zisese Mălina lingăcios. Se gîndea că slujba ca slujba, dar îi va găsi ea o fată să-l însoare, o fată sănătoasă și cu parale... N-avea nevoie să ție doliu, nu fusese cununați, numai logodiți.

— Fie cum o fi ! cedase Costel și pornise a căuta într-o cutie de pe șifonieră cravata neagră ; știa și el că are una... trebuia să fie undeva...

Ce necaz ! ce necaz ! Oare Lupescu și Nina aveau să vie ? Turcu trimisese răspuns că vine, trimisese și o coroană. Se purta frumos Turcu.

Se auzise clopotele la o biserică din apropiere, prelungi, sonore, sunînd de mort.

— Pentru ea ! exclamase cu bucurie Mălina. Tu ai făcut ?... El a făcut ! — se uitase spre dascălu Petre care zîmbea cu înțeles, periindu-și haina a zecea oară.

— Să nu toace, aci în mahala, unde a șezut cu casa ? mormăise gușat dascălu.

— El a făcut ! Ce om tat-tu ! Ce frumos ! Toaca mare ca' pentru un mort de seamă... firește !...

Clopotul ! Zeamă de clopot... Costel își amintise : zeamă de clopot — era o vorbă pe care n-o putea răbda. Strînsese fălcile și ochii i se umezise ca dintr-o lămîie stoarsă.

Mălina făcea spre dascăl semne, cu capu, cu mîna : Lasă ! Lasă ! Îi trece !... Așa e ! Ce să faci ?

Costel acum se îmbrăca. Pantalonii aveau dungă, haina era călcată, găsise cravata... Ce femeie, totuși, Mălina !... și dascălu...

— Cel mai bun cașmir ți l-am pus la mînică... și lat... Mălina îl admira.

La Brăila — socotea Costel — jucîndu-se cu panglica albă de la coroană, sărăcuță, de mărgărite artificiale, trimisă de Turcu — la Brăila, fie și subdirector la început !...

Stau cîtetrei în așteptare, se auzeau minutele la pendulă :

— Ai văzut — șoptise Mălina dascălului — ce nas ascuțit are ?

Costel auzise. Îl scuturase un tremur și avusese în ochi pe Ana la rezervă, întinsă, cu nasul ei subțire. Îngălbenise ; capul i se ducea parcă într-o parte și în alta. Se clătinase puțin pe loc.

Mălina își pusese mîna peste gură. Cum de scăpase vorba !

— Ce facem aici ? Nu mergem ? — îi se adresase Costel dușmănos.

— Așteptăm taxiul. Am tocmit un taxi... Nu te enerva, vine el la timp...

Mălina se sculase de pe scaun intimidată și fierbea iar o cafea. Pînă să nu se urce în taxi, încă o cafeluță !

În taxi lui Costel i se făcea rău, se încrețea carnea pe el, îi da pe nas, i se clătina fierea, avea o amărăciune în tot trupul, întoarsă înapoi în gît.

— Așa a fost el de mic copil.

O șoaptă a mamă-si. Îl plictiseau aceia doi cari stau pe spinarea lui. Nările i se băteau, încleșta dinții, așa că îl dureau fălcile.

Mălina întinsese brațul prin fața lui, ca un drug, și deschisese geamul taxiului din dreptul lui.

Vroise s-o oprească, să-i înlăture drugul mîinii care-l apăsa, dar simțea o ușurare. Aerul proaspăt îl scutura acum de frig. Fierea încetase a se mai învîrti. Numai cînd taxiul oprise, vinul amar clătinat pe loc iarăși se turburase.

— Aici, la Sf. Vineri, pînă a găsit dascălu un colțișor... Nu mai era nici un loc... nici pentru boierii mari...

Costel frămîntase numai în fălci : cari boieri ?

Pornise pe o alee lungă — slavă Domnului, lungă — el cu un pas înainte, să fie singur, să nu-i vadă, să nu-i audă.

De la un loc îi are pe ei în spate și în față vede capela. Oprește pasul și merg acum în același rînd, apoi rămîne el în urmă, dar aproape de ei, lipit... Se uită în jur : morminte.

Urcă odată cu ei treptele. Îl lovește drept în piept inițiala argintie pe un valtrap negru : A... Ana... A.P. ? Nu, A. D... O ușurare și un regret : de ce nu era A.P. ? De ce nu apucase să se cunune ? Era nevasta lui, logodnica lui. Îl scutură un fior... Gata treptele...

Sub bolta intrării : bang ! — îi sparge creierul clopotul. Își pipăie țeasta, potrivește cu o mînă țeapănă părul pe creștet. Intră cu ei deodată, buzna.

În capelă, cu capul gol, îi e rece în creștet și cald la picioare ; îl înțeapă tălpile fierbinți ca după degerătură... Afară totuși nu e frig, e moale.

...Deschide ochii, iar îi închide. Sunt acolo cîțiva adunați, îi vede, dar nu-i deosebește. Pereții capelei sunt umezi și afumați. Pe Costel îl înecă fumul și îi pune ceață pe ochi... și ce igrasie ! I se umezesc uneori pleoapele, dar printr-o sforțare apa lacrimilor se trage înapoi. Cu o mînă lemnoasă își caută batista, pipăie pe cea bună, cea pentru vedere, apoi anevoie poate găsi și smulge din alt buzunar pe cealaltă ; își șterge cu grijă nasul umed. Dacă ar șterge și ochii, cu fumul la un loc, s-ar mînji tot obrazul.

În fața lui, de partea cealaltă a catafalcului, Mălina plînge șiroaie ca printr-o procurație, căci nimeni alt nu plînge. Plînge cu ochii limpezi, generoși.

Costel stă în fața cosciugului, dar nu vede pe Ana. Obrajii lui și-i simte lipiți pe fălcile strînse, dar chipul ei hidos nu-l vede.

Din colțul stîng al altarului, două dudui găsesc pe logodnic „drăguț". Sunt străine, musafire din acelea ce se ivesc la nunți și morți, nu știi de unde, cari sau n-au habar cine e mortul și caută a ghici după inițiale, a se informa după panglicile coroanelor, sau, dimpotrivă, sunt minunat informate și-și șoptesc o biografie amănunțită, deși în parte falsificată.

În spatele lui Costel, în ultima strană de lîngă ușă, o doamnă tînără cu palton negru elegant, garnisit la gît și la mînici cu astrahan, pe cap o tocă neagră de catifea, cu o voaletă scurtă ce zboară deasupra nasului, a sosit parcă dinadins întîrziat.

Stă cu cotul rezemat de strană și cu capul rezemat de mînă, izolată, pe gînduri, palidă.

— Cine o fi ?... E distinsă ! — admiră duduile, și iar prețuiesc pe logodnic.

— Așa drăguț și tînăr... și moarta bătrînă și urîtă ! Oricît te-ar sluți boala !... Dar cine poate înțelege gustul bărbaților... Poate că avea parale, deși nu se prea vede...

Moarta are rochie albă de mireasă și la cap o clădărie de voal cu o șuviță de beteală. Rochia umple cosciugul, dar găteala de cap mai rău încondeiază slutenia.

Printre lacrimi, Mălina se uită peste tot : a văzut pe doamna din stranã și a ghicit cine e : în negru, cu astrahan veritabil, fără crep ? Ei de ce ziceau că e vopsită... nu era... Era cum trebuie să fii... numai că nu pusese doliu mare...

După un timp, prin fum de lumînare, Costel a zărit în dreapta, cam pieziș, de partea cealaltă, pe Lupescu. Așadar, a venit ! Dar stă singur... poate ar trebui să treacă lîngă el... Costel se întreabă, dar nu se mișcă de pe loc, încrucișează doar mîinile înmănușate cu negru, la fel cu celălalt.

Lupescu, cu capul lui de cinematograf, stă serios, corect ; e „domnul bine“ al micii adunări mortuare. În gînd ține un mic discurs pentru Ana : „Biata Ana... ce bunătate... ce răbdare, ce devotament, și ce suferințe drept răsplată... Fața ei slutită spunea îndestul ce soartă a avut... Dar așa e viața... Amin !“

După prohod, la sărutarea de adio, e o mică ezitare ; se apropie întîi Mălina și atinge cu buzele găteala de tul a capului. A cumpărat-o ea singură de pe Smîrdan, nouă, curată, adusă în cutie de carton.

După Mălina, aproape cu ea odată, cu o teamă de copil, Costel se apleacă mult, mult peste coșciug, așa că fruntea îi atinge lemnul.

Dascălu Petre care a stat acolo, în partea bărbaților, chiar în spatele lui Costel, își proptește pe rînd picioarele pe același loc. Nu sărută.

Se mai apropie o femeie îmbrobodită și pupă mîna „coanei Ana“.

„Să creadă lumea că e din familie !“ se supără Mălina.

„De treabă Nastasia... Am s-o chem la scuturat“, gîndește deoparte madam Ida.

Doamna elegantă de după ușă a pierit pesemne în lemnul stranei, în peretele capelei, lunecată discret în afară de cuprinsul acelei morți.

Încă înainte de prohod, domnul „bine“, singurul cu mănuși negre în afară de ginere, a plecat și el fără să se observe.

Cei doi au ieșit din biserică pe rînd, dar Mălina i-a zărit, pe alee spre poartă, împreună. Jerba naturală de crini — o scumpete ! — e de la ei, desigur.

La ridicarea cosciugului, jerba ceea Mălina o așezase pe pieptul moartei, pe picioare pune alta din frunze și imortele, de la madam Ida — luată din piața mare. De treabă, madam Ida !

Coroana micuță de la Diaconescu și pe a lor trei împreună — coroană mare aceea, din liliac alb artificial ! — pe acelea le vor purta pe mîini cioclii.

Au fost de toate, în bună regulă : preoți, coroane, lumînări... și discursul mut al lui Lupescu. Numai cor nu a fost. Cor n-ar fi primit dascălu Petre... Ce cor... cînd sunt dascăli și e diacon ! Corul, dușmanul lui vechi, de cînd a fost înființat la biserica din Brăila... De atunci s-a apucat el de politică.

La scoaterea cosciugului, cele două dudui sunt din întîmplare tocmai la ușă. Își acopăr ochii : ce grozăvie !...

— N-ar trebui permis să fie descoperit — se indignează galant, un domn cu barbă.

— Nu, n-ar trebui violată cu privirea atîta mizerie.

De cînd s-a zis „la loc răcoros, la loc cu verdeață", cuvinte ce înfioară, Costel a simțit iar pe nări, în sus, spre frunte, firul subțire ce lesne se îngroașă pînă la rădăcinile grețiii.

Au ieșit acum din capelă și aerul a fost ca o bucurie... — scurtă, căci pornesc acum repede, parcă în brînci, după sicriul în care Ana merge grăbit, cu nasul subțire înainte, pe niște poteci mărginașe.

E un spațiu de un metru între Costel și Ana, care gonește balansată în tactul a opt cizme, bătut în cuiele groase ale tălpilor.

Costel își pipăie capul ; i se pare că are pe cap pălăria pe care o ține în mînă ; la cîțiva pași, picioarele îi scapătă, se împleticesc pe potecile netede ; cad parcă într-o groapă invizibilă.

Au cotit acum pe o alee bătătorită, lăturalnică, merg de-a lungul unui grilaj de lemn. Costel are credință că a pornit pe un drum fără de finit, dar iată că se poticnește, vine cu fața lîngă nasul ascuțit al moartei... Al Anei !

E o mică oprire a cortegiului, vreo blagoslovenie preoțească, sau numai cioclii schimbă mîna cu care țin sicriul, mai răsuflă și ei.

Drumul se lungește iar, groapa e acolo, undeva departe... E o zi care nu aparține parcă nici unui anotimp.

În rînd cu ei, cu ei la pas, merg plopi înșiruiți ca o gardă de onoare... N-au frunze... De ce ? Așteaptă muguri sau de-abia le-au căzut frunzele ?

Cineva zice :

— Ce zi frumoasă ?

Costel ridică capul în sus spre aerul inert. Aude : piuuu... Piuuu... Croa... Croaaaa... Stă cu capul în sus, ca și cum bărbia i-ar fi proptită într-un piron de lemn. Nu se văd păsări... E liniște și gol... Piuitul, croncănitul parcă nu ies din trup și sînge... ca și unele vaiere cari trag înăuntrul lui Costel, ici-colo, virgule uscate.

Costel privește în sus... știe vag că dedesubtul lui e un cîmp întins de morminte. Deasupra însă e liniște... Forfoteala micului grup al îngropăciunii, cîte o ruptură de litanie pe nas se pierd, nu se văd, nu se aud. E liniște... și liniște dorește Costel.

Zdup ! S-a poticnit într-un grumaz și lasă capul în jos, îl doare cuiul de subt bărbie. Mălina și ea gîndește : „Frumoasă zi !“ Dar o așteaptă acum împachetatul. Toca neagră cu crep n-o prinde, o îmbătrînește. Știe, și e plictisită. Pe lîngă gard, pomii merg mereu cu ei alături... Uneori însă rămîn înapoi ceva sau o iau cu ceva înainte. Genunchii lui Costel lucrează din greu la mers, loviți parcă de muchii pietroase.

Ici-colo, Costel se oprește o secundă, își potrivește picioarele, și atunci pomii se înfig și ei pe loc. E un drum greu, lung, căruia însă n-ar voi să-i ajungă la capăt.

Uneori, pomii din mersul lor se întorc spre el, vin invers, tot drepți. Prea lung drum pînă la groapă... Se apropie totuși, și Costel își strunește de pe acum picioarele pentru mișcarea cu care, din mersul mecanic, va trebui să se proptească în loc pe marginea groapei.

Pomii vin înapoi spre el, dar acum aplecați, în sens contrariu, și el umblă tot aplecat, capul înainte, își ajută picioarele cu bustul. Amețește și trage ca la jug.

Acolo, la fund, unde grilajul de lemn a cimitirului face colț, acolo e groapa. Ceva învolburează părul lui Costel, i-l risipește, ridicat fir cu fir. E același fior care din nări, de subt frunte, s-a ramificat subțire în fiecare bulb capilar. Subt briliantină, părul stă neted în aerul neclintit.

Stop ! Au ajuns. Sicriul e jos, trîntit... Nu știi ce se tot foiesc în jur groparii... În lumina mare, la aer, chipul Anei pare mai albit, mai potolit de vraja lui monstruoasă... Groapa e în fund, la colț. Nu e loc bun, dar mai bun nu s-a găsit. Costel ține mîinile una peste alta, strînse, să nu tremure.

— E bine ginerele ! zice cineva din cei puțin adunați acolo.

În față, lîngă groapă, chiar pe margine, Mălina gîndește că e un loc foarte bun acela. Dacă n-ar fi fost dascălu, o duceau la Pătrunjel.

Dascălu stăruise ; îl ambiționase ea, e drept ; cumnecum, fusese logodnica lui fiu-său. S-o îngroape la Pătrunjel, cînd ei au în curtea lor, la Brăila, îngropat tot neamul Cantileștilor !

Mălina urmărește atent cum leagă cu frînghii sicriul acum cetluit... Să nu-l scape... Nu mai plînge, are numai obrajii puțin mînjiți de lacrimi. O bucată din rochia albă iese din cutia galbenă a coșciugului, așa cum a rînduit ea.

L-a întrebat din timp pe Costel :

— Mă Costel, spune tu drept, o îmbrac mireasă... să nu fie păcat.

— Păcat, nepăcat, o îmbraci mireasă !... răspunsese furios.

Mălina era femeie înțelegătoare, nu era habotnică, îi făcuse gustul.

Cîțiva pași înapoia ei, dascălu își pipăie pe creștetul chelit cele cîteva fire sure de păr ; după puțină gîndire, pune pe cap batista de olandă. El e gingaș la răceală. Costel, care își caută ochilor orice distracție, nu se scandalizează, se uită la tată-su cu ceva grijă ; la ceafă are părul alb de tot, are și ceva burtă... Îmbătrînit !

...Cînd oare se sfîrșise ? Nu luase seamă momentul cu bulgării ! Curios ! El a văzut de nenumărate ori ceremonia, totuși acum îi pare a fi fost altfel.

I se încălzesc mîinile pipăind fără mănuși pe ale altora.

Îl conduce acum cineva de braț printre morminte : un străin. S-ar fi tras de la brațul necunoscutului, dar lasă așa pînă cînd ies în aleea mare.

— Acoperă-te ! îi spune blînd Mălina, și se alătură de el în locul binevoitorului care a pierit. Să iei ceva cald acasă ; ești rebegit.

Costel nu răspunde.

Pe aleea principală, invers acum, cu spatele la capelă, cîțiva grăbesc spre portalul deschis, pe șoseaua unde tramvaiele fug vii. Oamenii vor să apuce cît mai iute primul convoi.

Costel umblă în rînd cu mamă-sa și cu doi preoți ce nu slujise, ci numai onorase cu prezența, prieteni de ai dascălului, care a mai rămas cîteva minute la groapă cu ultimele daraveri de orînduit.

Merg în trap egal spre bolta vie pe care se profilează tramvaiele. Costel admiră pe firele încrucișate trecerea din minut în minut a scînteiei albe. Căci e ziuă !... Te pipăi la lumină de zi... Ești tu.

Costel acum știe că în biserică a fost și Lupescu, în față, spre stînga. Era îmbrăcat cu un pardesiu elegant. El e cu paltonul, fiindcă e mai bun și negru.

Mălina i-a șoptit că într-o strană ar fi fost și ea. Costel înghite uscat numele Ninei ; se făcuse nevăzută și nu sărutase la urmă. De ce ? Era datoare mîna să i-o sărute Anei, nu fruntea. Merg spre bolta ieșirii și se simte fără buze, descărnat, vindecat de femei. Se mai simte și tînăr, neted în găoacea paltonului, și își aduce aminte de blană. A trecut încă o iarnă cu paltonul... Ar fi fost și păcat să aibă blană... dar acum, la Brăila...

Se oprește :

— Așteptăm pe dascăl, zice cu grație Mălina, adresîndu-se preasfinților.

Costel, întrerupt din firul unui mers liberator, e contrariat de oprire.

Subt boltă sunt pavilioane mici cu flori de vînzare. Costel ar vrea să cumpere flori, să le presare pe groapa Anei. Ceva se scurge în el, gras, moale, ca un ulei călduț, de candelă stinsă, în ochi o lacrimă, tot sleită.

Altă dată !... Altă dată va veni și va presăra flori. Mormîntul Anei e acolo, înapoi, departe, în colțul pe care-l face gardul cimitirului.

Acum stă subt boltă cu fața spre ulița vie. Nu s-ar putea înturna, cum nu se întoarce, pe cealaltă parte a stîlpului, tăblița pe care scrie „oprire“ pentru tramvaie.

Adică orice trăsnit ar putea schimba tăblița cu scrisul „oprire“, spre cimitir, dar nebunul acela n-a fost, nu este și nu va fi niciodată Costel Petrescu.

...Să fi rămas la București ?... Nu ! Tot mai bine să plece cu ei, deși de pe acum îl cam agasează babacii : de pildă, întîrzierea dascălului. Atunci cînd cu alegerile, dascălu nu fusese destul de politicos cu el. La Brăila, el va ține rezervă cu părinții.

Stă și așteaptă degeaba. E plictisit de mamă-sa, pe dascălu care întîrzie... Da, îl plictisesc.

Iacă și dascălu în grabă, suflînd greu. Nu mai e așa tînăr, observă Costel, într-un gînd cu mamă-sa, dar cu dispoziție sufletească diferită.

Sunt în sfîrșit adunați, pot pleca : cu tramvaiul... fie și cu tramvaiul. Nu mai e nimeni în jur din micul alai, care să-i poată critica.

A sosit tramvaiul 12. Costel se urcă repede, cel dintîi. Se așează pe un loc în față, singur, izolat. Ceilalți își găsesc loc unde pot, printre călători.

Cu tramvaiul ! Se întorc de la înmormîntare cu tramvaiul. Noroc că nu-i vede nimeni... Adică aude pe mamă-sa vorbind cu cineva. Nu știe femeia asta să tacă.

Simte că cei doi îl agasează tare, că și la Brăila îl vor agasa. Simte că el acolo va fi foarte țîfnos, foarte. Îi dă fum pe nas de pe acum... El e bucureștean... Se duce acolo din interes... Pe el să nu-l plictisească !

Îi aude vorbind, dar nu întoarce capul cu un milimetru să vadă cu cine au putut găsi de vorbă. Dimpotrivă, nici *wattman*-ul nu-și fixează așa încordat privirea drept înainte pe firul șinelor. Pe Costel cei doi îl agasează.

Mălina, în adevăr, vorbește cu o pereche tînără. Au fost la înmormîntare să petreacă și ei pe domnișoara Ana. Cunosc și pe domnul Petrescu din casa Dragu. Ce păcat de așa nenorocire... Atîtea nenorociri s-au ținut lanț în familia Dragu.

Sunt certați cu Nina, care are un caracter dificil. Ei însă s-au gîndit la domnișoara Ana, așa de treabă.

Mălina pîndește zadarnic să întoarcă Costel capul... Față de atîta nepăsare, înzecește politețea ei cea mai distinsă. Avea dreptate dascălu cînd zicea de Costel că e un copil ingrat. Mălina își șterge nasul umezit și întreabă :

— Și dumneavoastră ați ținut mult la biata Ana ! ?

Cei doi sunt colegi de Conservator ai Ninei, de curînd căsătoriți, și cărora le-a dat în cap să vie la înmormîntare după anunțul citit în ziar.

Țeapăn pe locul lui, Costel se miră că nu mai ametește și scoate un carnețel... Întîi nu-l găsea... Cum de ajunsese în buzunarul stîng de la palton ! Oricît e de mic, carnetul putea umfla haina. Pe carnețel înseamnă data.

La o stație, deodată cu șocul opririi, Costel se ridică și, fără un semn, fără o privire, coboară.

Alarmați, Mălina și dascălu își iau în pripă bună ziua de la perechea amabilă și pornesc spre ieșire strigînd :

— N-am ajuns ! Nu e stația noastră !

Costel însă pare a nu-i auzi și tramvaiul e gata de pornire, așteaptă să se lămurească neînțelegerea.

Roșie pînă la urechi de nemulțumire, Mălina gîndește : „Doliu, doliu ! mîhnire, mîhnire... dar necuviință, și în fața lumii..."

Dascălul, care la București și așa nu se simte în largul lui, înghite în sec : tot el avea dreptate cînd la cearta despre Costel spunea nevestei că fiu-su e un rătăcit, un nerecunoscător.

Din graba coborîtului și din năduful cu băiatu gîfîie mai tare.

— Mai e o stație ! persistă Mălina furioasă și convinsă.

— Aici se coboară ! taie Costel, care știe bine că nu are dreptate. Îl agasează însă cei doi, mereu în spatele lui : Ce are de-a face dacă umblăm nițel pe jos, luăm aer. În tramvai era o aglomerație de nesuferit... mitocănime... te năbușeai. De la înmormîntare lumea se întoarce cu automobilul, nu meschin ca noi...

Cei doi se simt atinși. Ei au propus tramvaiul, ei ar fi trebuit să plătească taxiul.

Costel se consolează din aceea că Lupescu și cu Nina au plecat dinainte... Au plecat împreună — ceea ce îl lasă gînditor.

Pe trotuar Costel lungește pasul ; părinții se simt uitați ; acolo înapoi, dascălul tace înfundat, dar e plin de aburi. Ambițioasă, Mălina și-o ia asupra. E adevărat că ea i-a scos sufletul dascălului cu fiu-su : Să-l ierte... Să-l mute. Să vie amîndoi acum la București... Ea le-a potrivit pe toate, ea merită acum ce pățește.

...Dar dacă nebunului de Costel îi abate să nu se mai mute la Brăila ? Ar fi alta ! — o strîng pantofii noi. Degetul mare de la piciorul stîng stă încîrligat.

Dascălul suflă mai greu și Mălina calcă pe ace, grăbind să se apropie de Costel : căci a ce seamănă, așa presărați !

Rămîne apoi în urmă dinadins, să nu se prea obosească dascălul, să te trezești cu el bolnav, după ce avusese pe cap atîta cheltuială și zdruncin.

La intrarea casei cei doi ajung pe Costel, oprit să caute cheia ușii. Își cercetează enervat, pentru a zecea oară, buzunarele, zadarnic.

— A ! țipă Mălina, și Costel se întoarce spre ea furios !

Vederea însă a cheii în mîna Mălinei îl împacă oarecît. Fusese în geanta ei, ea ieșise cea din urmă.

Să intre mai iute, să nu stea la ușă caraghioși !

Cu un oftat de ușurare al fiecăruia pe seama lui, pătrund în camera puțin dezordonată și oarecum îngrijorătoare în primul moment — deși Ana plecase, decent, să moară aiurea.

Vrajba celor trei e mai muiată ; e un moment de destinedere.

Costel dă drumul geamului și dascălul, aprobativ, respiră adînc. Mălina adună niște frunze căzute de la coroane. Altfel ea a rostit destul : pînă și hainele și lucrurile mărunte ale moartei, toate le adunase într-un geamantan ce fusese al ei chiar, îl încuiase și îl băgase subt pat în camera cealaltă.

Mălina își scosese întîi și întîi pălăria cu crep și o pusese pe masă... Să răsufle. Ea nu ține supărare.

Retras în colțul lui, lîngă geamul deschis, Costel arătase cu un deget spre pălărie. Gest dezgustat, după care privise prin geam afară. Iar nervos ! Mălina luase cu bruscheță pălăria și o dusese alături ; după ce că se maimuțărise, se slutise cu pălăria de crep, chiar așa de pomană.

Dascălul scosese cravata, deschisese nasturele de la gît al cămășii și răsufla în voie.

O bătaie în ușă și gazda băgase capul, apoi intrase fără să mai aștepte invitație. Atunci abia Mălina zisese anost :

— Poftim !

Gazda era de treabă, fusese la cimitir, dăruise coroană, dar aci, acum, numaidecît pe capul lor !

— Pot să vă întreb ceva... nu vă supărați !... am nevoie să știu dacă mai stați ori vă mutați... Am găsit chiriași.

„Ce lipsă de cuviință ! Abia întorși de la groapă ! Aci, la București, n-au nici Dumnezeu, n-au nimic !“ gîndea Mălina.

— Tocmai bine... Tocmai bine, să regulăm cu asta ! intervenise neașteptat, cu glas gros, dascălul Petre. Se întorsese spre Costel, provocîndu-l să se pronunțe.

— Mai pe urmă... mai pe urmă ! — Costel concediase destul de arogant pe madam Ida.

— Suntem cu lacrimile pe ochi ! întărise Mălina.

— Vezi că... mușterii sunt aici... Îi mai țin eu de vorbă pînă vă mai liniștiți, că sunt prieteni de-ai mei... dar răspunsul îmi trebuie chiar azi.

— ...Mai pe urmă !

Costel concediase pe madam Ida cu un gest din două degete ale mîinii drepte, mergînd după ea pînă la ușă să o vadă ieșită. Întorsese cheia în broască.

— Ei ?... — după un timp, Mălina.

Nici un răspuns, nici de la dascălul, nici de la Costel.

— Afurisită sămînță de bărbați ! se enervase Mălina, care de mult făcea zîmbre.

Nu prea cuteza să se lege de Costel... S-ar fi legat ea de dascălul, dacă nu se aflau în loc străin. Alta e acasă la tine !

— Ei ? Gazda s-a dus, dar se întoarce... Ce facem ?

— Mi se pare că e vorba să mă mut la Brăila, se oțerise Costel cu o superioritate de nesuferit și pronunțînd Brăila parcă zicea Mizil.

— Ți se pare, mă rog... ori te muți ?... Să fie știut... Eu nu sunt păpușă ! Dumneaei mi-a spus că vrei să vii la Brăila. Vrei ori nu vrei ? Eu n-am nici un interes... Cu

toate că mutarea e ca și făcută, dacă însă nu vrei, eu lesne o desfac... Numai vorba să ne fie vorbă : da ori ba.

Dascălul tăcea mult, dar și cînd vorbea !

— Am spus o dată că primesc să mă mut ! scandase Costel fiecare silabă.

— Vezi ? se adresase dascălul către Mălina, ca să-i arate ce sculă de băiat are : Auzi ?

Haid ! Gata, acum se certau. Mălina se frămînta, îi era de dascălu să nu aibă criză de năduf sau să se repeadă în Costel cu vreo mojicie :

— Costel primește ! Așa e bine. Îi spunem madamei...

— Binișor... Binișor... Aud că sunt ca și mutat. Așadar, *ca și*... nu mutat... Deocamdată, cum văd, stau pe loc. Asta nu mi s-a spus pînă acum.

Costel arunca cuvintele la a treia persoană, ofensator.

— De vorba asta parcă am stat noi pînă acum... N-am venit noi aici în zor la mort, să te ajutăm, să cheltuim ? zise Mălina indignată.

— O să facem socotelile mai tîrziu : — Costel ironic și cu răbdare multă, cu multă răbdare, căci de azi-dimineață îi strepezesc dinții și el tace.

Se consultă acum cu el singur : ce face cu madam Ida ? Aici, în casă, el nu mai stă. Asta mai întîi și întîi.

Se uită în jur cu începutul unui fior pe nări : în odăiile astea el nu mai stă. Simțirea îi e neprecisă, între milă și frică. Dar unde stă pînă se face mutarea ? Căci a spus-o : pînă nu e mutat sigur, nu vrea și nici nu poate pleca din București.

Cu el însuși, Costel e logic, socotit, răbdător : el vrea mutare la Brăila... Fie și așa, fără să fie director, la început... Mai pe urmă însă, are să fie director, pe cînd aici, la București, nu poate fi niciodată...

Părinții îl agasează, vezi bine, dar odată acolo, rămîne a se vedea cum se așează lucrurile. Cu leafa lui și cu ceva pe lună de la ei, ar putea locui singur. E preferabil și natural : „Ei cu ei ! Altă generație !“ — cum zice Lupescu...

— Ei ?... Mălina a așteptat destul ; își pierde răbdarea.

— Cum să facem ? întreabă Costel la plural, pentru că are nevoie ca cei doi să-și continue mai departe patronajul, să-l ușureze de greutăți.

Dascălul însă nu se lasă așa lesne dat după degete :

— Faci ce vrei și ce poți. Te descurci singur ! Ne-am ostenit pînă aici, ne-am lăsat casa și treburile... Am cheltuit.

Palid la față, Costel pălește încă ; se certau ca mitocanii, îl turburau dintr-o stare a lui plină de nobleță, îl turburau de la doliu...

Mălina are și ea pînă sus, pînă peste cap. Stă gata să plîngă. Se ține numai pentru că știe că, dac-ar plînge, s-ar strica tot. Iute cum e dascălul... și cînd e vorba de ea...

— Na ! N-ai plînge acu pe deasupra ! se revoltă în adevăr dascălul pentru muierea lui.

Au cheltuit ! E un adevăr pe care Costel nu-l poate suporta, tocmai pentru că îl apreciază la justa lui valoare. Mălina își strunește glasul subțiat de lacrimile înghițite și pune o întrebare foarte cu rostul ei :

— Mutare ?... Casă ?... Toate bune... Dar ce e cu divorțu ? Cînd pleci de aici, trebuie să fie totul regulat... Pînă acu ai tot amînat cu boala, cu... Dar acu trebuie sfîrșit...

— Mi se pare că e o chestie care mă privește personal ! Costel e nemulțumit că i se ia socoteală, nemulțumit că nu sunt mai mlădioși, mai supuși.

— Toate te privesc ! rînjește dascălul.

Cînd rînjește el așa, nu dai mult pe pielea celuilalt.

— Da ! Faci cum vrei ! Cum te taie capul ! Numai să te gîndești bine. Să te gîndești bine... să nu te trezești cînd ți-o fi lumea mai dragă, la Brăila, între oameni, că-ți pică pe cap ailaltă — Mălina, așa, deodată, dîndu-și drumul.

Costel a picat ca din pod : ba dintr-un pod de casă cu multe caturi. A picat pe podele, drept pe spate și s-a așezat bine jos, să se dumirească.

— Și pomenile, parastasele... pe toate le facem noi acasă, la biserica noastră, cu tot rostul — schimbă vorba Mălina, văzînd că mai rău i-a dat lui Costel „idei".

Să vie la Brăila, plocon peste el, Nina ?... Fiindcă nu e divorțat ?... Firește că nu e, deoarece acum, în urmă, nu s-a mai interesat... Și parcă ar vrea Nina să se întoarcă la el, și încă la Brăila ? Parcă n-avea Nina pe Lupescu, care a luat-o la el în casă și poate că pînă la urmă...

Își amintea de Nina atunci, la poliție, cum ea l-a cerut martor : ca soț.

Iar bătea cineva la ușă. Probabil madam Ida. Aveau gata răspunsul — se mută.

Nu !... era un domn... Diaconescu !... Repede să-l primească.

— Intră, te rog... da, ce plăcere ! Părinții mei — prietenul meu cel mai bun ! prezintase Costel, și abia atunci își dase seama că Diaconescu nici n-a fost la înmormîntare.

— Am venit să mă scuz. Piedici familiare. Am întîrziat de la cimitir... Am sosit cînd era gata. Am luat tramvaiul...

Diaconescu se adresa tuturor, dar mai ales lui Costel, care aproba din cap : el pricepe, admite...

— Nu stați jos ? invită cu răceală Mălina.

— Numai să strîng mîna prietenului Costel... Noi suntem ca frații...

Se uită la Costel cu mutra lui șugubeață, care anevoie poate păstra seriozitatea cuvenită, cu un ochi mai închis ca celălalt, pe care lipsește puțin să nu-l închidă, dinadins, așa cum clipea alteori despre Aneta.

— Nu vrei să stai puțin ? Costel, bucuros ca de un ajutor.

— Doamne ferește ! Numai să-ți strîng mîna. Știu eu cum e după... Am avut destule pierderi în familie. Să vă reculegeți, să vă liniștiți.

Mălina și dascălul tac, nu-l îndeamnă să rămînă... Dar de ce nu pomenesc măcar despre coroană. Costel ar dori ca cei doi să fie foarte îndatoritori cu Diaconescu.

Turcu are miros :

— Dar... dacă ai vrea să ieși cu mine... Eu aș crede că nițel aer nu ți-ar strica. Tot ești îmbrăcat... Umblăm cîțiva pași, mai te răcorești de supărare... Morții cu morții.

După o secundă de ezitare, Costel primește. Își ia singur pălăria, căci nu mișcă nimeni să i-o dea, și iese fără bună ziua.

Diaconescu salută cuviincios și indiferent pe cei doi provinciali. Așa crede și Costel, că s-au purtat ca niște provinciali. Din pragul săliței se înapoiază. Deschide ușa brusc : dascălul și Mălina vorbesc cu însuflețire... De-

spre ce ? Nu se certau, vorbeau înțeleși și totodată cu vrajbă, deci despre el ! Îi place că i-a surprins. Prezența lui Diaconescu, care-l așteaptă, îl oprește de la aprecieri.

— Vream să vă spun că eu mă duc să văd de cameră la fosta mea gazdă. Aici, în capitală, am eu destule rosturi... Spuneți-i lui madam Ida că, așa sau altmintrelea, mă mut din casă.

Cei doi ascultă fără să-i răspundă.

„Țîfnoși !“ gîndește Costel cu țîfnă ; el se poate duce și la otel. E drept că n-a locuit niciodată la hotel în București și nici aiurea.

Ajunge din urmă pe Diaconescu :

— Gata ! spune cu înviorare. Mergem, dacă vrei, spre o casă unde am stat eu ani mulți cînd nu eram însurat și unde vreau să închiriez iar.

Casa pe din afară era frumoasă, așa încît Costel nu se jena.

— Numai să aibă cameră liberă, fiindcă e foarte căutată. Eu am nevoie numai provizoriu, fiindcă... N-ai putea ghici !! Eu, care mă vezi, care mă știi bucureștean... închipuiește-ți că vreau să mă exilez la Brăila, unde am în vedere un post de director... Îmi ești prieten, te știu discret... Mereu, mereu subaltern ! Oricît ai fi de bine văzut, vine o vreme cînd ai nevoie să te simți șeful... Ce zici !... O să-mi pară rău de prieteni... adică mai ales de tine.

Îi zicea cumva „tu“ ?

— E o idee ! E o idee ! Eu nu pot fi judecător bun, fiindcă pe mine mă leagă aici toate interesele : familia neveste-mi, căsuța de zestre, școlile băieților... Trei băieți, nu glumă !

Lui Costel i se pare că spusele lui Diaconescu îl pun în inferioritate :

— Tocmai ! Eu am casă la Brăila și părinții mei își au acolo tot avutul. Ei de mult mă pisează cu o partidă acolo... O partidă strălucită, dar eu aveam sentimentele mele, obligațiile mele... Acum însă există unele motive pentru ca să mă depărtez. Nu înseamnă că n-am să revin la București.

Diaconescu, din discreție sau din lipsă de curiozitate, nu-l întreabă.

— Între noi... fug... ca să zic așa. Fosta mea nevastă n-a admis niciodată ca să fie despărțită de mine. Mă urmărea, chiar așa logodit cum eram, dar încă acum... Nu te poți supăra, dar ești nevoit să te pui la adăpost. Nu-i vorbă, nu m-aș mira să vină după mine la Brăila.

Diaconescu nu-l aprobă, nu-l contrazice. Îl cunoaște îndestul.

— Am ajuns !

Erau în dreptul unei case cu un etaj și mansardă, stil vechi. Costel se uită îngrijorat, să vadă dacă pe vreun geam există bilet de închiriat. Dacă ar vedea unul la mansardă, s-ar potrivi tocmai bine pentru ceva provizoriu, cum îi trebuie lui ; în fața lui Diaconescu însă, va trebui să spună că nu-i convine. El însuși pare a fi uitat că a locuit mai înainte în casa asta, tot la mansardă.

Bilet de închiriat era în adevăr unul, dar Costel, care cunoștea casa, știa că acolo unde e lipit anunțul, e salonul cu două paturi și chirie dublă. Ce e de făcut ?

— Perfect ! Perfect ! E liberă camera cea mai bună pe care am mai avut-o.

În gînd se socotește că va trebui să stea la hotel, ceea ce îl intimidează oarecum... Sau atunci de nevoie să închirieze pe o lună salonul.

— Ne despărțim. Intri să aranjezi cu camera.

— Nu ! N-am nevoie. Pot veni direct. Ce nu face gazda mea veche pentru mine.

Diaconescu ar fi vrut să clipească iar ochiul : „Gazda... hoțule !“ Poate că nu era momentul. Sunt plictisitoare corvezile astea de doliu.

Costel acum își zice că, dacă tot a luat drumul, ar fi poate nimerit să se înțeleagă cu privire la cameră... Și unde să mai meargă acum cu Diaconescu ? Înapoi acasă, nu... La cafenea nu se poate :

— Ai dreptate, mai bine intru să termin.

Diaconescu, pînă la urmă, tot clipise din ochiul stîng :

— Și dacă te urmărește nevasta... ia seama la vitriol.

Glumea sau cum ? Costel renunțase a limpezi : Nina aruncînd în el cu vitriol ?... În Lupescu, da... puteai închipui.

Diaconescu a cotit pe o stradă. Costel se uită la ferestrele casei, la ușa de intrare... Amînă totuși vizita de închiriere.

Pornește înapoi spre casă, deoarece nici un alt scop nu-l atrage. Merge cu tendoanele întinse, pune, întîi tocurile pe asfalt, apoi pliciuie talpa pantofului de lac. Evocă ce ar fi atunci cînd Nina ar veni după el la Brăila... Ce să fie ! El nu e divorțat. Vine nevasta la bărbatul ei !

E urcat pe picioroange, în plină inflație de valori. La Brăila, el va fi în societatea persoanelor celor mai de seamă, cele cu cari dascălul avea numai raporturi de afaceri.

În privința asta, aproape că nici nu exagerează. Pus într-o atmosferă potrivită, putințele lui mediocre s-ar putea dezvolta prielnic... Cu haine noi și cravate frumoase, funcționar superior la bancă, cu dans și conversație — lui nu-i place dansul, din fericire însă dansează bine, ca toți cei din bandă — va fi un dansator de elită. Iar conversație, slavă Domnului... În casa Dragu a conversat destul.. Crede că va putea deci frecventa societatea cea mai bună.

...Auzi, idee ! Nina ! Și mamă-sa, și Diaconescu cred cu putință ! Rîde în el, după un evantai mic de pene de păun. Apoi se îngrijorează : la Brăila... Nina... Scandal !

Repede întoarce cealaltă față, se gîndește la candidatura urmărită de mult de Mălina, fata bogată și de familie.

Trecătorii rari întîlnesc cu privirea un domn în negru, cu sprîncenile nițel urcate, așa încît fruntea stearpă capătă încrețitura unei preocupații. Obrajii puțin supți și gura strînsă subt umbra neagră a unei mici mustăți trage o dungă neașteptată în latul figurii.

Lui Costel îi scapă acum mîinile după o bară. O ușă i se închide și i se deschide în nas. E un „du-te-vino", îl recunoaște : agitația, neastîmpărul Ninei atunci cînd e cu el la un loc... Neputința ei de a-l suporta... Ceea ce a fost cu ei. Cum de zece ori s-a întors la el și iar a plecat și luat cîmpii. Ceea ce a fost și va mai fi.

Calcă acum lat, cu toată laba, ușor tărăgănat.

Îl ustură tălpile, e obosit ; degeaba ar veni Nina după el. Sunt ca și despărțiți. El oricînd poate transcrie divorțul.

Mamă-sa adesea și chiar acum în urmă vorbea misterios de o partidă. Se ferea de el, să nu-l supere, dar tot a prins despre cine anume vrea să spună : fata lui Panaiot. Panaiot a fost întîi băcan, mai demult, apoi angrosist, acum în urmă a cumpărat un vaporaș și e armator. Avere și situație, căci e acum în relații cu cele mai bune familii.

...Dar va mai vrea oare fata lui Panaiot să-l ia, după ce Nina va fi făcut scandal, cu venirea, cu plecarea... Căci Nina totuși va veni, fie ca să plece iar... Va mai vrea fata armatorului ? Da ! Va vrea încă mai mult după ce va fi văzut pe Nina, bucureșteanca elegantă și distinsă și amorezată de el...

Închipuirile merg călare, îl saltă, gata să-l răstoarne. Își caută un sprijin : Mălina știe să-ntoarcă treburi de astea. Dar va vrea Mălina ? E supărată pe el.

Costel stă încă pe loc ; îl glodește un gînd : decît să se întoarcă direct acasă, mai bine ar fi plecat cu Turcu undeva. Dată fiind împrejurarea, ar fi fost datoria lui Diaconescu să-i propună, dar își face omul de cîte un prieten o idee prea bună.

La Brăila va fi foarte prevăzător în alegerea prietenilor. Adică chiar mai bine fără de prieteni ; de la distanță cu toată lumea. El va fi la Brăila venit ca musafir, pentru interese, iar prietenii lui rămași la București. Primise mutarea provizoriu, pentru interesul carierii. La prima ocazie, cu proptele, firește, se va înapoia la București ca director...

Acasă îl așteaptă doi inși bosumflați, de aceea ia drumul cel mai lung. În dreptul Poștei Centrale se oprește, fără a-și da seama că ceea ce l-a oprit e oboseala. Se uită la edificiul Poștei, judecîndu-i arhitectura : frumos ! Se uită peste drum la Casa de Depuneri : frumos ! E capitala, care-i aparține și pe care o părăsește de bunăvoie, pe un timp. Nu e totuși perfect convins că va fi provizorie plecarea aceea de care abia acum începe a se convinge. Piciorul stîng e așa fel încordat în talpă, încît abia îl poate pune pe asfalt.

La Brăila, oraș mare, sunt clădiri frumoase, și e mai ales portul ! Vapoare... tranzit... multe vapoare... Dacă te gîndești, un oraș de port e ca și o capitală ; tocmai însă fiindcă e un vad comercial, el, ca funcționar — ca și director — va sta rezervat. O cuconiță trece, nostimă, ultim model, și parcă stă un minut pe loc, ca și cum l-ar cunoaște. Poate e chiar o cunoștință de care nu-și amintește. Memoria îi joacă feste. Desigur, a cunoscut-o undeva în lumea bună și a uitat-o. Lipsa de memorie e un defect.

...N-o poate saluta totuși ; se trage deoparte, e în dreptul chioșcului de ziare și doamna se apropie și cere un timbru poștal oarecare, la întîmplare, desigur, ca să aibă o atitudine fiindcă n-a recunoscut-o, atunci cînd ea vroia să-l abordeze. E probabil că-l știe de pe timpul cu Nina, cînd se dau în casa Dragu baluri în cinstea logodnei lor. El era eroul zilei, și de aceea tocmai nu putea să-și amintească de fiecare cuconiță șic ce-i fusese prezentată, pe cînd ele toate...

Era nostimă doamna, nu însă așa de nostimă ca Ninon, la prima lor întîlnire... Și ce deșteaptă, Ninon ! Cum știuse atunci să intre în vorbă, să-l încurce ! De ce nu se urneau de pe loc, ea sau el, ca să curme situația penibilă !

Piciorul stîng îi ardea ca focul ; porni totuși, călcînd ca pe ochi, pe cînd în minte avea pe Ninon, așa cum o văzuse la prima lor întîlnire ; imagine nestabilă însă, căreia i se amesteca clișeul mai proaspăt, al cuconiței pe care o lăsase mofluză la chioșcul de ziare. În urma lui, femeiușca se întreba ce era cu tipul și dacă nu scăpase cumva un chilipir. Ea ieșea în oraș după tîrguieli și își jurase să se odihnească după o noapte zbănțuită. Mai ales că era cu gripa pe ea : totuși un client pierdut e un client pierdut.

În dreptul clădirii locuite de Aneta, Costel pusese capul în pămînt și, cum pasul nu-l asculta bine, grăbea cu gîtul înainte ca să treacă mai iute de o casă care îl compromitea. O slujnică ! El e în doliu... Biata Ana, o umbră numai, uscată și tristă, care i se așează o secundă subt pleoapele umezite. Plecase la timp biata Ana, să nu-i fie piedică în drumul nou ce i se deschide. Ana fusese

fată bună, fată de familie, dar fără noroc ; nenorocirile, boala o doborîse. El o ocrotise, o apărase pe cît putuse...

Un fel de Maslova și Nehliudov în versiune proprie, se închipuia acum în mintea lui Costel, pe cînd ceva îi strîngea gîtul uscat, ceva omenesc. Gîtul uscat și piciorul care-i ardea ca jarul ! Se va opri în drum, la prima cafenea, la prima bodegă. Trecu totuși pe lîngă două altele și, așa cum trage calul la grajd, poposi la „Roșioru".

Toți în jurul lui :

— Singur, domnu Costel ?

— Singur azi ! Am nevoie de liniște.

Liniște... firește ! În grădiniță va avea liniște, nu era nimeni, iar mesele nu fusese ridicate, fiindcă timpul era încă frumos.

În grădiniță, singur, cu un țap de bere și, în sfîrșit, pe un scaun, cu picioru odihnit. La Brăila, evident, va frecventa numai localurile mari ; acolo nu e ca aici, în capitală, nu se obicinuiește... Adică se obicinuiește : își amintea cum găsise atunci pe dascălu Petre cu un fost primar și doi deputați la un „Roșioru" din Brăila.

Se obicinuiește, mai e vorbă, dar el va sta în rezervă. Un funcționar important de la o bancă, chiar particulară, e ținut să fie rezervat :

„Banca, domnilor, e ca un templu" — o vorbă de zile mari a directorului.

La Brăila va trăi cu mult calcul, la milimetru, pentru a fi la înălțime. Chiar Nina, care fusese un mariaj briliant, desfăcut din pricina scandalului Dragu, chiar Nina, la Brăila va trebui să fi rezervată. Așa cum o zărise la cimitir : în negru, nefardată, distinsă, era tocmai cum trebuia. Dar nu putea conta pe Nina... Cu ea trebuia să te aștepți la surprize ! Nina...

— Încă un țap, coane Costel ?

Da ! Să ia încă un țap... de supărare... de adio... La Brăila mai era și o altă chestie delicată : părinții. Ei erau mai modești, mai jos în grad ca el, care se lansase, ajunsese. Totuși părinții lui aveau cunoștințe bune, de care va profita, în altfel decît ei, firește, în felul lui.

Piciorul acum se dezmorțise, dar începuse a-l durea capul : cimitirul, mîhnirea, poate că și berea pe stoma-

cul gol. Totuși nu va gusta nimic, nici chiar o sardea : un fel de post, de căință pentru memoria Anei.

Afaceri ca cea cu Aneta nu se vor pomeni la Brăila ; în provincie se află tot, și el nu e slujnicar. La Brăila toată lumea va ști, sau poate chiar știe, că el a părăsit pe dama în gri, marchiza, soție de profesor, a părăsit-o pentru Ninon Dragu — Dragu cel de la Sfatul negustoresc, cu proprietăți în Popa Tatu — Ana fusese altceva : o faptă a lui sufletească, o binefacere.

— Un țap, coane ?

— Nu ! Nimic... De ce plictisiți clienții silindu-i la consumație ? Ce e porcăria asta ?

— Scuzați, domnu Costel... credeam !

— Poți să-mi aduci o regală.

— 'Țeles, coane !

Nu ! Nu va mai bea o regală ; e odihnit, va pleca acasă, unde părinții îl așteptau nerăbdători. El era gazda lor, le da revanșa. Peste puțin le va fi iar musafir, dar cu totul în altă situație ca nainte. Avea părinți buni.

Buni, în adevăr, căci în așteptare mînia lor se muiase și, fără a se lămuri, cînd unul, cînd altul aruncau acum cîte o vorbă îndulcită.

— Bietul băiat... ofta Mălina.

— Se dă el pe brazdă... mormăia dascălu.

— Ce bine o să-i placă acasă — insinua dăscălița...

— Îl așez eu la șefi așa ca să-i fie lesne...

Amîndoi îngrijorați de întîrzierea fiului regăsit.

Costel se desprinsese de pe scaun, ocupat să-și dezmorțească piciorul cu pricina. Își găsise echilibrul și pornise drept, țeapăn, spre ieșirea care din grădinița „Roșioru" da drept în uliță.

De pe treapta scăriței care din bodegă cobora în grădiniță, cheinerul, cu regala în mînă, îl vedea plecînd și nu știa ce trebuie să facă : cum o să-l întoarcă pe domnu Costel să-i ceară socoteală !... Poate mai vine înapoi. Pusese regala pe masă și trăgea de șervetul murdar, atîrnat pe brațul stîng : Chiar dacă nu se întorcea acu, plătea altă dată... Și dacă murea, Doamne ferește, plătea pentru dumnealui domnu Turcu. Mai bine păgubaș decît să pierzi un client bun... Dar ce va zice stăpînu ?

Costel, în chip mecanic, o luase spre casă. Trecînd pe lîngă frizerie, își aruncase ochii în oglindă, dar nu văzuse decît luciul sticlei, nu și chipul lui. Era preocupat, căuta în minte un model, ca fizic, ca purtare ; dibuia pe-aproape... îl găsise. Înainte de plecarea lui la studenție, era la Brăila un director la prefectură care purta un nume la fel cu al unui fost ministru, dar nu-i venea în minte pentru moment. Altfel, parcă-l vedea : talia zveltă, pielița albă-roză (a lui e la fel), o mustăcioară subțire mătasă de porumb care dezmierda macul gurii, și succes la dame, nu dame ca în București, dame din cea mai bună societate.

Costel își scosese pălăria și își trecea degetele prin păr în fața oglinzii (părul castaniu-închis și, deasupra gurii, umbra aspră negruie, a mustății nerase). Imagina tizului de ministru, răsfățatul Brăilei, și imagina lui se suprapuneau : el e cellalt, cellalt e el !

Își amintește de ifosul aceluia... mai ales ifosul... a nu se pierde din vedere ifosul ! Strașnic ifos ! Pe el, Costel, pe atunci licean, nu-l saluta ; adică nu răspundea la salutul lui admirativ. De ce ? Foarte simplu ; pentru motivul că nu-i fusese prezintat. Ifosul ! Costel simțea că va trebui să-și cultive ifosul.

Îi veneau iar în minte părinții. El nu va putea locui cu ei în curtea bisericii, fie ea cît de Domnească. Va sta deoparte, în oraș, va avea apartamentul lui. În provincie nu se zice garsonieră, provincia într-un fel e mai aristocrată. Va sta deci separat și va frecventa lumea bună pe care dascălu o vedea numai la biserică și la alegeri.

Pe loc, în dreptul frizeriei, n-ar fi vrut parcă să se întoarcă încă acasă ; să mai stea la aer. O ia înapoi spre Poștă ; picioarele îi sunt acum deopotrivă de grele... Numai cîțiva pași mai sus, o doamnă elegantă îl plăcuse, îi chiar dase semn că-l place. Nu era însă nici una ca Nina... Ana cea bună și răbdătoare s-a dus... Stă din nou pe loc, din oboseală sau poate fiindcă îi e greu să se întoarcă în subsolul unde a rămas umbra chinuită a Anei, sau de unde lipsește ființa ei măruntă, însetată, înfometată după el...

Îi dibuie acum prin trup un somn cotropitor, care-l gonește spre un adăpost. Își închipuie pe Mălina rostuindu-i în odaia golită, aerisită, un culcuș proaspăt, așezat cu mîinile ei harnice și vii. Are părinți buni. Pe Mălina o va împăca cu o sărutare... Pe dascălu Petre îl va tămîia puțin.

Dascălu însă trebuie să se ocupe stăruitor de postul lui, să n-o lase moale. Nu merge numai cu vorbe... El își părăsește cariera, orașul... el face un mare sacrificiu.

Simte deslușit în acel moment că va pleca la Brăila. Ridică pleoapele îngreunate și privește : Piața Senatului i se așterne dinainte, cu săgeata rară a unui automobil, cu jucăria mecanică a tramvaielor, acolo, mai jos. E orașul lui, e capitala !

Îl așteaptă însă o provincie de rangu întîi și acolo, la Brăila, o situație de primul rang.

POSTFAȚĂ

IFOSUL ȘI BLANA DE VIZUM

Odată încheiat, ciclul Hallipa i-a adus Hortensiei Papadat-Bengescu toate satisfacțiile succesului, ale consacrării prozei sale, dar, în aceeași măsură, capodopera a creat un tipar al său pe care scrisul bengescian nu îl va mai putea depăși; în Logodnicul *(1935),* Rădăcini *(1938) și* Străina *(1942)* [1], *Hortensia Papadat-Bengescu reia tematica ciclului încheiat în 1932, viața Hallipilor constituind pe mai departe, mai ales în ultimele două texte, centrul focalizator al interesului prozatoarei: tipuri umane caracteristice, reluarea firului existenței unor personaje din* Fecioarele despletite *(1926),* Concert din muzică de Bach *(1927) și* Drumul ascuns *(1932), importanța acordată în continuare analizei psihologice, același mediu social și același chip al naratorului, conturat în zona confruntării dintre subiectivitatea feminină și efortul obiectivării — acestea sînt elemente esențiale care caracterizează cele trei texte narative scrise de Hortensia Papadat-Bengescu în ultima etapă a creației sale. Deși ritmul de lucru nu pare a fi suferit modificări importante (în numai șapte ani prozatoarea a redactat trei romane masive, cumulînd un număr dublu de pagini față de întreg ciclul anterior), atît din punct de vedere tematic, cît și din perspectiva formulei narative folosite,* Logod-

1. Acest text, predat în 1947 lui Remus Cioflec pentru a fi tipărit, s-a pierdut în împrejurări rămase neclare pînă astăzi, iar fragmentele publicate în presă nu pot oferi decît unele premise de interpretare al căror sens însă se circumscrie evoluției de ansamblu a prozei Hortensiei din această ultimă perioadă de creație.

nicul, Rădăcini și Străina *re-prezintă cu fidelitate tiparul artistic al capodoperei: dincolo de micile variațiuni, ansamblul epic este acela construit de lumea și stilul de viață al Hallipilor, societatea bucureșteană în care străluceau altădată Elena Drăgănescu-Hallipa și Marcian, Walter și Coca-Aimée, Lică Trubadurul și Ada Razu, rămînînd aceeași.*

Logodnicul *a apărut în anul 1935 la Editura „Adevărul" și despre geneza sa Hortensia face aceste precizări într-un interviu acordat lui Liviu Floda pentru ziarul „Adevărul": „Acum 4—5 ani mă aflam într-o seară tomnatică pe una din străzile Bucureștiului. La un colț, am observat un tînăr cu ținuta foarte inofensivă, care a adresat niște cuvinte, pe care nu le-am auzit, unei doamne care și ea trecea pe acolo. Cum s-a terminat povestea celor doi, din care eu nu prinsesem decît începutul, nu pot ști. Ceea ce știu însă cert e faptul că silueta aceea a tînărului m-a obsedat cîteva zile, timp în care eu îi și creasem un nume și o viață. Atunci m-am apucat să scriu primele pagini ale «Logodnicului», care au fost uitate în sertar atîția ani". Apariția acestui roman a fost așteptată de Hortensia cu mare emoție din cauza „noutății" sale: „Romanul pe care-l prezint cititorilor a fost citit, mai multe duminici, în cercul «Sburătorul» a d-lui Eugen Lovinescu — căruia de altfel îi datorez întreaga mea carieră scriitoricească, — îmi dă acum, cu atît de puține ceasuri înainte de apariție, emoții cumplite, emoții de adevărat debut. Și, într-adevăr, socotesc aceste emoții pe deplin justificate, pentru că și arhitectura după care e conceput romanul și personajele sînt cu totul noi și realizate după un sistem cu totul original". Fapt anticipat în interviul amintit, receptarea acestui roman a fost cît se poate de contradictorie, episodul constituind unul dintre cele mai interesante „cazuri" din literatura noastră; romanul Hortensiei îi dezamăgește pe unii (Anton Holban, M. Sebastian), îi entuziasmează pe alții (G. Călinescu, Vladimir Streinu, Octav Șuluțiu, Lucian Boz, Dan Petrașincu, Aida Vrioni, Ieronim Șerbu); provoacă reacții dure (Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu) și contestări violente (Isabela Sadoveanu, George Budișteanu), va lua în 1936 Marele premiu al Societății Scriitorilor Români (acordat de un juriu compus din Liviu Rebreanu,*

Tudor Arghezi, Perpessicius, Al. Busuioceanu și Șerban Cioculescu), va fi tradus (în 1942) în limba cehă de către Helena Langová, cu titlul Zenich ; *dar, ca o „răzbunare" parcă a zgomotului din epocă, astăzi* Logodnicul este foarte *puțin comentat, și chiar uitat de critică și de marele public. Iată, de exemplu, un fragment dintr-o* Scrisoare deschisă Doamnei H. Papadat-Bengescu, *publicată în ziarul „Epoca", unde George Budișteanu o acuză, între altele, de pornografie : „Nu zic că nu sunt astăzi mulți amatori de senzațional și nu tăgăduiesc iarăși că romanele picante sunt destul de căutate. Romanul d-vs. însă întrece și senzaționalul și picanteria. Mă silesc să nu întrebuințez un termen prea tare pentru că mă adresez unei doamne, dar nu pot să-l calific altfel decît un adevărat* scandal. *Într-adevăr, doamnă, e de neînțeles cum n-ați găsit un alt subiect pe care să-l tratați în romanul d-vs., subiect luat mai din realitatea vieții și a unei vieți mai normale și mai corecte. Ce v-a făcut pe d-vs. — mai ales pe d-vs. femeie — să căutați să îmbogățiți literatura de scandal cu o lucrare care nu cred să poată place nici celor mai sadici ? Vă reamintiți, desigur, de violentele și întemeiatele — cred eu — critici ce s-au adus lucrării lui Lawrence : «L'amant de Lady Chatterley». Ei bine, doamnă, lucrarea d-vs., prin subiectul ce tratează, a pus vîrf la toate : o mamă care-și îndeamnă fetele la prostituție, trei surori ce se dau pe rînd unui unchi sadic și un soț — bărbat tînăr, încă ! — care e înșelat de nevastă-sa de cîte ori îi place, iar el nu simte niciodată nevoia unei reacțiuni — sentiment cu totul omenesc — și ajunge ca în cele din urmă să păcătuiască cu cumnată-sa. Ce scîrbă ! (...) Sper de asemenea că și cenzura ca și ceilalți în drept să oprească de îndată vînzarea lucrării d-vs. Au vîndut destul personagiile romanului d-vs, tot ce puteau să vîndă".*

Logodnicul, *scris în preajma vîrstei de șaizeci de ani și citit ca toate celelalte cărți la ședințele cenaclului „Sburătorul", în perioada ianuarie-martie 1935, cum mărturisește Hortensia însăși în obișnuita notă de pe coperta interioară a volumului, este textul prin care scrisul bengescian a încercat să părăsească spațiul epic precedent pentru a-și căuta substanța narativă în limitele altor medii sociale ; proiectul nu i-a reușit însă Hortensiei decît pe jumătate : deși cu nume schimbate, tipurile umane*

din Concert din muzică de Bach și Drumul ascuns se pot regăsi și în Logodnicul, stilul abordării noilor destine rămîne marcat definitiv de cel al naratorului din ciclul Hallipilor ; schema narativă folosită aici nu-și modifică textura, punctele de contact cu literatura anterioară fiind mult mai numeroase și mai importante decît fragilele hotare despărțitoare. În esență, Hortensia a intenționat în Logodnicul o schimbare a spațiului epic ; lumea palatului lui Maxențiu, aceea din casa luxoasă a Drăgăneștilor din Concert din muzică de Bach, ca și atmosfera recepțiilor de la palatul Barodin din Drumul ascuns sînt părăsite pentru ca prozatoarea să caute materia textului său în subsolurile Capitalei : viața de subsol corespunde însă celei din palat pentru că tipurile umane aparțin unui același model ; fapt semnificativ, Nina Dragu este nevoită să renunțe la luxul casei unchiului său pentru a locui în subsolul unei clădiri de mahala, trăind astfel una dintre variantele destinului Cocăi-Aimée din Drumul ascuns și al lui Mika-Lé din Concert din muzică de Bach, pe care prozatoarea le sugera doar în romanele amintite. Ceea ce unește cele două spații epice, aflate la antipozii ierarhiei sociale, este această semnificație a „căderii" feminității, a depășirii cenzurii pe care vectorii sociali o impuneau, în cazurile anterioare, erotismului ; Nina Dragu, Coca-Aimée și Mika-Lé au un același fond feminin care se exprimă însă diferit în Logodnicul față de Drumul ascuns sau Concert din muzică de Bach : disimulat cu abilitate de Mika-Lé, cenzurat cu severitate de Coca-Aimée, fondul lor sufletesc se rostește liber prin Nina Dragu. Această evoluție a tipului uman, reprezentat prin cele trei nume diferite, este determinată de configurația planului social : Mika-Lé disimulează pentru a nu părăsi confortul casei Drăgăneștilor și a păstra șansa de a o înlocui acolo pe Elena, Coca-Aimée se cenzurează pentru a nu pierde palatul Barodin, în timp ce Nina Dragu, fiica rudei sărace a marelui angrosist de pe Smîrdan, nu mai are ce pierde după falimentul unchiului său : vectorii sociali, activi în cazul lui Mika-Lé și Coca-Aimée, sînt anulați în Logodnicul de jocul circumstanțelor exterioare, Nina Dragu renunțînd la o căsnicie deloc promițătoare cu brăileanul Costel Petrescu pentru perspectiva unei vieți pline de neprevăzut, închinată amorului liber : Nina

Dragu trăiește, așadar, ceea ce le-a fost interzis celorlalte două personaje.

Mai mult decît un nou spațiu epic și o modificare a „modelului" personajului feminin, asemănător, cum s-a văzut, cu cel din literatura anterioară, în Logodnicul *Hortensia își propune studiul unui tip uman reprezentativ, asupra căruia scrisul său nu a insistat pînă acum; dacă în ciclul Hallipa prozatoarea a oferit cîteva personaje memorabile, modele ale „învingătorului", ale arivistului care reușește (Lică Trubadurul, Ada Razu, doctorul Walter și Coca-Aimée, cu deosebire), în romanul din 1935 personajul focal este „victima", cel care ratează mereu, în primul rînd din cauza propriei structuri afective și morale — incompletă, vulnerabilă, de „subsol". Oamenii palatelor din* Concert din muzică de Bach *și* Drumul ascuns *sînt cei care au cîștigat competiția parvenirii, cei care au ajuns primii la linia de sosire a „cursei cu obstacole"; oamenii din* Logodnicul *sînt cei care au rămas în urmă, învinșii, cei care nu pot privi lumea decît prin fereastra unei încăperi de la subsolul palatului. Iar personajul reprezentativ pentru această din urmă categorie socială este Costel Petrescu; cum s-a observat deja, brăileanul este un arivist ratat. Și aceasta pentru că ceea ce își propune Costel Petrescu este prea puțin pentru un arivist adevărat: dorințele sale sînt* incomplete, *fracturate de un fond sufletesc nepregătit pentru marea competiție a parvenirii. Iată secvența de deschidere a romanului, concepută ca o fișă de prezentare a eroului: „Era umed. Pica din ceață. Costel călca delicat pe trotuarul asudat. Traversă, fără ca un strop să-i păteze pantofii sticloși sau marginea pantalonului larg. Strînse pardesiul englezesc pe corp, potrivind gulerul la locul lui cu o mișcare cochetă a gîtului. Bine că nu e ger și zăpadă!... Februarie!... Gata și iarna!... Trăsese la fit încă un an cu paltonul. La iarna viitoare, blană! Dacă o vrea Dumnezeu! Erau vreo doi ani de cînd dorea haină cu blană... Adică, la drept, numai gulerul!* Col châle, *larg, bogat, de vizon, și bordură". Junele Petrescu — cu pantofi sticloși, pantalon larg și pardesiu englezesc —, încercînd să învețe arta de a fi „șic" și puțin „cochet", nu are nimic din aspectul învingătorului și, mai mult încă, nimic din pro-*

iectele precise ale aceluia; dorința sa vizează doar un guler de blană, monologul conseminat de narator punînd în evidență năzuințele sale supuse mereu de aici înainte ezitării: Costel Petrescu ar vrea o „blană", adică o „haină cu blană", la drept vorbind însă „numai gulerul". Deși a fost asemănat uneori cu ceilalți ariviști din romanele bengesciene sau cu caragialianul Mitică, Costel Petrescu nu este nici cuceritor și nici abil ca Lică Trubadurul care a știut să îmbrace haina lui Basile Petresco, nici spiritual, simpatic și plăcut în societate, original și inventiv ca Mitică; personajului din Logodnicul îi lipsește forța de a-și depăși statutul existențial, iar visurile sale nu sînt decît niște inutile încercări ale victimei de a scăpa din sfera de acțiune a unui mecanism social căruia nu-i înțelege principiul de funcționare: Costel Petrescu nu are energie suficientă pentru a-și materializa dorințele.

Același scenariu al ezitării din secvența de început a romanului definește proiectele erotice ale personajului; Costel Petrescu își dorește blana pentru a „epata" pe doamna în gri, făptură de neatins a unei lumi întrevăzute doar prin fanta prea îngustă a unei imaginații sărace: pasiunea lui Costel Petrescu nu este aceea a arivistului pentru că nu are nimic posesiv, „material", semănînd mai degrabă cu visurile fără înălțime ale unei firi romanțioase. Doamna în gri este un personaj din romanele-foileton pe care tînărul le-a citit în casa părinților săi din Brăila și față de care nu are cutezanța cuceritorului, nici abilitatea arivistului, ci doar respectul și uimirea cititorului pentru lumea inaccesibilă din cărți sau plăcerea provincialului de a privi vitrinele intens luminate ale unei metropole: „Ca și mamă-sa, el totdeauna avusese gusturi alese; din romanele-foileton prețuia numai personagiile distinse și doamna în gri era tocmai foarte distinsă. Talia zveltă, puful părului care poleia ceafa albă, profilul palid, delicat. Apoi, de la pantoful de Suède gri, ciorapi argintii de mătase, paltonul de catifea gri cu blană la fel, pînă la toca de lamé argintiu, toaleta era asortată perfect (...) Mîini albe ca de zahăr, cu degete ascuțite. Pe mîna dreaptă o brățară lată de argint vechi, tot asortată. Costel își închipuia jartierele de panglică albastră cu buclă argintie, cum văzuse el într-o vitrină; își închipuia acest obiect intim de toaletă, fără

nici o cutezanță, respectuos"; romanul-foileton și vitrina magazinului de lux sînt reperele care dau contur doamnei în gri, iar respectul și admirația sînt elementele care precizează poziția personajului față de făptura venind dintr-un univers imaginat; cărțile și vitrinele sînt două spații care structurează „lumea ideală" a provincialului. Cele două sentimente ale lui Costel Petrescu pentru doamna în gri capătă funcția unor factori definitorii în privința calității sale umane prin simpla lor comparare cu reacțiile unui arivist adevărat din romanele precedente; Lică Trubadurul o privește pe prințesa Ada Razu, în momentul cunoștinței lor pe bulevardul Lascăr Catargiu, cu îndrăzneală, se descurcă atunci cu dezinvoltură, este dibaci și curajos: nimic poetic, nimic romantios în această întîlnire dintre doi arivești. Dimpotrivă, Costel Petrescu este o „fire poetică", pentru care este suficientă „contemplarea artistică" a modelului, cum la fel de suficiente sînt și proiectele sale care au consistența himerei: „Uneori, Costel, legănat de conferință, cu ochii pe jumătate închiși, clipind numai din cînd în cînd spre doamna argintie, visa că e îmbrăcat în haine Louis XV și dă cu eleganță mîna unei marchize ce semăna leit cu necunoscuta în gri". Costel Petrescu adoptă pentru sine scenariul romanelor-foileton citite la Brăila.

Cele două obiective pe care le vizează personajul — blana de vizum și doamna în gri —, felul cum se gîndește la ele, definesc exact profilul interior al „victimei": învins înainte de a lupta de propria sa fire romantioasă, „refuzat" de doamna în gri („femeia din carte"), Costel Petrescu nu va putea fi altfel în relațiile pe care le va stabili cu Nina Dragu („femeia din realitate"). Iar clipa cunoștinței cu aceasta din urmă topește în semnificațiile ei lungul drum al unei imagini de la „idealitatea" cărții la „realitatea" vieții: „Toată ochi! Ochi fardați gros și cari aruncau priviri de proiector. Gura plină; desenată violent cu roșu de buze, nas care mirosea în vînt după vînat, obrazul dat cu alb de porțelan, roșit cu cinabru spre urechi, păr tuns băiețește, tailleur de catifea verde cu blană gri imitație... Era greu să n-o vezi de departe și să n-o auzi... Rîsul sonor făcea pe oricine să se întoarcă". Succesiv, Costel Petrescu cunoaște feminitatea în cele două ipostaze ale sale; tipul nobiliar, distins, delicat,

sever, glacial și cel facil, agresiv: „marchiza" și „cocota". Termenul de comparație revelatoriu pentru personajul masculin rămîne însă tot blana: doamna în gri — observă Petrescu — are un palton de catifea cu blană, în timp ce Nina Dragu este îmbrăcată cu un „tailleur", tot de catifea, dar verde și cu blană „imitație". Sesizînd distanța dintre „stilul Louis XV" și cel de pe Calea Victoriei din București, Costel Petrescu nu-și poate trăda condiția de victimă; supus de înfățișarea „marchizei", a doamnei în gri, el devine încă mai obedient față de „cocota" al cărei nume este însă Dragu: fire romanțioasă dar incompletă, incapabilă adică să se hrănească doar din „poezia" imaginației, Costel Petrescu este antrenat în jocul „material" al unui complex de relații sociale, cu speranța de a dobîndi aici mult visata blană de vizuni.

Costel Petrescu nu este, așadar, un arivist pentru că nimic din profilul lui nu seamănă cu al aceluia; personajul din Logodnicul este victima unui fond sufletesc integru, a naivității pe care lumea Ninei Dragu o exploatează din plin: micile sale vise — blana de vizuni și doamna în gri — nu fac parte din recuzita unui arivist adevărat, ci, mai degrabă, din aceea a unui „om necăjit", a provincialului orbit de strălucirea Capitalei. Resortul care declanșează drama lui Costel Petrescu este dorința sa de a fi asemeni băieților din „bandă"; pe Hortensia a preocupat-o intens grupul noilor veniți, generația „lucidă" care, în Concert din muzică de Bach și Drumul ascuns, viza locurile „neurastenicilor". Astfel, „banda" din Logodnicul poate fi identificată în grupul tinerilor de la Clubul Sport din ultimul roman al ciclului Hallipa; Costel Petrescu poate fi ghicit în liniile chipului abia schițat al „șoferului" Paul, iar Nina Dragu, fără lustrul averii Cocăi-Aimée, este o altă Cora Persu: modul de a trăi al acestora oferă ceea ce naratorul a numit „pulsul vremii", reperul pe care Costel Petrescu încearcă zadarnic să și-l asume: „Cu ritmul vremii Costel făcuse cunoștință abia în momentul cînd intrase în bandă cu băieții cari îi dezvăluiseră din secretele vieții bucureștene. Obiceiuri pe cari le primise mai ales în teorie și în special în ce privea libertatea moravurilor sentimentale, iar mirarea lui, la început, se temperase din dorința de a fi băiat la modă". Istoria lui Costel Pe-

trescu este, în fapt, drama depersonalizării individului prin supunerea sa la rigorile modei pe care o cultivă „banda"; pulsul vremii îi cere băileanului să aibă o logodnică și apoi o soție cu numele Dragu, să spere la haina de blană pentru că, iată, „haina face pe om", să bea „cocktail" deși „îl ustura pe gît și îi da pe nas", să se căsătorească cu Nina deși aceasta îl înșeală, să nu se mire de nimic, să epateze pe toți cei din jur, să vîneze un nume și avere, să accepte moravurile sentimentale libere, să practice „flirtul", să se înscrie la școala „băieților blestemați". Deși fără prezența activă (prin Bubi Panu și Cora Persu) din Drumul ascuns, „banda" rămîne, ca și pentru Coca-Aimée, punctul esențial de referință al destinului personajului din Logodnicul; numai că dacă frumoasa fiică a Lenorei are structura necesară unei astfel de competiții, Costel Petrescu este, în fond, un om integru, „religios" („De mult nu mai mersese Costel la biserică, din primele luni de sosire la București, dar era religios de acasă, așa fusese deprins și așa rămăsese"), cu dorința confortului casnic, gîndind ca un om așezat („cînd ești tînăr unele, pe urmă altele"), ferindu-se „să umble pe la Leontina, să se aleagă cu cine știe ce, să cheltuiască apoi cu doctori", judecînd tot ceea ce i se întîmplă cu preceptele morale primite în casa dascălului Petrescu din Brăila: dorindu-se în „bandă", răbdînd pentru „modă", Costel Petrescu rămîne un inadaptat, existența eroului din Logodnicul evoluînd pe temeiul acestei drame a inadecvării individului la pulsul vremii sale.

Tipul reprezentativ al „bandei", prototipul a cărui înfățișare adună toate exigențele pulsului vremii este Lupescu; plasat strategic în planul epic secundar al romanului, Lupescu este personajul-agent al intrigii din Logodnicul, funcție narativă care îl apropie de Mika-Lé din Fecioarele despletite și de Lică Trubadurul din Concert din muzică de Bach: existența „obscură" a personajului care apare doar în cîteva episoade, în cele mai importante însă — scenele-pivot ale textului —, trebuie pusă în relație cu concepția prozatoarei despre acțiunea, în egală măsură „obscură", a mecanismului vieții: Lupescu este „destinul" lui Costel Petrescu. Iată prezentarea liderului „bandei": „Înfumurat, elegant, englez, în fine! Avea, desigur, bani de acasă și era ocupat cu afa-

ceri, despre cari nu vorbea niciodată și cari îi lăsau mult timp liber. Era singurul din bandă care întreținea raporturi cu cei din clasa I-a: curse, club... și cabinete particulare": acesta este portretul unui adevărat arivist, personajul care continuă în Logodnicul „cursa cu obstacole" a lui Lică Trubadurul din Concert din muzică de Bach. Puse unul lîngă altul, amintitul portret al lui Costel Petrescu din secvența de deschidere a romanului și acesta, al profesorului de la școala „băieților blestemați", precizează, în detaliile lor, distanța în ordinea calității prezenței sociale a „victimei" și „călăului": Costel Petrescu îl admiră „cu teamă" pe Lupescu și încearcă să-l imite. Aparițiile lui Lupescu în cursul firului epic al romanului punctează două momente esențiale ale traiectului pe coordonatele căruia evoluează personajul focal; Lupescu este cel care aranjează întîlnirea „întîmplătoare" a lui Costel Petrescu cu Nina Dragu, iar recomandația șefului „bandei" este suficientă pentru naivul brăilean care primește toate informațiile false ale aceluia, cu încrederea datorată mentorului: „Erau trei surori orfane, crescute de un unchi, frate cu tatăl lor, un domn în vîrstă cu situație frumoasă. Ninon era cea mijlocie. Terminase școala profesională și trecuse concursul, dar unchiul nu o lăsa să muncească... Ca să nu stea neocupată și cum avea voce frumoasă, se înscrisese pentru canto la Conservator... Locuiau pe Popa Tatu în casă proprie... Ninon avea mulți admiratori, dar era foarte pretențioasă: «Sunt tînără, nu-mi lipsește nimic, vreau să aleg și pînă atunci să mă distrez!» — așa răspundea la propuneri... Unchiul era generos cu ele, dar cam sever... Costel făcuse bună impresie domnișoarei Dragu". Această prezentare aparent completă și deplin convingătoare pentru Costel Petrescu este, în punctele sale esențiale, falsă; domnul în vîrstă are o „situație frumoasă" (Dragu este mare angrosist pe Smîrdan și vicepreședintele Sfatului negustoresc) dar moralitatea sa este departe de a fi respectabilă. Ninon nu muncește pentru că nu a terminat școala profesională și unchiul n-o lasă pentru că între ei sînt delicate raporturi erotice, angrosistul nu este deloc generos, iar Ninon Dragu este, de fapt, o prostituată: adevărul informațiilor date de Lupescu ar fi trebuit căutat de inabilul Costel Petrescu în punctele de suspensie de la sfîrșitul propozi-

țiilor, chipul autentic al logodnicei fiind pe reversul medaliei puse în joc de elegantul său prieten. Discursul-prezentare rostit de Lupescu constituie textul rolului pe care trebuie să-l joace „actorul" Costel Petrescu ; existența acestuia este dirijată de un regizor care domină scena vieții sociale a timpului, distribuind roluri, conducînd cu pricepere intriga, programînd dinainte deznodămîntul, dispunînd cu puteri discreționare de toate destinele angajate în spectacolul parvenirii. Personajele romanului evoluează strict în limitele regiei concepute de Lupescu ; Costel Petrescu se căsătorește cu Nina, unchiul pervers dă faliment și fuge în străinătate cu nepoata mai mică după o vizită „misterioasă" a lui Lupescu, frumoasa Ninon este chemată, alungată și apoi rechemată pentru că disponibilitățile sale erotice îi pot folosi pe parcursul dificilei competiții, Ana Dragu moare fără să-și fi văzut împlinit visul unei căsătorii de „rezon" cu Costel Petrescu : Lupescu este un regizor la fel de abil ca și Lică Trubadurul, destinul amîndurora purtînd marca succesului social : primul ajunge „la un oficiu", celălalt devenise, mai înainte, „maître d'écuries" la palatul prințesei Ada Razu. Cei doi ariviști se aseamănă nu doar prin știința manipulării vectorilor sociali, ci și prin elementele aspectului exterior, ca și prin modul de a trăi rarele clipe de umanitate ; această asemănare pînă la identitate dintre cei doi este pusă în valoare în Logodnicul *de episodul înmormîntării Anei Dragu : „Lupescu, cu capul lui de cinematograf, stă serios, corect ; e «domnul bine» al micii adunări mortuare. În gînd ține un mic discurs pentru Ana : «Biata Ana... ce bunătate... ce răbdare, ce devotament și ce suferințe drept răsplată... Fața ei slutită spunea îndestul ce soartă a avut... Dar așa e viața... Amin !»". Acest profil al arivistului din* Logodnicul *poate fi regăsit, pînă la detaliu, în liniile chipului lui Lică Trubadurul de la înmormîntarea Siei în* Concert din muzică de Bach : *„Așadar, domnul de la cinematograf, domnul cu profil interesant, cu rictus în colțul gurii, era Lică ! (...) Și pentru prima oară în viață, un ceas trecut într-un loc așa de trist, zgomote triste, un mort trist... el trist !" ; cu aceleași cuvinte pentru aceeași semnificație a existenței sînt prezentați cei doi domni „de la cinematograf",*

marcînd prin aceasta interesul prozatoarei pentru tipul uman caracteristic societății bucureștene a epocii: prin Lupescu și Nina Dragu, Logodnicul răspunse unei problematici care a constituit centrul focalizator al ciclului Hallipa.

Mai mult încă decît în Concert din muzică de Bach, unde scena „adunării mortuare" era concepută doar ca un punct de pe traiectul evoluției lui Lică Trubadurul, episodul corespondent din Logodnicul reprezintă cea de-a doua secvență-pivot a textului; dacă prima, plasată la începutul romanului, fixa termenii rolului pe care Costel Petrescu urma să-l joace pe scena dominată de Lupescu, aici, la sfîrșitul textului, Costel Petrescu cîștigă ceea ce a sperat mereu lîngă Nina Dragu: la moartea Anei, eliberat de povara milei pentru aceasta și de perspectiva unei căsnicii confortabile dar anoste, Costel îmbracă, în sfîrșit, haina viitorului învingător. Pînă în acest moment, fiul dascălului din Brăila a jucat cu naturalețe rolul victimei, al naivului, al celui înșelat, al celui care ratează mereu, păstrînd doar unele „resturi" din educația primită la școala „băieților blestemați"; promiscuitatea în care trăiește este covîrșitoare și nu-i permite decît rare momente de „împăunare", ridicole prin miza lor: la internarea Anei, de pildă, „se împăuna o secundă: Salvarea! Spitalul, Salvarea, tot ce putea fi mai bun!": micul triumf nu este, de fapt, al arivistului, ci al omului integru, recunoscător Anei pentru devotamentul, răbdarea și suferințele sale. Dispariția acesteia îi pune în libertate sufletul, revitalizează disponibilitățile pierdute, orientîndu-i destinul spre vectorii sociali care i-ar putea aduce dorita egalitate cu Lupescu; acum, pentru întîia dată, Costel Petrescu seamănă cu modelul său: „După un timp, prin fum de lumînare, Costel a zărit în dreapta, cam piezîș, de partea cealaltă, pe Lupescu. Așadar, a venit! Dar stă singur... poate ar trebui să treacă lîngă el... Costel se întreabă, dar nu se mișcă din loc, încrucișează doar mîinile înmănușate în negru, la fel cu celălalt". Aceasta este secvența în care naratorul surprinde clipa proliferării unui model social; „domnul bine" din București, „prototipul" Lupescu, fabrică „produse de serie" pentru provincie întrucît, iată, Costel Petrescu proiectează o întoarcere triumfală în Brăila, acolo unde

el va putea deveni un Lupescu : secvența „micii adunări mortuare" marchează începutul pregătirilor acestuia pentru regia unui alt spectacol care se va juca pe o altă scenă : „Cu tramvaiul ! Se întorc de la înmormîntare cu tramvaiul. Noroc că nu-i vede nimeni... Adică aude pe mamă-sa vorbind cu cineva. Nu știe femeia asta să tacă. Simte că cei doi îl agasează tare, că și la Brăila îl vor agasa. Simte că el acolo va fi foarte țîfnos, foarte. Îi dă fum pe nas de pe acum. El e bucureștean... Se duce acolo din interes... Pe el să nu-l plictisească !". Costel Petrescu cîștigă primul element aparținînd profilului inițial al lui Lupescu („înfumurat, elegant, englez") ; ceea ce se întîmplă în continuare nu face decît să confirme acest prim punct atins, la care se adaugă, pe durata întoarcerii de la mormîntul Anei, toate celelalte accesorii din recuzita viitorului regizor : „În tramvai era o aglomerație de nesuferit... mitocănime... te năbușeai. De la înmormîntare lumea se întoarce cu automobilul, nu meschin ca noi. Cei doi se simt atinși. Ei au propus tramvaiul, ei ar fi trebuit să plătească taxiul" ; înfumuratul își găsește repede și primele victime al căror rol este programat după scenariul știut : Mălina și dascălul Petrescu sînt cei care îl vor agasa la Brăila. Costel Petrescu este acum elegant, înfumurat, distant, pretențios, dar pentru a fi ca Lupescu îi mai trebuie și o „stare de noblețe" pe care o descoperă la fel de repede ca și pe celelalte atribute ale învingătorului : „Palid la față, Costel pălește încă ; se certau ca mitocanii, îl turburau dintr-o stare a lui plină de noblețe, îl turburau de la doliu..." ; cu acest ultim atribut asumat, Costel Petrescu își poate repeta întocmai modelul în societatea brăileană : actorul de pe scena bucureșteană pleacă în provincie pentru a deveni regizor.

Toată această rapidă recuperare a „timpului pierdut" nu schimbă însă structura adevărată a personajului, marcată de facilitate, de vagi proiecte ale unei firi romantioase, de „fumuri" pe care cel dintîi contact cu autenticii ariviști le poate risipi ; structural, Costel Petrescu rămîne o victimă. Nici în finalul experienței bucureștene, cum nici la începutul acesteia, brăileanul nu are forța de a viza niște obiective sociale *precise, ci un anume fel de a fi, un triumf redus la dimensiunile cercului de cunos-*

cuți ; Costel Petrescu nu poate dori succesul social pentru că el confundă spațiul strîmt al biroului sau cel al corso-ului brăilean cu marea societate : nu proiectele unui Lucien de Rubempré, nici chiar cele ale unor Lică Trubadurul sau Lupescu urmărește Costel Petrescu, ci realizarea unor circumstanțe care să-i permită „ifosele". Brăileanul este un arivist „balcanic" pentru care totul pe scara ierarhiei sale înseamnă ifosul ; iată-l pe funcționarul unei bănci imaginîndu-și „lovitura" dată celor din biroul unde lucrează : „Să intre cu ifos și, de la ușă : «Domnilor, vă anunț căsătoria mea cu domnișoara Nina Dragu... un milion zestre ! De ce nu... Toți paf ! Paf Bonciu... gura astupată și milionul nod în gît... Nimeni n-ar mai fi suflat... Ce să mai sufle ! Verzi toți de invidie... Strașnică glumă !" ; glumă la început, ifosul devine ținta din final, un obiectiv însă și el împrumutat de la un model văzut altădată pe străzile Brăilei, în vremea liceului : „Înainte de plecarea lui la studenție, era la Brăila un director la prefectură care purta un nume la fel cu al unui fost ministru, dar nu-i venea în minte pentru moment. Altfel, parcă-l vedea : talia zveltă, pielița albă-roz (a lui e la fel), o mustăcioară subțire mătasă de porumb care dezmierda macul gurii, și succes la dame, nu dame ca în București, dame din cea mai bună societate. Costel își scosese pălăria și își trecea degetele prin păr în fața oglinzii (părul castaniu — închis și, deasupra gurii, umbra aspră, negruie, a mustății nerase). Imaginea tizului de ministru, răsfățatul Brăilei, și imaginea lui se suprapuneau : el e cellalt, cellalt e el ! Își amintește de ifosul aceluia... mai ales ifosul... a nu se pierde din vedere ifosul ! Strașnic ifos ! Pe el, Costel, pe atunci licean, nu-l saluta ; adică nu răspundea la salutul lui admirativ. De ce ? Foarte simplu ; pentru motivul că nu-i fusese prezintat. Ifosul ! Costel simțea că va trebui să-și cultive ifosul". Costel Petrescu rămîne pînă la sfîrșit modelul omului incomplet atît din perspectiva situației sociale, cît și din aceea a profilului uman ; această incompletudine a individului care se vrea zadarnic în hainele „celuilalt" se cuprinde în însuși titlul romanului : Costel Petrescu este logodnicul Ninei, apoi al Anei Dragu, iar traiectul său social este cel al victimei. Ultima propoziție a romanului confirmă falsul succes al unui arivist

ratat: „Îl așteaptă însă o provincie de rangul întîi și acolo, la Brăila, o situație de primul rang"; nimic stabil, nimic precis, totul supus „dezordinii" subsolului și deriziunii stării perpetue de „logodnic" în existența unui personaj prin intermediul căruia Hortensia a oferit reversul „destinului de parvenitism" al lui Lică Trubadurul, Ada Razu, Walter, Coca-Aimée și Lupescu.

Ca și în romanele ciclului Hallipa, „cazurile" ilustrate prin protagoniștii textului sînt abordate în limitele unor cupluri unde cei doi termeni prezintă o textură psihologică identică sau opusă, în funcție de resorturile care declanșează apropierea ori confruntarea; din această perspectivă, cuplurile de personaje din Logodnicul se aseamănă, ca mod de constituire, cu acelea din Drumul ascuns: Nina Dragu și Costel Petrescu repetă, deși la o mare distanță pe scara ierarhiei sociale, istoria legăturii lui Walter cu Coca-Aimée. Nina Dragu și Costel Petrescu sînt niște arivișți ratați, în timp ce Walter și Coca-Aimée sînt cei care au învins; diferite ca structură umană și, implicit, ca direcție a evoluției în planul social, cele două cupluri se identifică în spațiul unui același pact care le mijlocește apropierea: nepoata marelui angrosist de pe Smîrdan și fiul dascălului Petrescu din Brăila doresc același lucru: o haină de blană. Proiectul amîndurora, ridicol prin lipsa de miză socială, nu se poate compara cu obiectivele personajelor anterioare; Walter și Coca-Aimée vizează loja de onoare la spectacolul vieții aristocrației bucureștene, existența lor nu se poate desfășura în afara palatului Barodin, a seratelor strălucitoare, a limuzinelor, a colecției de tablouri din vastele saloane, jocul celor doi protagoniști din Drumul ascuns fiind acela al ariviștilor adevărați; în replică, pe Nina Dragu și Costel Petrescu îi apropie doar o haină de blană, visele lor purtînd marca unei firi romanțioase, în cazul brăileanului, și a unor dorințe mereu fracturate de zgîrcenia unchiului bogat, în cazul lui Ninon: „Nenea cîștigase la sorți la Acțiuni și îi dăruise un inel cu briliant, nu era o piatră mare, dar va veni și aceea. Visul Ninei, ca și al lui Costel Petrescu, era însă o haină de blană...". Deși, spre deosebire de logodnicul său, Nina Dragu reușește să-și împlinească dorința derizorie (ea apare la înmormîntarea Anei îmbrăcată cu „palton ne-

gru elegant, garnisit la gît și la mînici cu astrahan"), nici unul dintre protagoniștii romanului nu are „stofă" de arivist : Costel Petrescu, naiv, complexat, provincial și Ninon, o „damă" cu veleități de „cocotă", pentru care „amorul liber" este expresia unui fond sufletesc și nu un „instrument" al dirijării vectorilor sociali, ilustrează în lumea subsolurilor din Logodnicul *drama victimelor marii competiții din* Concert din muzică de Bach *și* Drumul ascuns. *Deși atît de diferite ca alcătuire umană și destin social, cele două cupluri seamănă prin esența „înțelegerii" dintre termenii lor ; Walter și Coca-Aimée, ca mai înainte Lică Trubadurul și Ada Razu și la fel, acum, Nina Dragu și Costel Petrescu semnează un același* pact social : *Costel Petrescu, prin Ninon, speră să obțină „milionul" de la unchiul bogat și astfel să pătrundă în protipendada bucureșteană, egalîndu-l pe Lupescu și demonstrînd eficiența stagiului făcut la școala „băieților blestemați", iar Nina Dragu, prin logodnicul ei, dorește un „paravan" onorabil pentru aventurile sale erotice : în palat, ca și în subsolul său, oamenii sînt aceiași pentru că textura socială se organizează după un model unic*

Spre deosebire însă de romanele precedente, Hortensia renunță în Logodnicul *la folosirea „contrapunctului" care oferea narațiunii, în* Concert din muzică de Bach *de pildă, o turnură „moralizatoare" : acolo, cuplului constituit pe temeiul pactului social (Lică Trubadurul — Ada Razu, Elena Hallipa — Drăgănescu) i se opunea, din perspectiva amintită, acela structurat pe ideea unui pact erotic (Elena — Marcian). Nu altfel stăteau lucrurile în* Drumul ascuns, *unde rețeaua prea largă de raporturi ale celor doi protagoniști (Walter cu Lenora și Hilda Gert, Coca-Aimée cu șoferul Paul, Bubi Panu și Lică Trubadurul) ascundea, într-o oarecare măsură, ținta demersului narativ. În* Logodnicul, *formula cuplului se află mereu în centrul focalizator al textului, unică, urmărită din unghiuri diferite pentru a i se epuiza problematica ; cuplului Nina Dragu — Costel Petrescu nu i se opune un altul, nici măcar o „variantă", pentru că, iată, Lupescu și Ninon, Costel Petrescu și Ana Dragu alcătuiesc ceea ce aș numi* perechi de caractere. *Resortul apropierii lui Costel de Ana nu este nici obiectivul social, nici erosul ; cei doi seamănă și acceptă ideea de a fi împreună nu-*

mai întrucît le este permis de Ninon și numai în măsura în care caracterele lor s-au dezvoltat în condiții similare : și Ana Dragu și Costel Petrescu sînt victimele Ninei, „oameni necăjiți" care nu-și pot depăși statutul existențial legat de gesturile celui „puternic" : forța de dominare a lui Ninon este nefericirea lui Costel și a Anei, dar, în aceeași măsură, ea reprezintă factorul care asigură victimei necesara ocrotire. Fapt semnificativ, naratorul textului insistă pe multe pagini asupra „stîngăciei" apropierii celor „slabi" în subsolul casei părăsite de Nina, pentru ca prezența acesteia să fie, pentru amîndoi, „paralizantă" ; Ana se ascunde după „paravan", iar „avîntul spre luptă" al lui Costel Petrescu este anulat de teama replicii : „viața în trei" pune în valoare cuplul (Nina — Costel), dar nu admite perechea (Ana — Costel).

Primit, cum am spus, de unii cu dezamăgire sau cu numeroase rezerve (Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Anton Holban, Mihail Sebastian, Perpessicius), de alții — cu admirație și înțelegere (G. Călinescu, Vladimir Streinu, Octav Șuluțiu), romanul Logodnicul reprezintă textul unei experiențe singulare în creația Hortensiei Papadat-Bengescu ; părăsind lumea strălucitoare a palatelor din ciclul Hallipa, prozatoarea a descoperit un mediu social la fel de generos, la fel de complicat, în subsolurile Cetății vii. Pe de o parte, romanul din 1935 continuă — cum s-a văzut — cîteva dintre direcțiile principale de evoluție ale scrisului romancierei ; tipurile umane caracteristice încadrate în limitele unui complex social constituit prin acțiunea unor vectori comuni, preeminența analizei psihologice între celelalte procedee narative, importanța acordată „urîtului" (boala Anei Dragu este urmărită la fel de atent ca și aceea a prințului Maxențiu și a Siei din Concert din muzică de Bach sau a Lenorei din Drumul ascuns), „schema" epică unitară — acestea sînt doar cîteva elemente care plasează acest text lîngă celelalte cărți ale Hortensiei. Pe de altă parte însă, Logodnicul prezintă unele particularități care fac necesară reevaluarea mai exactă a locului pe care îl ocupă în proza scriitoarei ; mai întîi, acest roman exploatează mai mult decît celelalte un „filon" descoperit în Balaurul (1923) : „violînd cu privirea mizeria" subsolului, Hortensia a scris în Logodnicul cel mai naturalist

text al său. Protagoniștii romanului din 1935 sînt replici „în negativ" ale celor din ciclul Hallipa; „învingătorii" din Concert din muzică de Bach *și* Drumul ascuns *sînt studiați aici în ipostaza „victimelor". În* Logodnicul, *Hortensia oferă cealaltă față a unui „destin de parvenitism"; Costel Petrescu și Nina Dragu ilustrează ceea ce aș numi „destinul invers" al lui Walter, Coca-Aimée, Lică Trubadurul și Ada Razu: Hortensia povestește la fel de bine istoria ratării ca și pe aceea a succesului în plan social. În sfîrșit,* Logodnicul *impune un erou epic cu o personalitate distinctă pentru că tipul uman pe care îl re-prezintă este opusul celui vizat prin Lică Trubadurul sau Walter; interesul prozatoarei pentru Costel Petrescu înseamnă reîntoarcerea scrisului său către lumea provinciei, chiar dacă esența acesteia se definește prin raportare la „modelul" Cetății vii: Costel Petrescu este un personaj la fel de bine realizat ca și Mika-Lé, Maxențiu sau Rim, cîștigat definitiv pentru proza Hortensiei prin acest roman:* omul incomplet *și lumea sa sînt subiectele noi pe care* Logodnicul *și apoi* Rădăcini *(prin Aneta Pascu) le impune ca replici ale „învingătorilor" din* Concert din muzică de Bach *și* Drumul ascuns. *Avea dreptate G. Călinescu să afirme că prin acest text, Hortensia se apropie de „marii maeștri ai romanului", reușind aici „pivotarea cărții în jurul unui om",* Logodnicul *fiind „cartea cea mai obiectivă a anului" 1935 (în cronica publicată în „Adevărul literar și artistic", XIV, 1935, seria II, nr. 761 și 786); într-adevăr, acest roman constituie, alături de* Drumul ascuns, *punctul cel mai înalt pe care l-a atins „obiectivarea" perspectivei narative a prozatoarei de la începerea ciclului Hallipa: cu* Rădăcini *(1938), scrisul bengescian se va întoarce la modalitatea din* Fecioarele despletite, *își va recîștiga „regalitatea" din fața oglinzii, făcînd astfel din* Logodnicul *ultima etapă a unui îndelungat dialog al subiectivității naratorului cu obiectivitatea impusă de instanța exterioară a privirii critice: calea obiectivării, deschisă în palatele Hallipilor, sfîrșește în subsolul din* Logodnicul.

Ioan Holban

Redactor : ELENA CHIRIAC
Tehnoredactor : MIHAI BUJDEI

Apărut 1986. Format 54 x 84/16. Coli tipo 16,50
Bun de tipar la 24.II.1986
Editura Junimea, str. Gheorghi Dimitrov 1
IAȘI — ROMÂNIA

Tipărit sub cd. 5240/986 la Întreprinderea Poligrafică Bacău — Str. Mioriței nr. 27

JUNIMEA
IAȘI - ROMÂNIA

Lei 10